DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1864.

TE DELFT, BIJ
H. KOSTER,
Boekverkooper der Koninklijke Akademie.
1864.

GEDRUKT BIJ DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

INHOUD.

Kalender.

Tijdperken . . . . . Bladz. 3
Guldengetal, Epacta, enz. . . . . „ 3
Verjaardagen der leden van het Kon. Huis . „ 6
Akademische gedenkdagen . . . . . „ 8
Kalender . . . . . „ 9
Jaargetijden . . . . . „ 21
Paaschtafel voor 1864—1872 . . . . . „ 21
Eclipsen. . . . . „ 22
Schijngestalten der Maan . . . . . „ 23
Tafel van het lengen en korten der dagen . „ 25

Vertrek van Posten, enz.

Brievenposten . . . . . „ 29
Trek- en Pakschuiten . . . . . „ 33
Diligences . . . . . „ 38
Spoortreinen . . . . . „ 40

Akademie.

Hoogleeraren, enz. . . . . „ 51
Opgave der Collegie-uren. . . . . „ 54
Overzigt van de Collegiën . . . . . „ 61
Akademische inrigtingen . . . . . „ 69
Reglement op het bezoek van de Bibliotheek. „ 70

Studentencorps.

Naamlijst der leden van het Corps . . . . „ 75
Geen leden van het Corps . . . . . „ 84
Ambtenaren der 2de klasse . . . . . „ 85
Ambtenaren der 1ste klasse. . . . . „ 85
Getal der ingeschr. op de rollen dezer Akademie. „ 86
Promotiën . . . . . „ 87
Commissiën uit de Studenten . . . . . „ 89
Lijst der Gezelschappen . . . . . „ 92
Vervolg op de Gesch. van de Delftsche Akademie. „ 97

Mengelwerk.

Neêrland's verdrukking . . . . . Bladz. 121
In Magdalene's Stammbuche . . . . . „ 122
Duitsch volkslied. . . . . „ 123
Ich liebe dich. . . . . „ 124
Over het leven van Goethe. . . . . „ 125
Loreley . . . . . „ 162
De Noordsee, *naar Heine* . . . . . „ 165
Een blad uit het zakboekje van een dilettant-stenograaf . . . . . „ 183
Fancy . . . . . „ 196
Het Slavenschip, *naar Heine* . . . . . „ 199
Verzuchting . . . . . „ 205
Philantropie . . . . . „ 206
De schemering, *naar Longfellow* . . . . . „ 214
De Smitssteeg te Delft . . . . . „ 216
Mijmeringen en ontdekkingstochten van een Melomaan . . . . . „ 222
De dood van Hippolytus. . . . . „ 300
De onbekende, *naar Heine* . . . . . „ 303
Vertalingen *naar Heine* . . . . . „ 305
Een bezoek aan den Stolzenfels . . . . . „ 309
De Gek te Rolandseck, *naar Heine*. . . . . „ 327
Firdusi, *naar Heine* . . . . . „ 329
Het lijden van een dichter . . . . . „ 336
Mei . . . . . „ 347
Onttoovering . . . . . „ 348
Apologie myner Spelling. . . . . „ 354
Koning David, *naar Heine* . . . . . „ 424
Watersnood . . . . . „ 425
Naar buiten . . . . . „ 427
De teekenmeester . . . . . „ 428
Heinrich Heine's Swanensang . . . . . „ 431
Nieuw vermakelijk *A*, *B*, *C*, voor de Delftsche jeugd. . . . . „ 439
Varia . . . . . „ 441

KALENDER.

TIJDPERKEN.

Het jaar 1864 van de Christelijke jaartelling is het jaar:

7372—7373 van de hedendaagsche Grieken.
6577 volgens de Juliaansche periode.
5625 sedert de schepping, volgens de Israëlieten (aanvangende 1 October 1864.)
2640 sedert de eerste Olympiade, of het 4e jaar van de 660e Olympiade.
2617 sedert de stichting van Rome, volgens Varro.
2611 volgens de jaartelling van Nabonassar.
1793 volg. de jaartelling van Adji Saka (aanv. 6 Junij 1864.)
1281 van de Hedjrah (aanv. 6 Junij 1864.)
285 sedert de Unie van Utrecht.
51 van de Herstelling van Nederland.
21 sedert de oprigting der Delftsche Akademie.

	Gregoriaansche Kalender.
Het Guldengetal.	III.
De Epacta	XXII.
De Zonnecirkel	XXV.
De Romeinsche Indictie . .	VII.
De Zondagsletter	C en B.

Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter.

Het Guldengetal heeft zijn oorsprong te danken aan den Maancirkel, een tijdkring van 19 jaren, aanvangende

1 jaar vóór Chr. en uitgevonden door Meton (430 v. C.), aan het eind van welken de nieuwe en volle manen weder op dezelfde data van den Juliaanschen Kalender invallen. Het Guldengetal wijst aan in het hoeveelste jaar van den maancirkel men zich bevindt. Telt men bij het jaartal één op en deelt men die som door 19, dan wijst het quotiënt den Maancirkel, de rest het Guldengetal aan. De benaming zou hier van daan komen, dat de Grieken gewoon waren, de Maancirkels, ter eere van Meton, in gulden letters, openlijk te vertoonen.

De Epacta is het getal, dat den ouderdom der Maan, op den 1 Januarij des jaars, in dagen, aanwijst. De Maansomloopstijden beurtelings op 30 en 29 dagen stellende, kan men uit de Epacta gemakkelijk de data van alle volgende Nieuwe Manen berekenen.

De Zonnecirkel is een tijdkring van 28 jaren, na verloop van welken de data weder met dezelfde dagen der week overeenkomen, als bij het begin. Daar het jaar uit 52 weken en 2 dagen bestaat, verkrijgt eenige datum niet denzelfden naam, dien hij in 't vorig jaar droeg, maar dien van een of twee dagen later, naar gelang het vorig jaar een gewoon- of wel een schrikkeljaar was. Zoo zal de 1 Januarij van 1864 op een Vrijdag vallen, terwijl hij in 1863 op een Donderdag viel. Waren er geen schrikkeljaren dan zou de Zonnecirkel 7 jaar lang zijn; thans is hij $4 \times 7 = 28$ jaar lang, daar er iedere 4 jaar een schrikkeljaar invalt. Men rekent den Zonnecirkel van het 9de jaar vóór Chr. af.

De Romeinsche Indictie is een tijdkring van 15 jaren, beginnende 3 jaren vóór Chr. en afkomstig van de Romeinen, die hem gebruikten tot regeling eener belasting.

De Zondagsletter is de letter, die de eerste Zondag van een jaar verkrijgt, als men den 1sten Jan. A, den 2den B, enz. noemt. In een gewoon jaar hebben alle Zondagen dezelfde letter. In het schrikkeljaar heeft men 2 Zondagsletters. Dat komt voort uit de wijze, waarop de Romeinen de dagen van Februarij noemden. De 28ste Febr. was bij hen: de 1ste dag vóór Maart, de 27ste de 2de dag vóór Maart, enz. tot den 24sten toe, terwijl de 23ste, 22ste enz., bijzondere benamingen hadden. Bij het schrikkeljaar kwam dus 1 dag tusschen den 23sten en den 5den vóór Maart in, die geen bijzondere letter verkreeg, zoodat de volgende Zondag één letter terugging. Is dus de Zondagsletter bij een schrikkeljaar A, zoo zal zij voor iederen Zondag na 24 Februarij G zijn.

VERJAARDAGEN

DER

LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

---

19 Januarij. H. M. Anna Paulowna, Koningin-Weduwe, geboren 1795.

1 Februarij. Louisa Augusta Wilhelmina Amalia van Pruissen, Gemalin van Prins Frederik, geb. 1808.

19 „ Z. M. Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk, Koning Willem III, geb. 1817.

28 „ Willem Frederik Karel, Prins der Nederlanden, geb. 1797.

8 April. Wilhelmina Maria Sophia Louisa, Erf-Groot-Hertogin van Saxen-Weimar-Eisenach, geb. 1824.

3 Mei. Karel XV Lodewijk Eugenius, Hertog van Scandinavie, Koning van Zweden en Noorwegen, Schoonzoon van Prins Frederik, geb. 1826.

9 „ Wilhelmina Frederika Louisa Charlotta Marianna, Prinses der Nederlanden, geb. 1810.

20 „ Amalia Maria da Gloria Augusta, Hertogin van Saxen-Weimar-Eisenach, Gemalin van Prins Hendrik, geb. 1830.

13 Junij. Willem Frederik Hendrik, Prins der Nederlanden, geb. 1820.

17 „ H. M. Sophia Frederika Mathilda, Koningin der Nederlanden, geb. Prinses van Wurtemberg, geb. 1818.

5 Julij. Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria, tweede dochter van Z. K. H. Prins Frederik, geb. 1841.

5 Augustus. Wilhelmina Frederika Alexandrina Anna Louisa, Koningin van Zweden en Noorwegen, geb. 1828.

25 „ Willem Alexander Karel Frederik Hendrik, Prins der Nederlanden, geb. 1851.

4 September. Willem Nicolaas Alexander Frederik Karel Hendrik, Prins van Oranje, Kroonprins der Nederlanden, geb. 1840.

AKADEMISCHE GEDENKDAGEN.

4 Jan. 1843. Oprigting van de Akademie te Delft.
8 „ 1632. Stichting van het Athenaeum te Amsterdam.
8 Febr. 1575. Stichting van de Hoogeschool te Leyden.
16 „ 1630. Stichting van het Athenaeum te Deventer.
26 Mrt. 1636. Stichting van de Hoogeschool te Utrecht.
23 Aug. 1614. Stichting van de Hoogeschool te Groningen.
25 Sept. 1816. Stichting van de Hoogeschool te Gent.

JANUARIJ, 31 dagen.

1	Vrijdag.	Nieuwjaarsdag.
2	Zaturdag.	
3	Zondag.	Bleekrode (S.), 1862 †.
4	Maandag.	
5	Dingsdag.	
6	Woensdag.	Drie Koningen.
7	Donderdag.	
8	Vrijdag.	Galilei (G.), 1642 †.
9	Zaturdag.	
10	Zondag.	Linnaeus (E. von), 1778 †.
11	Maandag.	
12	Dingsdag.	
13	Woensdag.	Russ. Nieuwjaar.
14	Donderdag.	Halley (Ed.), geb. 1724.
15	Vrijdag.	
16	Zaturdag.	
17	Zondag.	
18	Maandag.	
19	Dingsdag.	
20	Woensdag.	Wieland, 1813 †.
21	Donderdag.	
22	Vrijdag.	Saussure (H. B.), 1799 †. — Heropening v. d. Colleges. 1862.
23	Zaturdag.	
24	Zondag.	
25	Maandag.	
26	Dingsdag.	
27	Woensdag.	
28	Donderdag.	
29	Vrijdag.	
30	Zaturdag.	
31	Zondag.	

FEBRUARIJ, 29 dagen.

1 Maandag.	Doorbraak van den dijk bij Leeuwen 1861.
2 Dingsdag.	
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	
5 Vrijdag.	Vondel (J. v. d.), 1679 †.
6 Zaturdag.	
7 Zondag.	Charles Dickens, geb. 1812.
8 Maandag.	
9 Dingsdag.	Vastenavond.
10 Woensdag.	
11 Donderdag.	René Descartes, 1650 †.
12 Vrijdag.	Kant (J.), 1804 †.
13 Zaturdag.	
14 Zondag.	Cook (J.), 1779 †.
15 Maandag.	Lessing (G. E.), 1781 †.
16 Dingsdag.	
17 Woensdag.	Heinrich Heine, 1856 †.
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	
20 Zaturdag.	
21 Zondag.	
22 Maandag.	Watersnood op Java 1861.
23 Dingsdag.	Gauss (K. Fr.), 1855 †.
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	Arago (Fr.), geb. 1786. — Victor Hugo, geb. 1802.
26 Vrijdag.	Longfellow (H. W.), geb. 1807.
27 Zaturdag.	
28 Zondag.	
29 Maandag.	

MAART, 31 dagen.

1 Dingsdag.	
2 Woensdag.	Olbers (H. W. M.), 1840 †.
3 Donderdag.	
4 Vrijdag.	
5 Zaturdag.	La Place (P. S. de), 1827 †. — Volta (A), 1827 †.
6 Zondag.	
7 Maandag.	Herschell (J. F. W.), geb. 1792.
8 Dingsdag.	Swinden (J. H. van), 1823 †.
9 Woensdag.	Oerstedt (H. C.), 1851 †.
10 Donderdag.	
11 Vrijdag.	Le Verrier (U. J. J.), geb. 1811.
12 Zaturdag.	
13 Zondag.	
14 Maandag.	Klopstock (Fr. G.), 1803 †.
15 Dingsdag.	
16 Woensdag.	
17 Donderdag.	Willem II, 1849 †.
18 Vrijdag.	
19 Zaturdag.	
20 Zondag.	Newton (I.), 1727 †. — Begin van de Lente.
21 Maandag.	Scoresby (W.), 1857 †.
22 Dingsdag.	Oprigting Delftsch Stud.-Corps 1848. — Göthe (J. W. von), 1832 †. — Hamansfeest.
23 Woensdag.	
24 Donderdag.	
25 Vrijdag.	Goede Vrijdag.
26 Zaturdag.	Beethoven, 1827 †.
27 Zondag.	1ste Paaschdag.
28 Maandag.	2de Paaschdag.
29 Dingsdag.	Vosz (J. H.), 1826 †.
30 Woensdag.	
31 Donderdag.	

APRIL, 30 dagen.

1	Vrijdag.	
2	Zaturdag.	
3	Zondag.	Elisabeth van Engeland, 1603 †.
4	Maandag.	La Lande (J. J. F. de), 1807 †.
5	Dingsdag.	
6	Woensdag.	
7	Donderdag.	Raphaël Sanzio, 1520 †.
8	Vrijdag.	Teyler van der Hulst (P.), 1778 †.
9	Zaturdag.	
10	Zondag.	Lagrange (L.), 1813 †.
11	Maandag.	
12	Dingsdag.	
13	Woensdag.	Schlömilch (O.), geb. 1823.
14	Donderdag.	
15	Vrijdag.	
16	Zaturdag.	Luther (K. F. L.), geb. 1822.
17	Zondag.	Franklin (B.), 1790 †.
18	Maandag.	
19	Dingsdag.	Delaunay (C. E.), geb. 1816. — Ehrenberg (C. G.), geb. 1795. — Lord Byron, 1824 †.
20	Woensdag.	
21	Donderdag.	Israëlitisch Paschen.
22	Vrijdag.	Idem.
23	Zaturdag.	Shakspeare, geb. 1564, 1616 †. Cervantes, 1616 †. — Maurits van Nassau, 1625 †.
24	Zondag.	
25	Maandag.	Tasso (T.), 1595 †.
26	Dingsdag.	
27	Woensdag.	Israëlitisch Paschen.
28	Donderdag.	Idem. — Da Costa (I.), 1860 †.
29	Vrijdag.	
30	Zaturdag.	

MEI, 31 dagen.

1 Zondag.	
2 Maandag.	Aanneming der Wet op het Midd. onderw., 1863.
3 Dingsdag.	Berghaus (H.), geb. 1797.
4 Woensdag.	
5 Donderdag.	Hemelvaartsdag. — Maskerade (Delftsche Stud.-Corps), 1857. — Napoleon I, 1821 †.
6 Vrijdag.	Humboldt (Alex. von), 1859 †.
7 Zaturdag.	
8 Zondag.	Lavoisier (A.), 1794 †.
9 Maandag.	Gay-Lussac (L. J.), 1850 †. — Schiller, 1805 †.
10 Dingsdag.	
11 Woensdag.	
12 Donderdag.	
13 Vrijdag.	Schlagintweit (H. R. A.), geb. 1826. — Liebig (J. von), geb. 1803.
14 Zaturdag.	
15 Zondag.	1ste Pinksterdag.
16 Maandag.	2de Pinksterdag.
17 Dingsdag.	
18 Woensdag.	
19 Donderdag.	
20 Vrijdag.	Columbus, 1506 †.
21 Zaturdag.	
22 Zondag.	
23 Maandag.	
24 Dingsdag.	
25 Woensdag.	Lacroix (S. F.), 1843 †. — Calderon, 1687 †.
26 Donderdag.	
27 Vrijdag.	
28 Zaturdag.	
29 Zondag.	Davy (H.), 1829 †.
30 Maandag.	Voltaire, 1778 †. — Rubens (P. P.), 1640 †.
31 Dingsdag.	

JUNIJ, 30 dagen.

1 Woensdag.	Delftsche Paardenmarkt.
2 Donderdag.	
3 Vrijdag.	
4 Zaturdag.	
5 Zondag.	Weber (K. M. von), 1826 †.
6 Maandag.	Lobatto (R.), geb. 1797. — Ariosto, 1533 †.
7 Dingsdag.	
8 Woensdag.	Huyghens (Chr.), 1695 †. — Burger (G. A.), 1794 †.
9 Donderdag.	
10 Vrijdag.	Israëlit. Pinksteren. — Kaiser (F.), geb. 1808.
11 Zaturdag.	Idem.
12 Zondag.	
13 Maandag.	
14 Dingsdag.	
15 Woensdag.	
16 Donderdag.	
17 Vrijdag.	
18 Zaturdag.	Waterloo.
19 Zondag.	
20 Maandag.	
21 Dingsdag.	Begin Zomer.
22 Woensdag.	
23 Donderdag.	
24 Vrijdag.	
25 Zaturdag.	
26 Zondag.	
27 Maandag.	
28 Dingsdag.	
29 Woensdag.	
30 Donderdag.	

JULIJ, 31 dagen.

1 Vrijdag.	
2 Zaturdag.	
3 Zondag.	Rousseau (J. J.), 1778 †. — Opening van de Delftsche Tentoonstelling van Oudheden, 1863.
4 Maandag.	
5 Dingsdag.	
6 Woensdag.	Stamford Raffles (Th.), 1826 †.
7 Donderdag.	Ohm (G. S.), 1854 †.
8 Vrijdag.	Maskerade (Delftsch Stud.-Corps), 1862.
9 Zaturdag.	
10 Zondag.	Daguerre, 1851 †. — Willem I van Oranje, 1584 †.
11 Maandag.	
12 Dingsdag.	
13 Woensdag.	
14 Donderdag.	
15 Vrijdag.	Gehler (A. F.), 1815 †.
16 Zaturdag.	
17 Zondag.	
18 Maandag.	Petrarca (F.), 1374 †.
19 Dingsdag.	Roorda (T.), geb. 1801.
20 Woensdag.	
21 Donderdag.	Regnault (H. V.), geb. 1810.
22 Vrijdag.	
23 Zaturdag.	
24 Zondag.	
25 Maandag.	
26 Dingsdag.	
27 Woensdag.	
28 Donderdag.	Monge (G.), 1818 †.
29 Vrijdag.	
30 Zaturdag.	
31 Zondag.	

AUGUSTUS, 31 dagen.

1 Maandag.	
2 Dingsdag.	
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	
5 Vrijdag.	
6 Zaturdag.	
7 Zondag.	
8 Maandag.	
9 Dingsdag.	
10 Woensdag.	
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	
13 Zaturdag.	
14 Zondag.	Händel (G. F.), 1759 †.
15 Maandag.	
16 Dingsdag.	
17 Woensdag.	Frederik II, 1786 †.
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	Delambre (J. B. J.), 1822 †.
20 Zaturdag.	Stephenson (G.), 1848 †.
21 Zondag.	
22 Maandag.	Delftsche kermis.
23 Dingsdag.	
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	Herschel (Fr. W.), 1822 †. — Plinius (c. sec.), 79 †.
26 Vrijdag.	Leeuwenhoek (A. van), 1723 †. — Lope de Vega, 1635 †.
27 Zaturdag.	Hegel, 1770 †.
28 Zondag.	Hugo de Groot, 1645 †.
29 Maandag.	Körner (K. Th.), 1813 †.
30 Dingsdag.	
31 Woensdag.	

SEPTEMBER, 30 dagen.

1 Donderdag.	
2 Vrijdag.	
3 Zaturdag.	Cromwell (O.), 1658 †.
4 Zondag.	
5 Maandag.	
6 Dingsdag.	Euler (Z. A.), 1800 †.
7 Woensdag.	Euler (L.), 1783 †.
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaturdag.	
11 Zondag.	
12 Maandag.	Cats (J.), 1660 †.
13 Dingsdag.	
14 Woensdag.	Humboldt (Alex. von), geb. 1769. — Dante Allighieri, 1321 †. — Cooper (J. F.), 1851 †.
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	Fahrenheit (G. D.), 1736 †.
17 Zaturdag.	
18 Zondag.	
19 Maandag.	
20 Dingsdag.	Jacob Grimm, 1863 †.
21 Woensdag.	
22 Donderdag.	Faraday (M.), geb. 1791. — Begin Herfst.
23 Vrijdag.	Encke (J. Fr.), geb. 1791. — Boerhave (H.), 1738 †.
24 Zaturdag.	
25 Zondag.	
26 Maandag.	
27 Dingsdag.	
28 Woensdag.	Ritter (C.), 1859 †.
29 Donderdag.	
30 Vrijdag.	

OCTOBER, 31 dagen.

1 Zaturdag.	Isr. Nieuwjaar.
2 Zondag.	
3 Maandag.	Leiden ontzet, 1574.
4 Dingsdag.	
5 Woensdag.	
6 Donderdag.	Dove (H. W.), geb. 1803.
7 Vrijdag.	
8 Zaturdag.	
9 Zondag.	
10 Maandag.	Buys Ballot (C. H. D.), geb. 1817. — Gr. Verzoen-
11 Dingsdag.	
12 Woensdag.	
13 Donderdag.	Tycho Brahé, 1601 †.
14 Vrijdag.	
15 Zaturdag.	Loofhuttenfeest. — Kosciuszko, 1817 †.
16 Zondag.	Idem.
17 Maandag.	
18 Dingsdag.	Slag bij Leipzig, 1813.
19 Woensdag.	
20 Donderdag.	
21 Vrijdag.	Tollens (H. Czn.), 1856 †. — Daendels (H. W.), geb. 1762.
22 Zaturdag.	Loofhuttenfeest.
23 Zondag.	Vreugdedag der Wet.
24 Maandag.	
25 Dingsdag.	Ev. Torricelli, 1647 †.
26 Woensdag.	Junghuhn (F. W.), geb. 1812.
27 Donderdag.	Delftsche Kaasmarkt.
28 Vrijdag.	John Locke, 1704 †.
29 Zaturdag.	
30 Zondag.	
31 Maandag.	Hervorming.

NOVEMBER, 30 dagen.

1	Dingsdag.	Allerheiligen.
2	Woensdag.	
3	Donderdag.	Mendelssohn Bartholdy, 1847 †.
4	Vrijdag.	
5	Zaturdag.	
6	Zondag.	
7	Maandag.	
8	Dingsdag.	
9	Woensdag.	
10	Donderdag.	Luther geboren.
11	Vrijdag.	
12	Zaturdag.	
13	Zondag.	
14	Maandag.	Leibnitz (G.W.von), 1716 †.—Jean Paul, 1825 †.
15	Dingsdag.	Keppler (J.), 1630 †. — Corpsvergadering op den Doele, 1861.
16	Woensdag.	Stephenson (R.), geb. 1803. —Vertrek der Franschen uit Amsterdam, 1813.
17	Donderdag.	Oranje boven! te 's Gravenhage, 1813.
18	Vrijdag.	
19	Zaturdag.	Alb. Thorwaldsen, geb. 1770.
20	Zondag.	
21	Maandag.	v. Hogendorp en v. d. Duyn v. Maasdam nemen het voorloopig bestuur op zich, 1813.
22	Dingsdag.	Sluiting v. de Collegiën aan de K. Akad. te Delft, 1861.
23	Woensdag.	Corpsvergadering op de Societeit Phoenix, 1861.
24	Donderdag.	
25	Vrijdag.	
26	Zaturdag.	Lord Hastings, 1826 †.
27	Zondag,	
28	Maandag.	
29	Dingsdag.	
30	Woensdag.	Karel XII, 1718 †. Willem I komt te Schev. aan, 1813.

DECEMBER, 31 dagen.

1 Donderdag.	
2 Vrijdag.	
3 Zaturdag.	
4 Zondag.	Thomas Hobbes, 1679 †.
5 Maandag.	
6 Dingsdag.	
7 Woensdag.	
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaturdag,	
11 Zondag.	
12 Maandag.	Haller (A. von), 1777 †.
13 Dingsdag.	Canova, 1822 †.
14 Woensdag.	Washington (G.), 1799 †.
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	
17 Zaturdag.	
18 Zondag.	Bilderdijk (W.), 1831 †. — J.G. von Herder, 1803 †.
19 Maandag.	
20 Dingsdag.	
21 Woensdag.	Begin Winter.
22 Donderdag.	
23 Vrijdag.	
24 Zaturdag.	
25 Zondag.	Kerstmis.
26 Maandag.	2de Kerstdag.
27 Dingsdag.	Mulder (G. J.), geb. 1802.
28 Woensdag.	Fresenius (C.), geb. 1818.
29 Donderdag.	Poggendorff (F. C.), geb. 1796.
30 Vrijdag.	
31 Zaturdag.	

JAARGETIJDEN.

De Lente begint den . . . 20 Maart.
De Zomer „ „ . . . 21 Junij.
De Herfst „ „ . . . 22 September.
De Winter „ „ . . . 21 December.

PAASCHTAFEL VOOR 1864—1872

1864 . . . . . 27 Maart.
1865 . . . . . 16 April.
1866 . . . . . 1 „
1867 . . . . . 21 „
1868 . . . . . 12 „
1869 . . . . . 28 Maart.
1870 . . . . . 17 April.
1871. . . . . 9 „
1872 . . . . . 31 Maart.

ECLIPSEN.

VOOR HET JAAR 1864.

Dit jaar zal twee Zonsverduisteringen, geene Maansverduistering opleveren. Geen van beide Zonsverduisteringen zal in Nederland zigtbaar zijn.

De eerste Zonsverduistering, op den 6 Mei, zal zigtbaar zijn in een gedeelte van Azië, Australië en Noord-Amerika; de tweede, op den 30 October, in een gedeelte van Amerika en Afrika.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN

GEDURENDE HET JAAR 1864.

Januarij	2	's voormiddags	7	u.	16	m.	L. K.
»	9	»	8	»	2	»	N. M.
»	15	's namiddags	11	»	22	»	E. K.
»	23	»	10	»	19	»	V. M.
Februarij	1	's voormiddags	0	»	33	»	L. K.
»	7	's namiddags	6	»	26	»	N. M.
»	14	»	1	»	40	»	E. K.
»	22	»	5	»	17	»	V. M.
Maart	1	»	1	»	28	»	L. K.
»	8	's voormiddags	4	»	15	»	N. M.
»	15	»	6	»	23	»	E. K.
»	23	»	10	»	40	»	V. M.
»	30	's namiddags	10	»	36	»	L. K.
April	6	»	2	»	5	»	N. M.
»	14	's voormiddags	0	»	25	»	E. K.
»	22	»	1	»	35	»	V. M.
»	29	»	4	»	50	»	L. K.
Mei	6	's namiddags	0	»	30	»	N. M.
»	13	»	6	»	37	»	E. K.
»	21	»	1	»	40	»	V. M.
»	28	's voormiddags	9	»	37	»	L. K.
Junij	4	»	11	»	56	»	N. M.
»	12	's namiddags	0	»	4	»	E. K.
»	19	»	11	»	10	»	V. M.
»	26	»	2	»	31	»	L. K.

Julij	4	's voormiddags	0	u.	40	m.	N. M.
»	12	»	4	»	7	»	E. K.
»	19	»	6	»	52	»	V. M.
»	25	's namiddags	9	»	2	»	L. K.
Augustus	2	»	2	»	50	»	N. M.
»	10	»	6	»	13	»	E. K.
»	17	»	1	»	53	»	V. M.
»	24	's voormiddags	6	»	20	»	L. K.
September	1	»	6	»	24	»	N. M.
»	9	»	6	»	7	»	E. K.
»	15	's namiddags	9	»	25	»	V. M.
»	22	»	7	»	10	»	L. K.
»	30	»	7	»	53	»	N. M.
October	8	»	3	»	53	»	E. K.
»	15	's voormiddags	6	»	32	»	V. M.
»	22	»	11	»	44	»	L. K.
»	30	's namiddags	3	»	44	»	N. M.
November	7	's voormiddags	0	»	7	»	E. K.
»	13	's namiddags	5	»	49	»	V. M.
»	21	's voormiddags	7	»	33	»	L. K.
»	29	»	7	»	33	»	N. M.
December	6	»	7	»	50	»	E. K.
»	13	»	7	»	28	»	V. M.
»	21	»	5	»	19	»	L. K.
»	28	's namiddags	9	»	38	»	N. M.

De opgegeven tijd is middelbare tijd van Delft.

TAFEL

VAN HET LENGEN EN KORTEN DER DAGEN,

gedurende het jaar 1864.

		Opkomst der Zon.					Ondergang der Zon.				
Januarij	1	's morg.	8	u.	13	min.	's av.	3	u.	54	min.
»	11	»	8	»	10	»	»	4	»	7	»
»	21	»	8	»	1	»	»	4	»	23	»
»	31	»	7	»	48	»	»	4	»	41	»
Februarij	9	»	7	»	32	»	»	4	»	58	»
»	19	»	7	»	13	»	»	5	»	17	»
»	29	»	6	»	52	»	»	5	»	36	»
Maart	10	»	6	»	29	»	»	5	»	54	»
»	20	»	6	»	5	»	»	6	»	12	»
»	30	»	5	»	42	»	»	6	»	29	»
April	8	»	5	»	21	»	»	6	»	45	»
»	18	»	4	»	52	»	»	7	»	8	»
»	28	»	4	»	37	»	»	7	»	20	»
Mei	8	»	4	»	17	»	»	7	»	36	»
»	18	»	4	»	1	»	»	7	»	52	»
»	28	»	3	»	49	»	»	8	»	6	»
Junij	7	»	3	»	40	»	»	8	»	17	»
»	17	»	3	»	38	»	»	8	»	23	»
»	27	»	3	»	40	»	»	8	»	25	»
Julij	7	»	3	»	48	»	»	8	»	21	»
»	17	»	3	»	59	»	»	8	»	12	»
»	27	»	4	»	13	»	»	7	»	58	»
Augustus	6	»	4	»	29	»	»	7	»	41	»
»	16	»	4	»	45	»	»	7	»	22	»
»	26	»	5	»	2	»	»	7	»	0	»

		Opkomst der Zon.				Ondergang der Zon.			
September	5	's morg.	5	u.	18 min.	's av.	6	u.	37 min.
»	15	»	5	»	35 »	»	6	»	14 »
»	25	»	5	»	52 »	»	5	»	50 »
October	5	»	6	»	9 »	»	5	»	27 »
»	15	»	6	»	26 »	»	5	»	4 »
»	25	»	6	»	44 »	»	4	»	43 »
November	4	»	7	»	3 »	»	4	»	23 »
»	14	»	7	»	21 »	»	4	»	7 »
»	24	»	7	»	38 »	»	3	»	54 »
December	4	»	7	»	54 »	»	3	»	46 »
»	14	»	8	»	5 »	»	3	»	44 »
»	24	»	8	»	12 »	»	3	»	48 »

VERTREK VAN POSTEN,

REISGELEGENHEDEN ENZ.

BRIEVENPOSTEN.

De brieven naar de onderscheiden provinciën, zoo ook naar het buitenland, worden met alle doorloopende spoortreinen geëxpedieerd.

De brieven voor een gedeelte van Zuid-Holland, alsmede van Noord-Holland, Utrecht, Gelderland, Overijssel, Friesland, Groningen, Drenthe; verder Duitschland, Zwitserland, Italië, Turkije en de Levant, worden ook nog met de nachtpost verzonden.

De brieven voor Engeland worden dagelijks verzonden over den Moerdijk, via Ostende.

Tweemaal in iedere maand, kunnen de brieven voor Oost-Indië met de Landmail verzonden worden, en wel:

over Southampton, den 1sten en 17den van elke maand,
„ Triëst, den 7den en 23sten „ „ „
„ Marseille, den 9den en 25sten „ „ „

allen ongedwongen frankering.

De brieven voor de West-Indische brievenmailen, via Southampton, worden den 13den en den voorlaatsten dag van de maand verzonden. — Ongedwongen frankering.

GEDWONGEN FRANKERINGEN.

Aan een gedwongen frankering zijn onderhevig: de brieven naar Spanje en Portugal, naar een gedeelte van Turkije en de Levant, naar alle vreemde landen, koloniën,

of bezittingen in andere werelddeelen; en eindelijk naar de Nederlandsche bezittingen Bangka, Palembang en Rionw, in de Oost-Indiën, ook St. Eustatius en St. Martin, in de West-Indiën, en naar de bezittingen op de kust van Guinea.

BRIEVENPORT.

Het enkel port van 5 cents voor een afstand van 30 mijlen (ruim 6 uur gaans) of daar beneden, en van 10 cents voor grooter afstand, is men verschuldigd voor een brief, die niet zwaarder is dan 15 wigtjes.

In ieder geval kan met 5 cents aan het kantoor van afzending worden voldaan het port van brieven, mits geen ingesloten brieven bevattende, gerigt aan manschappen beneden den rang van officier bij de Zee- en Landmagt van den Staat, in werkelijke dienst en op hun schepen of bij hun corpsen tegenwoordig zijnde.

Het port van de mailbrieven is:

via	Marseille	ƒ 0,90
„	Triest	„ 1,20
„	Southampton	„ 1,00

Het port van nieuwspapieren, eens of meermalen in de week uitkomende, bedraagt 1 cent voor ieder afzonderlijk blad; onder welk port mede de bijvoegsels begrepen zijn, die tegelijk met het blad, waarbij zij behooren, verzonden worden.

Van alle andere gedrukte stukken bedraagt het port 2 cents van ieder vel, en $^1/_2$ voor ieder kwart vel druks. Het minste port onder een afzonderlijken omslag bedraagt echter een cent.

De gedrukte stukken mogen, met uitzondering van

drukproeven, geen schrift bevatten; aan het kantoor van afzending moet daarvoor het port betaald zijn.

Het aanteekengeld bedraagt voor een brief (zonder aangifte van waarde) 10 cents, bij vermissing van zoodanigen brief wordt een tegemoetkoming van *f* 25.— betaald.

Voor een brief voor het binnenland, waarvan de volle geldswaarde, die aangegeven is, bij vermissing wordt vergoed, bedraagt het aanteekengeld minstens 25 cents, en wel van *f* 25 tot *f* 160.—, en voor iedere *f* 10.— daarenboven, $1^1/_2$ cent meer.

Van postwissels wordt voor provisie 1% (doch ten minste 1 cent) ingevorderd.

De aangeteekende brieven voor het binnenland kan men al of niet frankeren; voor het buitenland is die frankering gedwongen.

OPGAAF DER UREN,

tot wanneer de brieven aan het Postkantoor, ter verzending met den Spoortrein te Delft, kunnen worden bezorgd, alsmede het vertrek derzelve.

AANVANG 15 OCTOBER 1863. (*Winterdienst*).

Ligting der Brievenbus aan 's Rijks kleeding magazijn.	Ligting der brievenbussen aan het Bagijnhof en aan de Bijbelbrug.	Ligting der Brievenbus aan het Postkantoor.	Ligting der Brievenbus aan het Stations-Gebouw.	Vertrek der brieven met den Spoortrein naar:
7 u. 15 m. nº. 1.	7 u. 25 m. nº. 1.	7 uur 35 min.	7 uur 50 min.	Amsterdam 7 u. 55 m.
10 „ 12 „ „ 2.	10 „ 22 „ „ 2.	10 „ 32 „	10 „ 47 „	Rotterdam 10 „ 52 „
		10 „ 35 „	10 „ 50 „	Amsterdam 10 „ 55 „
1 „ 2 „ „ 3.	1 „ 12 „ „ 3.	1 „ 22 „	1 „ 37 „	Rotterdam 1 „ 42 „
3 „ 21 „ „ 4.	3 „ 31 „ „ 4.	3 „ 41 „	3 „ 56 „	Amsterdam 4 „ 1 „
		4 „ 24 „		Rotterdam 4 „ 41 „
6 „ 17 „ „ 5.	6 „ 27 „ „ 5.	6 „ 37 „	6 „ 52 „	Rotterdam 6 „ 57 „
		7 „ 51 „	8 „ 6 „	Amsterdam 8 „ 11 „
8 „ 50 „ „ 6.	9 „ — „ „ 6.	9 „ 5 „	9 „ 52 „	Rotterdam 9 „ 57 „

Het Kantoor is geopend van 's morgens 7 tot $8^1/_2$ ure, van $9^1/_2$ tot des middags $3^1/_2$ ure en van des avonds 6 tot 9 ure, behalve des Zondags, als wanneer het Kantoor van 2 tot 6 ure gesloten is. Ook zullen op dien dag alleen busligtingen aan 's Rijks kleeding magazijn enz., nº. 1, 3 en 5 plaats hebben.

De afgifte en uitbetaling van Postwissels geschiedt alleen van 's morgens $9^1/_2$ tot 3 ure, uitgezonderd des Zondags. De aanteekening van Brieven geschiedt van des morg. $9^1/_2$ tot $3^1/_4$ en des avonds van 6 tot $8^3/_4$ ure.

ORDE OP HET VERTREK DER TREK- EN PAKSCHUITEN.

---

van Delft op 's Gravenhage.

De Trekschuit: van 1 April tot 30 September, 's morgens ten 7 ure, half 8, half 9, 9 ure en van half 10 tot 's avonds half 9 alle uren op het halve uur, en van 1 October tot 31 Maart, 's morgens ten 7, 8 en 9 ure, en van half 10 tot 's avonds half 8 alle uren op het halve uur.

De Pakschuit dagelijks, uitgezonderd des Zondags, van 1 October tot 31 Maart des morgens ten 6 ure, en van 1 April tot 30 September 's morgens ten 5 ure.

Informatiën te bekomen bij de Marktschippers G. M. Wiltens en N. van Vliet.

van 's Gravenhage op Delft.

De Trekschuit: van 1 April tot 30 September, van 's morgens half 6 tot 's avonds half 9 ure, alle uren op het half uur.

Van 1 October tot 31 Maart van 's morgens half 7 tot 's avonds half 8, op elk half uur.

De Pakschuit Maandag, Dingsdag, Woensdag en Zaturdag 's morgens ten 9 ure, en Donderdag in den zomer 's morgens ten 5 ure, en 's winters ten 6 ure.

van Delft op Leijden en terug.

Geen geregelde dienst. Informatiën te bekomen bij den Heer G. Boet, in de Haagpoort, Commissaris van genoemd Veer.

Pakschuit: Dingsdag, Donderdag en Vrijdag naar Leijden. Van Leijden, Woensdag, Vrijdag en Zaturdag.

van Delft op Rotterdam.

De Trekschuit: des morgens van 1 Mei tot 30 September ten 7, 8, 9, 10 en 12 ure; van 1 October tot 30 April, ten 8, 10 en 12 ure; des namiddags, van 1 Mei tot 31 Augustus, ten 3, 5 en 7 ure, van 1 September tot 30 April, ten 3, 5 en 7 ure.

De Delftsche Pakschuiten van 1 Januarij tot ultimo Februarij en van 1 November tot 31 December, des morgens ten 6 ure, van 1 Maart to 31 October, des morgens ten 5 ure. Voor nadere informatiën vervoege men zich bij de Marktschippers G. M. Wiltens en N. van Vliet.

van Rotterdam op Delft.

De Trekschuit: van 1 Mei tot 31 Augustus, ten 7, 9 en 12 ure en van 1 September tot 30 April, ten 7, 9 en 12 ure; des namiddags van 1 Mei tot 1 September, ten 2, 4, 5, 6 en 7 ure (in October vaart de schuit van 2 ure ten 3 ure); van 1 November tot 30 April ten 1, 4 en 6 ure.

De Pakschuit: van 1 April tot 31 October des morgens ten half 5 ure en van 1 November tot 31 Maart ten 6 ure; van 1 Maart tot 31 October, dagelijks, uitgezonderd des Zondags, des namiddags ten 3 ure.

NB. Men vervoege zich, tot nadere informatiën, voorzig-

tigheidshalve, bij den Heer Commissaris W. Wigmans aan de Ketelpoort.

van Delft naar Schiedam.

Vrijdags 's morgens ten 7 ure, en terug des namiddags ten 3 ure. Afvaart vóór de Stads-herberg aan het Zuideinde.

van Schiedam op Delft.

Donderdags des morgens ten 6 ure, en terug des namiddags ten 3 ure.

van Delft op Maassluis.

Van 1 Maart tot 30 April, 's morgens ten 7 ure, en 's namiddags ten 5 ure. Van 1 Mei tot 1 October, 's morgens ten 7 ure en 's namiddags ten 2 en 7 ure. Van 1 October tot 1 Maart, 's morgens ten 8 ure en 's namiddags ten 4 ure.

van Maassluis op Delft.

Van 1 April tot 30 September, 's morgens ten 5 ure, 's morgens ten 10 ure en 's namiddags ten 5½ ure. Van 1 October tot 31 Maart, 's morgens ten 8 ure en 's namiddags ten 5 ure.

NB. Bestellingen worden aangenomen bij den Heer Commissaris P. G. Croes, Buitenwatersloot.

van Delft op Vlaardingen.

Van 1 Maart tot 1 October, ten 's namiddags 4 ure en van 1 October tot 1 Maart ten 3 ure 's namiddags. Donderdag middag ten 12 ure en 's namiddags ten 3 ure.

van Vlaardingen op Delft.

's Morgens ten 6 ure en Donderdag daarenboven des namiddags ten 4 ure.

van Delft op Amsterdam.

Op Dingsdag, Donderdag en Zaturdag, des namiddags ten 3 ure.

van Amsterdam op Delft.

Op dezelfde dagen en uren.

van Haarlem naar Delft en Schiedam en terug.

Alle Woensdagen van Haarlem, 's namiddags ten 4 ure; aankomst te Delft Donderdag morgen. Vertrek van Delft naar Schiedam, Donderdag namiddag ten 1 ure; van Schiedam terug Zondag in den voormiddag. Van Delft naar Haarlem 's namiddags ten 3 ure.

van Schiedam door Delft op Utrecht en terug.

Naar Utrecht Woensdag 's morgens ten 10 ure en van Delft 's morgens ten 11 ure; aankomst te Delft van Utrecht Zondag 's morgens.

van Vlaardingen door Delft op Utrecht.

Woensdag namiddag van Vlaardingen en Donderdag morgen ten 10 ure van Delft; terug te Delft Zondag 's morgens, en vertrekt denzelfden dag naar Vlaardingen. Deze schuit neemt ook goederen mede voor Amersfoort en omliggende plaatsen in de provincie Utrecht.

NB. Voor genoemde plaatsen worden bestellingen aangenomen bij den Heer Commissaris J. P. Tasseron, Voorstraat, wijk VI, nº. 200, alsmede aan het veer van de Leijdsche marktschuit naast de Luthersche Kerk.

De schuiten naar Alphen, Oudshoorn, Waddingsveen, Boskoop, Hazerswoude, enz. varen Dingsdag in den voormiddag.

Die van Noordwijk, Zwammerdam, Bodegraven, Noordwijkerhout en Voorschoten vertrekken Dingsdags des namiddags. Bestellingen bij P. A. Hesse, nabij de Haagpoort.

DILIGENCES.

Bij de Erven Roodenburg, in het Huis der Lucht, nabij de Nieuwe brug, te Delft, kan men alle informatiën bekomen betreffende de aankomst en het vertrek van de Diligences. Aldaar worden aangenomen alle goederen, die men per spoor verlangt te verzenden, en belast men zich met het incasseren van wissels.

DIENST VAN VAN GEND EN LOOS.

Van Amsterdam over Haarlem en 's Hage door Delft naar Rotterdam, over Breda, in correspondentie met Tilburg, 's Bosch en Bergen-op-Zoom op Antwerpen, dagelijks 's morgens ten $3^1/_2$ ure van Delft. Van Antwerpen, enz. op Rotterdam door Delft naar 's Hage, Haarlem en Amsterdam, 's avonds ten $11^1/_2$ ure van Delft. Rijden af bij den Agent G. A. de Haak, Binnenwatersloot, wijk 3, nº. 18.

NB. Van Amsterdam tot 's Gravenhage worden geen personen, maar alleen goederen vervoerd.

ALGEMEENE EXPEDITIE, GEVESTIGD TE AMSTERDAM.

Directeuren: *Timmermans en Comp.*, vroeger *C. van der Horst.*

Deze belasten zich met de expeditie van alle goederen, alsmede met alle incasseringen door het geheele Rijk,

zoowel over alle spoorwegen, als met alle stoombooten, schepen en diligences, die van Rotterdam en Arnhem na aankomst, dadelijk vertrekken enz.

Dagelijks een Diligence-dienst van Amsterdam naar Maarsbergen, Amerongen, Leersum, Woudenberg, Eck en Wiel, Elst en Rhenen, Thiel en Scherpenzeel.

De diligences corresponderen dagelijks op geheel Duitschland, langs den Rijn, Pruissen, Wurtemberg, Beijeren, Saksen, enz.

Tweemaal per week, Maandag en Vrijdag, op Oldenzaal, Lingen, Nordhorn, Oldenburg, Bremen, Hamburg, Lubeck, Osnabrück en Hannover, staande te Hamburg en te Hannover in dagelijksche verbinding met de spoortreinen, die naar Berlijn vertrekken.

De vrachten zijn zeer gering gesteld.

Het kantoor van deze onderneming is voor Delft gevestigd bij bovengenoemden Agent G. A. DE HAAK.

VAN MONSTER NAAR DELFT EN TERUG.

Elken Donderdag 's morgens ten 5½ ure naar Delft, en terug 's middags ten 1 ure.

Kantoor voor Delft bij de Gezusters VAN HEIJNINGEN, Heeren-Logement, bij de Haagpoort.

HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEG. (*Winterdienst.*)

15 October 1863.

Van Amsterd. over 's Gravenhage n. Rotterd.

Vertrek van	1	5	7	9	11	13	15
Amsterdam.	8.—	8.30	11.20	2.50	4.30		7.30
*Halfweg.	8.15	door	11.35	door	4.47		7.46
Haarlem.	8 28	9.03	11.53	3.16	5.05		8 04
*Vogelenz.		9.18	12.08	door	5.20		8.19
*Veenenb.		9.32	12.22	door	5.34		8.34
*P. Gijzenb.		9.42	12 32	door	5.45		8 45
*Warmond.		9 53	12.43	door	5.57		8.57
Leijden.		10.04	12.54	3.59	6 09		9.08
*Voorschot.		10.14	1.04	door	6.19		9.19
*N.-O.Einde.	3	door	door	door	door		door
's Gravenh.	8.30	10.35	1.25	4.25	6.40	7.50	9.40
*Rijswijk.	8.36	door	1.31	door	door	7.56	door
Delft.	8.47	10.52	1.42	4.41	6.57	8.08	9.57
Schiedam.	9.06	11.12	2.02	4.58	7.16	8.27	10.16
Rott. Aank.	9.15	11.20	2.10	5.05	7.25	8.35	10.25

Van Rotterdam over 's Gravenhage n. Amsterdam.

Vertrek van	2	4	6		8	10	12	14	16
Rotterdam.		7.25	10.25	12.00	1.55	3.30	5 45	7.40	10.02
Schiedam.		7.36	10.36	12.07	2.05	3.41	5.56	7 51	10.13
Delft.		7.55	10.55		2.22	4.01	6.16	8.11	10 32
*Rijswijk.		door	11. 3		door	door	6.24	door	10.39
's Gravenh.		8.14	11.14		2.40	4.20	6.30	8.30	10.45
*N.-O.Einde.		door	door		door	door		door	
*Voorschot.		8.31	11.31		door	4.37		8.47	
Leiden.		8.46	11.46		3.05	4.52		9.03	
*Warmond.		8.53	11.53		door	4.59		9.11	
*P. Gijzenb.		9.05	12.04		door	5.11		9.23	
*Veenenb.		9.18	12.17		door	5.24		9.36	
*Vogelenz.		9.31	12.28		door	5.35		9.47	
Haarlem.	8.56	9.50	12.46		3.47	5.54		10.06	
*Halfweg.	door	10.04	1.00		door	6.08		10.20	
Amst. Aank.	9.20	10.20	1.15		4.10	6.25		10.35	

Op de werkdagen.

De treinen 4 en 15 stoppen ook te Hillegommerbeek.

De sneltreinen 8 en 9 vervoeren geene andere goederen dan bagage.

Op de Halten, die met een * zijn aangeduid, worden reizigers opgenomen, voor zooverre er plaats in de rijtuigen is.

De Haarlemsche locaaltreinen 1 en 2 rijden NIET van 15 December tot 1 April; trein 5 stopt dan te Halfweg.

Van Amsterdam naar Utrecht, Rotterdam, Arnhem en Emmerik.

STATIONS.	1 †	2	3	4 expr. 1, 2.	B* ext. 1,2,3.	7	8 †
	'sm.	'sm.	'sm	nam.	nam.	'sav.	'sav.
Amsterdam. V.		7.25	10 25	12.30	4.30	6.35	9.10
Abcoude.		7.42	10.42	door	4.46	6 54	door
Vreeland.		7.52	10.52	door	4.55	7. 3	door
Nieuwersluis.		7.58	10.58	12.47	5. 1	7. 9	10. 7
Breukelen.		8. 5	11. 5	door	5. 6	7.16	door
Maarssen.		8-15	11.15	door	5.15	7.26	door
Utrecht. A.		8 30	11.30	1.10	5.30	7.40	11.—
Utrecht. V.	6.10	8.40	11.40	1.15	5.35	7.50	
Harmelen.	6.31	door	12.—	door	5.50	8. 5	
Woerden.	6.40	8.58	12.10	1.34	5.59	8.12	
Oudewater.	6.52	9. 6	12.22	door	6.07	8.22	
Gouda.	7.30	9.20	12.44	1.53	6.27	8.40	
Moordrecht.	7.41	door	12.50	door	6.35	8.49	
Niewerkerk.	7.50	9.36	12.56	door	6 43	8.57	
Cappelle.	7.59	door	1. 2	door	6.50	9. 5	
Rotterdam. A.	8.15	9.55	1.15	2.15	7. 5	9.20	

STATIONS.		2	3	4 exp. 1,2.	5 †*	B ext 1,2,3.	7
		'sm.	'sm.	nam.	nam.	nam.	'sav.
Utrecht.	V.	8.35	11 35	1.25		5.40	7.45
Driebergen.		8.57	11.57	1.40		6. 7	8. 6
Maarsbergen.		9.13	12.13	door		6.32	8.20
Veenendaal.		9.35	12.35	2. 5		7 —	8.40
Ede.		9.47	12.47	door		7.21	8.50
Wolfhezen.		10. 2	1. 2	door		7.42	9. 4
Arnhem.	A.	10.19	1.20	2.30		8.—	9.20
Arnhem.	V.	10.24		2.35	3.50		9.25
Westervoort.		10.33		door	4. 1		9 34
Duiven.		10.40		door	4. 8		9.42
Zevenaar.	A.	10.47		2.52	4.20		9.50
Zevenaar.	V.	10.57		2.57	4.35		10.—
Elten. A.	Amst. t.	11. 7			4 50		10.10
	Emm. t.	11.13			4.56		10.16
Elten. V.	Amst. t.	11.17		door	5. 5		10.20
	Emm. t.	11.23			5.11		10.26
Emm. A.	Amst. t.	11 29		3.19	5.25		10.35
	Emm. t.	11.35		3.25	5.31		10.41

* *Deze treinen loopen des Zondags en op algemeen erkende Christelijke feestdagen* NIET.

De met † geteekende zijn *goederen-personen-treinen* en kunnen soms minder regelmatig aankomen dan de gewone treinen.

De treinen 2, 3 en 7 in beide rigtingen zullen te *Maarn* stilhouden, wanneer daartoe bij den Chef-Conducteur het vereischte verzoek door den reiziger is gedaan.

Van Rotterdam naar Amsterdam, Utrecht, Arnhem en Emmerik.

STATIONS.	1 †	2	3	4 expr. 1, 2.	B *	7	8 †
	'sm.	'sm.	's m.	nam.	nam.	nam.	's av.
Rotterdam V.		6.55	9.50	12.25	2.10	5.55	9.15
Cappelle.		7. 4	10.—	door	2 19	6. 3	door
Nieuwerkerk.		7.12	10. 7	door	2.27	6.10	door
Moordrecht.		7.20	10.17	door	2 34	6.18	door
Gouda.		7.32	10.28	12.46	2.42	6.29	9.55
Oudewater.		7.44	10 41	door	2.55	6.45	door
Woerden.		7.52	10.50	1.—	3. 3	6.56	10.25
Harmelen.		7.59	10 59	door	3. 9	7. 8	door
Utrecht A.		8.20	11.20	1.20	3.30	7.30	11.—
Utrecht V.	6.30	8.25	11.25	1.28	3.35	7.35	
Maarssen.	6.50	8.37	11.37	door	3.45	7.47	
Breukelen.	7.06	8.46	11.46	door	3.53	7.56	
Nieuwersluis.	7.15	8.54	11.54	1.42	3.59	8. 4	
Vreeland.	7.25	9. 1	12. 1	door	4. 5	8.12	
Abcoude.	7.43	9.11	12.11	door	4.14	8.22	
Amsterdam A.	8. 5	9.35	12.35	2.10	4.35	8.45	

STATIONS.		2	3	4 exp. 1,2 k.	5 *†	B* ext. 1,2,3.	7
		'sm.	'sm.	nam.	nam.	nam.	'sav.
Utrecht.	V.	8.35	11.35	1.25		5.40	7.45
Driebergen.		8.57	11 57	1.40		6. 7	8. 6
Maarsbergen.		9.13	12.13	door		6.32	8.20
Veenendaal.		9.35	12.35	2. 5		7.—	8.40
Ede.		9.47	12.47	door		7.21	8.50
Wolfhezen.		10. 2	1. 2	door		7.42	9. 4
Arnhem.	A.	10.19	1.20	2.30		8.—	9.20
Arnhem.	V.	10.24		2.35	3.50		9.25
Westervoort.		10.33		door	4. 1		9.34
Duiven.		10.40		door	4. 8		9.42
Zevenaar.	A.	10.47		2.52	4.20		9.50
Zevenaar.	V.	10.57		2.57	4.35		10.—
Elten. A.	Amst. t.	11. 7			4.50		10.10
	Emm. t.	11.13			4.56		10.16
Elten. V.	Amst. t.	11.17		door	5. 5		10.20
	Emm. t.	11.23			5.11		10.26
Emm. A.	Amst. t.	11.29		3.19	5.25		10.35
	Emm. t.	11.35		3.25	5.31		10 41

* *Deze treinen loopen op Zon- en feestdagen* NIET.

De met † geteekende treinen zijn *goederen-personen-treinen* en kunnen soms minder regelmatig aankomen dan de gewone treinen.

De treinen 2, 3 en 7 in beide rigtingen zullen te *Maarn* stilhouden, wanneer daartoe bij den Chef-Conducteur het vereischte verzoek door den reiziger is gedaan.

NEDERLANDSCHE RHIJN SPOORWEG. (Winterdienst.)

16 September 1863.

Van Emmerik naar Arnhem, Utrecht, Amsterdam en Rotterdam.

STATIONS.	2	3	4 expr. 1, 2 k.	5 †*	7
	's m.	's m.	's m.	's m.	nam.
Emmerik. V.		8.26	11.—	11. 6	4.41
Elten.		8.40	door	11.26	4.56
Zevenaar.		8.46	11.16	11.34	5. 5
Duiven.		9. 6	11.27	11.54	5.25
Westervoort.		9.13	door	12. 7	5.31
Arnhem. Aank.		9.19	door	12.22	5.37
Arnhem. Vertr.	6.30	9.37	11.55	1.—	5.55
Wolfhezen.	6.44	9.50	door	1.20	6. 7
Ede.	6.59	10. 4	door	1.48	6.17
Veenendaal.	7.14	10.19	12.23	2.14	6.28
Maarsbergen.	7.34	10.36	door	2.52	6.47
Zeist-Driebergen.	7.51	10.51	12.47	3.24	7. 3
Utrecht. Aank.	8.20	11.20	1.10	4.—	7.30

De treinen 2, 3 en 7 in beide rigtingen zullen te *Maarn* stilhouden, wanneer daartoe bij den Chef-Conducteur het vereischte verzoek door den reiziger is gedaan.

STATIONS.	1†	2	3	4 expr. 1, 2	B* ext. 1,2,3	7
	's m.	's m.	's m.	's m.	nam.	's av.
Utrecht. V.	6.30	8.25	11.25	1.28	3.35	7.35
Maarssen.	6.50	8.37	11.37	door	3.45	7.47
Breukelen.	7. 6	8.46	11.46	door	3 53	7.56
Nieuwersluis.	7.15	8.54	11.54	1.42	3.59	8. 4
Loen.-Vreel.	7.25	9. 1	12. 1	door	4. 5	8.12
Abcoude.	7.43	9 11	12.11	door	4.14	8.22
Amsterdam. A.	8. 5	9.35	12.35	2.10	4 35	8.45
Utrecht. V.	6.10	8.40	11.40	1.15	5.35	7.50
Harmelen.	6.31	door	12.—	door	5.50	8. 5
Woerden.	6.40	8.58	12.10	1.34	5.59	8 12
Oudewater.	6 52	9. 6	12.22	door	6. 7	8.22
Gouda.	7.30	9.20	12.44	1.53	6.27	8.40
Moordrecht.	7.41	door	12.50	door	6.35	8.49
Nieuwerkerk.	7.50	9.36	12.56	door	6.43	8.57
Cappelle.	7.59	door	1. 2	door	6.50	9. 5
Rotterdam. A.	8.15	9.55	1.15	2.15	7. 5	9.20

* *Deze treinen loopen des Zondags en op algemeen erkende Christelijke feestdagen* NIET.

De met † geteekende treinen zijn *goederen-personen-treinen* en kunnen soms minder regelmatig aankomen dan de gewone treinen.

Gewijzigde Winterdienst van 5 November 1863.

Van Utrecht naar Hattem.				Van Hattem naar Utrecht.			
	1	3	5		2	4	6
STATONS.	's morg.	's nam.	's nam.	STATIONS.	's morg.	's morg.	's nam.
Utrecht.	8 55	1.45	8.05	Hattem.	5.10	10.05	4.23
Bilt.	9.11	2.02	8.22	Oldebroek.	5.27	10.21	4.39
Soest.	9.23	2.15	8.34	Elburg-Epe.	5.35	10.30	4.48
Amersfoort.	9 36	2 30	8.48	Nunspeet.	5.52	10.49	5.03
Nijkerk.	9.54	2.49	9.06	Hulshorst.	6.03	10 59	5.14
Putten.	10.07	3.02	9.19	Harderwijk.	6.18	11.14	5.29
Harderwijk.	10.25	3 20	9.37	Putten.	6.34	11.29	5.44
Hulshorst.	10.36	3.31	9.48	Nijkerk.	6 50	11.42	5 59
Nunspeet.	10 51	3.43	10.00	Amersfoort.	7.11	12 01	6.19
Elburg-Epe.	11.08	4.00	10.17	Soest.	7.24	12.13	6.31
Oldebroek.	11.15	4.07	door	Bilt.	7.36	12.25	6.43
Hattem. Aank.	11.33	4.26	10.41	Utrecht. Aank.	7.55	12.44	7.02

STAATSSPOORWEGEN.

Voorloopige dienst van 5 October 1863.

Van Tilburg naar Breda.	1	3	5
Tilburg V.	8.30	11.40	4.30
Gilze-Rijen V.	8.53	11.57	4.47
Breda A.	9.10	12.10	5.—

Van Breda naar Tilburg.	2	4	6
Breda V.	10.15	3.—	8.55
Gilze-Rijen V.	10.31	3.16	9.17
Tilburg A.	10.45	3.30	9.35

Voorloopige dienst van 27 October 1863.

Van Leeuwarden naar Harlingen.	1	3	5
Leeuwarden V.	6.30	12. 0	4. 0
Dronrijp V.	6.47	12.22	4.22
Franeker V.	7. 0	12.38	4.38
Harlingen A.	7.12	12.51	4.51

Van Harlingen naar Leeuwarden.	2	4	6
Harlingen V.	8.15	2.30	5.15
Franeker V.	8.30	2.47	5.37
Dronrijp V.	8.42	3. 0	6. 6
Leeuwarden A.	8.57	3.12	6.53

AKADEMIE.

AKADEMIE.

BESCHERMHEER

Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN.

BEHEERDER

Z. E. DE MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN.

DIRECTEUR

J. A. KEURENAER.

HOOGLEERAREN.

T. ROORDA. — In de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië. — *'s Hage.*

R. LOBATTO. — In de Hoogere Wiskunde. — *Koornmarkt.*

W. L. OVERDUIN. — In de Wis- en Natuurkunde. — *Vlamingstraat.*

J. PIJNAPPEL. GZ. — In de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië. — *Voorstraat.*

S. KEIJZER. — In de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië, het Mohamedaansch Regt en de Indische Instellingen. — *Oude Delft.*

LEERAREN.

J. E. TERWINKEL. — In de Architectuur. — *'s Hage.*

W. J. KEMPERS. — In de Wiskunde. — *Nieuwe Lange Dijk.*

Dr. G. VAN WIERINGHEN BORSKI. — In de Nederlandsche Taal- en Letterkunde. — *Choorstraat.*

Mr. M. A. M. VAN 'S GRAVESANDE GUICHERIT. — In de geschiedenis van den Handel en de Maatschappelijke Huishoudkunde. — *Oude Delft.*

A. VAN DER TOORN. — In de Roei-, Peil-, Meet- en Weegkunde. — *Oude Delft.*

D. BUDDINGH. — In de Hoogduitsche Taal en Aardrijkskunde. — *Oude Delft.*

Mr. R. H. ARNTZENIUS. — In de Engelsche Taal- en Letterkunde. — *Oude Delft.*

Dr. E. MULDER. — In de Scheikunde. — *Koornmarkt.*

L. COHEN STUART. — In de Wiskunde, Geodesie en Mechanica. — *Koornmarkt.*

Dr. R. W. VAN GOENS. — In de Wiskunde en Stereotomie. — *Cingel.*

Dr. C. P. BURGER. — In de Wiskunde. — *Voorstraat.*

J. LEBRET. — In de Waterbouwkunde. — *Oude Delft.*

J. J. MEINSMA. — In de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië. — *Oude Delft.*

Dr. C. H. C. GRINWIS. — In de Wis- en Natuurkunde. — *Oude Delft.*

G. J. MORRE. — In de Burgerlijke Bouwkunde. — *Oude Delft.*

BUITENGEWONE LEERAREN.

G. REUVEKAMP. — In de Civiele Bouwkunde. — *Binnenwatersloot.*

J. KROESEN. — In de Scheikunde. — *Oude Delft.*

H. A. V. D. SPECK OBREEN. — In de Scheepsbouwkunde. — *Koornmarkt.*

OVERIGE DOCENTEN.

G. J. F. GUFFROY. — In de Fransche Taal en Letterkunde. — *Oude Delft.*

PAUL TETAR VAN ELVEN. — In het Handteekenen. — *Wijnhaven.*

AMBTENAAR VAN ADMINISTRATIE.

F. J. KROESEN. — *Oude Delft.*

CHEF VAN HET KABINET VAN MODELLEN.

G. REUVEKAMP. — *Binnenwatersloot.*

CONCIERGE.

C. EVERAERT. — Akademiegebouw.

OPGAVE DER COLLEGIE-UREN.

Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

R. LOBATTO.

Diff. en Int. rekening en Statica: 3de Studiejaar, Civ. Ing. *Maandag*, *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag* en *Vrijdag* van 11—12 uur.

Integraalrekening en Mechanica: 4de Studiejaar, Civ. Ing. op dezelfde dagen van 9—10 uur.

W. L. OVERDUIN.

Physica: voor het 3de Studiejaar, Civ. Ing., *Maandag* van 9—10 en *Vrijdag* van 10—11 ure; voor het 4de Studiejaar Civ. Ing. *Maandag* en *Donderdag* van 11—12 uur.

W. J. KEMPERS.

Meetkunst: voor het 1ste Studiejaar, Alg. Studie en O. I. A., *Maandag*, *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag* en *Vrijdag* van 11—12 uur.

Algebra: 1ste Studiejaar O. I. A., *Maandag*, *Woensdag* en *Vrijdag* van 10—11 uur.

Lijnteekenen: 1ste Studiejaar, Alg. Studie, *Maandag* en *Woensdag* van 2—4 uur. 1ste Studiejaar O. I. A., *Dingsdag*, *Woensdag* en *Donderdag* van 2—4 uur.

Landmeetkunde: 4de Studiejaar, O. I. A., *Donderdag* van 10—11 uur.

L. COHEN STUART.

Werktuigkunde: 1ste Studiejaar, *Zaturdag* van 10—12.

Geodesie: 3de Studiejaar, Civ. Ing. en Scheepsbouw, *Maandag* van 10—11, *Woensdag* en *Vrijdag* van 9—10 uur.

Civ. Ing. en Scheepsbouw: 4de Studiejaar, *Woensdag* van 11—12, *Donderdag* van 1—2 uur.

Toegepaste Mechanica: 4de Studiejaar, Civ. Ing. en Scheepsbouw, *Dingsdag* van 11—12, *Donderdag* van 10—11, *Vrijdag* van 11—12 uur.

R. W. VAN GOENS.

Analytische Meetkunst: 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Maandag*, *Woensdag* en *Vrijdag* van 9—10 uur.

Beschrijvende Meetkunst: 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Maandag* en *Woensdag*, van 1—2, *Zaturdag* van 9—10 uur.

Epures: 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Maandag* en *Woensdag* van 2—4 uur.

Toegepaste Beschrijvende Meetkunst: 3de Studiejaar, Civ. Ing., *Dingsdag* en *Donderdag* van 9—11 uur.

C. P. BURGER.

Algebra, Driehoeksmeting en Analytische Meetkunst: 1ste Studiejaar, Alg. Studie, alle dagen van 9—10 uur.

Hoogere Algebra en Differentiaalrekening: 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Maandag*, *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag* en *Vrijdag*, van 10—11 uur.

Cosmographie: 1ste Studiejaar, *Vrijdag* van 1—2 uur.

Sphérische Sterrekunde: 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Zaturdag*, van 10—11 uur.

C. H. C. GRINWIS.

Physica: 1ste Studiejaar, Alg. Studie en O. I. A., alle dagen, behalve *Zaturdag*, van 1—2 uur.

2de Studiejaar, Alg. Studie, *Dingsdag* en *Donderdag* van 9—10 en *Woensdag* van 11—12 uur.

2de Studiejaar, O. I. A., *Dingsdag* en *Donderdag* van 2—3 uur.

E. MULDER.

Scheikunde: 1ste Studiejaar, A. S., *Woensdag* en *Vrijdag* van 10—11 uur; 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Dingsdag* en *Donderdag* van 11—12 uur; 3de Studiejaar, C. I. *Woensdag* van 10—11 ure en *Vrijdag* van 2—3 uur; 4de Studiejaar, Civ. Ing., *Maandag* van 10—11 uur; 3de Studiejaar, O. I. A., *Maandag* van 1—4, *Woensdag* van 10—11, *Donderdag* van 1—4 uur.

Landbouwscheikunde, 4de Studiejaar, O. I. A. *Dingsdag* van 1—2, *Woensdag* van 1—3 en *Zaturdag* van 9—12 uur.

J. KROESEN.

Scheikunde: 2de Studiejaar, O. I. A., *Maandag*, *Woensdag* en *Vrijdag* van 11—12 uur.

IJK EN ACCIJNSEN.

A. VAN DER TOORN.

2de Studiejaar, *Maandag* en *Donderdag* van 1—4 uur.

BOUWKUNDE.

J. E. TERWINKEL.

Burgerlijke Bouwkunde: 4de Studiejaar, Civ. Ing., *Maandag* en *Dingsdag* van 1—4 uur.

J. LEBRET.

Waterbouwkunde: 3de Studiejaar, Civ. Ing., *Dingsdag* en *Donderdag* van 1—4 uur.

4de Studiejaar, Civ. Ing., *Woensdag* en *Vrijdag* van 1—4 uur.

G. J. MORRE.

Constructie teekenen: 1ste Studiejaar, Alg. Studie, *Vrijdag* van 2—4 uur.

Burgerlijke Bouwkunde: 2de Studiejaar, Alg. Studie, *Dingsdag* en *Donderdag* van 1—4 uur.

3de Studiejaar, Civ. Ing., *Maandag* en *Woensdag* van 1—4 uur.

H. A. VAN DER SPECK OBREEN.

Scheepsbouwkunde: 3de Studiejaar, Scheepsbouw, *Dingsdag* en *Donderdag* van 2—4 en *Zaturdag* van 9—12 uur.

Beschrijvende Meetkunst: 1ste Studiejaar, A. S., na 1°. Januarij alle dagen, behalve *Zaturdag*, van 11—12 uur.

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIE.

T. ROORDA.

Javaansche Taal: 3de Studiejaar, O. I. A., *Maandag* van 11—12 uur, *Dingsdag en Vrijdag* van 2—3 uur.

4de Studiejaar, O. I. A., *Maandag*, *Dingsdag*, *Woensdag*, *Vrijdag* en *Zaturdag* van 3—4 uur.

J. PIJNAPPEL, Gz.

Maleische Taal: 2de Studiejaar, O. I. A., *Woensdag* en *Vrijdag* van 3—4 uur.

3de Studiejaar, O. I. A., *Dingsdag* en *Vrijdag* van 11—12 uur.

4de Studiejaar, O. I. A., *Woensdag* van 10—11 en *Vrijdag* van 1—2 uur.

Land- en Volkenkunde: 3de Studiejaar, O. I. A., *Dingsdag* van 3—4 uur. 4de Studiejaar, O. I. A., *Donderdag* van 1—2 uur.

S. KEIJZER.

Mohamedaansch Regt: 3de Studiejaar, O. I. A., *Woensdag* van 2—3 en *Vrijdag* van 1—2 uur.

4de Studiejaar, Jav. en Mal. wetten, *Dingsdag* en *Vrijdag* van 2—3 uur

Publiek- en Administratief Regt: 3de Studiejaar, O. I. A., *Dingsdag* van 1—2 en *Donderdag* van 10—11 uur.

4de Studiejaar, O. I. A., *Maandag* en *Donderdag* van 2—3 uur.

M. A. M. VAN 'S GRAVESANDE GUICHERIT.

Staathuishoudkunde: 1ste Studiejaar, *Maandag* en *Donderdag* van 10—11 uur.

Geschiedenis van den Handel: 3de Studiejaar, O. I. A., *Woensdag* van 3—4 uur.

Staathuishoudkunde: 3de Studiejaar, Civ. Ing. en O. I. A., *Zaturdag* van 11—12 uur; 4de Studiejaar, Civ. Ing., en O. I. A., *Woensdag* van 10—11 uur.

D. BUDDINGH.

Aardrijkskunde, O. I. A., *Donderdag* van 9—10 uur.

2de Studiejaar, O. I. A., *Zaturdag* van 9—10 uur.

Hoogduitsche Taal- en Letterkunde: 1ste Studiejaar, O. I. A., *Maandag* van 9—10 en *Vrijdag* van 2—3 uur.

J. J. MEINSMA.

Javaansche Taal: 2de Studiejaar, O. I. A., alle dagen behalve *Zaturdag* van 1—2 uur.

3de Studiejaar, O. I. A., *Donderdag* van 11—12 uur.

NIEUWE LETTERKUNDE.

G. VAN WIERINGHEN BORSKI.

Nederlandsche Stijl en Letterkunde: 1ste Studiejaar, O. I. A., *Dingsdag* en *Donderdag* van 2—3 uur.

2de Studiejaar, Alg. Studie, *Vrijdag* van 1—2 uur. O. I. A., *Maandag* van 2—3 uur.

3de Studiejaar, Alg. Studie en O. I. A., *Zaturdag* van 1—2 uur.

4de Studiejaar, Alg. Studie en O. I. A., *Zaturdag* van 2—3 uur.

R. H. ARNTZENIUS.

Engelsche Taal- en Letterkunde: 1ste Studiejaar, O. I. A. *Woensdag* en *Vrijdag* van 9—10 uur.

2de Studiejaar, Alg. Studie en O. I. A., *Zaturdag* van 11—12 uur.

Italiaansch Boekhouden: 4de Studiejaar, O. I. A. na 1 Januarij *Maandag* van 1—2 en *Donderdag* van 11—12 uur.

G. J. F. GUFFROY.

Fransche Taal- en Letterkunde: 1ste Studiejaar, O. I. A., *Dingsdag* van 3—4 en *Donderdag* van 10—11 uur.

TEEKENKUNDE.

PAUL TETAR VAN ELVEN.

Handteekenen: 1ste Studiejaar, Alg. Studie, *Dingsdag* van 2—4 uur.

1ste Studiejaar, O. I. A. *Dingsdag* van 9—11 uur.

2de Studiejaar, Alg. Studie, *Vrijdag* van 2—4 uur.

2de Studiejaar, O. I. A. *Maandag* van 9—10 uur.

3de Studiejaar, Civ. Ing. *Vrijdag* van 1—2 uur.

3de Studiejaar, O. I. A. *Donderdag* van 9—10 uur.

4de Studiejaar, Civ. Ing. *Vrijdag* van 10—11 uur.

G. REUVEKAMP.

Constructie teekenen: 2de Studiejaar, O. I. A. *Dingsdag* en *Vrijdag* van 9—11 uur. 3de Studiejaar, O. I. A. *Dingsdag* en *Vrijdag* van 9—11 uur, en 4de Studiejaar, O. I. A. *Zaturdag* van 9—11 uur.

MODELMAKERIJ.

G. REUVEKAMP.

Oefeningen in het modelmaken: 2de Studiejaar, O. I. A. *Donderdag* van 9—11 uur.

ALGEMEENE STUDIE, IJK EN ACCIJNSEN. 1ste STUDIEJAAR.

	9—10	*10—11*	*11—12*	*12—1*	*1—2*	*2—3*	*3—4*
Maandag.	Stelkunde. Zaal N°. 30.	Staathuishoudkunde. Zaal N°. 1.	Meetkunst. Zaal N°. 30.		Natuurkunde. Zaal N°. 23.	Lijnteekenen. Zaal N°. 30.	
Dingsdag.	Idem.		Idem.		Idem.	Handteekenen. Zaal n°. 26.	
Woensdag.	Idem.	Scheikunde. Zaal N°. 14.	Idem.		Idem.	Lijnteekenen. Zaal N°. 30.	
Donderdag.	Idem.	Staathuishoudkunde. Zaal N°. 1.	Idem.		Idem.		
Vrijdag.	Idem.	Scheikunde. Zaal N°. 14.	Idem.		Idem.	Constructieteekenen. Zaal N°. 30.	
Zaturdag.	Cosmographie. Zaal N°. 30	Werktuigkunde. Zaal N°. 30.					

O. I. AMBTENAAR. 1ste STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.	Hoog-duitsch. Zaal N°. 1.	Stelkunde. Zaal N°. 30.	Meetkunde. Zaal N°. 30.		Natuur-kunde. Zaal N°. 23.	Lijnteekenen. Zaal N°. 30.	
Dingsdag.	Handteekenen. Zaal N°. 26.		Idem.		Idem.	Neder-duitsch. Zaal N°. 30.	Fransch. Zaal N°. 5.
Woensdag.	Engelsch. Zaal N°. 4.	Stelkunde. Zaal N°. 30.	Idem.		Idem.	Lijnteekenen. Zaal N°. 30.	
Donderdag.	Aardrijks-kunde. Zaal N°. 1.	Fransch. Zaal N°. 5.	Idem.		Idem.	Neder-duitsch. Zaal N°. 30.	
Vrijdag.	Engelsch. Zaal N°. 5.	Stelkunde. Zaal N°. 30.	Idem.		Idem.	Hoog-duitsch. Zaal N°. 1.	
Zaturdag.	Cosmo-graphie. Zaal N°. 30.						

ALGEMEENE STUDIE. 2de STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.	Anal. Meetkunst. Zaal N°. 31.	Algebra en Differentiaal rekening. Zaal N°. 31.			Beschrijvende Meetkunst Zaal N°. 31.	Teekenen de Epures. Zaal N°. 31.	
Dingsdag.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.	Idem.	Scheikunde. Zaal N°. 14.		Burgerlijke Bouwkunde en Teekenen. Zaal N°. 31.		
Woensdag.	Anal. Meetkunst. Zaal N°. 31.	Idem.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.		Beschrijvende Meetkunst. Zaal N°. 31.	Teekenen de Epures. Zaal N°. 31.	
Donderdag.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.	Idem.	Scheikunde. Zaal N°. 14.		Burgerlijke Bouwkunde en Teekenen. Zaal N°. 31.		
Vrijdag.	Anal. Meetkunst. Zaal N°. 31.	Idem.			Nederduitsch. Zaal N°. 31.	Handteekenen. Zaal N°. 26.	
Zaturdag.	Beschrijvende meetkunst. Zaal No. 31.	Spherische sterrekunde Zaal N°. 31.	Engelsch. Zaal N°. 31.				

O. I. AMBTENAAR. 2de STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.	Handteekenen. Zaal N°. 26.		Scheikunde. Zaal N°. 14.		Javaansch. Zaal N°. 1.	Neder-duitsch.	
Dingsdag.	Constructie-teekenen. Zaal N°. 11.				Idem.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.	
Woensdag.			Scheikunde. Zaal N°. 14.		Idem.	Maleisch. Zaal N°. 5.	
Donderdag.	Modelmakerij.				Idem.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.	
Vrijdag.	Constructie-teekenen. Zaal N°. 11.		Scheikunde. Zaal N°. 14.		Idem.	Maleisch. Zaal N°. 5.	
Zaturdag.	Aardrijkskunde. Zaal N°. 1.		Engelsch. Zaal N°. 31.				

CIVIEL INGENIEUR. 3de STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.	Geodesie. Zaal N°. 7.	Integraal Rekening. Zaal N°. 22.		Burgerlijke Bouwkunde en Teekenen. Zaal N°. 7.		
Dingsdag.	Toegepaste Beschr. Meetkunst. Zaal N°. 7.		Idem.		Waterbouwkundig teekenen. Zaal N°. 7.		
Woensdag.	Geodesie. Zaal N°. 7.		Idem.		Burgerlijke Bouwkunde. Zaal N°. 7.		
Donderdag.	Toegepaste Beschr. Meetkunst. Zaal N°. 7.		Idem.		Waterbouwkundig teekenen. Zaal N°. 7.		
Vrijdag.	Geodesie. Zaal N°. 7.	Natuurkunde. Zaal N°. 23.	Idem.		Handteekenen. Zaal N°. 26.	Scheikunde. Zaal N°. 14.	
Zaturdag.			Staathuishoudkunde. Zaal N°. 7.				

O. I. AMBTENAAR. 3e STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.			Javaansch. Zaal No. 1.		Scheikundig Laboratorium. Zaal No. 13.		
Dingsdag.	Constructie teekenen. Zaal No. 11.		Maleisch. Zaal No. 5.		Publiek en Administr. Regt. Zaal No. 4.	Javaansch. Zaal No. 1.	
Woensdag.		Scheikunde. Zaal No. 14.			Idem.	Idem.	
Donderdag.		Publiek en Administr. Regt. Zaal No. 4.	Javaansch. Zaal No. 1.		Scheikundig Laboratorium. Zaal No. 13.		
Vrijdag.	Constructie teekenen. Zaal No. 11.		Maleisch. Zaal No. 5.		Publiek en Administr. Regt. Zaal No. 4.	Javaansch. Zaal No. 1.	
Zaturdag.			Staathuishoudkunde. Zaal No. 7.		Ned. Stijl. Zaal No. 5.	Idem.	

CIVIEL INGENIEUR. 4de STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.	Theoretisch Mechanica. Zaal No. 22.		Natuurkunde. Zaal No. 23.		Burgerlijke Bouwkunde en Teekenen. Zaal No. 8.		
Dingsdag.	Idem.		Toegepaste Mechanica. Zaal No. 8.		Idem.		
Woensdag.	Idem.	Staathuishoudkunde. Zaal No. 4.	Geodesie. Zaal No. 8.		Waterbouwkunde en Teekenen. Zaal No. 8.		
Donderdag.	Idem.	Geodesie. Zaal No. 8.	Natuurkunde. Zaal No. 23.		Toegepaste Mechanica Zaal No. 9.		
Vrijdag.	Idem.	Handteekenen. Zaal No. 26.	Toegepaste Mechanica. Zaal No. 8.		Waterbouwkunde en Teekenen. Zaal No. 8.		
Zaturdag.						Ned. Stijl. Zaal No. 5.	

O. I. AMBTENAAR. 4de STUDIEJAAR.

	9—10	10—11	11—12	12—1	1—2	2—3	3—4
Maandag.					Boekhouden. Zaal No. 4.	Publiek en Administr. regt. Zaal No. 4.	Javaansch. Zaal N°. 1.
Dingsdag.					Landbouw Scheikunde. Zaal No. 14.	Idem.	Idem.
Woensdag.		Staathuishoudkunde. Zaal No. 4.	Maleisch. Zaal No. 5.		Landbouw Scheikunde. Zaal No. 14. Waterbouwkunde. Zaal No. 8.		Idem.
Donderdag.		Landmeetkunde. Zaal No. 26.			Land- en Volkenkunde. Zaal No. 5.	Publiek en Administr. regt. Zaal No. 4.	
Vrijdag.					Maleisch. Zaal No. 5.	Idem.	Idem.
Zaturdag.	Landbouw Scheikunde. Zaal No. 14. Waterbouwkundig teekenen. Zaal No. 8.					Ned. Stijl en Letterkunde. Zaal No. 5.	Idem.

AKADEMISCHE INRIGTINGEN.

De Modelzaal, het Kabinet van natuurkundige werktuigen, het Mineralogisch kabinet, enz. zijn te bezigtigen op aanvraag bij den heer G. Reuvekamp; het Kabinet van Oostersche voorwerpen, op aanvraag bij den hoogleeraar J. Pijnappel, Gz.

De Bibliotheek is geopend op *Maandag*, *Dingsdag* *Donderdag* en *Vrijdag*, 's morgens van 11—1 uur, en *Maandag* en *Donderdag* 's avonds van 7—10 uur.

Gedurende den Vacantietijd, alleen *Donderdag* van 12—2 uur.

Bibliothecaris: D. Buddingh.

Adjunct Bibliothecaris: H. L. Verschoor.

REGLEMENT

OP HET

BEZOEK VAN DE BIBLIOTHEEK

EN HET

UITLEENEN VAN WERKEN.

Art. 1. Gedurende den loop der lessen zal de Bibliotheek geopend zijn: Maandag, Dingsdag, Donderdag en Vrijdag, des morgens van 11—1 uur; en Maandag en Donderdag, 's avonds van 7—10 uur.

Art. 2. In de vacantietijden zal de Bibliotheek geopend zijn des Donderdags van 12—2 uur.

Art. 3. De bezoekers der bibliotheek worden verzocht hun overjassen, hoeden en rottingen aan den ingang te laten.

Art. 4. Op de bibliotheek mag niet gerookt worden.

Art. 5. Docenten en Studenten der Akademie kunnen uit de bibliotheek boeken ter lezing ontvangen, tegen behoorlijk reçu, waarbij zij zich verbinden het geleende werk binnen den bepaalden tijd terug te bezorgen en veroorzaakte schade te vergoeden.

Art. 6. Niemand zal meer dan vijf banden te gelijk

ter lezing mogen hebben, zonder magtiging van den Directeur.

Art. 7. Er zal van de uitgeleende werken een register worden gehouden.

Art. 8. Op de bibliotheek zal voorhanden liggen een register, waarin ieder, die een werk verlangt, dat uitgeleend is, van zijn verlangen kan doen blijken.

Art. 9. Tijdschriften zullen niet langer dan voor veertien dagen uitgeleend worden.

Art. 10. Indien na verloop van den gestelden tijd, het werk voor langer begeerd wordt, zal de vergunning voor 8 dagen kunnen verlengd worden, zoo door anderen niet naar het afwezige werk gevraagd is. Van de verlenging zal op het reçu melding worden gemaakt en door den Bibliothecaris en den belanghebbende onderteekend.

Art. 11. Geen tijdschrift zal voor langer dan 2, geen ander werk voor langer dan 3 weken achtereen, aan denzelfden persoon, uitgeleend worden, dan op magtiging van den Directeur.

Art. 12. Geen tijdschrift zal voor langer dan 4, geen ander werk voor langer dan 6 weken achtereen, aan verschillende personen, uitgeleend worden, dan op magtiging van den Directeur.

Art. 13. Aan personen, die niet tot de Akademie behooren, kunnen werken ter leen gegeven worden, tegen behoorlijk reçu en op magtiging van den Directeur.

Art. 14. Teekeningen, kaarten, platen, plaatwerken, woordenboeken en handschriften worden niet ter leen gegeven, dan op magtiging van den Directeur.

Art. 15. Van de magtiging tot afgifte en tot verlenging van den toegestanen tijd zal moeten blijken op het register van uitgeleende werken, door handteekening van den Directeur.

Art. 16. Ongebonden nommers van tijdschriften worden niet ter leen gegeven.

Art. 17. Op schriftelijke aanvraag van den Directeur moeten, ook binnen tijds, geleende werken terug bezorgd worden.

Art. 18. De afgifte van werken, die ter leen worden verstrekt, zal alleen geschieden des Maandags en des Donderdags avonds.

N.B. Dit reglement, vroeger door den Directeur Simons vastgesteld, is bij voortduring van kracht.

STUDENTENCORPS.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

STUDENTENCORPS.

A.

J. A. Ament,	C. A.	van Leeuwen,	*Markt.*
J. André de la Porte,	C. I.	Wed. Breetvelt,	*Choorstraat.*
C. A. van Asperen,	C. I.	v. Dorsten,	*Verwersdijk.*

B.

C. P. H. Bachiène,	O. I. A.		*'s Hage.*
C. G. van Baerle,	C. A.	Wed. Karis,	*Voorstraat.*
H. E. Senn van Basel,	C. A.	hun Ouders,	*Hypolitusbuurt.*
W. H. Senn van Basel,	C. A.	hun Ouders,	*Hypolitusbuurt.*
J. J. Bast,	A. S.	Kempers,	*Vlamingstraat.*
A. A. Bekaar,	A. S.	Masthoff.	*Oude Delft.*
F. J. Belinfante,	C. I.	Bosman,	*Binnenwatersloot.*
H. E. van Berckel,	C. I.	Vermeulen,	*Oude Delft.*
J. M. van Berckel,	O. I. A.	zijn Ouders,	*Oude Delft.*
J. W. R. Borgerhoff van den Bergh,	C. A.	zijn Ouders,	*Burgwal.*
J. A. van Bergen,	C. A.	Nijenhuis,	*Binnenwatersloot.*
Fr. J. Th. N. Beukman van der Wijck,	C. I.	zijn Moeder,	*Binnenwatersloot.*

J. J. Bisschoff,	O. I. A.	zijn Ouders,	*'s Hage.*
J. H. C. Blaauw,	A. S.	van Essen,	*Koornmarkt.*
L. Bleekroode,	C. I.	zijn Moeder,	*Oude Delft.*
J. M. van Blommestein,	C. A.	v. Blommestein,	*Noordeinde.*
L. Bosch,	A. S.	Buddingh,	*Zuideinde.*
L. J. Böhtlingk,	O. I. A.	v. Blommestein,	*Noordeinde.*
H. J. Boomkamp,	C. I.	Moone,	*Markt.*
J. H. W. v. d. Bosch,	C. A.	v. Leeuwen,	*Markt.*
J. A. O. v. d. Bosch,	O. I. A.	Mevr. Beukman,	*Binnenwatersloot.*
M. J. van Bosse,	C. I.	Duffels,	*Binnenwatersloot.*
A. Boudewijnse,	C. A.	zijn Ouders,	*'s Hage.*
C. H. D. Boudriot.	C. A.	Altena,	*Noordeinde.*
L. G. B. Bouricius,	C. I.	Moeskops,	*Markt.*
W. J. Brender à Brandis,	A. S.	zijn Ouders,	*'s Hage.*
J. Brevet,	A. S.	Wed. Logger,	*Oude Delft.*
P. Brillenburg,	C. I.	v. d. Boogaerd,	*Vrouwenregt.*
J. A. v. d. Broek,	O. I. A.	Brouwer,	*Oude Delft.*
C. de Bruijn,	A. S.	Mevr. de Bruijn,	*Oude Delft.*
B. Cost Budde.	C. I.	van der Hoogen,	*Geer.*
Th. W. Buijs.	C. A.	zijn Moeder,	*Oude Delft.*
C. Storm Buijsing,	C. I.	Verdussen,	*Turfmarkt.*

C.

F. W. J. A. Del Campo, gen. Camp.	A. S.	zijn Ouders,	*Stationbrug.*
W. C. J. Castens,	C. A.	Koster van Groos,	*Koornmarkt.*
J. C. Castens,	C. A.		
E. E. W. Castens,	O. I. A.	Dikhof,	*Binnenwatersloot.*
M. Colen,	A. S.	Mevr. van Diesen,	*Burgwal.*
F. C. Colenbrander,	A. S.	Geerts,	*Oude Delft.*

J. de Crane,	C. A. Penders,	*Nieuwstraat.*
A. J. Crommelin,	C. I. Ds. Koch,	*Noordeinde.*

D.

J. H. L. van Deinse,	A. S. Lourang,	*Burgwal.*
J. C. H. M. Denie,	C. A. zijn Ouders,	*Hypolitusbuurt.*
W. Donkersloot,	O. I. A. Moijel,	*Oude Delft.*
J. A. van Dorser,	A. S. Goossens,	*Nieuwe Langendijk.*
G. B. Dumont,	A. S. Sar,	*Markt.*

E.

J. C. J. Elemans,	A. S. Bergman,	*Choorstraat.*
J. A. C. Eschauzier,	C. I. van Moock,	*Voldersgracht.*

F.

A. von Faber,	C. A.	*Voorstraat.*
F. von Faber,	O. I. A. } hun Moeder,	
P. A. de Feijfer,	C. I. Hoop,	*Choorstraat.*
J. A. François,	A. S. Bosman,	*Binnenwatersloot.*
A. G. J. N. Frantzen,	A. S. zijn Vader,	*Oude Delft.*

G.

C. J. A. Gaillard,	C. A. Jutte,	*Voorstraat.*
W. J. Geertsema.	O. I. A. Sar,	*Markt.*
G. van Gelder,	C. A. Mevr. van Gelder,	*Rijswijk of Voorburg.*
H. F. D. van Gelder,	A. S. zijn Vader,	*Pas Geld.*
F. H. C. Mac-Gillavrij,	C. A. Ahsman,	*Voorstraat.*
H. P. Gutteling,	A. S. zijn Ouders,	*Koornmarkt.*

H.

K. E. Haase,	C. A. van Hulst,	*Markt.*
G. C. A. Halewijn,	C. A. Huijgens,	*Oude Delft.*

H. G. M. C. Hamming,	A. S. zijn Moeder,	*Koornmarkt.*
J. D. Harders,	C. A. van der Hoogen,	*Geer.*
J. Hartsen,	A. S. Vellekoop,	*Choorstraat.*
J. P. Havelaar,	C. I. Penders,	*Nieuwstraat.*
S. van Heemstra,	A. S. van Zee,	*Voorstraat.*
A. N. J. van Hees,	A. S. Wed. Breem,	*Voorstraat.*
F. U. van Hengel,	C. A. Bruins,	*Burgwal.*
L. van Hengel,	C. A. zijn Ouders,	*Oude Delft.*
F. W. C. Herckenrath,	A. S. Meijer,	*Oude Delft.*
F. G. A. Herckenrath,	C. I. Wolterbeek,	*Voldersgracht.*
B. W. Hertzveld,	O. I. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*
J. A. Heuff,	A. S. van Bueren,	*Voorstraat.*
J. P. E. Hoeufft,	C. I. Esseling,	*Hypolitusbuurt.*
G. W. W. v. Hoëvell,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*
M. Hocke Hoogenboom,	C. I. van Hees,	*Voorstraat.*
D. van der Horst,	A. S. Guicherit,	*Oude Delft.*
J. H. Huijgens,	C. I. zijn Ouders,	*'s Hage.*

I en J.

W. J. J. M. Janssen,	A. S. Bergman,	*Voorstraat.*
W. C. M. B. Ingenluyff,	C. A. Sar,	*Markt.*
A. Schram de Jong,	A. S. de Vries,	*Binnenwatersloot.*
J. de Jong,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*
H. de Jong van Beek en Donk,	A. S. zijn Ouders,	*Oude Delft.*
H. J. W. Jonker,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*

K.

S. J. J. Kam,	C. I. Oostrum,	*Vrouwenregt.*
W. van Andringa de Kempenaer,	C. I. Bak,	*Oude Delft.*

P. H. Kemper,	A. S.	*'s Hage.*
A. Keurenaer,	A. S. zijn Ouders,	*Akademie.*
D. N. Fritz Kiehl,	C. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*
J. D. M. de Klerk,	C. I. zijn Moeder,	*Houttuinen.*
J. Kluit,	C. I. den Hengst,	*Markt.*
H. de Kock,	C. I. Kramer,	*Jacob Gerritstraat.*
C. J. Kool,	C. I. van den Ende,	*Binnenwatersloot.*
G. D. Koot,	O. I. A. zijn Ouders,	*Oude Delft.*
G. A. C. O. Kraft,	O. I. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*
R. C. Kroesen,	C. A. zijn Ouders,	*Oude Delft.*
J. R. de Kruijff,	C. I. Ds. van Rijsewijk,	*Oude Delft.*
B. Kruijs,	SCH. Schaap,	*Koornmarkt.*
E. J. J. Kuinders,	A. S. Wed. Logger,	*Oude Delft.*

L.

J. R. Lange,	O. I. A. van Hattem,	*Oude Delft.*
P. Langerhuizen, Lz.	C. I. van Alphen,	*Binnenwatersloot.*
P. H. J. v. Lawick,	O. I. A. van Nerum,	*Oude Delft.*
W. G. Leembruggen,	O. I. A. Scholten,	*Koornmarkt.*
J. A. Leliman,	A. S. Maus,	*Voorstraat.*
H. G. Levert,	A. S. Weber,	*Achterom.*
A. Ligtvoet,	C. A. zijn Vader,	*Oude Delft.*
W. Linn,	C. A. Hesse,	*Noordeinde.*
G. L. Schim van der Loeff,	A. S. van Alphen,	*Binnenwatersloot.*
L. J. van Loenen.,	C. I. van Essen,	*Voorstraat.*
M. J. Looijen,	A. S. Karis,	*Voorstraat.*
H. G. Lorch,	C. I. Brunings,	*Oude Delft.*

M.

A. A. Maas Geesteranus,	A. S. Kroes,	*Markt.*
H. A. van der Maaten,	C. I. Dabertrand,	*Gedempte Burgwal.*

W. K. Mackay,	A. S. Wittentrop,	*Markt.*
P. J. van der Mandere,	A. S. van Moock,	*Voldersgracht.*
H. A. Mansfeldt,	A. S. Sablairolles,	*Vrouw Juttenland.*
J. C. van Marken, Jr.,	A. S. Leclercq,	*Voorstraat.*
W. F. P. Martens,	C. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*
J. W. F. J. Meinsma,	C. A. van Mierlo,	*Wijnhaven.*
H. F. F. Mensinga,	C. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*
D. W. van der Meulen,	C I. zijn Ouders,	*'s Hage.*
P. H. van der Meulen,	A. S. zijn Ouders,	*Oude Delft.*
J. W. Middelburg,	C. A. zijn Ouders,	*Koornmarkt.*
A. J. Middelhoven,	C. A. Lorrewa,	*Voorstraat.*
C. Middelkoop,	C. I. de Koning,	*Geer.*
R. C. Middelkoop,	A. S. Visser,	*Kolk.*
W. Molenaar,	A. S. zijn Moeder,	*Oude Delft.*
J. B. L. Molenbroek,	C. I. van Straaten,	*Oude Delft.*
T. Mounier,	O. I. A. Peters,	*Jacob Gerritstraat.*
M. Mouw,	A. S. Graswinckel,	*Choorstraat.*
J. C. van der Muelen,	A. S. zijn Moeder,	*Oude Delft.*
J. Mulder,	A. S.	
F. Haitsma Mulier,	A. S. Borski,	*Voorstraat.*
Z. W. Mullemeister,	C. A. v. Blommestein,	*Noordeinde.*
J. A. Muller,	C. A. zijn Ouders,	*Zuideinde.*
E. L. Muller,	C. A. v. Blommestein,	*Noordeinde.*
B. A. Wolterbeek Muller,	C. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*
A. N. van Munster,	C. I. van der Drift,	*Turfmarkt.*
C. Muntendam,	C. A. Vellekoop,	*Voorstraat.*
H. Muijderman,	O. I. A. v. d. Brugge,	*Oude Delft.*
C. Muijsken,	C. I. van der Valk,	*Markt.*
J. A. E. Musquetier,	C. I. Ouwerling,	*Noordeinde.*

N.

J. J. Naeff,	A. S. Beck,	*Geer.*
S. J. Numans,	C. I. van Tol,	*Koornmarkt.*

O.

A. L. H. Obreen,	A. S. Ahsman,	*Voorstraat.*
G. Oosting,	A. S. Olifiers,	*Burgwal.*
H. J. Oosting,	C. A. zijn Moeder,	*Oude Delft.*
G. A. F. J. Oosthout,	A. S. zijn Vader,	*Noordeinde.*
J. L. J. Opmeer,	C. I. Sablairolles,	*Verwersdijk.*
C. E. Ottenhoff,	C. A. Roest,	*Noordeinde.*

P.

D. van de Pauwert,	A. S. van Noorden,	*Markt.*
A. F. Pflughaupt,	A. S. Weber,	*Achterom.*
L. C. Pielat,	C. A. Renken,	*Oude Langendijk.*
W. A. M. Piepers,	A. S.	*'s Hage.*
R. W. H. Pitlo,	O. I. A. Weber,	*Achterom.*
A. L. van Plettenberg,	A. S. Ahsman,	*Voorstraat.*
E. Pino,	C. A. Borski,	*Voorstraat.*
F. Pino,	O. I. A. Wilschut,	*Koornmarkt.*
A. J. Pluijgers,	A. S. Ds. de Veer,	*Oude Delft.*
D. van de Pol,	A. S. v. d. Pluijm,	*Vlamingstraat.*
J. F. L. Pool,	A. S. Mevr. Beukman,	*Binnenwatersloot.*
P. Posthuma,	A. S. Buddingh,	*Zuideinde.*
T. E. van Putten,	O. I. A. Vetter,	*Choorstraat.*
M. M. E. A. Hollingerus Pijpers,	A. S. van Straaten,	*Oude Delft.*

R.

H. Rahusen,	A. S. Mevr. van Diesen,	*Burgwal.*
J. E. Slingervoet Ramondt,	C. I. Nooten,	*Jacob Gerritstraat.*
H. A. Ravenek,	A. S.	*Pijnacker.*
P. J. A. Renaud,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*

H. la Rivière,	A. S.	Beck,	*Geer.*
R. van Romunde,	A. S.	Wed. Logger,	*Oude Delft.*
J. C. W. de Ronde,	C. I.	Sar,	*Markt.*
K. F. W. Rooseboom,	C. I.	Ds. Rogge,	*Oude Delft.*
J. A. van Rossem,	C. I.	Ahsman,	*Voorstraat.*
L. J. H. H. Ruijs van Beerenbroek,	C. I.	Wennemer,	*Markt.*
W. F. van Rijckevorsel,	O. I. A.	Meijer,	*Oude Delft.*
G. Rijperman,	A. S.	v. d. Berg,	*Oude Delft.*

S.

A. Salmon,	C. A.	van Noorden,	*Markt.*
J. J. van Santen,	O. I. A.	Verstraten,	*Oude Delft.*
C. J. van Schelle,	A. S.	Kempers,	*Vlamingstraat.*
C. A. Scheltema,	A. S.	Thieme,	*Voorstraat.*
J. G. IJssel de Schepper,	O. I. A.	Mevr. Toewater,	*Koornmarkt.*
P. H. Schoute,	A. S.	Mevr. Toewater,	*Koornmarkt.*
C. B. Schuurman,	A. S.	Kouwenberg,	*Vlamingstraat.*
C. W. Rengers Hora Siccama,	A. S.	Ds. Haverkorn van Rijsewijk,	*Oude Delft.*
J. Smeltzer,	C. I.	Kroesen,	*Oude Delft.*
J. F. W. van der Willige von Schmidt auf Altenstadt,	C. A.	Munnik,	*Nieuwstraat.*
J. G. O. S. von Schmidt auf Altenstadt,	O. I. A.	Katan,	*Jacob Gerritstraat.*
H. G. van Sillevoldt,	C. I.	v. d. Berg,	*Markt.*
R. A. J. Snethlage,	A. S.	Kouwenhoven,	*Broerhuislaan.*
J. A. Snijders,	A. S.	Lammens,	*Voldersgracht.*

L. J. de Sonnaville,	C. I.	Gussenhoven,	*Wijnhaven.*
R. H. J. Spanjaard,	C. I.	Kramer,	*Langendijk.*
M. C. E. Stakman,	C. A.	Wolf,	*Burgwal.*
H. van Steeden,	A. S.	van den Hoogen,	*Geer.*
F. W. van Limburg Stirum,	A. S.	zijn Ouders,	*'s Hage.*
W. F. G. L. Suringar,	C. I.	Foppe,	*Voldersgracht.*
L. Symons,	C. I.	Schaap,	*Koornmarkt.*

T.

R. W. Tadama,	O. I. A.	Kempers,	*Vlamingstraat.*
J. J. Tavenraat,		Ds. de Veer,	*Oude Delft.*
J. A. Tange,	C. A.	zijn Moeder,	*Oude Delft.*
A. Thissen,	A. S.	Olifiers,	*Burgwal.*
C. L. W. Thormann,	A. S.	Graswinckel,	*Choorstraat.*
J. C. E. Tromp,	A. S.	Vellekoop,	*Voorstraat.*
P. J. Turk,	A. S.	Guder,	*'s Hage.*

V.

A. J. P. Saaijmans Vader,	C. I.		*Noordeinde.*
P. H. J. Varkevisser,	C. A.	van Hulst,	*Markt.*
C. van der Velde,	C. I.	Hoop,	*Choorstraat.*
J. van Velzen,	C. I.	van Kapel,	*Choorstraat.*
W. F. K. van Verschuer,	A. S.	van Mierlo,	*Wijnhaven.*
R. D. M. Verbeek,	C. I.	Rijnders,	*Koornmarkt.*
J. J. Verweij,	A. S.	Bak,	*Oude Delft.*
E. A. van Vloten,	C. A.	Borski,	*Choorstraat.*
W. G. Mulock van der Vlies,	C. I.	Frankamp,	*Oude Delft.*
C. van Vollenhoven,	A. S.	Ds. Rogge,	*Oude Delft.*

J. P. Peereboom Voller,	C. A. Harmsen,	*Oude Delft.*
G. N. de Voogt,	A. S. Graswinckel,	*Choorstraat.*

W.

J. H. J. van Wageningen,	A. S. Paerels,	*Camaretten.*
F. van Wageningen,	C. I. Molenaar,	*Oude Delft.*
W. H. S. van Waning,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*
J. M. Wap,	C. I. zijn Ouders,	*Markt.*
J. W. Welcker,	C. I. Cramer,	*Oude Langendijk.*
M. Westendorp,	C. I. Ahsman,	*Oude Delft.*
A. H. Westra,	A. S. Burghardt,	*Voldersgracht.*
J. R. M. Wiegel,	C. I. Hesse,	*Noordeinde.*
E. Wiselius,	A. S. Ahsman,	*Oude Delft.*
J. A. B. Wiselius,	C. A. Moijel,	*Oude Delft.*
D. de Wit,	C. A. Hartman,	*Oude Delft.*
D. A. Wittop Koning,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*
W. van der Worff,	A. S. zijn Moeder,	*Vrouwjuttenland.*
F. C. A. Wijnaendts,	C. A. v. d. Berg,	*Oude Delft.*

GEEN LEDEN VAN HET CORPS ZIJN:

B. de Bas,	C. I. zijn Ouders,	*'s Hage.*
D. Boeke,	SCH. Breetveldt,	*Oude Delft.*
D. J. Buijsman,	A. S. Breetveldt,	*Oude Delft.*
D. J. A. Drost,	A. S. Buddingh,	*Zuideinde.*
C. W. F. Falkenburg,	A. S. zijn Ouders,	*'s Hage.*
W. H. F. de Carteret de St. George,	A. S. Scholten,	*Koornmarkt.*
H. Spanjaard,	A. S. Breetveldt,	*Oude Delft.*
W. A. van Weelderen,	O. I. A. zijn Ouders,	*'s Hage.*

NAAMLIJST

van hen, die voor ambtenaren 2de klasse aan deze Akademie studeren en geen leden zijn van het Corps.

H. van Calcar,	H. van Ruiven,	*Voorstraat.*
G. K. v. Hogendorp,		*'s Hage.*
Pistorius,	v. d. Horst,	*Voorstraat.*
A. J. Vinteent,	van de Seijp,	*Oude Delft.*

NAAMLIJST

van hen, die voor ambtenaren 1ste klasse aan deze Akademie studeren.

L. P. Gips,	Brouwer,	*Wijnhaven:*
H. C. Joosten,	Sar,	*Markt.*
J. D. Peereboom Voller,	Marinus,	*Heultje.*
J. J. Pfister,	Pijpers,	*Camaretten.*
J. Steenhoff,	Ahsman,	*Oude Delft.*
Winckel,		*Hof van Delft.*
A. J. Zeeman,	Nobel,	*Pepersteeg.*

GETAL DER INGESCHREVENEN
OP DE ROLLEN
DEZER
AKADEMIE.

Voor O.-I. Ambtenaren 1ste klasse	7.
Voor O.-I. Ambtenaren 2de klasse	83.
Voor Algemeene Studie	100.
Voor Civiel Ingenieurs.	61.
Voor den Scheepsbouw.	2.
Totaal.	253.

PROMOTIËN.

In het jaar 1863
zijn aan deze Akademie gepromoveerd:

tot O. I. Ambtenaren 1ste klasse:

A. J. Imminck.
J. W. van Rijckevorsel.

tot O. I. Ambtenaren 2de klasse:

G. H. Blanken.
C. L. G. Bressler.
J. van Dissel, Jr.
E. Ketjen.
A. Kist.
J. P. G. Kruijt.
H. Visser.
C. F. Deibert.
H. H. Donker Curtius.
G. Faber.
J. L. Jarman.
F. Mayor.
H. L. C. te Mechelen.
J. W. P. te Mechelen.
D. V. Mentel.
C. van der Gon Netscher.
J. W. M. v. d. Palm.
W. Steinmetz.
H. G. J. G. Vriesman.
F. L. Wittenrood.
C. H. A. v. d. Wijck.

tot Civiel Ingenieurs:

C. A. Carpreau.
J. L. Cluijsenaer.
G. A. Escher.
P. Evekink.
L. F. Fisscher.
H. J. H. Groneman.
M. B. G. Hogerwaard.
B. Hoogenboom.
G. van Houten.
G. J. W. de Jongh.
J. J. Kips.
R. O. van Manen.
C. W. P. Mieling.
A. J. van Pesch.
C. L. F. Post.
J. Schaly.
F. P. Schlosser.
J. Menalda van Schouwenburg.
P. W. van der Sleijden.
W. H. Vorstman.

tot Aspirant Ingenieurs van den Scheepsbouw:

C. L. Loder, CLz.
W. B. Mensing.
A. E. H. Roëll.
B. W. Tideman.

tot Mijn Ingenieurs:

J. H. Cordes.
G. P. A. Renaud.

Commissiën uit de Studenten.

BESTUUR EN VERTEGENWOORDIGING

VAN HET

STUDENTENCORPS.

Senaat.

E. A. van Vloten, *Pres.*
P. Langerhuizen Lz., *Secr. v. h. J. B.*
W. H. Mackay, *Secr. v. de C.*
J. Hartsen, *Pres. A. S.*
G. C. A. Halewijn, *Pres. O. I. A.*
D. de Wit, *Vice-Pres.*
P. H. J. Varkevisser, *Vice-Secr.*

Vaandeldrager.

J. W. Middelburg.

Commissie voor den Schouwburg.

J. E. Slingervoet Ramondt.
J. W. Middelburg.

Commissie tot Redactie van den Almanak voor 1864.

W. F. G. L. Suringar, *Pres.*
D. N. Fritz Kiehl, *Secr.*
J. Hartsen, *Comm.*
P. Brillenburg.
J. J. Tavenraat.

BIJZONDERE COMMISSIËN.

Commissarissen der Societeit

PHOENIX.

J. P. Havelaar, *Pres.*
J. H. W. van den Bosch, *Secr.*
P. Langerhuizen Lz., *Thes.*
J. E. Slingervoet Ramondt, *Vice-Pres.*
L. J. H. H. Ruijs van Beerenbroek, *Vice-Secr.*

Commissarissen van het Gymnastiek-Gezelschap

ODIN.

J. W. Middelburg, *Pres.*
A. Schram de Jong, *Secr.*
J. G. O. S. von Schmidt auf Altenstadt, *Vice-Pres.*
K. E. Haase, *Vice-Secr.*
P. H. J. Varkevisser, *Comm.*

Vaandeldrager.

L. J. H. H. Ruijs van Beerenbroek.

Schermmeester.

Oosterhoff.

Commissarissen van het Muzijk-Gezelschap

APOLLO.

E. A. van Vloten, *Pres.*
W. K. Mackay, *Secr.*
P. Langerhuizen Lz., *Vice-Pres.*
J. P. E. Hoeufft, *Vice-Secr.*
W. van Andringa de Kempenaer.

Vaandeldrager:

A. Schram de Jong.

Afdeeling Werkende Leden.

J. P. E. Hoeufft, *Pres.*
W. K. Mackay, *Secr.*
J. A. Muller, *Comm.*

Orchest-Directeur.

J. C. Boers. (*Eere-Lid*).

Buks- en Pistool-Gezelschap

DILETTO ED ARME.

BESCHERMHEER.

Z. M. WILLEM III.

Buitengewoon Eerelid:

Z. K. H. DE PRINS VAN ORANJE.

BESTUUR DER 2e AFDEELING.

A. Schram de Jong, *Pres.*
J. H. W. van den Bosch, *Comm.*
H. F. D. van Gelder, *Secr.*

LIJST DER GEZELSCHAPPEN.

Algemeene Wetenschappen.

VRIJE STUDIE.

W. K. Mackay, *Pres.*
A. L. H. Obreen, *Secr.*
M. J. van Bosse, *Thes.*
J. J. Tavenraat, *Vice-Pres.*
W. F. G. L. Suringar, *Vice-Secr.*
P. Brillenburg.
H. E. van Berckel.

Nieuwere Letterkunde.

O. K. W.

J. Hartsen, *Pres.*
J. D. Harders, *Secr.*
H. G. Levert, *Penningm.*

Oostersche Talen, Land- en Volkenkunde.

[illegible]

C. H. D. Boudriot, *Pres.*
F. H. C. Mac Gillavry, *Secr.*
D. de Wit, *Vice-Pres.*

Bintang Malayoe.

J. H. W. van den Bosch, *Kepala.*
L. C. Pielat, *Djoeroe-Toelis.*

NB. De Gezelschappen met * geteekend zijn niet door den Senaat erkend.

Gemengde Wetenschappen.

EXERCENDO.

W. K. Mackay, *Pres.*
H. E. van Berckel, *Secr.*
A. L. H. Obreen, *Comm.*

F. C. Q. D.

J. W. F. J. Meinsma, *Pres.*
. . . . . *Secr.*

* D. O. G.

C. Storm Buijsing, *Pres.*
L. J. H. H. Ruijs van Beerenbroek, *Secr.*
J. A. Müller, *Comm.*

Theorie en Praktijk.

J. C. van Marken Jr., *Pres.*
H. F. D. van Gelder, *Secr.*
P. H. J. van Lawick, *Comm.*

Wis- en Natuurkunde.

SNELLIUS.

C. Muijsken, *Pres.*
J. F. L. Pool, *Secr.*
D. v. d. Pol, *Comm.*

* C. F. R.

P. A. de Feijfer, *Pres.*
J. Kluit, *Secr.*
F. v. Wageningen, *Thes.*

Leesgezelschap

MINERVA.

P. Langerhuizen, Lz., *Pres.*
M. J. van Bosse, *Vice-Pres.*
J. F. L. Pool, *Secr.*

* C. S.

M. Hocke Hoogenboom, *Pres.*
H. J. Boomkamp, *Secr.*

* H. M. V. O. I. N.

J. C. E. Tromp, *Pres.*
A. A. Maas Geesteranus, *Secr.*
G. W. W. van Hoëvell, *Cantor.*

* NEERLANDIA.

J. A. O. van den Bosch, *Pres.*
J. J. Brevet, *Secr.*

* LUCTOR ET EMERGO.

J. de Crane, *Pres.*
. . . . . *Secr.*
M. Hocke Hoogenboom, *Comm.*

* SOCIETEIT GAMBRINUS.

REGERING.

Constantijn II, *Grootvorst.*
Barbarossa, *Major Domus.*
Johannes Egbertus, *Schrijver.*

Omgang tusschen Stadgenooten.

ARNHEMIA.

. . . . . *Pres.*
J. André de la Porte, *Geheimschrijver.*
J. P. Havelaar, *Schatbewaarder.*

GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCHE STUDENTENCORPS

EN DE

DELFTSCHE AKADEMIE.

(Vervolg van September 1862 tot September 1863).

Weder is een jaar met zijn lief en leed aan onze Akademie voorbijgegaan en rust dus op de Redactie de pligt de belangrijkste gebeurtenissen, daarin voorgevallen, getrouw en naar waarheid te schetsen.

Was het al niet zoo vruchtbaar als het vorige in feiten, die *époque* maken in de geschiedenis van een Inrigting, zoo jong als de onze, wij genoten daarentegen dit jaar een ongestoorde rust, zonder welke een ijverige beoefening der wetenschappen niet mogelijk is.

De Redactie heeft dit jaar dan ook niets te melden dan verblijdende gebeurtenissen, en, is de geschiedenis van ons Corps gedurende dit tijdvak niet zoo belangrijk, als die van het vorig jaar, wij troosten ons met het gezegde van een beroemd schrijver:

„Gelukkig het land, waarvan de Geschiedenis in weinig bladzijden vermeld wordt."

Wij zullen daartoe ruimschoots gebruik maken van het uitmuntend en uitvoerig Verslag, door den Secretaris van het Inwendig Bestuur van den vorigen Senaat, uitgebragt.

Na de zomermaanden vereenigden de jongelui zich weder om de *alma mater*, de meesten om zich ten tweeden male aan het overgangs-examen te onderwerpen. Met een onverbiddelijke gestrengheid werd hierbij te werk gegaan, en de meesten zagen dus hun ijverig en onafgebroken werken gedurende de zomermaanden door een groote teleurstelling beloond. Hierdoor werd tevens het bewijs geleverd, dat de heer Directeur de beruchte bepaling op de overgangs-examens slechts *pro forma* in het leven heeft geroepen. In de laatste tijden toch werd het langer dan vier jaar aan de Akademie verblijven, in plaats van uitzondering, regel.

Met het oog op de verandering, die onze Akademie zal ondergaan, achten wij het evenwel overbodig, over het gebrekkige hiervan verder uit te wijden, en bepalen ons dus tot het verhalen der feiten, in ons Corps sedert den aanvang van het Akademiejaar voorgevallen.

Zoo als uit het verslag van onzen vorigen Almanak blijkt, hadden kort vóór de zomervacantie, de gewone verkiezingen plaats voor den Senaat, die het Corps gedurende het studiejaar 1862—1863 zou vertegenwoordigen.

De installatie van de leden van den nieuw benoemden Senaat had plaats op de Senaats-vergadering van den 30^{en} Julij 1862.

Ofschoon de wet bepaalt, dat de functiën van de Senatoren aanvangen bij hun installatie, zoo belastte zich evenwel de afgetreden Senaat, op algemeen ver-

langen, met de regeling van de zaken tot na den afloop van de maskerade-feesten, die op handen waren.

Het Corps wilde hiermede een laatst bewijs van sympathie schenken aan hen, die, ten spijt van de stormen, die de onafhankelijkheid en zelfstandigheid van het Corps dreigden te vernietigen, ten spijt van schier onoverkomelijke bezwaren, ja ten spijt van magtige tegenkanting en verzet, een feest hadden voorbereid en tot stand gebragt, dat, als een symbool van den broederband, die de Delftsche Studenten vereenigt, een bewijs zou leveren van onze zegepraal op dwang en verkrachting van eens verkregen regten, en den roem heeft weggedragen van geheel Nederland!

De zomervacantie kenmerkte zich door een treurige gebeurtenis.

Den 17^{en} Augustus ontving de Senaat de droevige tijding, dat een van onze Akademie-broeders, de Heer Boeck, na een smartelijk lijden was overleden.

De Senaat betuigde in een brief aan de moeder van den overledene zijn deelneming in H.Ed. verlies; en het Corps nam den gebruikelijken rouw aan.

Reeds aanstonds bleek het, dat de toestand van onze Akademie dezelfde was gebleven, zoodat er gegronde redenen bestonden, dat de stand van zaken, met het oog op de aanstaande regeling door de wet op het middelbaar onderwijs, althans voor dit jaar geen verandering zou ondergaan.

Dit vermoeden is dan ook verwezenlijkt.

De plaats van onzen hooggeachten Hoogleeraar Storm Buijsing, die, tot lid van den Raad van State benoemd zijnde, tot ons innig leedwezen zijn belangrijke betrekking aan deze Inrigting had moeten neêrleggen, werd niet vervuld.

De Heer Lebret zou nu de Colleges in de waterbouwkunde aan de *beide* laatste studiejaren geven.

Eenige tijd later vernamen wij met genoegen, dat de Heer Dibbits, Phil. Nat. Doct^{r}., de lessen in de scheikunde zou waarnemen in plaats van den Heer Dr. Muller, die tijdelijk naar elders vertrokken was.

Hoewel wij bij onze terugkomst in de Akademiestad, levendig het gemis gevoelden van hen, die, hun doel alhier bereikt, het maatschappelijk leven waren ingetreden, zoo deed het ons allen ook veel genoegen, toen we vernamen, dat 52 jongelui zich op de rollen van de Akademie hadden laten inschrijven.

Allen meldden zich bij den Senaat aan, om lid te worden van ons Corps; zij werden den 12^{en} September als Candidaat-leden ingeschreven.

Met leedwezen vernam het Corps, en bijzonder de Senaat, dat een van zijn leden, de Heer M. F. Reijnst, zijn studiën niet verder voortzetten en naar Indië zou vertrekken.

In zijn plaats werd gekozen tot President O. I. A. de Heer J. W. F. J. Meinsma, die als zoodanig op de Senaats-vergadering van den 3^{en} October werd geïnstalleerd.

De Senaat maakte den 18^{en} September zijn opwachting bij den Heer Directeur van de Akademie.

Zijn Hoog Edel Gestr. verzekerde, in antwoord op de woorden van den President, den Senaat van zijn welwillende gevoelens ten opzigte van het Corps.

De Inauguratie van de nieuwe leden van het Corps werd door den Senaat bepaald op 17 October.

Het feest, na de Inauguratie, zou gevierd worden in Stads Doelen.

De plegtige installatie had op de gebruikelijke wijze plaats.

Op de meest hartelijke wijze werden de nieuwe leden, door hun oudere broeders in de net versierde feestzaal ontvangen, en met een krachtig lō vivat begroet.

Dit feest, waarop nieuwe viendschapsbanden gelegd werden, en wij allen kennis maakten met onze nieuwe broeders, duurde tot vroeg in den morgen voort, en droeg wederom het kenmerk van alle Delftsche Studentenfeesten, namelijk: „Eensgezindheid en Orde!"

Wij betreurden het allen, dat onze geachte President wegens eene ligte ongesteldheid, reeds vroegtijdig het feest moest verlaten; waarna de Vice-President, de Heer Havelaar, het Presidium overnam en tot het einde van het feest zich van zijn taak kweet.

Een van de Candidaat-leden, de Heer A. Schneither, die kort vóór de Inauguratie, wegens een ernstige ongesteldheid, naar zijn familie was teruggekeerd, overleed kort na zijn t'huiskomst; zijn dood werd door hen, die hem gekend hadden, zeer betreurd.

Reeds vóór de vacantie, had de toenmalige Senaat,

aan het Corps voorgesteld, de Heeren Dr. Wap en Morre, als een blijk van erkentelijkheid voor hun ijverige en belangrijke bemoeijingen ten behoeve van de maskerade-feesten, een souvenir aan te bieden.

De meesten juichten dit voorstel zeer toe; vooral was het ons aangenaam in staat te zijn, den Heer Dr. Wap, de ontwerper van het maskeradeplan, een bewijs van onze erkentelijkheid te kunnen schenken.

Deze souvenirs bestonden, voor Dr. Wap, in een zilveren inktkoker met opschrift, en voor den Heer Morre in een zilveren beker, insgelijks met inscriptie.

Deze voorwerpen, uitmuntend ontworpen en uitgevoerd, waren gereed in de eerste helft van October. De Senaat stelde zich voor, ze aan genoemde Heeren aan te bieden, toen bij hem een voorstel van de Heeren van der Wijck, Merkus en anderen inkwam, om bij het overreiken van de Souvenirs, tevens serenades te brengen.

Dit voorstel werd, onder gunstig preadvies van den Senaat, op den 22^{en} October door de leden van het Corps, bij acclamatie, aangenomen. Tevens zou den Heer Burgemeester een serenade worden aangeboden.

De Heeren Dr. Wap en Morre namen de serenade aan, terwijl de Burgemeester, ofschoon uiterst gevoelig door het aanbod, deze ovatie, om verschillende redenen, van de hand moest wijzen.

De serenade had plaats op Vrijdag den 24^{en} October.

De meeste leden namen deel aan den optogt.

Het Senaatslid, de Heer Meinsma, overhandigde het souvenir aan Dr. Wap met een toespraak, die door dezen op hartelijke wijze beantwoord werd.

Dat aan den Heer Morre werd door den President zelf aangeboden, vergezeld van den dank van 't Corps voor de door dezen Heer bewezen diensten bij gelegenheid van de maskerade.

De optogt liep in de beste orde af, en ging uit een bij de Societeit Phoenix, alwaar de Directie, met haar gewone bereidwilligheid, ons een heerlijken muzijkavond aanbood, die tot aller genoegen afliep.

Den 10^{en} November voldeed de Senaat aan een uitnoodiging van de Rederijkerskamer *Withuijs*, om de uitreiking bij te wonen van het vaandel met het aloude Delftsche motto: „wij rapen geneught," dat door het Corps aan die kamer was ten geschenke aangeboden.

De President van 't Corps verzekerde bij die gelegenheid de leden der kamer, van de belangstelling der Delftsche Studenten in hun Vereeniging.

Op de Corps-vergadering van 22 October bragt de Commissie tot verificatie van het beheer der gelden (voor de Maskerade- en Feestcommissien), bestaande uit de Heeren André de la Porte, Sloet en Tavenraat, bij monde van haar Secretaris, den Heer Sloet, een even uitvoerig als gunstig verslag uit.

Bij deze gelegenheid hadden er ernstige en langdurige discussien plaats, omtrent de wijze, waarop de Verslagen der verificatie-commissien werden gepubliceerd, en tevens omtrent het zitting hebben van Senaatsleden in andere Corps-commissien. Het resultaat van deze debatten bestond in een ampliatie

op art. 125 en een verandering van art. 111 in de Corpswet.

Den 22^{en} December verscheen onze Almanak voor 1863 in 't licht.

De fraaije titelplaat, prijkende met het nieuw Corpswapen, op uitstekende wijze door onzen geachten leeraar, den Heer Tetar van Elven, ontworpen; het uitvoerig en waarlijk schoone verslag omtrent de lotgevallen van de Akademie en van het Corps, zoo uiterst merkwaardig en belangrijk; het goede mengelwerk, en ook de keurige uitgaaf, alles werkte mede om dezen jaargang gunstig te onderscheiden.

De belangstelling, waarmede het Corps den Almanak ontving, was voor de Redactie-commissie een ondubbelzinnig bewijs van de erkenning van haar ijverige bemoeijingen.

Zoo ooit, was de Almanak voor 1863 het waarachtig orgaan van den geest, dien ons Corps kenmerkt.

Eerst later, in Maart, verscheen de bij dezen jaargang behoorende plaat, ontworpen en uitstekend geteekend door onzen medebroeder, den Heer H. J. Groneman.

En zoo dan, naderde de Kersvacantie, zonder dat er, in Corps of Akademie, verder iets merkwaardigs voorviel.

Reeds sinds lang had de Senaat de vraag in overweging genomen, wat de eigenaardigste feestviering zou zijn op den 22^{en} Maart, den Diës van het Corps.

Op de Corps-vergadering van 24 Februarij deed de

Senaat daartoe het voorstel, om op den Diës een collation te houden: de plaats wáár het zou gehouden worden, zou natuurlijk afhangen van het aantal deelnemers.

Met een groote meerderheid werd dit voorstel aangenomen, en de regeling van het feest aan den Senaat opgedragen.

Uit het aantal deelnemers bleek, dat het feest zou plaats hebben in de billardzaal van Reineveld.

De Senaat bepaalde, dat het collation zou aanvangen, Zaturdag 21 Maart, des avonds ten 11 ure, en benoemde 1°. tot Hoofdcommissaris van orde enz. het eerelid van den Senaat, den Heer van der Wijck; 2°. tot Sectiecommissarissen, de Heeren André de la Porte, Evekink, Halewijn, H. E. Senn van Basel, Menalda van Schouwenburg, Hocke-Hoogenboom, de Wit, van Kerkwijk, Ruijs van Beerenbroek, Otto van den Bosch, Hartsen, Musquetier en H. F. D. van Gelder.

De Senaat had tevens, naar aanleiding van den wensch van een der leden, voorgesteld, om op den Diës serenades te brengen aan de H.H. Burgemeester, Tetar van Elven en eenige anderen.

De Burgemeester meende evenwel, met het oog op de Zondagswet, hiertoe geen toestemming te kunnen geven, zoodat tot onzen spijt dit plan in duigen viel.

Het was den Senaat bijzonder aangenaam, dat op de door hem gehouden receptie, den 21ᵉⁿ Maart, voor de Presidenten van de verschillende *erkende* Vereenigingen, de meesten van hen verschenen, waardoor zij een bewijs gaven, dat zij de erkenning van hun gezelschappen — die onontbeerlijke bestanddeelen

van ons Corps — naar waarde wisten te schatten!

Zoo als wij reeds zeiden was het collation bepaald op Zaturdag den 21^{en} Maart.

Meest al de jongelui, en ook verscheiden burgers gaven een bewijs van hun sympathie in de herdenking aan de oprigting van het Corps, door het uitsteken van vlaggen.

De Senaat had zorg gedragen voor een buitengewone voorstelling van het tooneelgezelschap onder directie van den Heer de Vries, die zeer voldeed.

Tegen 10 uur verzamelden zich de deelnemers aan het collation op Reineveld, en werden, in orde van secties, door den Hoofdcommissaris in de eetzaal, die netjes gedecoreerd was, binnengeleid, en ten 11 uur heette de President van het Corps ons welkom aan den heerlijken disch.

Is het wel noodig u voor den geest te roepen al het genot, dat ons dit feest heeft opgeleverd? Staat het ons niet allen duidelijk voor den geest, hoe gezellig, hoe *heiter* wij bij elkander waren — tot vroeg in den morgen! — en herinneren wij ons niet, hoe wij uit volle borst het „Io Vivat" meê zongen, dat, als een echo van den toast op het Corps door den President uitgebragt, krachtig door de zaal weêrklonk? — Wij herinneren ons dat alles nog te levendig, dan dat wij er hier op behoeven terug te komen.

Verder viel er gedurende dit trimester weinig belangrijks voor, als alleen dat tot leeraar in de mechanica werd benoemd, de Heer Hartogh, en wij met bijzonder veel genoegen vernamen, dat de heer Staring college in de geologie zou geven.

In het begin van Maart ontving de Senaat een missive van de Hoofdcommissie voor de oprigting van het Nationaal gedenkteeken, houdende in, de uitnoodiging om een Commissie van vijf leden uit het Corps voor te dragen, waarvan Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden zich de benoeming voorbehield.

Met toestemming van het Corps, droeg de Senaat voor: de Heeren Wap, Merkus, Havelaar, W. van den Bosch en van Andringa de Kempenaer, die dan ook spoedig daarop benoemd werden.

De Paaschvacantie scheidde ons nu weêr voor korten tijd, doch naauwelijks waren deze dagen van ontspanning voorbij, of alle jongelui verzamelden zich weêr in de Akademiestad, om met frisschen moed hun studien te hervatten.

Gij allen hebt zeker met ons, met levendige belangstelling, de beraadslagingen gevolgd, die in de beide Kamers der Staten Generaal gehouden zijn, omtrent de wet op het middelbaar onderwijs, door den Minister van Binnenlandsche Zaken, den Heer Thorbecke, ingediend; en wel voornamelijk, omdat die wet tevens de Delftsche Akademie in een Polytechnische school herschept, waardoor het bestaan van deze hoogst wetenschappelijke inrigting voor goed verzekerd wordt. Wij hebben gezien, dat de beide Kamers die wet, met overgroote meerderheid van stemmen, hebben aangenomen.

De Polytechnische school zal geopend worden in September 1864, en al zal dan ook een groot deel van ons vóór dat tijdstip hun bestemming bereikt hebben, zoo verheugen wij ons toch, dat wij door

deze, in zoo liberalen geest, door geniale hand ontworpen wet, den waarborg hebben, dat de vruchten van het onderwijs in Delft strekken zullen tot welzijn van ons Vaderland.

En al betreuren sommigen, dat de inrigting te Delft geen „*Hoogeschool*" zal heeten, zoo willen wij niet kleingeestig aan woorden blijven hangen, maar de „*vrije school*," die hier zal verrijzen, hoog waarderen.

Sinds de Paaschvacantie viel er in het Corps weinig belangrijks voor.

Op de Corps-vergadering van den 26^{en} Mei werden tot leden van de Verificatie-commissie benoemd, de Heeren: André de la Porte, Sloet en Taveuraat, verder werden gekozen tot Commissarissen voor den Schouwburg, de Heeren J. E. Slingervoet Ramondt en Middelburg, in plaats van de Heeren Havelaar en W. van den Bosch, die niet meer in aanmerking wenschten te komen, en herkozen als vaandeldrager de Heer Middelburg.

Voor dat wij ons verslag eindigen, wenschen wij u een klein overzigt te geven van den toestand der verschillende inrigtingen in het Corps, gedurende het jaar 1862—1863, dat nu ten einde spoedt.

Ook weder dit jaar heeft duidelijke bewijzen geleverd, dat de belangen en de eer van het Corps de leden steeds ter harte gaan, zoodat ons Corps een eervolle plaats onder de overige Studenten-Corpsen bekleedt. En dat zulks door deze erkend wordt, vindt

zijn bewijs in de hoogst vriendschappelijke betrekkingen, die hun Besturen met onzen Senaat onderhouden.

Als wij u hier, met een enkel woord den toestand van onze Vereenigingen zullen schetsen, zoo komen zij, die door hun meer algemeene strekking, ook van meer algemeen belang zijn, het eerst in aanmerking.

De Societeit Phoenix heeft ons ook dit jaar weder dikwijls vriendschappelijk vereenigd, en menige aangename muzijkavond bezorgd, waarvan de herinnering ons niet dan aangenaam kan zijn.

Het ware, in 't belang van onze Societeit, wel te wenschen, dat het Bestuur er in mogt slagen, om volgens het ontworpen plan een eigen gebouw te laten zetten, waardoor voorzeker aan den wensch van vele zou voldaan worden. Niet alleen, dat de beperkte ruimte van het tegenwoordig locaal, de meeste leden dwingt zich 'savonds elders te vereenigen, maar ook bij muzijkavonden en andere feesten, waarvoor onze Societeit veel te klein is, zou dit een aanmerkelijke aanwinst zijn. Moge het dus aan de Directie gelukken haar onvermoeide pogingen, om dit schoone plan ten uitvoer te brengen, met een gelukkigen uitslag bekroond te zien.

Apollo, die naam herinnert ons weder geheel de genotvolle avonden, die dat gezelschap ons schonk. Niet alleen de beide Dames-concerten, die allezins prachtig konden genoemd worden, maar ook de beide Heeren-concerten muntten vooral dit jaar boven andere uit, doordien wij op beiden het genoegen hadden, sommigen van onze mede-studenten op bijzonder loffelijke

wijze te hooren. Het 2de Dames-concert onderscheidde zich vooral door de uitvoering der feestouverture van den Heer J. C. Boers, vervaardigd ter gelegenheid van de Maskerade-feesten, doch toen evenwel niet ten gehoore gebragt door gebrek aan genoegzaam orchest. De uitvoering geschiedde nu op zoodanige wijze, dat men waarlijk niet wist, wat het meest te bewonderen, of het orchest, dat zoo meesterlijk het geheel uitvoerde, of de ouverture zelve, die al het tot nog toe door den gevierde Musicus ten gehoore gebragte, ver overtrof.

De Heer Boers, die hiervoor het muziek-gezelschap meer dan ooit aan zich verpligtte, mogt, voor de moeite die hij aan dat kostbaar voortbrengsel van zijn genie besteed had, de streelende voldoening smaken, een ieder te hebben weggevoerd door dit meesterstuk, en de ondubbelzinnigste blijken van goedkeuring ondervinden in een oorverdoovend applaudissement, dat hem voorzeker het schoonste bewijs gaf hoezeer zijn talent naar waarde geschat wordt.

Apollo heeft dan wel getoond, ook door het toegang verleenen aan de leden op de gewone Repetities, hetgeen ons iedere week gelegenheid schonk, om aan ons kunstgevoel te voldoen, veel voor zijne leden over te hebben en weinig van hen te eischen.

Laat ons dus den echt musicalen geest, dien Apollo onder ons tracht aan te kweeken, op hoogen prijs stellen, en hun uit ons midden, die dit doel door hun talenten bevorderen, onzen opregten dank betuigen.

Het gymnastiek — en schermgezelschap Odin ver-

schafte zijn leden ook wederom menig genoegelijk uur; het werd druk bezocht en telt onder zijn leden verscheiden bekwame gymnastici, zoo als duidelijk bleek op het allezins prachtige Assaut van dezen winter. Het strekt de Directie waarlijk tot eer, de leden en de burgerij zulk een genotvollen avond verschaft te hebben, vooral ook met het oog op de vele bezwaren hieraan verbonden. Wij mogen het dus wel waarderen een Bestuur te bezitten, dat zoozeer zijn best doet, om Odin een eerste plaats onder de gezelschappen in ons Corps te doen bekleeden, een Bestuur, waaraan wij op het genoemd Assaut een verrassing te danken hadden, bestaande in de opvoering van een tooneelstukje door eenige van onze medestudenten, leden van dat gezelschap; de uitvoering hield een elk der toeschouwers aangenaam bezig.

Het leesgezelschap Minerva verkeert in gewenschten toestand.

Van Dilctto ed Arme vernamen wij niet veel gedurende dit jaar.

Wat de Disputen aangaat, zoo zij het ons vergund uw aandacht te vestigen op de Vereeniging „Vrije Studie", die door haar oorsprong en haar eigenaardige inrigting, onze bijzondere belangstelling verdient.

Wij hopen, dat die Vereeniging nog lang moge bijdragen, om bij de leden van het Corps de lust voor de beoefening van studievakken, die niet bepaaldelijk tot ons Akademisch onderwijs behooren, op te wekken en levendig te houden.

Het spijt ons, dat niet van *alle* disputen kan gezegd worden, hetgeen gelukkig van de *meesten wel* kan geschieden, dat zij in een gunstigen toestand verkeeren.

Het groote nut van veelzijdigen aard, dat zulke vereenigingen kunnen verspreiden, zal, hopen wij, steeds besefd worden en de leden aansporen, om ze steeds in stand te houden.

Het mag een regt verblijdend teeken genoemd worden, dat er in ons Corps zooveel lust bestaat voor disputen, omdat die neiging een bewijs is voor de hooge waarde, die de leden hechten aan gezelligen omgang, — maar bovenal aan de bevordering van geestbeschaving en veelzijdige ontwikkeling.

De fraaije letteren, wier beoefening verscheiden disputen zich ten doel stellen, wordt door velen met vrucht voortgezet; zoowel vaderlandsche als buitenlandsche schrijvers vinden hier warme vrienden en vurige bewonderaars!

O. K. W. en Exercendo zijn degenen, die het eerst in aanmerking komen. Beide stellen zich hoofdzakelijk de beoefening der fraaije letteren ten doel, en van beide kan gezegd worden, dat er goed en ijverig gewerkt wordt: voorwaar, de zekerste waarborg voor het blijven bestaan van een dispuut. Mogt Exercendo om verschillende reden al niet zoo geregeld vergadering houden, de weinige, die plaats hadden, toonden genoeg, dat de liefde voor de beoefening der wetenschap geenszins bij de leden was uitgedoofd, maar leverden veeleer het bewijs hoe ijverig de leden steeds hun best deden, om den goeden naam van hun dispuut gestand te doen.

O. K. W. en Exercendo zijn dan ook beiden disputen, die een bezoek overwaardig zijn.

Dat ze steeds mogen toenemen in bloei, is de wensch van menigeen, die er een genotvollen avond mogt doorbrengen.

De wiskunde wordt steeds ijverig beoefend op Snellius, dat in jonger handen overgegaan, geregeld vergadert en veel van zich doet hooren. Utilitas, dat eveneens een wiskundig dispuut is en als het eerste van dien aard kan genoemd worden, dreigt evenwel door het vertrek van de meeste leden spoedig te niet te gaan. Wij willen hopen, dat er voor dien tijd genoeg nieuwe leden in zullen komen, om dit zoo uitnemende dispuut in stand te houden.

Woelang-Winoelang is steeds bloeijende, en sticht veel nut onder zijn leden.

Een oud dispuut, Theorie en Praktijk, is onder jeugdige leden een nieuw leven te gemoet gegaan. Wij hopen een krachtig.

De verschillende Clubs, en Vereenigingen van stadgenooten, hielden voortdurend bijeenkomsten, en bragten steeds veel toe tot gezelligheid en vriendschappelijken omgang.

Na deze korte schets van al het merkwaardige, dat de Akademie, het Corps en de voornaamste disputen betreft, willen wij nog een overzigt geven van den aard en de gehalte der Colleges gedurende het afgeloopen jaar.

Een woord vooraf komt ons echter noodzakelijk voor.

Weinig almanakken zijn zoo uitvoerig geweest in het verslag geven van de Colleges, als die van het verloopen jaar. Weinig almanakken hebben zulke verschillende gewaarwordingen te weeg gebragt, als de genoemde. Welligt hebben enkele personen deze onbeschroomde uiting van onze overtuiging gewraakt.

Weldenkenden zullen het ons evenwel niet ten kwade duiden, dat wij gebruik hebben gemaakt van een regt, waarop wij als vrije Nederlanders bogen, een regt dat ons steeds dierbaar zal zijn en dat wij immer en altijd zullen handhaven.

En zelfs al waren die meeningen, in onze vorige Almanak geuit, onjuist, dan nog was het de Commissie te vergeven wanneer men in aanmerking neemt, hoe verschillend de verhouding tusschen Leeraren en Studenten onderling is, vooral aan *deze* Akademie; hoe sterk het *prestige* van de eersten naar buiten werkt, terwijl de Studenten daartegenover niets kunnen stellen dan den Almanak; hoe dat het eenige orgaan is, dat strekken kan, om hun gevoelen aan de buitenwereld kenbaar te maken. En het komt ons juist voor, dat deze geschiedenis met de kritiek der colleges het voornaamste, het belangrijkste gedeelte van den Almanak uitmaakt, want, terwijl overigens de individualiteit der jongelui op ontelbare wijze verschilt en men nergens grooter kontrasten aantreft dan aan eene Akademie, zoo zijn juist de colleges het eenige, het groote punt van aanraking van alle jongelui zonder onderscheid, zijn die juist datgene, waarover een oordeel aan allen het meeste belang moet inboezemen.

Terwijl het mengelmerk en de varia slechts tot versiering en opluistering van den Almanak strekken, drukt de *geschiedenis*, als geschreven door uit het Corps gekozen Redacteurs, het gevoelen van het geheele Corps uit, of wordt althans gecenseerd dit uit te drukken, en, wordt een afkeurend oordeel door een geheel Corps over een Leeraar uitgesproken, dan zullen daar in de meeste gevallen ook redenen voor bestaan.

Maar, overweegt men het groote gewigt van zoodanig afkeurend oordeel, dat toch onder de oogen van het publiek komt, dan komt men tot de overtuiging, dat het noodzakelijk is, daarbij met de grootste voorzigtigheid en onpartijdigheid te werk te gaan.

Na al het aangevoerde verklaart de Redactie, dat zij zich in het algemeen aan het gevoelen der vorige refereert. De grieven, door deze uitgesproken, zijn zoo algemeen bekend en zoo billijk, dat zij ook geen woord daarvan kan of mag terugnemen.

Terwijl zij dan in het algemeen hulde doet aan de schatten van kennis, aan deze Akademie verzameld, kan zij niet ontveinzen, dat het haar leed doet, bij vele Leeraren gebrek aan politesse, wij zouden bijna zeggen humaniteit, aan te treffen.

Wij zijn zoo vrij de tot nog toe gebruikelijke volgorde om te keeren en de ambtenaren (misschien is er van hen aan deze Akademie niet lang meer sprake) den voorrang te geven.

Over Prof. Roorda kunnen wij kort zijn. Met jeugdigen ijver gaat Zijnhooggel. op het door hem geheel

alleen gebaande spoor voort, de Javaansche taal te onderwijzen; en, beklagen velen zich over wat zij noemen: Z.hoog Geleerdes *hooge* eischen, zoo kunnen het diepe inzigt, de grondige logische beschouwing, die deze geleerde ons van de taal in het algemeen geeft, — zonder welke vooral de Javaansche taal niet geleerd kan worden, — alleen strekken, om zijne leerlingen veelzijdig en grondig te ontwikkelen.

Prof. Keijzer had het voorregt, door eene ongestoorde gezondheid, in staat te wezen zijne colleges onafgebroken te geven. Door de uitgave van *Mawerdi* maakte Z.hoogGel. zijnen leerlingen de moeijelijke en abstrakte studie van het publiek en administratief recht van den Islam zeer gemakkelijk. Wanneer er nog iets is, wat wij Z.hoogGel. zouden willen verzoeken, dan zou het zijn, eenigzins uitvoeriger te wezen bij de, voor in de regtsgeleerdheid geheel onkundige jongelui, zoo moeijelijke en ingewikkelde vraagstukken van landhuur en landbezit op Java.

Prof. Pijnappel was dit jaar bijzonder vruchtbaar in werken, die de studie zijner vakken konden gemakkelijk maken. Moedig en ijverig doortastende op het nog zoo ongebaande en ongekende veld der Maleische taal- en oudheidkunde, schonk Z.hoogGel. ons dit jaar een uitmuntend Maleisch-Nederduitsche Lexicon, zoo volledig als dit bij den tegenwoordigen stand der wetenschap mogelijk is; verder een handboek voor de Land- en Volkenkunde, en eene Maleische Spraakkunst voor eerstbeginnenden, welke ons, hoewel beknopter, toch zaakrijker en geschikter voorkomt dan

de tot nog toe bestaande. Verder blijft deze geleerde zich steeds door een ongemeene minzaamheid en humaniteit tegenover de jongelui onderscheiden.

De colleges van den Heer Meinsma beantwoordden voortdurend aan het doel.

Het scheikundig onderwijs was dit jaar, bij tijdelijke afwezigheid van den Heer Mulder, toevertrouwd aan den Heer Dibbits, Phil. Nat. Doctorandus. Bij grondig en duidelijk onderrigt paarde ZEd. eene ongemeene minzaamheid en behulpzaamheid jegens de jongelui, zonder welke eigenschappen het onmogelijk is, gunstige resultaten te verwachten van de praktische oefeningen in het Laboratorium.

Velen betreuren het dan ook, dat ZEd. niet naast en met den Heer Mulder voortdurend aan onze Akademie werkzaam kan blijven.

De Heer Lebret zette zijn college in de waterbouwkunde even als vorige jaren onafgebroken voort. Alles wat ZEd. behandelde werd duidelijk en naauwkeurig voorgesteld, waartoe het bezigtigen van de materialen en modellen, voor zoover zulks doenbaar is, niet weinig meêbragt. Wij kunnen evenwel niet nalaten op te merken, dat zijn college bijna uitsluitend is ingerigt om Ingenieurs van den Waterstaat hier te lande te vormen, terwijl toch de meesten zich daar niet toe bestemmen.

De Heer Cohen Stuart wist zijn collegie in de mechanica en geodesie door een bondige en zaakrijke voordragt even aangenaam als nuttig te maken. Voorzeker kan het gezegd worden, dat zij, wat vorm en

gehalte betreft, als de uitstekendste aan onze Akademie kunnen beschouwd worden, daar zij ons den weg tot eigen studie en vorming aanwijzen.

Het college van den Hoogleeraar Lobatto in de integr. rekening en statica onderscheidde zich door vele nuttige toepassingen. Wij voelen ons gedrongen met een enkel woord melding te maken van de beleefdheid en humaniteit waarmede Z.H.Gel. de jongelui steeds bejegent. Dat wij dit zeer op prijs stellen en waarderen, behoeft voorzeker niet gezegd te worden.

De practische rigting door den Hoogleeraar Overduin aan zijn onderwijs in de physica gegeven, is voor den toekomstigen Ingenieur zeker van het hoogste belang. Z.H.Gel. trachtte door vergelijking van verschillende theorien en toepassingen de waarde van elk te doen uitkomen; een voorafgaande korte uiteenzetting van de beginselen en een wat gelijdelijker voordragt zouden de duidelijkheid van zijn college verhoogen.

Het college van den Heer Terwinkel in de bouwkunde werd op de gewone wijze voortgezet. Men kan niet nalaten op te merken, dat de aesthetica voor de toekomstige Ingenieurs van groot belang is, doch de wijze van inrigting en de distributie mogen daarom niet op den achtergrond worden geschoven; van dit laatste hebben wij in het college van Z.Ed. niets terugvonden.

Nog eenige vragen blijven ons over, waarop wij het antwoord schuldig moeten blijven.

Zullen de Ambtenaren aan onze Akademie blijven studeren, of zullen ze naar elders vertrekken, en zoo

ja, waarheen? In welke verhouding staan de tegenwoordig aan deze Akademie voor O. I. Ambtenaren studerenden tot het Gouvernement? Wat hebben vooral de in September 1862 en 63 voor deze studie aangekomenen te hopen of te verwachten, zij die wisten geen regten te hebben, terwijl *verkregen* regten door *terugwerkende* wetten werden vernietigd?

Ten slotte slechts een woord over die Akadenie, die wij allen lief hebben. Zonder het vele goede over 't hoofd te zien, gelooven wij toch haar niet te kort te doen, door te zeggen dat hare fouten meerder zijn dan hare goede eigenschappen, door te zeggen dat zij niet beantwoordt aan de eischen van onzen tijd. Die fouten, wij hebben er slechts enkelen aangetoond; ze allen aan te toonen achten wij overbodig, niet alleen omdat de meesten algemeen bekend zijn, maar ook omdat die Akademie weldra opgeheven zal worden. Ja, ze zal opgeheven worden, die Delftsche Akademie die in betrekkelijk korten tijd zoo vele stormen heeft doorstaan, ze zal plaats maken voor een Polytechnische school, voor een inrigting, die volkomen aan de eischen van onzen tijd zal beantwoorden, en, ware het niet dat door sommige maatregelen velen onzer genoodzaakt zijn langer te studeren, we zouden haar met blijdschap begroeten die Polytechnische school, we zouden Nederland geluk wenschen met een inrigting die, we twijfelen er niet aan, goede Ingenieurs zal leveren. Want als er een land is dat behoefte aan goede Ingenieurs heeft, dan is het wel ons geliefd Vaderland, dan is het wel dat land, dat steeds te strijden heeft tegen de magt

der wateren. Of zijn het niet de Ingenieurs, die de bruischende wateren, de kokende zee te beteugelen hebben, of zijn het niet de Ingenieurs die hen gebieden „tot hiertoe en niet verder"?

Maar goede Ingenieurs moeten altijd onafhankelijke menschen zijn, zij moeten menschen zijn die zich vrij gevormd hebben en daarom, wij weten het, doorluchtige Vorst, edele en grootmachtige wetgevers! gij zult de belangen van ons dierbaar Vaderland goed inzien, gij zult ons een inrigting geven, waarbij de vrijheid der studie zal zetelen.

MENGELWERK.

NEÊRLAND'S VERDRUKKING.

O! bange, bange tijd! o! kommervolle dagen,
Toen 't fiere Nederland het vreemde juk moest dragen,
Toen Vrijheid werd vertrapt, en 't heilig Regt vertreên!
Toen 't volksbestaan gehoond, daar dwang den scepter voerde,
Toen fransche heerschappij, en Land en Volk berooerde:
's Lands grootheid werd verguisd, ten spijt van 't grootsch verleên!

De strijd voor Regt en Eer, voor Vrijheid van geweten;
De moed van 't voorgeslacht, zijn zielskracht scheen vergeten,
Zijn Onafhanklijkheid een schitterende droom!
De nooit bevlekte naam, door heldendaân verworven,
Verkregen door een Trouw, sinds eeuwen onbedorven,
Werd fluist'rend slechts genoemd, met onverholen schroom!

De Vlag, die eeuwen lang, geen andere naast zich dulde,
Waar Vrijheid en waar Regt zich trotsch en fier in hulde,
Bedekte schaamte rood den voorheen vrijen grond!
De Leeuw, 't symbool der kracht, een beeld van vroeger streven,
Die 't snoevend Albion, die Spanje eertijds deed beven,
Lag reutelend ter neêr, door adelaar's klaauw gewond!

En toch — die bange tijd, die kommervolle dagen,
Toen 't fiere Nederland het vreemde jük moest dragen,
Die tijd wijst schitterend, een groote waarheid aan!
Zij zegt, dat dwaze zucht naar vreemde hulp en zeden,
En tweespalt, en vergrijp aan 't werk van 't grootsch verleden
Een doodend gif bevat voor Neêrland's volksbestaan!

November 1863. B. v. d. W.

IN MAGDALENE'S STAMMBUCHE.

Wie die blauen, sanften Veilchen,
Unberührt von roher Luft,
Auganziehend, herzentglühend,
Hauchend süssen Liebesduft;
Auch so reizend bist du, Lene,
Kleine, feine, reine, Schöne,
Engel, wonach ich mir sehne,
Unschuldlächelnd, schamerröthend!
Bleib erröthen, holdes Wesen,
Bleib so lächeln, Mädchen fein;
Prahl' in deiner Tugend Adel,
Deine Seel' bleib ohne Tadel,
Wie ein Veilchen sanft und rein;
Und, wenn Rosen du willst pflücken,
Deinen Busen damit schmücken,
Lasz' die Dornen mir allein!

Herbstmonat 1863. F. N.

DUITSCH VOLKSLIED.

Het is bij 's Hemels Raad gewis,
Dat wij, van wat ons 't Duurbaarst is,
  Haast moeten scheiden;
Terwijl ons toch, in 's Levens Duur,
Geen Stonde valt soo wrang en suur,
  Als die van scheiden.

Soo di ontbloeid een Roosjen was,
Dan setst du't in een Waterglas;
  Ei, sy niet blijde!
Want 't lieve Bloemken, soo gewenscht,
Het is in éénen Nacht verslenst;
  Sy toch niet blijde!

En heeft di God een Lief doen sien
Waarvoor du gaafst dijn Bloed misschien,
  Lijk Magdalene,
Dan vliet er weinig Tijd maar heen,
Of 't Liefjen laat di gants alleen;
Dan moogst du weenen!

1 Somermaand, 63. FREDA NIKI.

ICH LIEBE DICH.

Ein Wörtchen giebt 's gar wunderlich;
Weit schöner klingt 's als Saitenklang,
Wird mir so wohl, wird mir so bang,
Hör' ich das Wort: ich liebe dich!

O sprich das Wort, fein's Liebchen, sprich!
Nur sag' es nicht dein holder Mund:
Auf deiner Augen tiefstem Grund
Lass' lesen mir: ich liebe dich!

Joëg Slira.

OVER HET LEVEN VAN GOETHE.

VOORWOORD.

Waarde lezer, lieve lezeres, voor dat gij het heldhaftige besluit neemt nevensgaand stuk te doorworstelen, wilde ik u wel even waarschuwen. Het stuk is een verhandeling, die ik op een onzer disputen gehouden heb; ge zult er niets nieuws in vinden, integendeel de meeste feiten zijn overbekend. Tevens verzoek ik u eenigzins inschikkelijk te zijn, aangezien, hetgeen gij misschien maar al te spoedig zult merken, de letterkunde niet de hoofdstudie van den schrijver is.

De studie van het menschelijk karakter is zonder twijfel een der schoonste studien; uit den inborst van den mensch zijn verschillende handelingen te verklaren, in de diepste schuilhoeken van zijn gemoed te treden en de uitingen van zijn geest te begrijpen, dat moge zelfs dan interessant zijn, als hij die men bestudeert slechts een gewoon mensch is, zooveel te meer als het een kunstenaar, een schrijver is, zooveel te meer als hij door zijn werken onsterfelijk geworden, als hij zelf in zijn werken terug te vinden is, als hij u geen vreemden maar zich zelven schildert, als hij u niet verhaalt wat met anderen, maar met zich zelven is voorgevallen; dit alles is met Goethe het geval; Goethe de grootste duitsche dichter, Goethe de twijfelaar. Den 28^{en} Augustus 1749 'smiddags ten 12 ure kwam er in de drukke en volkrijke stad Frankfort a/M. een kind ter wereld, dat later veel van zich zou laten hooren, en toch, wie het toen gezien had, zou het

niet geloofd hebben dat dat kind de groote duitsche dichter Goethe zou worden: geheel zwart en bijna levenloos kwam het ter wereld; wij hebben het aan de ijverige zorgen van zijn grootmoeder te danken dat wij ons nu in het lezen van den Wilhelm Meister en den Faust verheugen kunnen. Nadat het kind echter aan den dood ontkomen was, herstelde het weder spoedig, en werd weldra de trots van moeder en baker, want volgens berigtgevers moet het een zeer schoon kind geweest zijn, en wat zijn scherpzinnigheid aangaat .... maar ik zal niet lang bij zijn kinderjaren stilstaan, want gij kent ze zeker, die verhalen van wonderkinderen, want het aantal wonderkinderen is groot, en er is schier geene familie waarin men geen wonderkind vindt, en toch hoe weinigen worden er wondermenschen.

Eene gebeurtenis in zijn kinderjaren, kan ik echter niet onvermeld laten; onze Goethe had naauwelijks den ouderdom van 6 jaren bereikt, toen in het zuiden van Europa de stad Lissabon door een aardbeving werd verwoest; aller harten waren met dit schrikkelijk voorval vervuld, en de jonge Goethe hoorde spreken van die paleizen, die kerken en torens die onder een vreesselijk gekraak door elkander geworpen waren; hij zag ze in zijn verbeelding instorten, die prachtige residentiestad, terwijl de grond zich van alle kanten uiteenscheurde en de vlammen, die uit de spleten der aarde opstegen, het hunne bijbragten, om de verwoesting zoo mogelijk nog grooter te maken; hij hoorde het angstgeschrei van die 60,000 ongelukkigen, die bij dit vreesselijk voorval het leven lieten, en hij begon te twijfelen aan de algoedheid van zijn Schepper, hij maakte het toen

reeds zijn ouders moeijelijk met vragen over godsdienstige zaken; wij zien hier, dat de twijfel zich van zijn geest meester maakt, zijn geheele leven door heeft hij getwijfeld, en wij zijn er hem dankbaar voor, want dat is oorzaak dat hij zijn schoonste werk, den Faust, geschreven heeft.

Niemand zal het wel betwijfelen, dat de omstandigheden waarin wij geplaatst zijn een grooten invloed op onze vorming hebben; de omstandigheden, waarin Goethe geplaatst was, waren wel in staat zijn dichterlijk talent aan te wakkeren; die stad Frankfort met al hare oude gebouwen en gedenkteekenen, met die morsige doch zoo schilderachtige jodenbuurt, met die bedrijvigheid, die de handel steeds medebrengt, met die vele vreemdelingen die elkaar schier verdringen, was wel in staat om onzen jongen dichter liefde tot de middeleeuwen in te boezemen, en hem tevens met de verschillende gebruiken van het duitsche volk bekend te maken; terwijl zijn vader, die in zijn jeugd een reis in Italie gemaakt had, en vreesselijk met dat land dweepte, hem met het zuiden bekend maakte.

En toen in 1759 de Franschen Frankfort binnen trokken en een fransche vaudevilletroep medebragten, toen was hij iederen avond onder de toeschouwers te vinden, en ook hij kwam op de gedachte om een comediestukje te schrijven. Hij had daarvoor kennis gemaakt met een jeugdig acteur Deronès genaamd, aan wien hij het stuk gaf, maar die het geheel en al omwerkte, veel sprak van de drie eenheden van Aristoteles, de engelsche en duitsche drama's diep verachtte, en den franschen smaak ophemelde. Dit bragt hem op de gedachte, fransche

werken over het drama te lezen, waarna hij meer en meer afkeerig werd van den franschen smaak, en het is misschien hieraan, dat wij zijn originaliteit te danken hebben.

Toen de Franschen Frankfort weder verlaten hadden, begon Goethe zijn studie, die hij gedurende het verblijf der vreemde bezetting had laten loopen, weder op te vatten, en met ijver begon hij aan het grieksch, latijn en hebreeuwsch te studeren. Met ijver, want hij wilde zich spoedig voor de Academie te Leipzig klaar maken, hij zag even als zoo velen verlangend naar de studietijd uit; en met regt. De tijd, dien men aan een Academie doorbrengt, mag wel een der schoonste van het leven genoemd worden, die tijd waarin men de drukkende banden der maatschappij niet voelt, waarin men gloeit van liefde voor de wetenschap, niet alleen voor die wetenschap die u in staat stelt den eenen of anderen titel te bekomen, neen, voor wetenschap in 't algemeen; die tijd, waarin uw gevoel voor de kunst, en uw schoonheidsgevoel zich ontwikkelt, die tijd die voor zoo velen schier verloren is al komen zij nog zoo goed klaar, ze was voor Goethe niet verloren. Laat ons zien, hoe hij dien tijd gebruikte.

Onze dichter had naauwelijks den ouderdom van 16 jaren bereikt, toen hij als student te Leipzig ingeschreven werd. Zijn eerste bezoek bragt hij aan den Heer Böhme, een Professor in de regten, die alleen voor zijn eigen vak leefde, en een ingewortelden afkeer had voor de schoone letteren en kunsten. Aan dezen man vertrouwde hij zijn plan, om niet volgens het verlangen van zijn vader in de regten, maar in de

schoone wetenschappen, oudheidkunde en kunst te studeren, gij kunt ligt begrijpen dat de Heer Böhme hem dit sterk afraadde, en al zijn krachten inspande om Goethe voor zijn eigen vak over te halen, waarin hij dan ook slaagde. De eerste weken begon Goethe hard te studeren, en was bijna op ieder collegie te vinden, maar weldra begon hij in te zien dat die collegies hem niet veel baten zouden, en op het laatst werd hij meer in de bierknijp dan op de collegies gezien. En al mogt Prof. Böhme het hoofd schudden en het jamner vinden dat zoo'n knappe jongen voor de wetenschap verloren ging, en al mogten zijn vrienden er zich over beklagen dat hij een tijd lang met minder goed gezelschap omging, wij zijn er hem dankbaar voor; Goethe was een van die geesten voor wie niets verloren was, zelfs zijn wandelingen in de minder fatsoenlijke buurten van Leipzig, de vrolijke avonden en nachten die hij in de bierknijp of elders doorbragt, waren voor hem niet nutteloos, ze vermeerderden zijn menschenkennis en leverden hem de stof voor zijn latere gedichten; zij leverden hem die karakters, die hij later zoo meesterlijk wist te beschrijven, want het was niet uit doodsche perkamenten dat hij zijn gedachten putte, 't was het groote boek der natuur dat hij opsloeg, hij beschrijft de natuur zoo als zij zich aan uw oog voordoet, hij idealiseerde zijn karakters niet; het zijn geen engelen, geen duivels die hij u schildert, neen het zijn menschen van vleesch en been, zoo als gij ze misschien nog kunt ontmoeten. Ook ten opzigte van de kunst was hij toen nog een volslagen realist,

het waren voornamelijk de beeldende kunsten, die veel aantrekkelijks voor hem hadden; hij had in Leipzig kennis gemaakt met Oeser, den directeur der teekenakademie, en hield er zeer veel van met hem over kunst te spreken, die gesprekken wekten in hen de lust op, een reis naar Dresden te maken, en daar de meesterstukken van het muzeum te bezigtigen; met verrukking beschouwde hij daar al die juweeltjes van de Hollandsche kunst, terwijl die prachtige madonna van Raphael, die stukken van Titiaan, van Correggio hem minder schijnen getroffen te hebben. Dat hij de wezenlijke strekking, het wezenlijk schoone van de kunst nog niet inzag, zien wij in zijn eigen schilder en etswerken; de schilderij waarop hij zich het meest beroemde, stelde een pennemes voor, dat hij tot in de kleinste bijzonderheden geschilderd had; hij zag nog in de kunst niets meer dan een zuivere copij van de natuur. Kort daarna was hij genoodzaakt Leipzig te verlaten, een zware ziekte had hem aangetast, en toen hij in zooverre hersteld was dat hij de reis naar Frankfort ondernemen kon, verliet hij Leipzig om in den huiselijken kring zijn gezondheid weder te vinden. Naauwelijks was hij hersteld, of een tweede krankheid kluisterde hem aan zijn ziekbed; hij kwam toen onder behandeling van een doctor die een alchymist was, dit bragt hem op de gedachte om ook eenige werken over de alchymie te lezen. Wij kunnen deze studien reeds als de voorstudien van de Faust beschouwen.

Naauwelijks was hij hersteld of hij verliet Frankfort

weder om zijn studien in Straatsburg voort te zetten; met genoegen had hij het plan van zijn vader gehoord om hem naar deze stad te zenden, hij hoopte zich daar nog meer met de fransche taal en het fransche volk bekend te maken.

De vaderlandsliefde is meestal het sterkst ontwikkeld bij hen, die veel met vreemdelingen in aanraking komen, bij hen die zich in een land bevinden waar een andere taal gesproken wordt, waar andere zeden en gebruiken in zwang zijn, zoo was het met Goethe en zijn vrienden; Goethe werd eerst echt nationaal toen hij in Straatsburg woonde. Hij at daar aan een tafel waar de fransche taal gebannen was en aan die tafel zaten zij dikwijls op duitsche wijze onder het gebruik van koffij over literatuur te spreken, zij spraken dan met vuur over de toekomst van de duitsche literatuur, en spotten met de hoofsche fransche literatuur; ook Shakspeare, die groote dichter, vormde dikwijls de stof van hunne conversatie.

Even als, wanneer gij eenigen tijd een schoone, doch ruwe romantische natuur bewonderd hebt, het u een groot genoegen doet uw oog over zachte liefelijke landschappen te laten weiden, zoo doet het ons ook goed uit de biographie van groote mannen, van mannen, die door hun hartstogt medegesleept werden, die gloeiden van dichterlijk vuur; het zachte liefelijke op te zoeken, zoo doet het ons goed, in de levensgeschiedenis van Goethe een tijd lang te rusten bij die stille edele eenvoudige vriendschap met Frederika.

Als ge ooit te Straatsburg komt en de toren beklimt, als ge ooit dat schoone landschap beschouwt dat zich daar aan uw oog voordoet, denk dan aan den dichter die hier zoo dikwijls 's avonds bij 't ondergaan van de zon met zijn vrienden het schoone van de natuur bewonderde, denk dan aan Goethe en rigt uw oog naar het nabijliggende Sesenheim, het was daar dat Frederika woonde. In dat stille lieve Sesenheim woonde een familie waar Goethe dikwijls kwam, waar hij de gelukkigste uren van zijn leven bij Frederika gesleten heeft; het was niet zijn eerste amourette, neen, hij had er velen gehad, zelfs romantische, maar het is de eerste die ik u hier noem, omdat ze mij het meest getroffen heeft.

Reeds dikwijls had hij een zijner vrienden over de familie Brion te Sesenheim hooren spreken, en eindelijk verzocht hij zijn vriend hem aan die familie voor te stellen. Goethe had met zijn vriend afgesproken, dat hij zich als een arm theologant verkleeden zou en zoo zijn intreê bij de familie doen; de grap gelukte zeer goed, maar toen hij Frederika binnen zag treden, toen hij tot haar gesproken had, haar lieve stem gehoord had, toen begon hij zich te schamen dat hij in zoo'n kaal jasje bij haar zat, toen had hij dat leelijke toilet wel ik weet niet waar gewenscht. Den volgenden morgen werd zijn vermomming bekend en er werd hartelijk om de zaak gelagchen. Na dien tijd kwam Goethe dikwijls van de vermoeijenissen van zijn arbeid te Sesenheim uitrusten, en hij werd meer en meer op Frederika verliefd, de brieven die

hij toen aan Frederika schreef getuigen allen van de innige reine liefde die hij voor haar gevoelde.

Hij begreep echter dat Frederika niet al die eigenschappen had, die hij van zijn vrouw kon verlangen, dat zijn vader sterk tegen dat huwelijk zou zijn, en dat het nooit tot een publiek engagement moest komen, waartoe het dan ook niet gekomen is. Intusschen was de tijd daar, dat Goethe in de regten zou promoveren, hetgeen dan ook in 1771 geschiedde en met blijdschap trad hij de wereld als Dr. Goethe in.

Na zijn promotie verliet hij Straatsburg om zijn familie te Frankfort weder op te zoeken. Hoewel de oude Heer Goethe in gezelschap steeds op zijn zoon Dr. Goethe blufte, kon hij toch niet nalaten soms zijn voorhoofd te fronsen, als Goethe in den huiselijken kring over zijn ideën sprak; en 't kon wel niet anders of hij, die als student onder zijn vrienden de bijnaam van Beer of Wolf gehad had, moest wel van tijd tot tijd, dien ouden man, die zoo op de vormen gesteld was, ergeren. Goethe verachtte alle vormen, dat bespeuren wij in het drama Götz von Berlichingen, dat hij toen schreef; wij zien in dat stuk dat hij geen acht wilde slaan op al de wetten die de fransche smaak voorschreef; wij zien in dat werk, dat hij met verrukking de dramas van Shakspeare gelezen had; wij zien .... maar ik vergeet dat ik niet te veel van uw geduld mag vergen, en dat ik mij hier voornamelijk tot het leven van Goethe te bepalen heb.

Oneenigheden met zijn vader deden Goethe beslissen

zich in het voorjaar van 1772 in Wetzlar te vestigen.

Als gij de „Wahrheit und Dichtung" gelezen hebt, als u dat boek nog versch in het geheugen ligt, zal het u misschien verwonderen dat ik bij zijn verblijf te Wetzlar stil blijf staan, 't zal u misschien verwonderen dat ik het een van de belangrijkste tijdperken van zijn leven noem, terwijl Goethe zelf in zijn Wahrheit und Dichtung zegt, dat hetgeen hij te Wetzlar ondervond, naauwelijks der vermelding waard is. Maar Goethe was toen hij deze woorden neder schreef, reeds op ouderdom gekomen; hij had ze vergeten die hartstogtelijke opwellingen der jeugd, hij had ze vergeten die melancholische gevoelens die zich toen van zijn geest meester maakten. Naauwelijks was hij in Wetzlar aangekomen of hij werd met geestdrift in een clubje jongelieden opgenomen, die elkander namen van ridders gaven, en 's avonds vrolijk bij elkander zaten. In het eerst beviel hem dat leventje zeer goed, toen het echter eenigen tijd geduurd had, begon het hem te vervelen, en een zekere zwaarmoedigheid maakte zich van zijn geest meester; 't was toen dat hij kennis met een jong meisje maakte, dat met een zekere Kestner verloofd was. Zonder bepaald schoon te zijn, had Lotje Buff een zeer aanminnig uiterlijk, een diep gevoel voor de natuur, zeer veel gezond verstand, en schijnt in het huisselijk leven bijzonder lieftallig geweest te zijn; voegt men hierbij nog dat ze verloofd was en dat de zucht naar het verbodene altijd zeer sterk is, dan kan men zich ligt begrijpen dat

onze dichter smoorlijk op haar verliefd werd. Zijn liefde voor Lotje werd hoe langer hoe hartstogtelijker, en eindelijk dacht Goethe het raadzamer Wetzlar te verlaten, zonder zelfs van Lotje afscheid te nemen.

Een van de karakters die ons het meest in deze amourette treft, is wel dat van Kestner; nooit merken wij in zijn brieven eenige jaloerschheid op, steeds is hij te Wetzlar een der besten vrienden van Goethe geweest, steeds heeft hij een volkomen vertrouwen in zijn meisje gehad.

Tevens kan ik u die jongeling niet onvermeld laten die Goethe zoo zeer interesseerde, dat hij hem den hoofdpersoon voor zijn Werther geleverd heeft, die jongeling, die er steeds een behagen in vond alleen rond te dwalen, die steeds de eenzaamste plekjes wist op te zoeken om daar uren lang te mijmeren. Er was geen bewoner van Wetzlar die hem niet kon, en geen wonder, zijn schoon uiterlijk, die zachte blaauwe oogen, die lange blonde lokken die tot op zijn schouders vielen, die rustige melancholische uitdrukking op zijn gelaat, gaven hem zoo iets aantrekkelijks, dat ieder die hem tegen kwam niet kon nalaten zich om te keeren en hem na te oogen. Zijn zwaarmoedigheid werd aangewakkerd, doordien hij de vrouw van een zijner vrienden beminde; dikwijls als hij daar eenzaam in de omstreken van Wetzlar doolde, dacht hij over den zelfmoord na, dien hij met theoretische gronden zocht te verdedigen. Hoewel Goethe hem niet dikwijls sprak, voelde hij zich toch zeer door Jerusalem, zoo als die jongeling heette,

aangetrokken, want hij kon ze raden die gedachten die zich in het brein van dien ongelukkigen vormden, ook hij dacht dikwijls over den zelfmoord na, ook zijne liefde was hopeloos; en toch, er was een groot verschil tusschen die twee karakters, terwijl Goethe en Jerusalem bijna in dezelfde omstandigheden geplaatst waren, bijna hetzelfde voelden, zocht Goethe steeds afleiding in de beschouwing der natuur, hij bestudeerde de karakters die hij ontmoette; terwijl Jerusalem steeds de eenzaamheid zocht, er een wellust in vond zijn eigen verdriet te overpeinzen en zoo kunnen wij ook begrijpen dat Jerusalem tot den zelfmoord overging, terwijl Goethe, Wetzlar verlaten hebbende, spoedig bij de gravin Laroche en hare dochters, die hem te logeren gevraagd hadden, Lotje Buff vergat. Te Frankfort teruggekomen, hield Goethe zich voornamelijk met de uitgave van zijn Götz bezig, dat boek werd dan ook in 1773 uitgegeven.

Dit boek maakte in Duitschland algemeene opgang, en zelfs werd het over het algemeen gunstig gerecenseerd, dat wel voor de waarde van het werk pleit, daar het niet zeer in de smaak der recensenten van dien tijd moest vallen, aangezien Goethe zich volstrekt niet aan kunstwetten had gehouden; zijn genie was te vurig om het aan banden te leggen. In 1774 kwam er een nieuw werk van Goethe uit, dat de Götz, in weerwil van den grooten opgang die het gemaakt had, bijna geheel overschaduwde; een werk dat in den salon van den rijke, en in de hut van den arme werd gevonden, een

werk dat bij de groote boekhandelaren in prachtband te verkrijgen was, terwijl het op gemeen papier gedrukt, door joden langs de straten werd rondgevent, een werk dat door Napoleon aan de oevers van de Nijl werd gelezen, ja dat zelfs tot in China doordrong. Dat werk heette Werther en 't was geen wonder dat het zoo'n algemeene opgang maakte, want terwijl het in een sierlijke stijl geschreven was, drukte het de gevoelens van dien tijd uit; een ieder, rijk en arm, groot en klein, ze voelden wat de jonge Werther geleden had. En gij, gij die het nog niet gelezen hebt, leest het, gij zult zelfs in een tijd als deze, waarin het sentimentele genre met regt veroordeeld wordt, door die prachtige stijl meêgesleept worden, gij zult u afvragen, wat is het toch dat mij zoo aan dit werk boeit, terwijl het zoo eenvoudig, zoo natuurlijk is? Wat het is? het is het genie van Goethe, die zelfs aan de alledaagsche eenvoudigste zaken zooveel bekoorlijkheid weet te hechten.

Goethe had zich de tijd dat hij te Wetzlar woonde wel weten te nutte te maken. Hij had gezocht naar een karakter, naar een vorm waarin hij zijn eigene gedachten kon overgieten en ze zoo aan het publiek blootleggen; dit had hij in Jerusalem, in dien ongelukkigen jongeling gevonden, over wien ik u zoo even sprak. Toen de tijding tot hem kwam dat Jerusalem zich dood geschoten had, kwam hij op de gedachte om van hetgeen hij te Wetzlar beleefd had een roman te schrijven; hij gaf daartoe Jerusalem de naam van Werther, Kestner de verloofde van Lotje werd Albert,

terwijl Lotje haar naam behield. In het eerste deel vinden wij Goethe bijna geheel en al weêrgegeven, terwijl hij voor het tweede deel vele bijzonderheden uit de brieven geput heeft, die Jerusalem in het laatste tijdperk van leven geschreven had.

De naam van Goethe, als schrijver, was nu gevestigd; voorname letterkundigen, als de beide graven Stolberg, Klopstock, Lavater, Basedow en Jacobi bezochten Frankfort om met den schrijver van den Werther kennis te maken. Ondertusschen hield Goethe zich bezig met verschillende fragmenten te schrijven en schijnt toen zelfs aan den Faust gewerkt te hebben.

Met de beide graven Stolberg ondernam hij een reis naar Zwitserland; het leven dat zij aldaar leidden was bijzonder vrolijk, 'savonds als zij bij elkander zaten dronken zij op de gezondheid hunner meisjes, en wierpen de glazen tegen den muur stuk, opdat geen onheilige lippen die glazen zouden aanraken. Weinig bijzonders is er echter op deze reis voor Goethe voorgevallen, behalve een bezoek bij Carl August, den vorst van Saxen Weimar, die toen te Carlsbad was. Deze bragt hem bij zijn terugreis naar Weimar een bezoek te Frankfort en verzocht hem gedurende eenigen tijd aan zijn hof te komen logeren, waaraan Goethe gehoor gaf.

Als ge Weimar een bezoek brengt, als ge in die naauwe straten van dat oude stille stadje wandelt, zult gij misschien uitroepen: hoe is het mogelijk dat Goethe; hoe is het mogelijk dat hij, wiens werken

schier overal gelezen en geroemd worden, in dit kleine stadje, dat niets bekoorlijks heeft, ja dat zelfs het schilderachtige van de meeste oude duitsche steden mist, zoo'n groot gedeelte van zijn leven heeft doorgebragt; hoe is het mogelijk dat hij hier de stof tot zulke meesterlijke werken wist te vinden! Maar ziet uwe verwondering zal nog grooter worden, als gij u het plaatsje voorstelt zoo als het in den tijd van Goethe was; hooge muren omringde toen de stad, geen vigelantes met koffers beladen, geen vreemdelingen kwamen de doodsche vesting opvrolijken; en geen wonder, men kon het toen niemand aanraden een reis naar Weimar te ondernemen; een spoor, daar viel natuurlijk niet aan te denken, straatwegen, zij waren in Sachsen niet bekend, het beste middel van vervoer was de postwagen en de inwoners van Weimar beroemden er zich dan ook op dat men met de post reizende, bij het verwisselen der paarden nooit langer dan ½ uur behoefde te wachten. Was het overdag een onaangenaam stadje, zooveel te erger was het als 's nachts de valbruggen der vesting waren opgehaald; men kon zich dan niet veilig op straat begeven, niet dat men voor dieven of roovers te vreezen had, och neen, die vond men in Weimar niet, maar men liep groot gevaar over het ongelijke plaveisel te vallen; vooral voor hen die iets te lang in de bierknijp gebleven waren, was het bijzonder gevaarlijk, want in Weimar was men nog niet op de gedachte gekomen de straten met lantaarns te verlichten.

Als ge echter eenigen tijd in het stadje blijft, als ge zijn omstreken nader leert kennen, dan zult gij weldra begrijpen dat de groote dichter, die zooveel gevoel voor het schoone der natuur had, hier met genoegen woonde. 't Was niet binnen die hooge muren, 't was niet in die naauwe straten dat Goethe zijn gedichten maakte. Maar even buiten de stad, te midden van het zoo schoone park, ziet ge een huisje liggen dat tegen een helling is aangebouwd; een amsterdamsch makelaar zou zijn neus ophalen voor zulk een optrekje, zoo als hij het zou noemen, maar 't was wel in staat een dichter te verrukken; ziet van dat zoo kleine huis hebt ge een overzigt over het park, dat onder zijn toezigt werd aangelegd, stil vliet hier tusschen het geboomte de Ilme, waarin hij zich zoo dikwijls plagt te baden; gij zoudt u hier te midden van een schoon bosch ver van de stad wanen, zoo niet van tijd tot tijd de muzijk der nabijliggende kazerne, of het slaan der klokken u ter ooren kwam; en als het onze dichter niet meer behaagde dat schoone landschap te beschouwen, ging hij naar zijn voorkamer, dáár had hij het gezigt op een schoone breede beukenlaan, dáár beschouwde hij met genoegen die wandelaars die de enge vestingstad verlieten om vrij in het park der Belvedère rond te dwalen. En was dat nog niet genoeg, welnu dan deed hij een uitstapje in het nabijliggende liefelijke Thüringerwald; dan wandelde hij in die schoone bosschen, of vleide zich aan den oever van het helder beekje in het frissche gras dier natuurlijke weiden

neder; en als het water zijn voeten schier bevochtigde, als het vee rustig om hem heen graasde, terwijl voor en achter hem, die donkere bosschen zich over de helling van die hooge bergen uitstrekten; nam hij dikwijls zijn notitieboek uit zijn zak, dan schreef hij die verrukkelijk schoone gedichten, en dan gebeurde het dikwijls, dat hij daar nog zat als de zon in het westen was neêrgedaald, als de herder zijn kudde bijeenverzameld had, en men de klokjes van het naar huis keerende vee slechts flaauw meer kon hooren, als het hoe langer hoe stiller, hoe langer hoe donkerder werd, en hier en daar een ree zich buiten het bosch waagde, om zijn brandende tong aan het frissche water van het beekje te verkoelen, of zich op het schoone groene gras te vergasten. Zegt mij, is zoo'n streek niet in staat een dichter te verrukken? Verwondert het u nog langer dat Goethe hier zoo lang woonde.

Maar een schoone natuur is niet het eenigste vereischte voor een schrijver, een schrijver moet tevens gelegenheid hebben verschillende menschen te ontmoeten, verschillende karakters te bestuderen, en dat vereischte miste Goethe evenmin. Met genoegen werd hij steeds aan het Hof ontvangen, met genoegen, want hij was immers de beste vriend van Carl August; en met genoegen kwam hij aan het Hof, want het waren interessante personen, die hij daar ontmoette. Daar was in de eerste plaats Carl August, reeds in zijn kinderjaren toonde hij een groot vorst te worden; toen hij slechts den ouderdom van 14 jaren

bereikt had noemde Frederik de Groote hem de hoopvolste Prins die hij kende, en waarlijk hij beantwoordde aan de verwachtingen, die men van hem koesterde; hij verstond de kunst groote mannen niet alleen naar Weimar te lokken, maar ze ook te behouden; de Hertogin Louise, ze was overal bekend wegens hare schoonheid en lieftalligheid, onder het gevolg had men Einsiedel, een dichter en musicus, de schoone Corona Schröter, een chanteuse en actrice, Seckendorf, een musicus, Wieland, Herder, Mevrouw von Stein en nog vele anderen die ik u hier niet noemen zal. Ik behoef u niet te zeggen dat het Goethe hier goed beviel, en wie zou zulks niet bevallen; iedere avond hield het gezelschap zich met het arrangeren van maskerades en gemaskerde bals bezig, en als het zomer en het weder gunstig was, hield men tooneelvoorstellingen in de open lucht.

Het was een wilde tijd, die eerste weken, die Goethe te Weimar doorbragt; hij was geheel de héro aan het Hof, men noemde hem het Ideaal van een dichter zoo als hij zich daar in zijn Werther costuum, bestaande in een blaauw jasje met geele knoopen, lederen broek, hooge laarzen en gepoederd haar, voordeed. Men was zoo met hem ingenomen, dat de Vorst en al de Heeren van het Hof zich dat kostuum aanschaften. En wel mogt men met hem ingenomen zijn, 't was altijd de innemende dichter, 't zij men hem aan het Hof te midden van die edellieden zag staan, terwijl hij zijn glinsterend oog nu op den een, dan weder op een ander rigtte, terwijl die prach-

tige gedichten van zijn lippen vloeiden; of als het park verlaten was en de ijzel die zich aan de naakte takken der boomen had vastgehecht als zilver glinsterde in het zachte licht der maan, als de stilte schier door niets werd afgebroken; dan was het een fantastisch gezigt die schoone jongeling daar op dien vijver te zien zweven; want schoon was hij, als men hem zoo zag, de gloed die de beweging op zijnen wangen gebragt had, die lange zwarte lokken, die door de luchtstroom opgenomen, achter hem aanvlogen, dat gitzwart oog, dat tot in het diepst van het omringende woud trachtte door te dringen, gaven hem iets bovennatuurlijks, men las in die trekken het genie.

Carl August was steeds zijn medgezel in zijn woeste togten; de afstand tusschen vorst en dichter was bij hen geheel weggenomen, zij spraken elkaâr met het vertrouwelijke *du* aan, 's avonds dronken zij de wijn uit menschenschedels zoo als Byron met zijn vrienden in zijn woesten tijd deed. Eindelijk kon de vorst Goethe niet meer missen, en hij verbond hem aan zijn Hof door hem de post van geheim legatieraad met eene jaarwedde van *f* 2160 te geven.

Men heeft Goethe dikwijls ten laste gelegd, dat hij zijn genie aan het Hof geofferd heeft, men nam hem kwalijk dat hij de post die de Vorst hem aanbood aannam, hij had zich liever alleen met schrijven en dichten moeten bezig houden, beweerden sommige hovelingen en schrijvers, hij had dan meer en nog betere zaken kunnen produceren. Waarom de hovelingen zulks beweerden, is niet ver te zoeken; zij waren

allen ijverzuchtig op den dichter, op den burger van Frankfort die een plaats bekleedde die vroeger slechts voor den adel openstond. Bij velen kwam dit beweren ook voort uit een verkeerd begrip dat zij zich van het karakter van Goethe vormden; zij dachten dat die onafgewerkte fragmenten die hij schreef verloren waren, zij dachten dat de tijd die hij aan het Hof doorbragt verloren was, integendeel zij bragten Goethe op die hoogte, dat hij zijn grootere werken schrijven kon.

Reeds vroeger heb ik u op eenige amourettes van Goethe gewezen; ik zeg eenige, omdat gij niet denken zoudt dat ik ze u allen genoemd heb; neen, Goethe heeft bijna altijd amourettes gehad; naauwelijks had hij Frederika verlaten of hij werd verliefd op Lotje Buff, naauwelijks heeft hij Lotje verlaten, of hij knoopte een amourette met de dochter der Gravin Laroche aan; ja toen hij de Götz en de Werther reeds geschreven had, toen hij in de letterkundige wereld reeds naam gemaakt had, gelukte het nog aan een 16jarig meisje, Lili genaamd, onzen schrijver te bekooren; 't moet een zonderling kontrast geweest zijn, om hem, die zeker toen reeds bezield was met die grootsche ideën, waarmede zijn latere werken vervuld zijn, met dat onervaren kind van 16 jaren te hooren spreken. Als wij op dien trek in het karakter van Goethe acht geslagen hebben, zal het ons wel niet verwonderen dat hij aan het hof van Weimar, waar zoo vele schoone vrouwen waren, een vrouw vond die hem geheel in hare net-

ten wist te vangen, deze vrouw heette von Stein en hoewel zij er veel van hield met Goethe te coquetteren, hoewel er dikwijls een tijdelijke verkoeling tusschen hen plaats had, is zij toch van grooten invloed op Goethe geweest, daarvan getuigen de brieven die hij aan haar geschreven heeft; die brieven heeft zij allen bewaard, terwijl zij hem dwong de brieven, die zij aan hem schreef, te vernietigen.

Wij treden nu een nieuw tijdperk van het leven van Goethe in; hij had ze doorleefd, die eerste dolle jaren die hij te Weimar doorbragt, ze konden hem niet meer bekoren, die bal masqué's, die woeste jagtpartijen, die slemppartijen met Carl August, hij zocht nu een stiller, een edeler genot; 't waren de kunst en de wetenschap, die het hem aanboden. Hij sloeg een blik op het leven dat hij tot nu geleid had, en hij zag in, dat hoewel dat leven woelig en wild geweest was, hij veel schoons veel goeds geproduceerd had; die Götz, die Werther en zoo vele andere kleinere werken, ze waren volgens hem de grond tot een pyramide, tot een pyramide die daar zou staan voor het oog der letterkundige wereld, om zijn naam te vereeuwigen; maar hij wilde niet dat het monument, dat door zijn geest gewrocht moest worden, onvoltooid zou blijven; hij wilde niet dat het nageslacht, van hem sprekende, neêr zou zien op den grondslag van een werk, dat weldra tot een ruine zou vervallen; neen, hij wilde dat ze tegen dat grootsche werk zouden opzien, hij wilde dat ze met moeite den top van dat verheven gedenkteeken

zouden bereiken, en 't geen hij wilde, hij heeft het bereikt.

Om tot dat doel te komen werden zijn bezoeken aan het hof zeldzamer en zeldzamer, en hij was 't meest op zijn kamer te vinden, waar hij zich met het dichten of met natuurkundige onderzoekingen bezig hield. Ook zijn verkregene betrekking van President van de kamer gaf hem zeer veel bezigheid. De Faust en de Wilhelm Meister waren de werken waarmede hij zich toen bezig hield, en 't was in het karakter van Mignon, dat hij zijne eigene gedachten overgoot; die Mignon is een deel van zijn karakter, zij voelt wat hij toen gevoelde, haar vurigst verlangen was naar het liefelijke zachte Zuiden, naar hare geboorteplaats terug te keeren; en ook Goethe, de zoon van het Noorden, geen zuidelijk bloed stroomde door zijn aderen, en toch 't was hem, als ware hij in Italie geboren; 't was hem, als of hij die gewesten vroeger reeds gezien had; 't was hem, als of hij dien helderen hemel, die hemelsblaauwe meren, dien heerlijken geur der bloeijende oranje- en citroenboomen reeds kende; 't was ook zijn vurig verlangen dat zoo schoone land te bezoeken.

In Julij 1786 vergezelde hij den Hertog, Herder en Mevr. von Stein naar Carlsbad, en maakte daar in stilte zijn voorbereidselen, om de reis naar Italie te ondernemen; hij hield het voor een ieder geheim; alleen aan Carl August was het bekend; 3 September verliet hij Carlsbad geheel alleen.

Ongestoord wilde hij van al het schoone, dat de

natuur en de kunst hem daar zouden aanbieden genieten, hij wilde geen reis in Italie maken om zijn eerzucht te prikkelen, maar om zich zelven te ontwikkelen; het was daarom dat hij onder den naam van Möller zijn intreê in Rome deed. Men zou ligt kunnen denken, dat een schrijver, die Italie bezoekt, schier den geheelen dag zou bezig zijn nieuwe onderwerpen voor zijn latere werken te zoeken; men zou kunnen denken dat hij met vlijt de oudheidkundige verzamelingen, de geschiedenis en de literatuur van dat zoo interessante land zou bestuderen. Dit was echter het geval met Goethe niet, en wij kunnen het hem ligt vergeven; die prachtige natuur, die zoo heldere zachte lucht, waren wel in staat om den besten oudheidkundige, om den grootsten boekworm van zijn stoffige perkamenten naar buiten te lokken; zooveel te meer Goethe, die eigenlijk niet van geschiedenis hield en die daarbij zooveel gevoel voor de natuur had. Hij hield niet van geschiedenis, dat zien we in bijna al zijn werken; daar waar hij een geschiedkundig persoon tot held van een zijner dramas koos, gebruikte hij niets meer dan den naam en schiep het karakter zelf; van Egmond, den huisvader en echtgenoot, maakt hij een ongetrouwd gezel, die amourettes met een meisje uit het volk aanknoopt; van Tasso den Italiaan, die zijn hartstogten den vrijen teugel viert, maakt hij een duitsch droomer; verliezen daarom zijn werken aan kunstwaarde, vraagt ge; wel zeker niet, of zou het in u opkomen, als ge een der schoonste stukken van Rembrandt be-

schouwt, als ge verrukt zijt over dat lichteffect, over dat zoo magtige coloriet, te vragen, of de costumes van de personen wel volgens dien tijd zijn? daar behoeft een kunstenaar niet op te letten; de eenigste roeping van een kunstenaar is, ons schoonheidsgevoel te prikkelen, 't zij het beeld dadelijk voor onze oogen staat, zoo als het met de beeldende kunsten, of dat wij het nog eerst in onze verbeelding moeten zamenstellen, zoo als het met de schoone letteren het geval is.

Maar laat ons tot de reis van Goethe terugkeeren. Goethe heeft de indrukken, die Italie op hem gemaakt had, neêrgeschreven; zonder het zoovele voortreffelijke, dat men in deze reisbeschrijving vindt, over het hoofd te zien, beantwoordt zij toch niet aan de verwachtingen, die men zich van een beschrijving van een man, die zoo zeer met Italie was ingenomen als Goethe, zou koesteren; over het algemeen is zijn stijl in dat werk koud, en dit kan ons wel niet verwonderen, als wij weten dat Goethe dit boek eerst een geruimen tijd na zijn terugkomst in Duitschland schreef, als wij weten dat hij de verschillende brieven, die hij uit Italie aan Mevr. von Stein en anderen geschreven had, weder verzamelde en uit die gegevens zijn italiaansche reis schreef.

Terwijl onze dichter Venetie, Rome, de omstreken van Napels en Palermo bezocht, was men in Weimar niet met zijn lang uitblijven tevreden, ja zelfs Schiller klaagde er in zijn briefwisseling met Körner over, dat Goethe in Italie zijn jaarwedde, die door de bur-

gers van Weimar met zooveel moeite werd opgebragt, met niets doen verteerde. Carl August dacht er echter edeler over, en zonder zich aan het gemor van anderen te storen, gaf hij Goethe verlof zoolang in Italie te blijven als hij zulks verkoos, en ontsloeg hem van alle ambtspligten.

Het was dan ook eerst den 18^en^ Junij 1788, dat Goethe de poorten van Weimar weder binnenreed. Met een diep leedwezen had hij Italie verlaten, en toen hij die stad wederzag, waar hij steeds met zooveel genoegen gewoond had, toen hij dacht aan al die vrienden die hem de hand zouden drukken en naar zijn reis zouden vragen, maakte zich een zekere ongerustheid van zijn geest meester; in stede van zich over zijn gelukkige terugkomst te verheugen, vroeg hij zich af, of de smaak van zijn vrienden nog dezelfde zou zijn, en terwijl hij in dien betrekkelijk korten tijd zooveel doorleefd had, terwijl zijn inzigten in zoovele zaken veranderd waren, vreesde hij dat men in Weimar niets veranderd zou zijn.

Men vond hem dan ook zeer veranderd, men klaagde er over dat het niet meer de vrolijke, onbezonnen dichter was; die bedaardheid, die hij reeds voor zijn reis toonde, ze was nog veel grooter geworden, en vooral Mevr. von Stein klaagde over zijn koudheid; hare brieven werden hoe langer hoe scherper, en Goethe's kennismaking met Christina Vulpius gaf aanleiding tot een volkomen brouillerie.

Ge zult ze u nog wel herinneren die tijden, dat ge bijna alle bibliotheken bezocht, dat ge overal den

catalogus verlangdet, om te zien of er nog roover-romans waren, die ge nog niet verslonden hadt; welnu als uw smaak hierin met de meesten overeenkwam, dan hebt ge zeker wel die groote roovergeschiedenis Rinaldo Rinaldini gelezen; dat boek, ge kondt het toen schier niet uit uw handen leggen, en toch hebt ge misschien nooit op den naam van den schrijver gelet; die schrijver nu was Vulpius, wiens naam alleen aan de vergetelheid ontrukt is, doordien hij de zwager van Goethe was.

Op een morgen dat Goethe zijn gewone wandeling in het park deed, kwam hem een meisje te gemoet, die na zeer vele dienaressen gemaakt te hebben, hem een verzoekschrift ter hand stelde. Dat meisje was Christina Vulpius; zij kwam den grooten dichter vragen, of hij haar broeder, den schrijver van Rinaldo, eenig werk verschaffen kon. Deze Christina Vulpius werd later de vrouw van Goethe, en 't moet ons verwonderen, dat de keuze van zulk een man als hij op deze vrouw gevallen is, want hare vele goede eigenschappen werden door de zucht naar opschik en in haar later leven door liefde voor den drank overschaduwd. Daarbij komt nog dat Goethe en Christina, reeds vóór hun huwelijk, op een uiterst intimen voet geleefd hebben, daar ze eerst getrouwd zijn, toen zij zich beiden reeds in het bezit van een pand der liefde konden verheugen.

In 1790 maakte Goethe een tweede reis in Italie. dat hem toen echter eenigzins tegenviel; de indrukken

op zijn eerste reis waren te sterk geweest, dan dat hij ze voor de tweede keer zoude voelen. Toen hij van zijn reis teruggekomen was, wijdde hij zich weder geheel aan de wetenschap en terwijl een ieder hem over de fransche politiek sprak, hield hij zich in zijn huisje met botanische en zoölogische onderzoekingen bezig. Maar die rust duurde niet lang; de koning van Pruissen en de hertog van Brunswijk rukten met een groot leger naar Frankrijk, om Lodewijk XVI weder op den troon te herstellen; Carl August kreeg het commando over een regement kurassiers, en ook Goethe trok met Carl August uit. Het was alleen uit liefde voor den hertog, dat Goethe dezen togt ondernam; de fransche revolutie interesseerde hem niet; hij leefde dan ook tijdens dien oorlog geheel op zich zelf, en terwijl een ieder over den oorlog sprak en dacht, zwierf hij alleen rond en zocht steenen voor zijn mineralogische studien.

Ondertusschen liep deze veldtogt zeer slecht voor de Pruissen af; overal werden zij teruggedreven. Verdun en Longwy vielen weder in de handen van de Republikeinen, Trier en Mainz gaven zich aan Custine over. Te midden van al die verwarring, van al dat rumoer, kreeg Goethe een brief uit Frankfort, waarin hem vermeld werd, dat zijn oom Textor, de schepen van Frankfort, gestorven was, en waarin hem de candidatuur tot die waardigheid werd aangeboden. Goethe weigerde echter in aanmerking te komen; hij was

te veel aan Carl August verschuldigd, dan dat hij hem zoo terstond verlaten kon. Daarbij kwam nog dat Carl August hem een geheel nieuw huis in Weimar had laten bouwen, dat Goethe ook kort daarna betrok.

Terwijl Goethe in Weimar alles had wat hij verlangen kon, terwijl hij ieder jaar een reis deed, om de stof voor zijn werken te vermeerderen, was er in Duitschland een ander dichter, die steeds gebukt ging onder drukkende omstandigheden; terwijl Goethe nooit geldgebrek gekend had, moest die dichter met letterkundigen arbeid zijn dagelijksch brood verdienen, ja, terwijl hij gloeide van dichterlijk vuur, terwijl het zijn vurigste wensch was, zijn gevoelens den vrijen teugel te laten en ze op het papier te vereeuwigen, dwong zijn armoede hem die gevoelens te onderdrukken, om met vertalen van werken in zijn dagelijksche behoeften te voorzien: die dichter, gij hebt het misschien reeds geraden, was Schiller.

Grooter contrast dan Goethe en Schiller, is moeijelijk aan te wijzen. Goethe, de krachtige fiere man, scheen grooter dan hij was; Schiller was lijdend, niet regelmatig gebouwd, en scheen kleiner dan hij was; de lucht die op Schiller weldadig werkte, was als vergif voor Goethe; Goethe werkte het best 's morgens in de vroegte, Schiller 's avonds laat; Goethe was realist, Schiller was idealist; en toch, in weêrwil van dat groote verschil, in weêrwil dat zij wel reden hadden ijverzuchtig op elkander te zijn, daar zij steeds door

het volk als de twee grootste dichters tegenover elkander gesteld werden, heeft er zich een vriendschap tusschen hen gevormd, die alleen door den dood van een van beide verbroken kon worden.

Die vriendschap is een schoon tijdperk in het leven van beide dichters; het is een vriendschap waarvan we nog genieten, want ze zouden nooit tot die hoogte geklommen zijn, als zij elkander niet gekend hadden, als zij niet wederkeerig van invloed op elkander geweest waren. Want, terwijl Goethe rijk aan stof was, doch eenigen tijd vóór de vriendschap met Schiller weinig produceerde, was Schiller arm aan stof, hoewel zijn ijver van gunstigen invloed op Goethe was. De Wilhelm Meister en de Hermann und Dorothea werden in dien tijd uitgegeven, benevens vele andere kleinere stukken, die in de Horen, een tijdschrift dat Schiller toen uitgaf, geplaatst werden, dateren van dien tijd.

Zamen werkten zij ook aan de oprigting van een duitsch nationaal theater. Ze hadden beiden een diepen eerbied voor de kunst, en beschouwden haar niet slechts als het middel om eenige uren genoegelijk door te brengen, neen, ze beschouwden haar als het eenige middel om het volk te veredelen en te beschaven. Het oude comediegebouw te Weimar was afgebrand, en men had er een nieuw opgebouwd; in stede van de dilettanten van het hof, die vroeger de eenigste te Weimar waren die comedievoorstellingen gaven, werd er een troep geëngageerd, en aan Goethe de directie van dezen opgedragen.

Goethe heeft als directeur van het theater steeds zeer eigenzinnig gehandeld; dikwijls was de zaal met studenten uit Jena gevuld, die de verklaarde vijanden van Goethe waren; zij waren minder afhankelijk als de burgers van Weimar, en durfden zelfs in tegenwoordigheid van het hof hun goed- of afkeuring op eenigzins luidruchtige wijze kenbaar maken; dan zag men Goethe van zijn verheven gestoelte opstaan, en terwijl hij zijn blik regts en links over de vergaderde menigte liet wijden, riep hij met daverende stem „stilte", of dreigde hen zelfs door de huzaren uit de zaal te doen werpen. Al mogen de oogmerken van Goethe verheven en edel geweest zijn, al mag hij veel goed aan het duitsche theater gedaan hebben, toch heeft hij zich op een dwaalspoor bevonden, en hij vergat geheel dat het publiek niet tot die hoogte van ontwikkeling was gekomen, waarop hij zich bevond; in stede van langzaam hun schoonheidsgevoel te vormen, wilde hij hun stukken opdringen, waarvan het de schoonheid niet vatten, niet begrijpen kon. Het theater scheen op een oogenblik de oorzaak te worden, dat de vriendschap, die steeds tusschen Carl August en Goethe bestaan had, verbroken zou worden: in Duitschland reisde er een man met een gedresseerden hond de verschillende theaters rond; reeds dikwijls had Goethe er zich over uitgelaten, dat hij zulk een vertooning op zijn tooneel niet zou dulden; hij beschouwde het tooneel als een heiligdom en verafschuwde alles wat slechts eenigzins op een kermisvoorstelling geleek.

De vorst, die veel van honden hield, liet dien man heimelijk in Weimar ontbieden, om eenige voorstellingen aan het hoftheater te geven; toen Goethe dit hoorde, schreef hij Carl August een brief, waarin hij verklaarde niet bij de repetities tegenwoordig te willen zijn, en vertrok naar Jena. De vorst nam dit zeer kwalijk, en in drift ontsloeg hij Goethe van zijn betrekking als directeur van het tooneel. Goethe was hierover diep gegriefd, en hij dacht er reeds over om naar Weenen te vertrekken, waar hem glansrijke aanbiedingen gedaan werden; toen Carl August zich weder met hem verzoende. Goethe was echter niet te overreden, de directie van het theater weder op zich te nemen.

Ondertusschen had ook Schiller zich in Weimar met der woon gevestigd, en van alle kanten kwamen vreemdelingen naar Weimar toestroomen om deze interessante personen te spreken. Onder deze bezoekers waren er velen die voor Goethe zeer aangenaam waren. Bij zulk een bezoek was hij dan ook vriendelijk en voorkomend; als er echter menschen kwamen die hem minder bevielen, dan was hij zeer stijf en afgemeten. Heine vertelt ons, dat, toen hij voor de eerste keer een bezoek bij Goethe aflegde, hij een sierlijke rede had klaar gemaakt, waarmede hij het gesprek wilde beginnen, doch toen hij in de studeerkamer van Goethe gelaten was en hij den grooten dichter daar stijf en statig naar hem zag toetreden, toen had hij alles vergeten, en stamelend vertelde hij Goethe, dat er zoo vele pruimboomen langs den weg van Weimar groeiden.

1805 zou een droevig jaar voor Goethe zijn; naauwelijks was hij dat jaar ingetreden of beiden, Goethe en Schiller, werden door een zware ziekte aangetast; beiden lagen ze daar op hun ziekbed uitgestrekt, en dat dagelijksch vriendschappelijk verkeer was voor een poos afgebroken, ze konden elkander den tijd niet verkorten, ze konden elkander niet over hun literarischen arbeid of over hunne plannen voor de toekomst onderhouden, zoo als weleer het geval geweest was als een van beiden aan het ziekbed gekluisterd was; 't was als moesten zij zich aan die groote scheiding gewennen, die zich niet lang meer zou laten wachten. Schiller was het eerst hersteld, en ik behoef u niet te zeggen dat niet alleen zijn eerste bezoek aan Goethe gebragt werd, maar dat hij dagelijks zijn vriend kwam opzoeken; wel mogt hij Goethe dagelijks zien, want het waren de laatste bezoeken die hij hem bragt. Kort daarna stortte Schiller weder in, en ditmaal, was het om niet meer op te staan.

De dood van Schiller werd weldra in de geheele stad bekend; 't was een ieder, als had hij een vriend verloren, en de stad, zij scheen ook te rouwen over het verlies dat ze geleden had; droevig waren de straten en het theater werd voor eenige dagen gesloten. En Goethe? men dorst hem de droeve tijding niet brengen, men vreesde voor zijn gezondheid, daar hij nog niet geheel hersteld was; doch de droevige gezigten, dat geheimzinnige van zijn vrienden zeiden hem reeds genoeg, en toen hij alleen met een

zijner vriendinnen was, kon hij het niet langer uithouden; „zeg mij," zeide hij tot haar, „is Schiller gestorven?" en toen het antwoord bevestigend was, barstte hij in tranen los — hij barstte in tranen los, die man, dien het nageslacht zoo dikwijls koud en gevoelloos noemt.

Het was rust dat Goethe het meest behoefde; zijn hart was te zeer geschokt, dan dat hij zoo dadelijk, zijn dagelijksch werk kon hervatten, en ook de voornaamste prikkel tot werken was weggenomen; de vriend, die hem dagelijks over zijn arbeid kwam spreken, hij was er immers niet meer. Kalm vloden de dagen voorbij, steeds zwierf hij rond in het park, en zij die hem in stilte volgden, zagen hem van tijd tot tijd op zijn geliefkoosde plekjes rusten, dan sloeg hij zijn blik ten hemel, en die edele schoone trekken droegen het kenmerk dat een grootsche gedachte hem bezielde.

Den 14en October 1806 hoorden de bewoners van Weimar in de verte het donderen van het kanon; de slag van Jena was begonnen; ten 12 uur hoorde men niets, en een ieder ging weder naar zijn huis, hopende dat het gevaar voor de stad zou zijn geweken, maar in eens werden zij verschrikt; weder brulde het kanon, maar ditmaal was het voor de stad; de kogels vlogen door de straten, en hier en daar zag men de bajonetten van de vlugtende pruissische soldaten glinsteren, de Franschen lieten zich dan ook niet lang wachten en het plunderen nam een aanvang. Het huis van Goethe werd echter voor plundering beveiligd, doordien de maarschalk Augereau er werd ingekwartierd.

Het was nu 15 jaren geleden dat Goethe voor het eerst kennis met Christina Vulpius gemaakt had; 15 jaar had hij met haar geleefd, zonder wettig gehuwd te zijn. Den 19en October, dus 5 dagen na de plundering van Weimar, liet hij zijn huwelijk voor de wet erkennen. Was het de behoefte aan het bezit van een vrouw, die hij in deze tijden van beroering en onrust kon beschermen? was het de vrees, dat hij eerder dan Christina zou sterven, en er daardoor na zijn dood een smet op haar en op zijn zoon zou kleven, die hem tot dezen stap deden overgaan? Ik weet het niet; zeker is het, dat deze handeling, hoewel zij edel was, door de wereld nog sterker afgekeurd werd, dan de misstap dien zij moest vergoeden, ja zelfs zij, die zich over het zamenleven van Goethe en Christina niet uitgelaten hadden, waren verontwaardigd, dat de dichter die vrouw tot zijn huisvrouw verhief.

De groote Napoleon wilde in een gesprek met Goethe over literatuur, voor een oogenblik zijn oorlogsplannen vergeten; hij liet hem daarom den 2en October bij zich ontbieden. Goethe had naauwelijks zijn intreê gedaan, of de keizer sprak hem reeds over den Werther; hij wees hem op verschillende fouten die zich in dat boek bevonden, vroeg hem herhaalde malen zijn oordeel over fransche werken, en noodigde hem ten laatste uit, Parijs te komen bezoeken. Na een half uur met elkander gesproken te hebben, verliet Goethe den keizer; hij was ten hoogste gevleid over de eer die hem te beurt gevallen was, want het behoorde tot een van de zwakheden van den grooten dichter, dat

hij zeer op rang en titel gesteld was. Die zwakheid is hem door velen kwalijk genomen, en vooral een vriend van Goethe, dien ge allen bij name kent, den onsterfelijken componist van Beethoven, lachte dikwijls om die eigenschap. Het gebeurde eens dat Beethoven en Goethe zamen wandelende de geheele keizerlijke familie ontmoetten, Goethe nam dadelijk zijn hoed af en trad naar de koets, terwijl Beethoven zijn hoed ophield, bedaard doorwandelden en niet groette, voor dat de keizerin hem gegroet had. Hoewel Goethe soms zijn eerbewijzingen voor vorsten te ver dreef, nam hij bij deze gelegenheid niets meer dan de burgerlijke beleefdheid in acht, terwijl Beethoven die geheel over het hoofd zag. Beethoven kon zulks ook doen, zonder dat er iemand aanmerkingen op zou maken, doordien zijn excentriciteit algemeen bekend was.

Het leven, dat wij van het begin nagegaan hebben, spoedde nu ten einde; hij die schier geheel Europa met zijn werken in verrukking gebragt had was tot ouderdom gekomen, en hoewel hij in Duitschland bijna als een koning geëerd werd, hoewel zijn geboortestad Frankfort hem op de glansrijkste wijze ontvangen had, en Weimar zijn 50jarig verblijf binnen hare muren op luisterrijke wijze vierde, wilde de groote dichter toch niet op zijn laauweren rusten, hield hij zich toch nog steeds met natuurkundige onderzoekingen bezig, en het was in dien tijd dat hij het tweede deel van den Faust en de Wilhelm Meisters Wanderjahre schreef. Doch het werd hem eenzamer en

eenzamer op aarde; zoo vele geliefde vrienden waren hem reeds ontvallen, zijne moeder, Schiller, Carl August, ja zijn eenigste zoon was hem reeds door den dood ontrukt geworden, en ook zijn werkzaam leven zou weldra afgesneden worden, ook voor hem zou de aarde zich weldra onsluiten. Den 16^{en} Maart 1832. overviel hem een ziekte; 6 dagen lang ging hij op en neêr, hij had oogenblikken dat hij zeer helder was, andere oogenblikken begon hij te fantaseren, hij sprak over schoone beelden die hij zag, soms wees hij op de papieren die op den grond verspreid lagen, en zeide dat men zijn briefwisseling met Schiller niet zoo moest laten slingeren; den 22^{en} Maart werd hij zwakker en zwakker, eindelijk viel hij in slaap; het was de slaap des doods, — Goethe, de groote dichter was er niet meer.

Als ooit uw weg u langs Weimar voert, rust dan eenigen tijd in dat kleine oude stadje uit; geen prachtige paleizen, geen musea zijn daar te zien, neen de stad is alleen interessant omdat Schiller en Goethe daar gewoond hebben. Als ge eenigen tijd in Weimar vertoefd hebt, als ge het huisje van Goethe beschouwdet, als ge rondgedwaald hebt in dat zoo prachtige park, dat onder zijn toezigt werd aangelegd, als ge gerust hebt onder de boomen waaronder hij rustte, vergeet dan het kerkhof niet; vreest niets, ge zult hier niet teruggewezen worden, een ieder trede hier vrij binnen, het kind strooije hier bloemen op het graf zijner moeder, de man treure hier op de rustplaats zijner echtgenoote, geen koude steen drukt hier de graven, geen wapens

zijn hier gebeeldhouwd, die bewijzen dat de menschen bij den dood zelfs den adel niet kunnen vergeten; beter dan dat, het graf der rijken en het graf der armen, ze zijn versierd met bloemen der hoop, met bloemen der liefde; en mogt er een graf zijn dat verlaten was, mogt er een graf zijn waarop de rozen niet bloeijen, waarop de vergeet-mij-nietjes niet tieren, doe gij dan het liefdewerk, strooi gij dan bloemen op dat arme verlaten graf; het zal u vergolden worden. Maar kom laat ons verder gaan, laat ons treden in die kille kelder; ziet, hier ligt Carl August, de vorst, de vriend van Goethe. Maar wie ligt dáár? het is Goethe zelf, het is de dichter, en ziet daarnaast zijn vriend Schiller; Carl August de vorst van geboorte, Goethe de zoon van een rijk burger van Frankfort, Schiller de zoon van een militair; die drie op één lijn, die drie in dezelfde vorstelijke grafkelder? ja, want het waren alle drie vorsten; Carl August was vorst uit geboorte, Goethe en Schiller vorsten door het genie.

Hx.

LORELEY.

Daar boven op de rotsen,
Daar zit een jonkvrouw schoon,
Zij zingt met zachter stemme,
Op liefelijken toon.

Zij zingt met zachter stemme
Een diep gevoelvol lied;
Maar meêlij in het harte,
Dàt kent de jonkvrouw niet.

Zij lokte in haren valstrik,
Ach, reeds zoo menigeen!
En liet hen, na haar vleijen
Met hunne smart alleen.

Want wie haar aan mogt hooren,
En luistren naar heur stem: —
Een „wee u!" den verleiden,
Een „wee u!" over hem.

En toch, wien 't noodlot voere
Voorbij de Loreley,
Hij kan geen weêrstand bieden
Aan hare melody.

Hij laat de riemen glippen,
Een huiv'ring grijpt hem aan;
Hij kan slechts luist'ren, hooren,
Doch kan niet verder gaan.

Hij let niet op zijn scheepje,
Hij denkt aan geen gevaar;
Hij hoort slechts naar de jonkvrouw,
En denkt alleen aan haar.

Hij merkt niet, dat zijn scheepjen
Op ruwe klippen stoot;
Hij denkt slechts aan de jonkvrouw,
En vreest niet voor den dood.

De sterke strooming drijft hem
Steeds nader . . . . nader bij,
En zoeter wordt de stem nog
Der booze Loreley.

Hij moet haar zien, haar spreken,
De zangster van dat lied;
En zelfs de wilde maalstroom
Weêrhoudt den jong'ling niet.

Geen oogenblik bedenkens,
Neen, vast staat zijn besluit;
En stout en moedig springt hij
Het ranke vaartuig uit.

Nog éénmaal komt hij boven,
't Is voor de laatste keer;
Sints die noodlottige ure
Zag niemand ooit hem weêr.

De zangster zingt niet verder
Heur schoone melody....
Hoort gij dat schaterlagchen?
't Is dat der Loreley.

26 Sept. 1863.

v. M.

DE NOORDSEE.

(*Ongebonden poësy, naar* HEINE).

I.

MORGENGROET.

Thalatta! Thalatta!
Syt my gegroet, du eewige See!
Syt my gegroet tienduisendmaal,
Uit juichende Borst,
Lijk eens di begroetten
Tienduisend Griekenharten,
Ong'lukbekampende, vaderland-smachtende
Wereldberoemde Griekenharten.

De Vloeden, sy golfden,
Sy golfden en bruisten
Als wollige Lammerkudden;
De Sonne schoot naar beneden,
Heur spelende Rosenlichten,
De schuwe Meewenvluchten,
Fladderden voort, luid krijssend;
De Rossen sy stampten, de Schilden weerklonken,

En verre weêrgalmde de Segeroep:
Thalatta! Thalatta!

Syt my gegroet, du eewige See,
Lijk soete Moedertale ruist my dyn Water,
Lijk Droomen der Kindschheid sie ik het flikkren
Van dyn rumoerig Golvengebied,
En oude Herin'ring vertelt mij nu weder,
Van al het lieve heerlijke Speelgoed,
Van al de blinkende Kerstmis-geschenken,
Van al de roode Koralenboomen,
Goudvischjens, Parels en bonte Mossels,
Die du geheimvol bewaarst
Beneden in 't heldre Kristalhuis.

O, hoe heb ik gesmacht in droevige Streken!
Lijk een' verslenste Bloeme
In des Botanikus' koperen Kistjen,
Lag my het Hart in de Borst.
't Is my, als had ik den gantsen Winter
Gesleten in een' donkre Siekenkamer,
En ik verliet se nu plotsling, —
Verblindend straalt te gemoet my
De smaragdene, wakkergekuste Lente,
Sacht waaien de witte Boomen vol Bloessems,
En de jonge Bloemen kijken my aan,
Met bonte, welriekende Oogen,
En het geurt en het gonst en het ademt en lacht;
In den blauen Hemel singen de Vogels,
Thalatta! Thalatta!

Du dapper Hart, dat du heengingst!
Hoe dikwerf, och, hoe dikwerf,

Verrieden di des Noordes Barbaressen!
Uit groote, blixemende Oogen
Schoten sy brandende Pijlen;
Met kromgeslepene Woorden
Dreigden sy my de Borst te splijten;
Met Billets, hard als Knodsen, sloegen
Sy my op de verdoofde Hersens;
Vergeefs dat ik een Schild hield,
De Pijlen sisten, de Slagen kraakten
En door des Noordes Barbaressen
Werd ik gedrongen naar See;
En vry-ademend begroet ik de See,
De lieve, reddende See, —
Thalatta! Thalatta!

II.

HET GESANG DER OKEANIDEN.

Nachtelyk bleeker wordt het aan See,
En eensaam, met syne eensame Siele,
Sit daar een man op het kale Strand,
En staart met doodkouden Blik naar boven,
Naar het verre, doodkoude Hemelgewelf,
En staart naar de verre, golvende See, —
En over de verre golvende See
Trekken, luchtklievend, syne Suchten
En keeren terug, naargeestig,
En hadden gesloten gevonden het Hart,
Waarin sy ankren wilden —
En hy steunt so luid, dat de witte Meewen,
Opgeschrikt uit de sandige Nesten,
Hem by Troepen omfladder'n,
En hy spreekt tot hen lachend de Woorden:

Swartbeenige Vogels,
Met witte Wieken de See overfladdernd,
Met kromme Snavels Seewater suipend,
En traanachtig Robbenvleesch vretend,
Uw Leven is bitter gelijk uwe Voeding!
Maar ik, de gelukkige, proef slechts het Soete!
So proef ik den soeten Geur der Rose,
Der met Maanschijn gevoederde Nachtegaal-bruid;
Ik proef nog veel soeter Suikergebakken,
Gevuld met geslagenen Melkroom;
En het Allersoetste, dat proef ik,
Soete Liefde en 't soet bemind te sijn.

Sy mint my! Sy mint my, de schoone Jonkvrou,
Thands staat sy op Wacht aan den Dorpel van 't Huisjen
En staart in den Schemer naar buiten, den Weg op,
Luistert, en smacht naar myn Komst — waarachtig!
Vergeefs is heur staren en turen, sy sucht,
En suchtend gaat sy beneên naar den Tuin toe,
Wandelt in Maneschijn en Geuren
En praat met de Bloemen, vertelt heur,
Hoe, ik, de Beminde, so lief ben
En waard bemind te sijn — waarachtig!
Daarna in 't Bed, bij Slapen, bij Droomen,
Begoochelt haar salig mijn dierbaar Beeld;
Selfs des Morgens by 't Ontbijten,
Op den glimmenden Boteram,
Siet sy myn glimlachend Wesen
En sy vreet hem op van Liefde — waarachtig!
Aldus pocht hij en pocht hij,
En tusschen door krijssen de Meewen,
Als een koud en ironiesch Gefluister.
De Schemerings-nevel stijgt opwaarts;

Uit violette Wolken blikt aak'lig
Te voorschijn de grasgele Maan!
Hoogop ruissen de Baren der See,
En diep uit de hoogop ruissende See,
Weemoedig als fluistrenden Windsang,
Klinkt het Gesang der Okeaniden,
Der schoone, meewarige Seevrouwen;
Uit Allen hoort men de lieflijke Stemme
Der silver-voetige Gade van Peleus,
En sy suchten en singen:
O Dwaas, o Dwaas, du pochende Dwaas!
Door Kommer Gekwelde!
Schandlijk is al dyne Hoop vermoord,
Dat dartlende troetelkind des Herten,
En ach! dyn Hert, als Niobe
Versteend is van het Leed!
En in dyn Hoofd wordt het Nacht,
En er door trekken de Blixems des Waansins,
En du pochst met dyn Smerten!
O Dwaas, o Dwaas, du pochende Dwaas!
Halsstarrig bist als dyn voorvader du,
De hooge Titan, die Vuur van den Hemel
Den Goden ontstal, om 't den Menschen te geven,
En door Gieren gekweld, aan Rotsen geketend,
Den Olympos beklom en trotseerde, en luid steunde,
Dat wy het hoorden in 't diepste der See,
En tot hem kwamen met Troostgesang.
O Dwaas, o Dwaas! du pochende Dwaas!
Du bist echter nog onmachtiger,
En 't Verstandigst was, du eerdest de Goden
En droegest geduldig den Last der Elende,
En droegest geduldig so lang, och, so lange
Tot Atlas-self het Geduld verliest,

En de zware Wereld werpt van de Schouders
In den eeuwigen Chaös.

So klonk het Gesang der Okeaniden,
Der schoone, meewarige Watervrouën,
Tot de Baren het overstemden —
Achter de Wolken wandelt de Maan,
Wijd gaapte de Nacht —
Maar ik sat nog lang in het Donker en weende.

III.

VERSCHIJNING OP ZEE.

. . . . . .

Maar ik lag over den Rand van het Schip
En staarde met droomende Oogen
Naar 't spiegelheldre Water,
En staarde steeds dieper en dieper —
Tot diep, op den Bodem des Waters,
In 't eerst als scheemrende Nevels,
Maar allengs bepaalder van Kleuren,
Kerkkoepels en Torens verrezen,
En eindlijk, sonneklaar, eene gantse Stad
Ouderwetsch Nederlandsch,
Door Menschen bewoond.
Bedachtsame Mannen, swart bemanteld,
Met witte Halskragen en Eereketens,
En lange Degens en lange Gesichten,
Schrijden over den weemlenden Marktplaats,
Naar het trappenhooge Raadhuis,
Waar steenen Keizer-afbeeldsels

Wacht houden met Scepter en Swaard;
Wat verder, voor lange Huisenreien,
Met spiegelblanke Vensters
En pyramidaal geschorene Linden,
Wandeln Meiskens, ruissend van Sijde,
Slanke Gestalten, de Bloemengesichten
Sedig met swarte Mutsjens omsloten,
En omkransd met goudblonde Hairen.
Bonte Jonkheeren, in oudspaanschen Dracht,
Flaneren voorby, koketterend;
Bejaarde Vrouën
In bruine, verschoten Gewaden,
Gesangboek in Handen of Rosekrans,
IJlen met tripplende Schreden,
Gedreven door 't Klokgebeier
En den ruischenden Orgeltoon
Der hooge Kathedrale.

Ook my bekroop een Huivren
Bij 't Hooren van dien Kloktoon;
Oneindig Verlangen — diepe Weemoed
Grepen mijn Hart aan,
Myn nauw genesen Hart.
't Is my als werden syn Wonden
Door lieve Lippen opgereten
En opengekust,
Als bloedde 't weder
Heete, roode Druppels,
Die lang en langsaam neervielen
Op eene oude Huising — beneden,
In de grensloos diepe Seestad,
Op een oud en hoog gegeveld Huis,
Byna melankoliesch uitgestorven,

Slechts dat aan het onderst Venster
Droef-peinsend eene Maagd sit,
't Hoofdjen op den Elboog steunend,
Als een arm, vergeten Kind —
En ik ken di — arm, vergeten Kind!

So diep, in de Diepte der See
Verstoptest du di voor my,
Uit kinderlyke Kuren,
En konst niet meer naar boven,
En satst vreemd, onder vreemde Menschen,
Veel jaren, Eewen lang,
Terwijl ik, met mijne Siel vol Wee,
Op den gantsen Aardbol di socht,
En eewig di socht,
Du Eewig-geliefde,
Du Lang-verlorene,
Du Eindlijk-gevondene!
Ik heb di gevonden en sie nu weder
Dyn lieflyk Aangesicht,
Die troue, dartele Oogen,
Dien lieven Glimlach —
En nimmer wil ik di weder verlaten,
Ik kom naar beneden by di,
En met wijde geopende Armen,
Stort ik naar beneên, aan dyn Hart — —
Maar te rechter Tijd nog
Greep de Kaptein my by 't Been,
Trok my van de Verschansing
En riep met een spottenden Glimlach,
Syt gy des Duivels geworden?

IV.

VREDE.

Hoog aan den Hemel stond de Son
Door witte Wolken omstuwd;
De See was stil
En peinsend lag ik bij 't Roer van het Schip,
Droomend en peinsend, en hallef wakend
En half al sluimerend, zag ik Kristus,
Den Heiland der Wereld.
In 't wit en wijd geplooid Gewaad,
Wandelt hy reusengroot
Over Land en See;
Syn Hoofd, dat reikte ten Hemel,
De Handen strekte hy seegnend
Over Land en See;
En als een Hart droeg hy
De Son in de Borst,
De roode, vlammende Son,
En het roode, vlammende Sonnenhart
Goot syne Stralen van Genade
En syn lieflyk, koesterend Licht,
Verlichtend en verwarmend
Over Land en See.

Klokgebeier klonk plechtig,
En wenkte het glijdende Schip,
En leidde als een Swaan het
Aan rosige Linten en trok het
Door Baren, witgekuifd en schuimend,
Als swartgroene Rossen met silveren Manen,

Al spelend naar den helgroenen Oever
Waar Menschen wonen, in eene Stad
Met hooge Torens en Koepels;
O Wonder der Vrede! Hoe stil was die Stad,
Daar rustte het droeve Geruis
Van woeligen, swoegenden Arbeid,
En door de suivere, lichte Straten
Wandelden witgekleede Menschen,
Palmtakken dragend,
En als er sich twee ontmoetten,
Sagen beteekenend sy sich aan,
En trillend van Liefde en soete Onthouding,
Kusten sy sich op het Voorhoofd
En staarden naar boven
Naar 's Heilands Sonnenhart,
Dat blyde-versoenend syn Bloed
Naar beneden liet stralen,
En drywerfsalig spraken sy:
Geloofd sy Jesus Kristus.

V.

DE SCHIPBREUKELING.

Liefde en Hope! Ach, Alles vernietigd;
En ikself als een Lijk,
Dat toornig de See uitwerpt,
Lig ik aan 't Strand nu,
Aan 't eensame, kale Strand;
Vóór my de woelende Waterwoestijn,
Achter my Kommer, Ellende,
En over my heen trekken de Wolken,
Die vormloos-graue Dochters der Lucht,

Die uit de See, in Nevelemmers
Het Water scheppen,
En met Moeite het slepen en slepen
En het weder uitschudden in See,
Een droeve, langwijlige Arbeid
En nutteloos, so als myn Leven.

De Baren murmeln, de Meewen krijssen,
Vergeten Droomen, uitgewischte Beelden,
Kwellend-soet, duiken te voorschijn!

Er leeft eene Vrou in 't Noorde,
Een' schoone Vrou, koninklijk schoon,
De slanke Cypressengestalte
Omsluit een weeldrig, wit Gewaad;
De donkere Lokkenmassa,
Als eene salige Nacht
Van 't met Vlechten gekroonde Hoofd afvallend,
Krult sich mijmerend soet
Om het soete, bleeke Gesicht;
En uit het soete, bleeke Gesicht,
Groot en machtig, straalt een Oog
Lijk van een' swarte Sonne.

O du swarte Sonne, hoe dikwerf,
Verrukkend dikwerf, dronk ik uit di
De wilde Vlammen der Begeestering,
En stond en tuimelde — swijmeldronken!
Dan sweefde een Lachen, sacht lijk dat der Duive,
Om de opgekrulde, trotsche Lippen,
En de opgekrulde, trotsche Lippen
Kweelden woorden, soet als Maanlicht

En teeder, lijk de Geur der Rosen,
En myne Siele verhief sich,
En vloog met Arendswieken ten Hemel.

Swijgt, gy Baren en Meewen!
Voorby is alles, Hoop en Vreugde,
Hoop en liefde! Ik lig ter Aarde,
Als eensaam, verlaten Schipbreukeling
En druk mijne gloeiende Wangen
In 't vochtige Sand.

VI.

Al nader schemerde de Avondnevel,
Wilder bruiste de Vloet,
En ik sat aan 't Strand en ik keek naar
Den dans der witte Baren,
En myne Borst swol op lyk de See,
En smachtend bekroop mij een hevig Verlangen
Naar di, geliefkoosd Beeld,
Dat overal my omsweeft,
En overal mij roept,
Overal, overal,
In 't Suisen der winden, in 't Bruissen der See
En in 't Suchten der eigene Borst.

En met een Riethalm schreef ik in Sand:
„Agnes, ik heb di lief,"
Maar boose Golven wierpen sich
Over de soete Bekentenis
En wischten die uit.

Verbreekbaar Riet, verstuivend Sand,
Vervloeiende Baren, 'k vertrouw di niet meer;
De Lucht wordt donker, mijn Hart wordt wilder,
En met sterke Hand, uit Noorweegs Wouden,
Ruk ik de hoogste Denne,
En doop haar diep
In des Aetna's gloeienden Strot, en met sulk eene
Met Vuur gedrenkte Reusenveder,
Schrijf ik aan het donkere Firmament:
„Agnes, ik heb di lief."

En iederen Nacht flonkert alsdan
Daar boven het eeuwige Vlammenschrift,
En alle nakomende Kleinsoongeslachten,
Lesen juichend de Hemelwoorden:
„Agnes, ik heb di lief."

VII.

'S NACHTS IN DE KAJUIT.

De See heeft hare Paarlen,
De Hemel heeft syne Sterren,
Doch slechts myn Hart, myn Hart,
Myn Hart heeft syne Liefde;
Groot is de See en de Hemel,
Doch grooter is myn Hart,
En schooner als Paarlen en Sterren,
Flonkert en straalt myne Liefde.
Aan de blaue Hemelkoepel,
Waar de schoone Sterren blinken,

Wilde ik drukken myne Lippen,
Wild hen drukken, en dan weenen,
En die Sterren, dat syn de Oogen
Mijner Liefste, duisendvoudig
Flikkren sy en groeten vriendlijk
Van de blaue Hemelwelving.

Naar de blaue Hemelwelving,
En naar de Oogen der Geliefde,
Hef ik vroom en stil mijn Armen
En ik bid hun en ik smeek hun:

Hemelsche Oogen, vol Genade,
O, maak mijne Siele salig,
Laat mij sterven en bekomen
U en uwen gantsen Hemel.

***

Uit die Hemeloogen boven
Vallen siddrend gouden Vonken
Door den Nacht, en myne Siele
Breidt sich steeds meer uit van Liefde.

O, gy Hemeloogen boven!
Weent u uit aan mijne Siele
Dat van lichte Sterrentranen
Overvloeie mijne Siele

***

Du klein en jeugdig Meisjen,
Kom aan mijn minnend Hart;
Myn Hart en de See en de Hemel
Vergaan van louter Liefde.

***

In den Slaap gewiegd door Golven,
En door droomende Gedachten,
Lig in de kajuit ik neder,
In de schemerdonkre Slaapskooi

En door 't open Luik aanschouw ik
In de lucht de heldre Sterren,
De geliefde smachtende Oogen
Myner soete Veelgeliefde.

Die geliefde, smachtende Oogen
Houden over my de Wake
En sy blinken en sy wenken
Uit de blaue Hemelkoepel.

Naar de blaue Hemelkoepel
Staar ik lange Stonden, salig,
Tot een witte Nevelsluier
Mij bedekt de smachtende Oogen

***

Aan de houten Verschansing
Waar mijn droomend Hoofd ligt,
Klotsen de Baren, de wilde Baren,
Sy ruissen en murmlen
My heimlijk in 't Oor:
Du droomende Peinser!
Dyn Arm is kort en de Hemel is ver,
En de Sterren boven syn vastgespijkerd
Met gulden Spijkers;
Vergeefs is dyn Smachten, vergeefs dyn Suchten
Het beste waar', dat du insliepst.

***

Ik droomde toen van eene verre Heide,
Wijd overdekt met stille, witte Sneew,
Onder die witte Sneew lag ik begraven,
En sliep den eensaam kouden Slaap des Doods.
Maar boven uit den donkren Hemel blikten
Beneden naar mijn Graf de Sterrenoogen,
Sy flonkerden uitdagend, overwinnend,
Rustig en kalm, maar vol van Liefde.

Bloeimaand 1863.

NAWOORD.

Op het eerste Gesicht, segt Prof. Lulofs, schijnt Niets gemakkelijker, dan eenè der rijmloose Oden van Klopstock in 't Nederduitsch over te brengen. Beproeft men het echter, dan stuit men op Tal van Moeilijkheden.

Dit ter verontschuldiging van myne Overbrenging van Heines Noordsee. In synen gantsen Liederenbundel sal men sulke fraaie Gedichten niet aantreffen als de genoemde, en daarom trokken sy vooral myne Aandacht.

Iedereen, die Maatgevoel besit, sal daarin, ofschoon het soogenaamde onmetrische Versen sijn, ook wel eenen liefelijken, sangerigen Toonval ontdekken, die juist om syne Onregelmatigheid, oneindig moeilijker is over te brengen, dan die van een Gedicht, waarvan de Woorden netjes in Gelid staan.

Als ik het soo noemen mag besitten se geen Metrum, maar wel Rhytmus, en het is alleen voor Men-

schen bewaard, die wanen dat Poesy bestaat in Rijmen, om ook dat Rhytmus er niet in te ontdekken.

Desulken verliesen trouwens niet veel, als sy deze Gedichten niet lesen.

Ik ontken daarom geenssins de Voortreffelijkheid der suivere Sylbenwaarde. Van meer ondergeschikt belang vind ik het Rijm.

Daar het Rijm bloot een aangenaam Geluid is voor de sinnelijke Ooren, waaraan Verstand noch Gemoed deelnemen, soo vind ik het allerdwaast, sich ook voor het Gesicht daarin te binden, en de heterogeenste Gedachten ergens met de Hairen bij te slepen, om dat Rijm maar aan het Gesicht te doen beandwoorden.

Ik heb daarvoor de Autoriteit van alle Hoogduitsche en Engelsche dichters, die *grün* op *schien*, *blühen* op *kniën*, *lächeln* op *röcheln*, *schön* op *stehn*, *ocean* op *motion*, *though* op *go* doen rijmen; ja zelfs Voltaire rijmt *paon* op *élan*. Overigens behoeven de Romanische Talen met hunne honderde Woorden van denselfden Uitgang, sulker Vryheden niet. Op het Voetspoor der Klassiken hebben sy ook den Regel op den *Hiatus* ingevoerd, die voor hen onontbeerlijk, voor ons nutteloos en lastig is, en door de Duitschers dan ook niet wordt gevolgd.

Onse oude Dichters (vóór Vondel) wisten daar dan ook Niets van. Een Vers van Brederoo luidt:

En maakt van schande eer.

Huygens schijnt reeds eenig Gevoel van Hiaat ge-

had te hebben, maar hij verandert er syne Gedachte niet om, en voegt doodeenvoudig een n *paragogicon* er tusschen:

Mouring was te koy ekropen,
En *den* endeloose slaep
Had zyn wacker oog beslopen ens.

De Invoering van desen Regel geeft aan onse hedendaagsche Poëten en Poeetjens Aanleiding tot het inlasschen van allerlei Stoplappen, als *steeds*, *toch* ens. Ik beweer niet, er overal vry van te syn gebleven.

Hoewel dus in Theory er tegen, heb ik het niet durven wagen tegen desen Regel en tegen het aanschouëlijke Rijm te sondigen. Alleen heb ik er geen Beswaar in gesien om *ei* op *ij* te doen rijmen. 't Klinkt aan, en dat is genoeg.

Verder heb ik bij het totale Gebrek van onse lieve Moedertaal aan een *genieszbar* Voornaamwoord van den 2en Persoon (*), aan mijne Germaansche Broeders hun liefelijk *du* ontleend, en alleen in 't Meervoud *gy* gebruikt.

't Is ook meer overeenkomstig den Geest onser Eew, om te loopen met den onbetaalden Jas van syn Kleêrmaker, dan met syn eigen Jas, als die soo slecht is, dat men er sich niet meê bij fatsoenlijke Lui durft te vertoonen.

den Haag, Wijnmaand 63.

FREDA NIKI.

(*) Sie over het «uit de Keel geschraapte, rogchelende Dwergwoordeke *gij*" de Taalkundige Aanteekeningen achter de Kakographie van den geestigen en geleerden Filoloog, Pr. Lulofs, bl. 14 sqq.

EEN BLAD UIT HET ZAKBOEKJE VAN EEN DILETTANT-STENOGRAAF.

Ik was heel dronken toen ik kwam, waar ik zijn moest. En dat was op de vergadering van mijn dispuut; het dispuut P. Q. R. S., vier letters waarvan de beteekenis nog nooit door iemand geraden is. Ik zal me dan ook wel wachten, ze hier meê te deelen. Laat ik nu eerst maar eens vertellen, hoe ik zoo dronken was geworden.

Ik was monomaan geweest, en was genezen, of liever ik had iets gezocht, en had het gevonden. Verbeeld u, amice lezer, dat ik het op een goeden dag in mijn hoofd had gekregen, om een Stenografisch alfabet uit te vinden, en in toepassing te brengen. Hoe ik er aan kwam, weet Joost; maar ik had nu eenmaal mijn zinnen er op gezet.

Dickens heeft al de moeijelijkheden en hinderpalen, die een aspirant-snelschrijver op zijn weg, of liever renbaan, ontmoet, zoo meesterlijk beschreven, dat ik wel laten zal, het hier te probéren. Ik had nog één moeijelijkheid meer te overwinnen, en dat nog wel geen kleinigheid; namelijk dat ik zelf uitvinder moest

wezen van al de teekens, die de letters moesten vervangen; van de verkortingen enz-; want het was nu eenmaal mijn hoogste ambitie om een methode op mijn eigen hand te hebben.

Ik ben mijn vrienden, en in 't algemeen alle menschen waarmeê ik gedurende dien tijd in aanraking kwam, tot mijn huisploert toe, altijd verbazend dankbaar, dat ze me zoo humaan hebben behandeld. Schoon het me zelf verwondert, kan ik bepaald verzekeren, dat niemand tijdens mijn monomanie pogingen heeft aangewend, om me een plaatsje in Meerenberg te bezorgen, en op die manier onschadelijk te maken.

Toen ik mijn alfabet in orde had, en uit mijn hoofd kende, ging ik de eerste proeven nemen. Ge zoudt alligt denken, lezer, dat ik dit op een of ander collegie deed. Mis; ik had veel te veel respekt voor de onderwerpen die daar behandeld worden, en vooral voor de personen die ze behandelen, om dat te doen. Neen, ik ging bijvoorbeeld naar de kerk, 't geen me anders zelden gebeurde; naar vrije studie; naar de kroeg, waar ik het tellen van den billardjongen al spoedig heel naauwkeurig noteerde; naar het plaatsbureau aan 't station, vóór het vertrek van een trein, enz. Op het laatst was ik zoo vervuld van de zaak, dat ik, zoodra een van mijn kennissen me iets wou vertellen, een stuk papier en een potlood nam, om zijn woorden op te schrijven; hetgeen, zoo als men denken kan, gewoonlijk ten gevolge had, dat ik niets meer hoorde en dus ook niets te schrijven had.

Op een goeden dag meende ik, dat ik eindelijk de zaak in orde had; en wou er eens een groote proef van nemen. Ik ging dus naar zeker collegie, met het voornemen, om Professors woorden allen, van 't begin tot het eind op te teekenen. En werkelijk hield ik den man, naar ik dacht, het geheele uur bij. Na afloop van 't collegie, haastte ik mij om mijn gekrabbel in gewoon schrift over te brengen; en toen zag ik helaas eerst hoe ik mij vergist had. Er was slot noch zin in mijn tekst. Daar las ik bijvoorbeeld dingen van den volgenden aard:

„Het is opmerkelijk, hoe we een zeer in 't oog loopend verschil tusschen de wijze, waarop het evenwigt verbroken wordt, wat langzamerhand in de watermassa een stroom gaat te weeg brengen, die een periodische beweging van de waterdeelen, welke voortgeplant gaat worden."

't Was een harde teleurstelling voor me, maar ik was niet ontmoedigd, en begon op nieuw de menschen met mijn oefenen te vervelen.

Ik merk daar, dat ik ook thans druk bezig ben mijn medestudenten te vervelen, door mijn gepraat over die vervelende exercitien. Laat ik dus kort zijn, en eenvoudig vertellen, dat ik eindelijk, op den morgen van den dag waarop ik zoo dronken op mijn dispuut kwam, er in geslaagd was, het behandelde op een collegie van A tot Z op het papier weêr te geven. Uit vreugde over dit succes, was ik boven op een paard gaan zitten, had veel rondgereden en veel bitter gedronken, en was, na in den Haag

gedineerd te hebben, tegen het begin van de vergadering van P. Q. R. S. in Delft teruggekomen; sommigen zeiden zonder paard, maar dat is bepaald een leugen, anders had Bottema me het beest wel in rekening gebragt. Karel Mierevelt, een vriend van me, houdt vol dat ik zonder zadel en zonder pet terugkwam; het laatste is mogelijk, want toen ik uitreed had ik een hoed op; maar wat den zadel betreft, dat geloof ik ook al niet, want ik herinner me zeer goed, dat ik op de hoogte van Jufvrouw Mietje om iederen enkel een stijgbeugel had, en me heel kwaad maakte toen eenige lui, die daar zaten, er om lachten. Hoe het zij, ik kwam op de vergadering, waar ik mijn aandeel in de werkzaamheden begon, met op de kanapé in slaap te vallen.

In mijn droom vond ik een kort, kernachtig teeken uit, dat „een glas bitter" beteekende. 't Spijt me altijd nog, dat ik me die figuur niet kan herinneren.

Eensklaps wekte mij de stem van den President.

— „Mag ik mijnheer Witteveld verzoeken, over te gaan tot zijn improvisatie!"

Mijnheer Witteveld was ik, en de improvisatie was het voor mij weggelegde deel der werkzaamheden van den dag.

Wat er van de improvisatie teregt kwam, weet ik niet precies meer. Ik sprak over de afschaffing van de slavernij in Suriname; drukte de vrees uit, dat de vrijgeworden negers zich te veel zouden overgeven aan paardrijden en bitteren; hoopte daarentegen, dat beschaving en verlichting nu onder

hen ingang zouden vinden, vooral de kunst van snelschrijven; en eindigde met den thesaurier zeer eerbiedig om een glas water te verzoeken.

Nadat aan dit, eigenlijk voor den gastheer bestemde verzoek was voldaan, ging ik weer op de kanapé liggen; en smaakte, alvorens in te sluimeren, nog de voldoening van te hooren, dat, op de vraag van den Praeses: „heeft een van de Leden ook aanmerkingen op de improvisatie?" niemand het woord vroeg. Ik viel dus in slaap, met het zalige bewustzijn, dat ik mijn taak naar eisch had volbragt.

Toen ik weêr wakker werd, was de lessenaar verdwenen, en waren de Leden eendragtelijk neêrgezeten aan het souper, waarvan reeds een groot deel was verdwenen in hun respektive magen. Frits Kallenberg, in wien ik de eer heb den lezer onzen President voor te stellen, en Willem van Mercken hadden hun honger al verdreven, en hielden nu een geanimeerde conversatie met hun glas, hun sigaar en elkander.

Zoodra ik eenigzins in staat was te hooren wat er gezegd werd, kwam mijn Stenografomanie weêr boven; ik haalde een papier uit mijn zak en begon te schrijven. Op die wijze ben ik in staat gesteld hier het discours van den avond weêr te geven, voor zoover ik het hoorde. Voor de letterlijke juistheid sta ik evenwel niet in, daar mijn manuscript nog al onvolledig was, en ik dus hier en daar uit mijn geheugen het ontbrekende moest aanvullen.

Kallenberg voerde 't woord.

— „Marius," zeide hij, „is een mispunt, een saaije, sentimentele, verliefde dweeper, die, na eenige weken lang iederen nacht een visite gebragt te hebben aan zijn schoone, zich van kant wil maken, omdat het meisje gaat verhuizen; een flaauwe, misselijke vent, die een schurk als Thénardier niet aan de klabakken durft over te geven, omdat zijn vader, dien hij N.B. nooit gekend heeft, dien schurk voor een braven vent hield. Onpartijdig geoordeeld, Victor Hugo verdient noch den overdreven lof, dien men zijn werk eerst toezwaaide, noch de daarop gevolgde reaktie, die alles wat hij zegt als overdreven en bespottelijk laat voorkomen."

— „Dat is waar," zei van Mercken. „Er zijn magnifieke passages in het boek, en sommige karakters vind ik magtig mooi, bijv. Jean Valjean en Javert. Cosette daarentegen — —"

— „Wat zeg je," viel Jan Pruijs haastig in de rede, met zijn mond vol eten. „Vindt ge het karakter van Cosette niet mooi?"

— „Och," zei van Mercken met een glimlach, „je weet, op het chapitre van vrouwen heb ik mijn eigen idées. Ik aanbid de vrouwen, of ik veracht ze. Een vrouw, zoo als ze zijn moet, stel ik boven alles wat ge schoon, goed en edel noemt, des noods boven de Godheid. En vroeger," vervolgde hij ernstig, „meende ik dat de meeste vrouwen, of althans velen, zóó waren. Ik heb gezien, dat ik me heb bedrogen; enfin, daarom niet getreurd. Maar om op les Misérables terug te komen: Cosette vind ik onbestaanbaar. Een

vrouw, een meisje dat zoo goed weet, dat een wit krippen hoedje haar flatteert, een meisje dat toevallig voor een raam staat als er een luitenant Théodule voorbij komt, ik verzeker je, die heeft niet voor niets een maand lang elken nacht in den tuin een rendez-vous."

Niemand antwoordde. Van Mercken was ongelukkig in de liefde geweest, en na dien tijd een soort vrouwenhater geworden. Men had eenig respekt voor zijn gevoelens, en antwoordde dus niet. Maar hij zelf was nu eenmaal op zijn stokpaardje.

Hij leegde driftig zijn glas, en schonk het weêr vol. Dit was een manoeuvre, die hij in dergelijk geval altijd dikwijls herhaalde.

— „O die vrouwen, die vrouwen!" riep hij. „Je ziet haar t'huis, als ze aan het theeblad zit, en je verdrinkt in haar oogen, en verslikt je aan je thee. Je maakt je allerlei illusies van haar, stelt je haar voor als je meisje, als echtgenoote, als moeder, weet ik het! Je kent haar alle eigenschappen toe, die ge u in het ideaal van een vrouw voorstelt: eenvoudigheid, zedigheid, huislijkheid, en al wat je maar meer verlangen kunt. Het staat immers allemaal op haar gezigt te lezen? Jawel, ga je gang; vertrouw maar op dat gezigt. Ga naar 't eerstvolgende bal van Apollo, en zie je Engel dansen; en zeg me dan wat je er van denkt. Bah!!"

En hij zwelgde weêr een glas wijn in.

— „Hou nou je mond eens, vrouwenhater," zei Karel Mierevelt, die eindelijk er in geslaagd was zijn honger te stillen, en die nu, na het kippenboutje, dat hij op-

gepeuzeld had, behoefte gevoelde, om onder het eten van een Chinaasappel iets vermakelijkers te hooren, dan de uitvallen van Willem van Mercken.

— „Vrouwenhater, ja, dat ben ik, voor zooveel de vrouwen betreft, die ik ken. Ik haat ze, want met haar engelen-gezigtjes verlokken ze ons, en maken ons ongelukkig. Maar ik leef altijd nog in het zalige geloof, dat er althans enkelen zullen zijn, die vrouw zijn in de hoogere beteekenis van het woord; wier hoogste ambitie het is, haar man, haar gezin gelukkig te maken; in één woord, ik geloof dat er nog *vrouwen* zijn! Is dat niet alles gezegd? En, indien mijn onwaardigen persoon ooit het zeldzame geluk mogt te beurt vallen, zulk een vrouw op mijn levenspad te ontmoeten, ik zweer het je, ik zou haar liefhebben, vereeren, aanbidden, meer dan we een van allen ooit een God hebben liefgehad. En nu, President, vraag ik even het woord."

— „Je bent al druk bezig, dunkt mij," antwoordde Kallenberg.

— „Voor een toast!"

— „Ga je gang!"

Willem van Mercken stond op, en riep ijselijk opgewonden:

— „Met dit glas dood en verderf aan alle kokette duivelinnen, schijnvrome kwezels en schadelijk-insektachtige nuffen!"

— „Houd je mond, schreeuwleelijk," riep Louis Kram, wien het onderwerp begon te vervelen.

— „Wat! wil je niet drinken? Heb ik niet gelijk?"

— „Wel zeker, ik wil altijd drinken, en ik wil je gelijk geven ook; maar je moest nu maar zwijgen."

— „Dat dunkt me ook," sprak Mierevelt, die zijn Chinaasappel op had, en zich nu ook in 't gesprek kwam mengen. „Laat de dames nu maar voor hetgeen ze zijn; ik voor mij vind ze nog zoo kwaad niet, als men maar wat variatie er in brengt. Maar laten we nu eens over wat anders praten."

— „Over Polen bij voorbeeld," zei Jan Pruijs.

— „Dank je," sprak Stoel, die nog niets gezegd had, maar die op het woord Polen opschrikte uit zijn soes. „Praat in vredes naam niet over die Polakken; dat vuile volk verveelt je tegenwoordig al genoeg, dunkt me. En dan geef je van Mercken maar weêr gelegenheid om Postowojtoff uit te schelden."

— „Ben je gisteren op de kroegvergadering geweest," vroeg Kallenberg aan Mierevelt. „Hoe vindt ge het plan voor het nieuwe gebouw?"

— „Heel goed," antwoordde de aangesprokene. „Als die wet op 't middelbaar onderwijs nu maar doorgaat, anders zal dat gebouw wel een kroeg en Espagne blijven."

— „Als ze de wet aannemen, verzuip ik me; en als ze haar afstemmen, schiet ik me dood," bromde Louis Kram.

Louis was in 't eerste geval bang voor de examens die hij dan nog te doen kreeg; en in 't andere geval begreep hij er ook niet te zullen komen, daar de tegenwoordige inrigting hem maar al te goed bekend was.

Allen zuchtten eens en dronken hun glazen leêg.

— „Kereltjes," sprak de President, toen de roemers weêr gevuld waren, „laten we dat sinistre woord van onzen Louis beschouwen als niet gesproken. Naar mijn idée gaat de Delftsche inrigting, — ik kan haar helaas niet meer Akademie noemen — een schoone toekomst te gemoet. De Regering heeft haar liberalen, verlichten zin getoond, door aan het onderwijs een gezonde, praktische rigting te geven. We mogen dus ook met het volste regt van haar verwachten, dat de inrigting, die we hier zullen krijgen, geheel op dezelfde leest zal geschoeid worden; dat we eindelijk zullen verlost worden van die dwaze, bespottelijke tweeslachtigheid, die hier aan de Akademie door kleingeestige en schoolsche orde-bepalingen in 't leven is geroepen; en dat dus eindelijk het ideaal van ons zelf en van al onze voorgangers, vrije studie, zelfstandige ontwikkeling, zal worden bereikt. In dat geval willen we gaarne den naam, Polytechnische school, over 't hoofd zien. En mag 't helaas waar zijn, dat de overgangsperiode van den tegenwoordigen toestand tot een volgenden, zeker vele slagtoffers zal wegslepen, welligt ook uit ons midden; mag het waar zijn, dat de scheiding van Ingenieurs en Ambtenaars voor het gevoel van allen pijnlijk zal wezen; we brengen die offers gaarne aan de goede zaak. Laten we dus een glaasje ad fundum drinken, op de toekomst van Delft."

Allen dronken, behalve van Mercken, die erg beschonken was, en strak voor zich zat te kijken.

— „Ik mag lijden, dat ze de wet aannemen, en dan

beginnen met een heele massa lui van het hooggeleerde personeel weg te jagen," zei Stoel.

— „Och, waarom?" vroeg Jan Pruijs. „De meeste lui zijn zoo kwaad niet. Het zit'm meer in de inrigting."

— „Maar hoe vindt ge dan een docent," vroeg Mierevelt, „die je tutoyeert, en zich ergert als ge binnenkomt zonder uw schoenen uit te trekken, als hij al begonnen is; die je verzoekt heen te gaan, als je met den elleboog op de tafel leunt, en die zijn geweten als magtwoord neemt, om de lui waar hij 't land aan heeft, te laten druipen. Wat moet je met zoo iemand aanvangen?"

— „Als ge er zoo een vindt, doodslaan!" zei Jan Pruijs, kortaf.

— „Daar heb je 't nou!" merkte Frits Kallenberg aan. „Je wilt verbetering, vooruitgang, verlichting, en je begint met een advies te geven, dat lijnregt in strijd is met alle goddelijke en menschelijke wetten. Wanneer het menschdom vooruitgaan zal ...."

— „Menschdom!" viel Willem van Mercken eensklaps in, en keek Frits met glazige oogen aan. „Menschdom! Neem me niet kwalijk, Praeses, maar ik hoor je daar spreken van menschdom, en daar wou ik even een enkel woordje over zeggen. Ik verklaar jelui, dat het menschdom de lamste uitvinding is, die onze lieve Heer ooit gedaan heeft. De wereld, zonnestelsel, de aarde, de maan, goed zoo, mooi! Beesten, goed! Boomen, bloemen, steenen, huizen, laarzentrekkers, allemaal heel goed, heel mooi en heel nuttig. Maar het menschdom! Bah! Geen vier duiten

geef ik voor 't menschdom! Het menschdom bestaat voor de eene helft in photografen, voor de andere in menschen die zich laten photografëren; voor de eene helft in bedriegers, voor de andere helft in stommerikken. De eene helft geestelijken, de andere helft menschen die naar de kerk gaan. Komaan! Welgelukzalig de photografen, de bedriegers en de geestelijken! En dan is er een ding dat je de maatschappij noemt. Wat is de maatschappij? Een monster, mijne heeren, een monster! Kijk, daar komt een van de welgelukzaligen bij je, een dominé, om huisbezoek te doen. Om niet onbeleefd te schijnen, gooi je den man niet je deur uit. „Mijnheer, zegt hij, is U Lid van mijn gemeente?"— „Vraag excuus, mijnheer!" — „He, mijnheer, ik meende toch...." En ge moet den man aan zijn verstand brengen, dat gij van plan zijt te gelooven wat gij verkiest, en niet tot het eene of andere kerkgenootschap wilt behooren. De welgelukzalige gaat vertoornd heen, vertelt het rond, en nu komt dat ding, dat ge maatschappij noemt, en neemt u kwalijk, niet dat ge geen sprookjes gelooft, maar dat ge er ook niet den schijn van wilt hebben, en geen huichelaar wilt zijn. En nu begint dat beest, de maatschappij, je te bijten, te schoppen, te slaan, en als het sterker is dan gij, en dat is het meestal, dan is 't gedaan met je. Flambé, hoor! Daarom, zeg ik je, koester ik een diepe verachting voor de maatschappij in 't algemeen, en voor de welgelukzaligen in 't bijzonder. Ik spuw op het menschdom; het is verachtelijk en verwerpelijk. Daar heb je bij voorbeeld zoo'n zwijn van een Witteveld, die

daar op de kanapé — — Maar wat duivel voert die vent daar uit? Hij is waarachtig weêr aan 't schrijven!"

En jawel, lezer, daar werd de ondergeteekende betrapt. Met verbazing zagen de lui, dat ik wakker was; Pruijs en Kram pakten me ieder bij een arm, en zetten me op een stoel; ik moest mijn geschrijf wegbergen, en weer meêdrinken. En zoo zal 't u wel niet verwonderen, dat ik van de rest van het gesprokene niet veel onthouden heb, en dus niets meer weet te vertellen.

Klaas Witteveld.

FANCY.

Sweet fancy of a youthful mind,
  Who can resist thy charms?
How soft, delightfully we rest
  In thy deceitful arms!
But when our soul, in boundless joy,
  To thy embrace is given
And our imagination thinks
  To find on earth a heaven —
Then suddenly the northern gale
  Blows chilling o'er the ocean,
And cold reality destroys
  Our fancies' fiery motion.

How often was our spirit lost
  In fame's enchanting ray,
Ambitious dreams of glory came,
  And vanished soon away.
There is no fame, our aching heart
  With bitterness exclaims,
Away ye hopes, away ye dreams
  Away ambitious aims!
Then, as the ebbing tide of youth

Has changed in calm repose,
Too soon, alas, we must confess
That poetry is prose.

The friends, to whom our heart belonged,
Who shared our joyful plays,
And felt our fears, our little cares,
In past and happy days;
With whom we liked to rove, to think,
All radiant with health,
They have now left, forgotten us,
In greatness, rank or wealth.
Oh, when such recollections throw
Into our heart their beam,
Then, tell me, should we not confess.
That friendship is a dream?

And love, with all her sweet delights,
Is but an empty word.
Though soft as music she may touch
Our feeling's thrilling chord.
The object of our tenderest loves,
On whom our hope relies,
Too often broke the solemn word,
And tore the holiest ties.
Then, struggling and reluctantly,
The bitter thought takes birth,
There is no truth, there is no faith,
There is no love on earth.

And yet, we love thy fond embrace,
Sweet fancy of our mind,
Though treacherous thy smile may be,

It is so heav'nly kind.
Oh, still remain, and give our soul,
When overwhelmed with grief,
A moment's hope, a moment's bliss
A moment's short belief.

HD.

BLADVULLING.

Niet zelden schijnt de liefde ons rein en schoon,
En blijkt toch valsch te zijn;
Zoo hangt men vaak een schitt'rend uithangbord ten toon
Bij slechten, zuren wijn.

(*Naar 't Hoogduitsch*).

HET SLAVENSCHIP.

I.

De Superkargo, Mijnheer van Koek,
Sit in syn Kajuit te peinsen;
't Bedrag der Lading maakt hy op,
Met winstsoekend Hebsuchtgrijnsen.

„De Gummi is goed, de Peper is goed,
Driehonderd Sakken en Balen;
Maar Peper, Goudstof en Ivoor,
't Kan Al by de Swarten niet halen.

„Ik kocht voor een Prik aan den Senegal
Seshonderd stevige Nikkers;
Hun Vleesch is vast, hun Senuwen Staal,
En hard sijn, als IJser, hun Knikkers.

„In Ruiling heb ik Brandewijn,
Snuisteryen en Gitten gegeven;
'k Verdien daaraan achthonderd Procent,
Wanneer maar de Helft blijft in Leven.

„Wanneer er driehonderd Negers nog zijn
In de Haven van Rio-Janeiro,
Dan krijg ik honderd Dukaten voor 't Stuk,
By 't Huis Gonzales Perreiro."

Maar daar komt Iemand Mijnheer van Koek
In syne Gepeinsen storen:
De Scheepschirurg komt naar hem toe,
De Dokter van der Boren.

Een magere Kerel met een Neus,
Soo rood als Kreeft of Garnalen.
„Wel, Bloedsnigersetter," roept van Koek,
„Hoe maken 't de levende Balen?"

De Dokter buigt op dat Vragen en spreekt,
„Ik ben by UEdle gekomen,
Te melden dat heden de Sterfte aan Boord
Belangrijk is toegenomen.

„Gewoonlijk stierven er dagelijks twee,
Maar heden stierven er seven,
Vier Mannen, drie Vrouen — ik heb het Verlies
Terstond in het Kladboek geschreven.

„'k Bevoelde nauwkeurig de Lijken eerst,
Want dese Guiten houden
Sich dikwijls dood, opdat men se
Maar overboord werpen soude.

„Ik nam den Dooden hun Ketting af,
En met de gebruiklijke Sorgen,
Liet ik se smijten overboord,
Vroegtijdig al, in den Morgen.

„En dadelijk doken er toen uit de Vloet
Geheele Swermen van Haaien, —
Se houden sooveel van dat Negervleesch,
Daar kan men hen altijd meê paaien.

„Sy volgden steeds het Spoor van ons Schip,
Sints wy verlieten de Kusten,
Die Diertjens snuffien de Lijklucht in,
En nooit sijn versadigd hun Lusten.

„Het is potsierlijk om te sien,
Hoe sy naar de Dooden happen,
De een trekt aan den Kop en de Ander aan 't Been;
Die grijpen weêr naar de Lappen.

„Is alles verslonden, dan keeren sy sich
Verheugd naar de bloedige Planken,
En gluren my aan, als wilden sy
Voor 't lekker Ontbijt my bedanken."

Maar suchtend neemt van Koek het Woord:
„Hoe kan ik dat verhind'ren,
Waardoor sal ik de Vordering
Der Sterfte aan Boord vermindren?"

De Dokter herneemt: „Door eigen Schuld
Sijn vele Swarten gestorven;
Hun stinkende Adem heeft de Lucht
In 't Scheepsruim geheel bedorven.

„Ook sterven er velen uit Melankolie,
Omdat sy sich dood'lijk vervelen;
Maar wat Musyk en Licht en Dans
Sal wel hun Siekte heelen."

„Die Raad is goed!" soo spreekt van Kock;
„O snugg're Baardenschrapper,
Gy Volger van Hippokrates,
Ja, Volger, maar veel knapper.

„De President van den Senaat
Van 't Korps der Studenten te Delleft,
Is eewig vlug, maar heeft van uw
Verstand nog niet de Helleft.

„Musyk, musyk; dat swarte Vee
Moet op 't Verdek maar polkéren,
En wien het Hopsasa niet amuseert,
Dien sal de Sweep kuréren."

II.

Hoog welft sich het blaue Koepeldak,
Waar Sterren haar Licht ontvouen,
Soo smachtend en soo glinsterend
Als waren het Oogen van Vrouen.

Sy kijken naar omlaag; de See
Is heinde en ver bedolven,
Met fosforescerenden Purpergeur;
Wellustig murm'len de Golven.

Geen Seildoek fladdert aan 't Slavenschip,
Het ligt als afgetakeld;
Er scheem'ren Lantaarns op 't Verdek,
Waar Dansmusyk spektakelt.

De Stuurman saagt op syn Viool,
De Kok die blaast Clarinetto,
De Scheepsjongen slaat den Trommel daarby,
Andante *quasi* Allegretto.

Wel honderd Swarten van beider Geslacht,
Die hupp'len in 't Rond als beseten;
Sy akkompagneren sich op de Maat
Van 't luid Gerinkink van hun Keten.

Men stampt en men krijscht in dolle Vreugd,
En menige swarte Schoone,
Omvat haren naakten Cavalier —
En slaakt dan kermende Toonen.

De Schenker is *maître des plaisirs*,
Hy heeft een Tou met Knoopen,
Waarmeê hy de Luiaarts animeert,
Die springen willen noch loopen.

En Dideldomdy en Schnedderedeng!
't Geraas lokt uit de Afgronden,
De Monsters, in wier scherpen Muil
Veel Swarten hun Graf vonden.

Slaapdronken swemmen naderby
De Haaien, vele Honderd;
Sy gluren naar boven, naar het Schip,
Sy sijn verbluft, verwonderd.

Sy merken dat de Ure van 't Ontbijt
Nog niet is gekomen — Sy branden
Van Lust, en sperren open den Muil,
Beplant met drie Rijen Tanden.

En Dideldomdy en Schnedderedeng!
Nog danst men alleen of by Paren;
De Haaien stooten van Ongeduld
Hun Kop vol Builen en Blaren.

'k Geloof, sy houden niet van Musyk
Lijk velen van hun Kongregatie;
Vertrou dat soort van Beesten niet,
't Is duf, lam en dom, sonder Gratie.

En Dideldomdy en Schneddereng!
Nog danst men alleen of bij Paren.
Geleund aan de Fokkemast, laat van Koek
Syn vrome Bêe hemelwaart varen:

„Om Kristus' Lijden, wil toch, o Heer,
Van Krankheid de Swarten verlossen!
En maakten se 't bont, U weet het toch,
Dat sy soo dom sijn als Ossen.

„Ai, spaar hun het Leven om Kristus' Wil,
Die is voor ons *allen* gestorven!
Want, blijven my niet driehonderd Stuks,
Dan is myne Affaire bedorven!"

27 Herfstmaand, 63.

(Naar Heine). F. N.

VERZUCHTING.

Ach! het staat me bitter tegen,
Hoogere algebra te leeren,
En van allerlei figuren,
Schaduwen te construéren.

'k Beef als ik van kegelsneden
Voerstraal en coördinaten,
Subnormaal en pool en rigtlijn
En die dingen meer hoor praten.

Gaarne zou ik weêr gaan dichten,
Zoet genot in ledige uren;
Maar de Muzen zijn gaan loopen
Voor die cijfers en figuren.

1860.

PHILANTROPIE.

Als uw oog eenigen tijd in den vreemde heeft rondgedwaald, als gij die stroomen beschouwd hebt, die met donderend geweld van een ontzagchelijke hoogte nederstorten, als gij gewandeld hebt op de toppen van die bergen, die zich tot in de wolken verheffen, of nedergedaald zijt in het liefelijke dal waar het beekje rustig vliet, waar het houtgewas welig tiert, en het hutje van den nijveren landbouwer dikwijls zoo schilderachtig tegen de helling van die ontzagchelijke bergen gebouwd is, als gij genoten hebt van het vele schoone dat het buitenland u levert, deed het u goed uw vaderland terug te zien, 't deed u goed dat contrast te beschouwen. Diezelfde wateren die daar ginds alles wat hen in den weg kwam in hunne vaart medesleepten, stroomen hier langzaam voort, om weldra door de ontzagchelijke zee verzwolgen te worden; geen bergen of rotsen zijn er hier te zien, bijna overal is het landschap plat, 't zij gij uw oog laat weiden over die schier onafzienbare weilanden, waar dat schoone vee met gretigheid graast, 't zij dat gij ronddwaalt

in dat liefelijke bosch en dat frissche groen beschouwt dat u tegen de felle stralen der zon beschut, of gij u bevindt op die droevige groote wildernissen, waar geen groen, geen water te bespeuren is, maar waar zich niets anders dan de graauwe heide aan uw oog voordoet.

Geen romantische gezigten zijn hier te zien, maar rustig en liefelijk is het landschap schier overal; maar juist dat liefelijke, die rust, is belangwekkend, als men bedenkt dat dat land bijna altijd met ondergang bedreigd wordt; ziet die rivier waarin nu zoovele scheepjes kruissen, waarvan de zeilen zich zwellen in den wind, die rivier die het verkeer gemakkelijker maakt, en een bron van welvaart is, ze zal misschien binnen kort een bron van ellende worden. Het water dat zich nu langzaam beweegt, zal een vreesselijke wraak nemen over de heerschappij die de mensch op hem uitoefent, het zal zijn kracht leeren kennen, het zal dien kunstig aangelegden dijk doorbreken, en niets zal het kunnen wêerstaan. Dan zal die rust als door een tooverslag verdwenen zijn, dan zal u niets meer in de ooren klinken dan het angstgeschrei van menschen en dieren, die een schuilplaats voor het steeds wassende water zoeken, dan zal het verdwenen zijn, dat schoone gras dat gij nu bewondert, dan zullen ze verdwenen zijn die landhoeven, die een bron van welvaart voor zoovelen waren, en gij zult staren op een onafzienbare zee, niets dan water zal zich aan uw oog voordoen!

Hoevele dierbare panden worden dan verwoest, want red u! red uw leven! was het angstgeschrei,

en een ieder liet zijn goed ten prooi aan de golven, om ten minste zijn eigen leven te redden; hoe velen bevinden zich dan zonder have of goed, niet wetende waardoor en waarmeê zij zich in de volgende dagen zullen voeden, maar zij kunnen zich troosten die ongelukkigen, want zij leven in een land waar philantropie de hoofdeigenschap der menschen is; hij zal een ferme greep in zijn geldkist doen, die rijke flegmatieke koopman, ja tot de mingegoeden zelfs, ze zullen een penningske afzonderen voor hen die lijden.

Philantropisch is ons land, maar wordt niet dikwijls het gewenschte resultaat gemist, wordt niet dikwijls gegeven, dáár waar niet gegeven moest worden en dan dikwijls meer kwaad dan goed gedaan?

Wordt niet dikwijls algemeen gegeven, dáár waar een tijdelijk ongeluk de menschen treft, terwijl zij die steeds in lijden verkeeren over het hoofd worden gezien; of is er niet zooveel lijden in ons land, of heeft hij gelogen, die begaafde schrijver (Cremer), die ons met zich meêvoerde in de achterbuurten van de stille Academie-stad Leiden, of heeft hij gelogen, toen hij ons dat ongelukkige gezin beschreef waarvan de vader te lui was om te werken en toch altijd geld noodig had om het der genever te offeren? Vanwaar dat geld te krijgen? wel, hij wist er zich spoedig uit te redden, hij had immers kinderen, en ziet die armen, alle levenslust werd in hen gedood, en dagelijks moesten zij naar de fabriek, om daar dikwijls 10 uur onophoudelijk te

werken, of heeft hij gelogen die geleerde medicus, (Coronel), toen hij ons 't gooi beschreef, toen hij ons wees op een dorp (Hilversum), dat in een der liefelijkste oorden van ons land gelegen is, waar uw oog getroffen wordt door de prachtige bloesems van die talrijke boekweitvelden, of door die korenvelden, die zich als een gulden zee aan uw oog voordoen, als die milloenen halmen zich zachtjes nederbuigen onder de drukking van den wind, waar ge kunt rusten onder de schaduw van hoog opgaand hout aan den oever van het frissche water, in een woord, waar het zoo liefelijk, zoo schoon is, dat vele stadbewoners zich jaar in, jaar uit naar dat oord begeven, om te genieten van al het schoone dat de natuur hen daar aanbiedt.

Maar droevig is het ze daar te zien loopen, die arme fabriek-arbeiders te midden van die schoone natuur, altijd zijn zij moê van het werken, het schoone buiten de fabriek schijnt voor hen niet geschapen te zijn, zij schijnen gedoemd te zijn steeds die stoflucht in te ademen, steeds hunne gezondheid, hun welzijn op te offeren voor het geluk van den fabriekant; en toch dat kind het zou wel gaarne rondspringen in het groene gras, het zou wel gaarne spelen met die blozende kinderen van die gelukkige landbouwers, maar daar valt geen denken aan, steeds komt hem dat schrikbeeld, die stoffige oude fabriek weder voor oogen.

Maar wat is hier tegen te doen, vraagt de fabriekant, wel — het middel is eenvoudig, voert de stoom in uwe fabrieken in, gij zult dan meer kunnen produ-

ceren en daardoor uwe winsten verhoogen, en tevens een goed werk verrigten. Of kan het u niet schelen, of gij goed doet, of is het u onverschillig of dat geld, dat ge jaar in, jaar uit inzamelt, gekregen is ten koste van het geluk, van de gezondheid van zoo velen; kan dat alles u niets schelen? Welnu, dan staat gij gelijk met dien grijsaard, die daar eenzaam op dat ongezellige, naakte kamertje zit; is het armoede dat hem dwingt zulk een verblijf te kiezen? Neen voorwaar, want die tafel is bijna overdekt met geld, 't is het feest van een gierigaard dat gij bijwoont. Eenzaam en verlaten is hij op de wereld, vrienden hij heeft ze nooit gehad, hij was te wantrouwend van karakter, maar 't kon hem niet schelen, iederen avond had hij bezigheid, want iederen avond telde hij met angstige bezorgdheid zijn schat na. Maar ziet wat ligt daar te midden van al die schatten? Het schijnt een briefje van minder waarde dan de anderen te zijn, van tijd tot tijd neemt hij het op, maar verstoord werpt hij het weder van zich; ja 't is wel van weinig waarde, en toch het heeft den schrijver veel, zeer veel moeite gekost, hij werpt het van zich, maar heeft hij die woorden dan niet gezien, die door de tranen schier zijn uitgewischt; maar ziet hij dan niet dat de schrijver niet om geld maar om werk verzoekt? Ja hij heeft dat gezien, en even weifelde hij, even kwam zijn betere natuur boven, maar het was ook maar even, zijn oog viel weder op die schatten, met welgevallen beschouwde hij dat glinste-

rende geld; 't was toch jammer, dacht hij, om zoo'n schoone verzameling te schenden, en, weg waren de goede indrukken, niets dan de gedachten aan goud vervulde weder zijn brein, en weder begon hij zijn schatten te tellen, en terwijl men in die kamer niets hoorde dan het geklink van het geld, ging niet ver van daar een kreet op om werk, om brood.

Vindt gij dien grijsaard niet verachtelijk, die niets geen gevoel heeft voor het lijden van zijn medemenschen, die de edelste eigenschap, de zucht tot weldoen geheel mist, vindt gij niet — — maar laat ons niet langer bij dat droevige beeld stilstaan; laat ons die vrouwe volgen die niet aarzelt de naauwste stegen in te treden, die niet aarzelt die leelijke, oude huizen te bezoeken, waar zoo vele arme ellendige huisgezinnen bij elkander wonen; nergens treft zij lijden aan of zij tracht het door gaven te verzachten, geen bede om geld liet zij ooit onverhoord, haar wensch was goed te doen; zij wilde het overtollige dat zij bezat goed besteden. Zij dacht edel die vrouwe, maar doet zij wezenlijk zoo veel goed, geeft zij niet dikwijls aan den armen die de hand uitstrekt, aan hen die een industrie van het bedelen maken; terwijl de grootste armoede, de armoede die zich onder het ruwe pak van den arbeider of onder de kale doch weleer fijnere kleederen van den armen kunstenaar of schrijver verbergt, door haar over het hoofd wordt gezien. Ziet, zij doet misschien minder goed, dan die rijke man, die daar ginds op dat schoone kasteel woont; zijn plaats is een der schoonste

van den omtrek; in zijn museum treft men schier geen stuk aan dat af te keuren is, want de eigenaar heeft smaak en kunstgevoel; steeds laat hij honderde menschen aan zijn plaats werken, zij die door omstandigheden buiten hunne schuld geen werk kunnen vinden, komen tot hem, en steeds geeft hij hun werk; zij komen tot hem die jeugdige kunstenaars, die hunne werken niet kunnen plaatsen, en is het iets goeds, hij zal niet aarzelen ze van hen af te koopen; ze komen tot hem, die schrijvers, die te arm zijn om hunne werken uit te geven, hij zal hen het werk afkoopen, of hen in staat stellen ze uit te geven.

Zelden ziet men hem een aalmoes, een gift, uitreiken, hij geeft nooit of hij moet overtuigd zijn, dat hij, aan wien hij geeft, zijn brood niet kan verdienen. Maar doet hij daarom niet zeer veel goed? Of bestaat het goed doen alleen in geven; zegt mij, rijken, is het u dan alleen voorbehouden goed te doen, kunnen de armen dan geen gehoor geven aan die edele zucht, om het lijden van anderen te verzachten? Neen, die schoone eigenschap, zij is bijna alle menschen eigen, mijn wensch is dan ook, dat ieder gehoor geve aan de roepstem van zijn karakter, maar dat zij meer en meer verdreven worden die philanthropen, die geheel en al hun gevoel laten werken zonder te denken, zonder acht te geven op de regels die de staathuishoudkunde geeft, dat zij meer en meer verdreven worden die partijdige philanthropen, die slechts gevoel hebben voor het lijden van menschen

die een zekere godsdienst belijden, of een bepaald gedeelte van de aarde bewonen, om plaats te maken voor die edele philanthropen, die alleen letten op het lijden van hunne medemenschen; die weten goed te doen zonder steeds geld uit te reiken.

Hn.

DE SCHEMERING.

De schemering is somber,
De wind strijkt buldrend neêr,
Als meeuwenwieken flikk'ren
De golven van het meer.

En in de hut des visschers
Daar schijnt een droevig licht;
Daar toont zich aan het venster
Een kinderlijk gezigt.

Digt, digt is 't bij het venster,
Als of het, uit die krocht
In duistre verten starend,
Een schim ontwaren mogt.

Een lange vrouwenschaduw
Gaat spelend op en neêr
Nu rijst ze tot de zoldring,
Dan buigt en zinkt ze weêr.

Wat zeggen toch die golven?
Wat zou die woeste wind,
Die 't hutje dreigt te breken
Toch zeggen aan dat kind?

Wat zeggen toch die stormen?
Wat zegt die woeste vlood,
Die 't hart der moeder kloppen,
Haar wang verbleeken doet?

nt.

Naar LONGFELLOW.

DE SMITSSTEEG TE DELFT.

EPISCH-POËTISCHE POTPOURRI IN 5 BEDRIJVEN.

Wie heeft daar ooren voor een dwaas, ondeugend lied?
Wien belgt een losse scherts en ronde waarheid niet?
Wie laat mij vrijheid om te zeggen en te zingen
Al wat ik hoorde en zag, al zijn het vreemde dingen?

DE GÉNESTET.

INLEIDING.

Kent gij in Delft de Smitssteeg niet,
Alwaar reeds 's morgens vroeg,
Studenten heen en weder gaan,
Van d' Akademie naar de kroeg?

Die geen lid van de kroeg is, komt er niet,
Of gaat er zelden door,
Tenzij hij op den Cingel woont,
Of meê moet met de spoor.

Nogtans ziet men aan 't eind der steeg
Soms veel studenten staan,
Omdat daar iets bijzonders is,
Waarnaar ze kijken gaan.

Men heeft er namelijk een bord,
Waarop men lezen kan,
Hetgeen er in het corps gebeurt,
Van algemeen belang.

Al wie wat annonceren wil,
Die neemt een stuk papier,
Hij plakt het in de Smitssteeg aan,
En ieder leest het hier.

Doch weleens heeft een menschenhand
Zijn vingeren besmet;
Soms werd 't papier er uitgescheurd
En 't lezen dus belet.

En wie volbragt die dapp're daad?
Dat heeft men niet verteld;
Doch booze tongen hebben mij
Het volgende vermeld.

En een ieder, die ooren heeft, hoore naar mij,
En een ieder zoeke dan ook zijn voordeel er bij,
Want 't voordeel wordt 't meeste gezocht hier op aard,
En het is ook veel meer dan het nadeel ons waard.

Het tooneel verbeeldt één van de Delftsche societeiten,
Daar zitten eenige nota- en ook geen nota-biliteiten;
Zij hebben in den wijn hun grootst vermaak gevonden,
En zijn ook door den wijn vrij hevig opgewonden.

1 BEDRIJF.

De oorzaak van een grootsche daad.

Reeds voerden verscheidene heeren het woord;
Hun gesprek, dat hier tot de hoofdzaak behoort,
Was, dat een student zich zoo weinig aan 't regt van eigendom stoort,
Dat hij stoepen afbreekt, bellen vernielt en zoo voort.

En eind'lijk staat een spreker op,
Hij schetst met forsche taal,
Hetgeen hem overkomen is,
En noemt het zeer brutaal.

„Deez' nacht," zoo zegt hij, „stal men mij
„Mijn belknop en spion;
„Den daders wacht de zwaarste straf,
„Wanneer ik ze slechts kon."

En op deez woorden mompelt men,
En ziet reeds bleek van haat,
De diepste verontwaardiging
Leest men op elks gelaat.

Een tweede staat vervolgens op,
Uit 't midden van de groep
En zegt: „dat is zoo erg nog niet,
„Als met mijn mooije stoep."

't Tumult neemt toe, de hartstogt stijgt;
Men slaat tot razernij;
Men wikt en weegt en schoolt bijeen,
En wenkt elkaâr ter zij.

II BEDRIJF.

Wraak en Vergelding.

Men raast en tiert en peinst op wraak,
Want bitter moet die zijn;
Tot dat er één een voorstel doet,
Het is een oud kaptein.

„Hoort mannen," zegt hij, „hoort naar mij,
„Toont heden wie gij zijt,"
„Komt, volgt me allen in 't gevaar,
„En deel met mij den strijd.

„Hun trotschheid zij ter neêr gedrukt,
„Al kostte het ook bloed,
„En meen'ge plagerij aan ons,
„Zij duizendwerf geboet.

„Komt! volgt me naar de Smitssteeg dan,
„Volgt m'allen naar dat bord;
„Dat is, studenten-eigendom,
„Dat, dát vernietigd word'."

En allen juichen 't voorstel toe,
En prijzen den Kaptein,
En zeggen dat hij van deez' togt,
Het opperhoofd moet zijn.

III BEDRIJF.

De Plundering.

Men wapent zich met stok en queu,
En trapt van ongeduld,
Men denkt slechts aan het grootsche doel,
Dat aller hart vervult.

't Kapteintje dronk nu zijn laatste glas groc,
En kon 't haast van woede niet drinken;
Zoo hevig doorwoelde zijn boezem, de lust
Om zijn heldenmoed uit te doen blinken.

Daarna grijpt hij terstond zijn hoed,
En dekt het zwanger brein,
En rept zich 't Oude Delft langs,
Om 't eerste daar te zijn.

En aanstonds volgt hem heel de troep,
Gewapend trekt zij voort,
Als stond, zoo dit nog mooglijk was,
De vijand voor de poort.

De diepste stilte heerscht in 't rond,
Op dezen oogenblik,
Totdat een onverwacht gerucht,
Hun hart vervult met schrik.

IV BEDRIJF.

Heldenmoed en Zelfopoffering.

Wat is 't? Daar treedt er een vooruit,
„'t Is 't best, dat 'k henen ga,"
Zoo zegt hij, want de man gedacht
Het turfschip van Breda.

„O Mannen!" sprak hij, „broederschaar,
„Met wien ik d' aanslag deel,
't Bedwingen valt mijn kracht te zwaar;
„De hoest verstikt mijn keel.

„Ik doe om niet mij zelf geweld,
„En ga de plaag te keer;
„Gij hoort hoe zij mij pijnt en kwelt,
„En martelt meer en meer.

„Ik kan niet makkers, 'k moet terug,
„Want anders wordt 't niet pluis;
„Ik ga dus voor 't nog erger wordt,
„Maar stilletjes naar huis."

Na deze daad van mannenmoed,
Zet men de posten uit;
Men wacht slechts op het aanvalssein
En loert vast op den buit.

V BEDRIJF.

De Aanval en de Vlugt.

En daar, daar klinkt op eens: Geeft vuur!
En allen doen hun best,
En rukken de papierkens af,
Zoodat er niets meer rest.

Maar stil! wat hoor ik, wat! verraad?
Daar komt de voorpost aan,
En allen slaan ze op de vlugt,
En maken ruime baan.

't Gebeurt wel eens, dat 's nachts studenten loopen,
Die langzaam zwieren over straat;
Deez' nacht ook hebben twee studenten zich bezopen,
Zij zijn 't voor wie de Delv'naar vlugten gaat.

EINDE.

MIJMERINGEN EN ONTDEKKINGS-TOCHTEN VAN EEN MELOMAAN.

De lezer verwachte hier niet te ontmoeten een epos of een tragedie met Aristotelische eenheden van tijd, plaats en handeling. De hier volgende bladzijden bevatten een chaös van denkbeelden, voortgebracht in het brein van een melomaan. Een bekwamer pen dan de zijne zou misschien wat meer éénheid in zijn opstel gebragt hebben, zoo éénheid mogelijk is in eene Olla podrida, zoo als hij ze hier den lezer opdischt.

> Wee u, gij valsche Profeten, gij Schriftgeleerden en Farizeën, gij huichelaars, die het hemelrijk toesluit voor de menschen.
>
> Matth. 23, vs. 13.

I.

In het prachtige 's Gravenhage zijn, even als in alle groote steden, de kontrasten sterk. Wijden uwe oogen over het noordelijke en westelijke gedeelte der stad, ge ontmoet niets dan prachtige straten, breede *trottoirs*, sierlijke kaden, lommerrijke wandelingen, fraaie villa's. Maar het is niet in die prachtige oorden, dat ik u wil binnenleiden. Ik verzoek u mij te

volgen naar een akelig, walgelijk gedeelte der stad.

Wanneer gij van het Station komende, het gedempte Spui opwandelt, en ge slaat rechts om de Lange Pooten in, dan zult gij, even eens ter rechterzijde, spoedig een smalle, donkere zijstraat ontmoeten.

Het is dáár, dat de afzichtelijkste ellende, de meest schaamtelooze ondeugd zich genesteld hebben. Ziet die lange reeks hooge, smalle huizen. Geen van allen schijnt in de laatste twintig jaren onder de hand van timmerman of verver te zijn geweest; kleine groene ruiten zijn in looden spijlen bevestigd, de gebrokene met papier aangevuld. Vóór die huizen een smerig, hobbelig plaveisel. Een laag modder van eenige duimen bedekt hetzelve winter en zomer, hier en daar liggen verspreid vodden, oude matten, sloffen, verrot huisraad, sporen van bloed!

Maar de bewoners dier huizen zijn afzichtelijker dan deze zelf. Die straat is namelijk eene verzameling van de afschuwelijkste sluipholen der prostitutie en van de gemeenste tapperijen en kroegen. Het is dáár, dat de arme handwerksman zijn door slecht voedsel ondermijnd lichaam geheel te gronde rigt; dáár drijven brooddronken soldaten hun baldadig spel en misbruiken in hun toomeloozen overmoed de wapenen, hun tot 's lands verdediging geschonken.

De andere huizen echter bieden nog beklagenswaardiger schouwspel. Daar vindt men ook armoede, afgrijsselijke armoede, maar die zich toch schaamt, om openlijk der schande het hoofd te bieden; daar woont toch eene soort van menschen, die arbeiden willen

voor hun dagelijksch brood. Helaas, helaas, wat heeft de ellende van hen gemaakt! De huwelijksliefde spoedig na het huwelijk geheel gedood; de man werkt den geheelen dag als sjouwer, als schoenpoetser, op een fabriek misschien, komt t'huis en vindt een koud, vochtig hol, met eene bedstede voor hem en zijn vrouw en wat stroo met een deken voor de kinderen. Dat bevalt hem niet, hij gaat uit, naar de kroegen daarnaast, verspeelt daar gezondheid, eer, deugd, geld! Ongelukkige, wat doet gij? In luttel uren verspeelt, verbrast, verliederlijkt gij het zoo zuur verdiende weekloon; Zaturdag avond ontvangt gij het, Zondag avond is er niets meer van over. Hij komt te huis, dat wil zeggen, hij wordt te huis gebragt door de metgezellen zijner liederlijkheid. De vrouw is woedend van toorn en van verdriet. De misdadige echtgenoot wordt begroet met stompen, met vuistslagen, met krabben; de man verweert zich; de buren bemoeien er zich meê, trekken partij, en binnen weinige oogenblikken is de geheele straat in oproer, tot dat de policie de menigte uit elkander drijft.

O gij, die in alle genoegens der weelde baadt, gij weet het niet, gij gelooft het niet, wat ellende daar geleden wordt. Gij die een huis bezit met tien of twaalf kamers, fraai en naar den laatsten smaak gemeubeld en van alle gemakken voorzien, gij kunt u geen vertrek voorstellen van 16 of 20 vierkante voeten, bewoond door man, vrouw en zes of zeven kinderen, met hun allen slapende op één bed en één hoop stroo, zonder licht, zonder vuur. Wat zal het

gevolg zijn van die ondereenmenging van jeugd en ouderdom, mannen en vrouwen, onschuld en bedorvenheid? Gij, die voor uwe zonen en dochteren rijke erfgoederen bezit, die ze tot schitterende betrekkingen opleidt, gij weet niet, hoe daar de ouders heimelijk verheugd zijn, als een van die schepselen de ellende niet langer behoeft te dragen; niet dat het hun niet smart, maar toch — na eenige dagen beseffen zij, dat het toch weêr een mond minder is om te eten. Gij, die een meisje, eene geliefde vrouw bezit, die gij teêr bemint, zonder welke gij meent niet te kunnen leven, gij begrijpt niet, hoe de dagelijksche ellende de gemoederen verhardt en versteent, hoe vloeken en verwijten daar gebruikt worden in plaats van liefkozingen en goede woorden; hoe mannen hunne vrouw kunnen slaan, hoe vrouwen van het vrouwelijke niets overhouden dan de gedaante, en verharden tot tijgerinnen van woestheid en wreedheid.

Dat lijden van de arme klasse is een onderwerp dat dikwijls, wel duizendmaal behandeld is, en toch hebben de meeste menschen er eene verkeerde voorstelling van. Vooreerst noodzaakt de drang van omstandigheden, aan den arme zijn toestand zoo gunstig mogelijk af te schilderen; daarom op de arm- en stadsscholen de eeuwige vergelijking tusschen hutten en paleizen, het inprenten van gehoorzaamheid en onderworpenheid aan hunne meerderen in rang en fortuin, daarom eindelijk de gelijkenis van Lazarus en den rijken man: de arme, verschopte, met zweeren bedekte Lazarus deelt in de zaligheden des hemels,

de rijkaart versmacht en lijdt onduldelijke pijnen in de hel. Zoo ook van Alphens: „Die afgeleefde man, die bijkans nakend zit, En bibbrend van de kou, Mij om een duitje bidt, Is even goed als ik."

Door zulke vertelsels wordt de arme zelf in bedwang gehouden en met zijn toestand verzoend, den rijke wordt echter verteld, dat de arme zoo lijdzaam zoo braaf, zoo edel is. 't Is evenmin zoo.

Het is eene treurige, maar onmiskenbare waarheid, dat de armoede in de meeste gevallen misdaad na zich sleept, omdat het gedurige lijden onverschillig maakt en verhardt. De zenuwen worden hoe langer hoe meer afgestompt en verliezen steeds meer hun prikkel, de banden des bloeds binden zoo naauw niet, als bij de meer gegoeden. Gaat in de eerste de beste armenbuurt, daar zult gij mannen hunne vrouwen, vrouwen hare kinderen onbarmhartig zien mishandelen. Het gedurig ploeteren en tobben om wat brood en wat aardappels te kunnen verdienen, het vechten, schelden en vloeken, het gemis van vaste grondslagen aan zedekunde en deugd, de voortdurende ontbering van alles, wat den lust voor het goede en schoone kan opwekken, het gebrek aan kunstgevoel, doen van lieverlede den zedelijken mensch insluimeren, en maken van hem slechts een wezen, dat bij de dieren slechts het ellendig voorrecht bezit, van veel meer behoeften te hebben en er veel minder aan te kunnen voldoen. De geheele week moet besteed worden om de huur te betalen van een 's zomers smoorheet, 's winters ijskoud en vochtig hol, om zich eene schamele dekking,

een weinig ongezond voedsel te verschaffen; is er niet in voldoende mate, zijn er slechts twee stukken brood voor drie kinderen, dan zullen ze het elkaâr met geweld ontrukken. Is er in het geheel niets, dan moeten zij het bedelen of stelen.

En als dan de week om is, en er is weêr nieuw geld, en er zijn weêr twee of drie rijksdaalders voor acht of negen menschen, dan zijn ze den koning te rijk, dan wordt de jeneverflesch gevuld, er wordt gedronken, gebruld, getierd; ziedaar de uitspanning van den arme!

Ik herhaal het, de arme gevoelt zich zelf niet zoo ongelukkig als men wel denkt. Dat hij het is, is echter buiten kijf, maar hij zelf is gevoelloos, is onverschillig onder zijn lijden, als de nood hem ten minste niet al te hard prangt en nijpt, als hij zijne maag nog even vullen, zijn lichaam nog even bedekken kan.

II.

Op zekeren avond was het koud en guur, het plaveisel was slijkiger, de plassen grooter, de huizen somberder, smeriger dan gewoonlijk. Sommigen waren echter helder verlicht, en daarachter weerklonken luide toonen van eene beestachtige vreugde. De onderste verdieping van die huizen telde gewoonlijk twee ramen, daarvoor waren groote chassinetten, beschilderd met stadsgezichten, jachten of danspartijen. Ging de deur open, dan kwam u een benaauwde lucht van bedorven menschenadems, jenever en tabak te gemoet. Het inwendige was dan ook in het begin geheel ondoordringbaar voor het oog. Wanneer men

langzamerhand zich gewend had, om in die verpeste atmospheer adem te halen en de tabak en jenever-dampen te doordringen, die dwarrelend naar boven stegen, dan ontwaarde men een 50 of 60 voet lange en 20 voet breede zaal. De zoldering was iets meer dan manshoogte verheven, hetgeen de benaauwdheid vermeerderde. Ze bestond uit planken, hier en daar met balken geschoord. In de tusschenruimte hadden eenige kladschilders evenwel gelegenheid gehad hun talenten bot te vieren, want die waren beschilderd met eene soort vleermuizen, dat echter bij nader onderzoek Cherubijntjens of Kupidos bleken te zijn (ze zullen 't wel zoo naauw niet genomen hebben met Grieksche of Christelijke Mythologie). Op elke 5 of 6 voet afstand was eene soort portiek of Gothische deur in den zijwand, waar dan aan een ijzeren arm een katoenen pit haar droevig schijnsel ter naauwernood door een vuil en verweerd glas kon doen dringen. Tusschen deze portiken hingen schilderijen, meestal de anti-platonische liefde voorstellende.

Aan den ingang der zaal bevond zich het buffet, van achteren ingesloten door eenige rijen planken, gestoffeerd met de verschillende toestanden van alkohol. De waardin was de koningin van deze plaats. 't Was eene gebochelde heks van ten hoogste vier en een halve voet. Haar gelaat had de vuile, ongelijkmatige kleur van een verweerden huisgevel; alleen haar eigen gevel, haar neus, bood een liefelijk schouwspel van de schakeringen van rood, van *rose* af tot de kleur van beetwortels en violet toe. In hare ooren hingen

groote *gedoubleerde* gouden oorbellen. Onder haren heuvelsgewijs gevormde boezem, die echter ten gevolge harer mismaaktheid, zich slechts naar eene zijde, maar daar ook zeer volumineus had ontwikkeld, welfde zich een afzichtelijk dikke vleeschzak, dien zij zelf met den naam van „mijn pens" bestempelde. Van achteren gezien had zij de gedaante van een parallelogram, of scheef vierkant. Eene roode verschotene japon, tot het sleutelbeen open, drie dikke halskettingen op haar buik neêrbengelende, en een geel zijden schort maakten haar toilet uit; eene torenhooge muts, met fladderende groene linten bedekte haar hoofd, welks hairen de kleur hadden der Scheveningsche honden, die de vischkarren voorttrekken. Hare afzichtelijke, vergroezelde handen, met breede, valsche ringen bedekt, staken aan de uiteinden van twee raauwe beetwortels, waarmede haar armen veel overeenkomst hadden, uit de wijde mouwen van haar japon.

Daar naast stond haar beminde of *époux devant Dieu*, zoo als de Franschen zeggen, in de gedaante van een reusachtigen, mageren kerel, met gouden ringetjes in de ooren, dikke knevels en bakkebaarden. Zijn weelderig donkerbruin haar was in duizend kleine lokjes gekruld en in het midden gescheiden. Zoo ook bestonden zijne bakkebaarden uit honderde kleine krulletjes en men vertelde dat de kapper iederen morgen bij hem kwam en alsdan wel twee uren werk had aan zijn hoofd. Verder was zijne kleeding even zoo uitstekend als van zijne echtgenoote. Thans was hij echter in klein tenue, zoodat men een fijn batisten overhemd kon waarne-

men met roode en blaauwe bloemen bezaaid. Om zijn hals prijkte een vuurroode das, waarvan de slippen met een gouden band werden te zamengehouden. In zijn vestjeszak tikte een dik, gouden repetitie horologie, met eene duim dikke gouden ketting. In zijne kracht zag men hem echter eerst des Zondags, wanneer hij uitging, met grijzen jas, vest en pantalon en zwarten Garbaldihoed, of omgekeerd, geheel in het zwart met grijzen Garbaldihoed. Dan was zijn baard meer dan gewoonlijk aangezwart, zijn bottines glimmender dan gewoonlijk.

Op dit oogenblik zat het echtpaar juist eene verzoening te vieren, waartoe zij al den tijd besteedden, gedurende welken de waardin geen glaasjes klare met suiker (met eene pijpensteel er in, opdat de verzoeking voor de gasten niet te groot zou zijn om een lepeltje, ware het ook maar van pleet, mede te nemen), heete *pons* of *rhum* moest schenken aan hare vrolijke bezoekers. Bier, koffij ef thee waren aristokratische dranken, en prijkten niet op de planken van het buffet. Die verzoening was noodig geweest, omdat ze dien middag hunnne fisike krachten op elkander gemeten hadden. De waardin had namelijk bemerkt, dat „meneer" de citadel van eene der Odalisken van hunnen Tempel had willen bestormen, en daar deze vesting niet den minsten tegenweer bood, had zij het zich tot plicht gerekend, haren echtgenoot op het pad der deugd terug te brengen. De echtgenoot had het echter kwalijk genomen, en men was begonnen van weêrskanten vuistslagen, stompen

en krabbels uit te deelen, ten gevolge waarvan het rechteroog der Megera met een blaauwgroenen, dikken krans omringd was. Zulke tooneelen hadden dikwijls plaats, want de bekoorlijkheden der waardin waren zoodanig, dat ze haar minnaar niet lang konden boeien, en, hadde zij niet altijd gezorgd den sleutel der geldlade in haren zak te hebben, waaruit de grootste verleiding hem niet kon verwijderen, hij ware haar zeker reeds lang ontvlucht. Die stand van zaken echter maakte dat „Meneer" altijd den eersten stap tot verzoening deed, waarop „Madam" dan ook niet lang haatdragend bleef, en zij de nieuwe verbindtenis met ettelijke glazen brandewijn bezegelden.

Op het oogenblik waarvan ik spreek zaten zij juist arm in arm gestrengeld te vertellen aan een jong werkman, die voor het buffet op een stoel zonder leuning gezeten, de ellebogen onder het hoofd steunende, naar hem was komen luisteren, ademloos en uitgeput vau het dansen en hollen.

Aan den anderen hoek der zaal toch bevond zich eene *estrade* van twee voet, waarop vier muzikanten stonden te spelen. Het orkest werd gevormd door een trompetter, met een grooten pruim tabak onder den linkerwang, eene viool, fungerende voor primo, secondo en alt, en eene contrabas: een lange kerel met rood, kort afgesneden haar, gecoiffeerd met eene pet, waarvan de klep over zijn linker oor hing en een cigaar in den mond. Dit was een weelde, die de drie anderen zich niet konden permitteren, maar de contrabas-

sist blufte dat hij eenmaal Wieniawski had geaccompagneerd in het orkest van den schouwburg, en daarom durfde hij altijd tien stuivers per avond meer vragen dan zijn confraters. Hij vergat er bij te vertellen, dat hij bij die gelegenheid uit het orkest was geworpen, wegens dronkenschap en onkunde. Hij speelde namelijk nooit anders dan op de losse snaren e, a, d en g, en die waren ook voldoende voor de tonica en dominant van al de toonsoorten g, d en a, waarin de onsterfelijke komponisten van „twee violen en een bas (ter)," „en der is en gaatje in," „en hij moppert alweer," enz., geschreven hadden en waarop de bevalligste quadrilles, waltzen en galops uitgevoerd werden. Ten gevolge daarvan achtte hij het niet noodig zijne linkerhand te gebruiken om de snaren te drukken, en hield die dan ook altijd in zijn linker broekzak, ze alleen voor den dag halende om zijn smerige cigaar eens om te draaien en dan weêr in den mond te steken. De vierde muzikant eindelijk, sloeg afwisselend tamboerijn en triangel en had ook een pruim tabak van groote afmeting achter de kiezen. Geschrevene of gedrukte muziek had geen der heeren voor zich; zij speelden alles uit het hoofd.

In het midden der zaal eindelijk bevond zich de dansende menigte in alle schakeringen van ongebondenheid en dronkenschap.

Dat publiek bestond uit soldaten, alle met hunne sabels en pallasten gewapend, mariniers, matrozen, orgeldraaiers en allerlei tuig, de meesten dansende

met hunne respective bemindes, of, zoo ze er geen meêgebragt hadden, was er ruimschoots gelegenheid eene *partner* te vinden onder de nimfen van 25—30 jaar, die dezen tempel als priesteressen dienden, edoch niet in de dienst van Vesta. Nu en dan werd door dezen de dans afgebroken om eenige teugen uit de jenever-glazen te nemen, die op de langs den wand geschaarde tafeltjes stonden, en inwendig meer en meer verhit, hernamen ze op nieuw den dans, tot dat ze, hijgende en afgemat, in een hoek der zaal neêrvielen, en de conquête trachten te maken van den een of anderen matroos of militair.

„Bah! da's flaauwe kost," riep een reusachtig orgeldraaier, terwijl hij den inhoud van zijn glas op den grond smeet, „dan heb ik hier betere." En hij haalde een klein fleschje uit zijn zak, gevuld met lampspiritus of voorloop, waaruit hij van tijd tot tijd een teugje nam. „Wat is dat voor goed?" riepen eenige matrozen, terwijl ze op hem toeschoten en hem de flesch zijns ondanks afnamen. „Hier die flesch, beroerlingen," riep de orgeldraaier, „hier bl..... waterrotten, of ik sla jelui de pooten van mijn orgel op je bakkes." En hij begaf zich naar het genoemde voorwerp, dat in een hoek der zaal op een schraag stond te rusten.

„Kom aan, hou je bedaard," sprak een der bezadigste matrozen, we zellenet ommers niet uitdrinke, we wouwe maar es zien, wat dat ver goed was. 't Ruikt net eender as dat goed, dat Roel de waterduvel altijd zoop, die an et *tralirium tremens* is gekrepeerd op de reê van Betavia."

„Bah! da's goed om je hart af te brande," zei een ander, „*trima kassi banjaq*, ik lust het niet, hoor," en hij gaf den orgeldraaier zijn flesch terug.

„Kom, jelui weten niet wat goed smaakt," riep de orgeldraaier, die, dank zij de liefkozingen van *vurige Ka*, weêr wat tot bedaren was gekomen. „Zie je," sprak hij, een teug nemende en het vocht, na er alle deelen van zijn mond meê nat gemaakt te hebben, naar binnen slikkende, „de jenever, ik weet niet, wat julli an dat goed heb. Ik heb ze ook eerst gedronke, en op men vijf en twintigste jaar kon ik en halve kan per dag stouwe. Toe smaakte ze me niet meer, 't was net water met wat suiker en toe ben ik an de rhum gegaan. Maar dat kwam me wat te durabel. Daarom heeft en kennis van me, die oppaster is geweest bij en apteker, me dat goed an de hand gedaan. Hij zoop dat altijd uit een lampie daar die apteker glasies op kookte en waar—i dat lekkere goed in brandde. Zonde en schande is et, dat is et."

De waardin van het danshuis was vroeger keukenmeid geweest bij „grootelui." Daar hare bekoorlijkheden onvoldoende waren om de mannen te kluisteren, had zij de etenskas van Mevrouw tot hulp ingeroepen om haar minziek maagdenhart met een „jongeling" te deelen. De grootste omzichtigheid was hiertoe noodig, want Mijnheer en Mevrouw waren lui van de schrift. Ze was dan ook niet in de dienst gekomen zonder een getuigschrift van haar dominé, dat ze van onberispelijken levenswandel was en trouw de kerk bezocht. Nadat zij ook haar proef in het

kooken en „de wasch doen" had afgelegd, werd zij beschouwd als te voldoen aan de vereischten, in Mevrouw's advertentie gesteld, die voor een deftig protestantsch gezin eene keukenmeid verlangde van de pee-gee, van onbesproken gedrag en van vaste Christelijke beginselen." Des Zondags werd den geheelen dag geoefend, en daaraan namen al de bedienden deel. Mijnheer ageerde als voorzanger, dominé en organist; hij gebruikte daartoe een klein serafineorgel, dat alleen voor deze gelegenheid bestemd was. Tweemaal 's weeks kwam de Dominé bij de familie theedrinken en hield dan ook geestelijke oefeningen, en, was Mijnheer voor zaken uit, met Mevrouw alleen.

Waar zulke beginselen heerschten, kon natuurlijk een liefdehandel niet dan ter sluiks plaats hebben. Eindelijk had ons minziek maagdelijn dan het hart veroverd van een grenadier, wiens van kaarsvet druipende lokken (waarvan hij er twee, *militairement*, over de ooren heen, langs de slapen streek) en goed aangezwarte knevels reeds dadelijk een diepen indruk op haar gemoed gemaakt hadden, zoodra zij hem bij eene groote parade had ontmoet, naar welke zij met de jongeheertjes was gaan kijken. Het was haar echter eene groote kwelling dat zij de volheid van haar gemoed niet lucht kon geven, want de grenadier kon niet dan 's avonds en ter sluik komen. Zoodra „Jan" aankwam tikte hij zachtjes tegen de ruiten van het onderhuis, waar zich de keuken bevond. Mie ging dan aan Mevrouw verlof vragen, eene boodschap te doen, liet de deur op een kier

staan, en wip, sloop Jan de deur binnen, de keuken in en verborg zich in het turfhok. Mie kwam dan spoedig terug en de etenskas werd gekonfiskeerd ten behoeve van de militaire macht. Zondags avonds had Jan dikwijls permissie tot 12 uur. De gevolgen van dezen vertrouwelijken omgang (o wonderbare verwantschap tusschen zwarte knevels en minzieke maagdelijns harten!) bleven niet uit.

Mie probeerde toch eens om het op haar zenuwen te krijgen, een voetval voor Mevrouw te doen, niets baatte, zij werd de deur uitgezet en vermeerderde veertien dagen later de wereld met een klein grenadiertje, edoch zonder zwarte knevels, en dat, dank zij de mismaaktheid van mama, eenige weinige dagen later, na behoorlijk gedoopt te zijn, overleed. Na eenige tranen geplengd te hebben en nadat de zaak „een beetje uitgebloeid was," zocht Mie haar vroegeren Dominé weêr op, die eene advertentie voor haar plaatste, gericht aan de Christelijke stad- en geloofsgenooten, „voor eene gevallene Christin, die „echter, zoo de Heer wilde, weder zou opstaan en „eene som van ƒ 80 behoefde om eene kleine zaak „te beginnen, die dienstbaar zou gemaakt worden aan „de verspreiding van Gods woord." Gedurende den tijd der inzameling nam zij vlijtig bij Dominé les, zette, in plaats van haar zwierig mutsje, een neepjeskapje op, en spoedig was zij in eene welbeklante besteedstersaffaire geplaatst, waarvan de eigenares altijd catechisatie gehouden had, als een appeltjen voor den dorst, en omdat men daarmeê den Heer

toch altijd diende. Dank zij de lessen van Dominé, was Mie spoedig overal in de schrift en in de rechtzinnige leer te huis en verkreeg door zijne rekommandatie leerlingen bij de vleet. Haar grenadier was dadelijk na haar „ongevalletje" van garnizoen veranderd en had sedert niets meer van zich laten hooren.

Op een goeden dag ('t was juist cathechisatieavond) wordt er vreesselijk hard gebeld. De ontstelde Mie doet open, een manspersoon treedt binnen en de berouwhebbende Jan valt aan den fletschen boezem zijner geliefde, zijn rooden neus in haar neepjeskap verbergende. Nadat de eerste aandoening wat bedaard was, en men de kinderen naar huis had gestuurd (de rest zouden ze de volgende keer wel hooren) kwam het tot eene verklaring tusschen de zoolang gescheiden gelieven.

Jan was naar de „klas" (depot van discipline) gestuurd geweest, omdat hij op het horologie van zijn kameraad had willen zien hoe laat het was; van daar gedeserteerd en naar Rotterdam gevlucht, waar hij, met een rooden baard vermomd, net zoo lang schoenen poetste, tot hij de vracht naar Londen kon betalen, waar hij gebruik van maakte om zich vervolgens in te schepen naar Amerika, waar hij dienst nam bij de Znidelijken. Daar was hij in tijd van anderhalf jaar vijfmaal sergeant, korporaal, en weer soldaat geweest, en toen de geheele compagnie op één na doodgeschoten en er geen een Officier meer overgebleven was, bood men hem aan, om tot Luitenant bevorderd te worden. Hij nam het aan, werd

tevens belast met de administratie van de compagnie, en zat acht dagen later met het geld daarvan in zijn zak op de Great Eastern, die hem heel en behouden in Liverpool aan wal bracht, van waar hij weêr koers nam naar het oude geliefde Holland.

Jan trakteerde dien avond op rhummetjens met suiker en het vereenigde paar gelieven pimpelde net zoo lang, tot ze eindelijk onder de tafel rolden en de melkboer ze 's morgens arm in arm gestrengeld op den grond vond liggen.

Er werd besloten, daar de catechisatie en de besteedstersaffaire Mie niet zooveel opleverden als zij zich had voorgesteld, om te zien, met het geld dat Jan had meêgebragt en haar spaarduitjes te zamen, de een of andere „zaak" te zien te krijgen. Een leelijk accident was er echter nog. Jan was gedeserteerd, en kon elk oogenblik gepakt worden, misschien wel voor 4 of 5 jaar. Er zat dus niets anders op, dan den huisdominé in den arm te nemen. Op een goeden dag trok Mie haar stoute schoenen weder aan en belde aan het mooie huis van Dominé aan. Na een half uur wachtens kwam zijn Eerwaarde in de zijkamer bij haar, met *chambercloak*, pantoffels en den witten das *de rigueur*.

„Wat verlanggt gij, mijne dochter?"

Mie. „Och Dominé, daar heb ik 'en neif van me over gekreige die zes jaar in Amerika geweest het."

Dominé (met een akeligen glimlach). „Amerika! Dat land, waar die ongerechte Mormonen zich zwart verwen door hunne grouwelijkheden jegens den Heere!"

Mie. „Nou mot uwe weite, datti voor die tèd (*) gedeserteird was uit de klas, waarsenem na toe gestuurd hadde, om datti buitemedels gallege (bretels) gedrage had."

Dominé. „O die grouwelijke soldaten! Zij zenden een onschuldige zoo spoedig naar de gevankenis! Maar even als bij Petrus." . . . .

Mie. „Nou kwam ik u erès vrage, of uwe gein kans zag om der wat an te doen, datte senem niet pakke."

Dominé. „Mijne dochter, ik ben een dienaar des Heeren, een herder voor afgedwaalde schapen, maar ik behoor niet tot de wereldsche rechters, wat vermag ik tegen hen?"

Mie. „Och Dominé, ik wô alleen maar, dat uwe es moeite dei bij Meneir ***, waar ik zoo lang gediend heif, of die misschien grasie voor Jan kan krège."

Dominé. „Hoor ik uwen mond daar niet eene uitingge doen, die mijne ooren smaakt als gal en alsem? Spraakt gij daar niet het verfoeilijk woord „Jan" uit, de naam diens grouwelijken krijgsmans, diens mans des zwaards, die even als de wouw ofte kiekendief loert op de onschuldige kiekenkens en ze opvreet, den Heere tot grouwel, op uwe eer loerde en ze u . . (*zakdoek-effect*, *handen ten hemel*, *oogenverdraaiing*) . . . onnoozele, argelooze bloem, op uw negen en dertigste jaar ontstal, uwe eer, waarvoor ik altijd gewaakt had als de hond zijne lammerkens bewaakt?"

(*) Deze è uit te spreken als in het Fransche «père».

Mie. „Neen Dominé, het eeuwige vuur treffe hem, de wraak des Alomtegenwoordigen vergruizele hem tot pulver. —

Mie en Dominé zamen (eene afdalende chromatische gamma zingende). „De wraak des Alomtegenwoordigen vergruizele hem tot pulver."

Dominé. „Het is genoeg kind. Ik zal mijn best doen. Hoe gaat het met het Godsdienstonderwijs bij u aan huis?"

Mie. „O, bliksems goed, Dominé."

Dominé. „Gij zult den naam uws Heeren niet ijdelijk misbruiken. Gij vloektet daar eene vervloekingg."

Mie. „Vergiffenis Dominé, dat zit me nog in men hoof van gister avond, toen ik met Jan zoo" (ze wordt groen van schrik, omdat zij bemerkt dat zij zich heeft versproken).

Dominé. „Hoe, welke tale spreekt gij daar, wat hebt gij met uwen Jan gisteren avond uitgevoerd?"

Mie. „Och Dominé, uwe weit et, het was gisteren avond catechisatieavond, en toe kwam net men neif (die toevallig ook Jan hiet, zoo as die andere, (De wraak des Alomtegenwoordigen. . . ."

Dominé. „Vergruizele hem tot pulver. Amen)."

Mie. „Men neif zeg ik, die in Ameirika zoo mooi het leire bidde, en toe hebbe we de schape nog niet na heus gestuurd, maar wat piepzak gezet. . . ."

Dominé. „Wat is dat, piepzak?"

Mie. „Dat is seukerij (*), weit uwe, met gebrande straup, kaneil en veil breune seuker. En toe

(*) Deze *eu* moet worden uitgesproken als in het Fransche „heure."

hebbe we, al drinkende, de heele avond geoefend en gebede en Jan heeft voorgebede."

Dominé. „O! ik begrijp u, zoo als gij loffelijkerwijze iederen avond van den dag des Heeren doet, met een paar zusters in den Heere en een ongelukkigen, manken broeder, die de psalmen zoo schoon weet te accompagneren met zijne harmonica, het eenige instrument, dat ik kan uitstaan, omdat zijn geluid veel overeenkomst heeft met het orgelspel uit onze (*oogen ten hemel*) gezegende kerk. Ik houd anders niet van muziek, omdat het een werk is van Moloch en Baäl, een Sirenengezang om den zondaar in eene slapingge te sussen en regelrecht te voeren (*basseutel*) naar de eeuwige verdoemenis" (e *onder de lijn*).

Mie. „Jawel Dominé. Nou, zult uwe om me denke en es moeite doen voor me neif?"

Dominé. „Ik zal zien of een eenvoudig dienaar des Heeren nog eenigen invloed heeft op de verharde gemoederen van wereldschche rechters."

Mie. „Nou, dag Dominé, wel bedank. . . ."

Dominé. „Wees gegroet, gij lust van het oog des gezalfden, gij, uitverkorene onder de dochteren van Sion!"

Daarmeê liep de konferentie af. Drie weken later kwam Dominé zelf aan Mie vertellen, dat hij Mijnheer *** (die een hooggeplaatst rechterlijk ambtenaar was) had bewogen om voor Jan een goed woord te doen bij den Kolonel Knevelbluf, President van den krijgsraad in de provincie ***. Het gevolg was

dat Jan gedagvaard werd om zich vrijwillig aan te geven, hetgeen deze dan ook deed, en veroordeeld werd tot één jaar detentie in de militaire gevangenis te Leijden. Dit was het minimum van straf. Jan en Mie waren dan ook beide zeer tevreden, dat hij er zoo afkwam. Het geld van Jan werd (op *f* 75 na, waarvan hij alle weken een daalder kreeg, die Mie hem in de gevangenis stuurde) naar de spaarbank gebragt. Mie hield haar eigen duitjes ook goed bij elkaâr en toen het jaar om was, kwam juist het danshuis „Zeemansvreugd" in de *** straat open, en werd door Jan en Mie, onder de firma weduwe Petroleum en Cie overgenomen.

Deze uitwijding, geliefde lezers, was noodzakelijk, om u een denkbeeld te geven van het inwendige van de zaal, waar ik eene oefening bijwoonde, maar van geheel anderen aard dan de pas beschrevene. Ik wilde u namelijk eene preêk beschrijven, die ik eens bijwoonde, toen ik op een Zaturdag avond toevallig die straat indwaalde, en juist omdat het kontrast zoo groot was van het aspect dier zaal, in gewone tijden en op den tijd van de preêk, heb ik u de schildering van haar gewonen toestand, en van de personen, die er gewoonlijk verkeeren, niet willen onthouden. Want wat ik u wilde leveren is volstrekt geen Roman of Novelle, 't is alleen maar een schets van de ongeloofelijk groote misbruiken, die nog in onze maatschappij bestaan. Wat Roman of Novelle betreft, ik schrijf ze niet, om de eenvoudige reden, dat het mij geheel aan „plasticiteit," aan het grijpen en vatten van het zinnelijke ontbreekt.

Zoo kan ik mij een vriend, een broeder zelfs, dien ik in eenige dagen niet gezien heb, niet geheel en al, niet afgerond en duidelijk voorstellen; van daar dat ik beter karakters dan figuren, beter toestanden dan feiten kan denken en zoo ik iets beschrijven kan, dan zijn het de eersten. Ik hoor dikwijls menschen verzekeren, dat als zij de oogen dichtknijpen, zij zich den een of anderen persoon, het een of ander landschap of vertrek levendig voor den geest kunnen halen. Bij mij is dat niet het geval; ik herinner mij wel iedere individuële trek of eigenaartigheid, maar de totale indruk ontbreekt. Vele lezers zullen het onbeleefd vinden, dat ik hen nu met mij-zelf bezig houd, maar dat is weêr een trek van mijn karakter, van mijne antiplasticiteit, die zich bij voorkeur bezig houdt met het subjektive en van het objective geen begrip heeft.

Wanneer ik deze bekentenis doe, is het niet om mij-zelf wijs te maken, dat ik tot eene soort lager georganiseerde wezens behoor, als die welk het plastiesch objectief voorstellingsvermogen in meerderen of minderen graad bezitten. De kategorie van menschen, welke zóó georganiseerd zijn, is wel veel kleiner dan de andere, minder algemeen, maar als eigenaartige richting heeft ook zij haar doel, dat zij bereiken kan en moet. Wanneer men het geheele gebied van wetenschappen en kunsten in twee groote afdeelingen scheidt, dan zal men vinden aan de eene zijde de wis- en natuurkundige wetenschappen (sterre-, wis-, natuur-, schei-, plant-, dier-, mineraal-, waterbouw-

kunde enz.), beeldhouw-, schilder-, graveer- en teekenkunst, epische en didaktische poëzy, onder het bereik van bloedrijke en van lymphatische temperamenten of nuances van beiden, terwijl aan de andere zijde staan de filologische-, rechts- en staatswetenschappen (de rechten, filosofie, logica, theologie, de letteren, staathuishoudkunde enz.), muziek en dramatische kunst, lyrische en dramatische poëzy, onder het bereik van hypochondre of galachtige temperamenten of nuances van beiden.

De laatste rubriek bevat dus al wat betrekking heeft op den mensch, wat zonder den mensch niet bestaat (want de muziek is geen natuur: in de natuur komen wel tooneu voor, maar geen harmonie of melodie, vgl. de geluiden der dieren en de Aeolusharpen), terwijl de eerste datgene omvat, wat ook zonder den mensch zou zijn, het eeuwige, het Goddelijke. De zwaarte, de groeikracht, de wetten der statica enz. handelen naar van den mensch geheel onafhankelijke wetten; het eenige wat hij doen kan, is ze ontdekken en nasporen, en hun onderling verband nagaan. Verwonderd en opgetogen staart hij naar de grondelooze wijsheid, waarmede zij zijn ingericht, verbaasd en ontzet buigt hij zich voor dezelve in het stof, stelt ze zich voor als een bondel van evenwijdige, even sterke en even schoone stralen, die elkander op oneindig grooten afstand snijden in één punt. Dat punt noemt hij God.

De konsekwente wis- en natuurkundige is Pantheïst. Het spreekt van zelf, en dit geldt ook voor mijn

gevoelen omtrent de tweede kategorie, dat ik hier bedoel het natuurlijk resultaat van het konsekwente doordenken van een onafhankelijk man, en dat in deze stelling de storende invloed van dominés, catechisatie enz. gelijk nul gesteld wordt. In verband daarmede staat zijne richting in de kunst. De kunst is voor hem alleen eene nabootsing van de natuur, het edelst vertegenwoordigd in den mensch-zelf. De mensch, als deel van de natuur, als plastiesch, als handelend wezen, levert stof voor de beeldhouw-, schilder- en graveerkunst en voor het heldendicht. Het hoogste doel, dat de schilder bereiken kan, is de natuur getrouw na te bootsen, en de mensch zelf is eigenlijk het eenige aanrakingspunt, de brug waar door de eene richting zich met de andere verbindt.

De laatste rubriek is die van het onzinnelijke; wat voor de eerste de mathesis is, is voor haar de logica en de filosofie. Nooit was er een filosoof, die teekenen kon, of een mathematicus die een innig taalgevoel bezat. De filoloog en filosoof begrijpt, dat de God der Pantheïsten is een dom, redeloos, niet-intelligent wezen, dat wel op zijn verstand, niet op zijn gemoed (hart, gevoel) uitwerking uitoefent. Wat voor den wiskundige de natuur is, eene vereeniging van schoone wetten, dat zoekt hij in het menschelijke verstand zelf, tracht de wetten van het denken te doorgronden, begrijpt en doorgrondt een weinig, naast eene ontzaggelijke massa, die hij niet kan begrijpen en doorgronden en komt zoo tot het besef van één groote, eene Ur-intelligentie, die redelijk en verstan-

dig moet zijn, in oneindig grooter mate dan de zijne, maar wanneer deze toch het model, het mikroskopiesch afbeeldsel levert, knielt even als de mathematicus ook neêr en vindt eene *ultima causa rerum*, een *Deus remunerator et vindicator*, vindt het in een woord, noodzakelijk nog een koetsier op den bok te plaatsen, terwijl de mathematicus denkt, dat de paarden alleen den weg wel zullen vinden.

Zuivere typen van deze richtingen zijn echter zeldzaam. De meeste menschen bezitten een mengsel van beide, en deze twee heterogene elementen voeren in hun boezem een onophoudelijken strijd; eene geheel onvermengde richting, 't zij in het subjektive of objektive, wordt alleen bij geniën van den eersten rang waargenomen. Newton werkte 84 jaar lang om de abstraktste natuurwetten na te sporen en heeft nooit de liefde gekend. Heinrich Heine is een sterke type van de gevoelsrichting. Lees zijn leven en zijne werken. Tot welke richting gij ook behoort, nooit zult gij beiden navolgenswaardig vinden, maar de mathematicus zal hem uitlachen, terwijl de gevoelmensch bittere tranen zal vergieten, des te bitterder, hoe meer hij zich kan verplaatsen in den toestand, in de verschillende martelingen van het gevoel, die deze groote lyriesche dichter heeft geleden. Roerend is de beschrijving door Alfred Meissner van dat toonel uit Heines leven, waarin de kranke dichter, na twee jaar aan zijn ziekbed te zijn gekluisterd, door eene beroerte getroffen, half blind, zich op zijne krukken voortsleept naar het Palais de Louvre, door de woe-

lende republikeinsche volksmassa's van 1848 verlaten, hoe hij daar de Venus van Milo in het oog krijgt en door eene bliksemsnelle aaneenschakeling van denkbeelden in die Venus de personificatie weêrvindende van al het lijden dat hij heeft moeten doorstaan, aan hare voeten neêrvalt en in hevig snikkend schreien uitbarst. Die man was 48 jaar oud, medelijdend lachende lezer, en dus boven de jaren van wat gij *kalverliefde* pleegt te noemen. 't Is wel heel onverschillig, door welke oorzaak onze levensdraad wordt afgesneden, (permitteer me een oogenblik die heidensche gemeenplaats), maar ik heb toch meer respekt voor Heine, of, respekt is het woord niet, ik verontschuldig eer den man, die, de Hemelsche Venus (Urania) aanbiddende, en daardoor zijn morele existentie vernietigende, lichamelijk bezwijkt onder de kussen der Aardsche (Vulgaris), dan den berekenenden en gevoelloozen materialist, die alleen en veel ruimer de aardsche dienende, echter in zijn verstand een breidel vindt om de grens van zijne stoffelijke middelen en lichaamskrachten daarbij niet te overschrijden, terwijl zijn geregeld denken geen oogenblik in beslag wordt genomen door een insensuëlen, platonischen hartstocht. De nietdenker, die nimmer zijne maag aan zijn hoofd opgeofferd, nimmer zijn zenuwvocht tot de bevruchting eener diepzinnige gedachte verspild heeft, is het levendig beeld der gezondheid. Zijn gezicht is geen register der hersenen, maar ook geen voorbeeld van de verwoestingen, die zij veroorzaken. Zijn hoofd is geen werkplaats der gedachten, en ook daarom

geene der smarten. Van waar de gezondheid der dieren? omdat zij nog minder denken, dan hunne heeren (*). Dikwijls echter ziet men zulke verstandige materialisten groote domheden doen, vooral als zij zich aan den wijn overgeven; zij trouwen hunne keukenmeid en sterven aan eene overladen maag.

Wanneer gij Heine's Romantische Schule en Geschichte der Religion und Philosophie in Deutschland leest, zult gij een groot bewijs vinden voor de aangevoerde stelling, dat filologie, letterkundige wetenschappen en filosofie gepaard gaan met lyrische poëzy en hypochondre gestellen.

De richting, die deze soort in de kunst neemt, is geheel tegenovergesteld aan die der vorige. *Dáár* nabootsing, *hier* schepping, *dáár* verstand, *hier* gevoel, *dáár* werkelijkheid, *hier* fantazy. De schilderkunst b. v. is geheel duidelijk en natuurlijk in hare uitwerking op den mensch. Het zintuig des gezichts neemt eene teekening of schilderij waar, vergelijkt dat met het werkelijk bestaande, en al naarmate de illusie sterker is, zal men meer genieten. Het is het natuurlijk gevolg van de sterkte der nabootsing. Ook een dier wordt getroffen daardoor. Een vurig paard zal verliefde bewegingen maken bij het zien van eene schoone, geschilderde merrie; de musschen pikten begeerig naar de in wasch geboetseerde druiven van de spinnekop-etende, zonder vijgenblad theologiserende juffrouw Schuurman, de akeligste blaauwkous, die ooit tot verveling en verdriet van hare medemenschen

(*) Jean Paul.

Grieksch en Latijn is gaan leeren, in plaats een man te nemen en kinderen te krijgen.

Maar welke uitwerking heeft op diezelfde wezens de muziek? De meeste worden ongesteld, zij huilen en janken, hun zenuwstelsel wordt op eene onaangename wijze aangedaan. Hoe komt dat? Wat is muziek? Wie kan mij rekenschap geven van de uitwerking, die dezelve op ons organismus heeft?

Wanneer gij met inspanning en zonder uitwendige storingen luistert naar een goed muziekstuk, welke gewaarwordingen worden er dan niet in u opgewekt?

Nu eens is het u als werden al uw gevoelszenuwen naar uwe keel zamengedreven en dreigden u te verstikken. Is het in *mineur* geschreven, gij verbeeldt u een wijd geopend donker graf, een lange reeks zwarte mannen met eene doodsbaar; ze nemen ze stil en fluisterend op en langzaam trekt de stoet voort. Uit eene koets stijgen vier personen, het zijn de man en de kinderen van de overledene. Die overledene is uwe moeder. Wilder en harder wordt de muziek, dissonant wordt op dissonant gestapeld, en luider en akeliger wordt het geween der diep bedroefde betrekkingen. Of wel, gij ziet een man, groot en machtig eenmaal, van het toppunt zijner glorie afgestort, vervolgd, gevat, aangeklaagd. Daar zitten de rechters met hunne lange tabbaarden aan de groene tafel, waarop een doodskop staat. De wanden zijn met rouwfloers behangen. Twee mannen met zwarte kappen over het gelaat, alleen met gaten voor de oogen, houden lange flambouwen in de hand.

Daar wordt het vonnis uitgesproken. De beschuldigde gevoelt hetzelfde wat gij gevoelt. Zijne borst is benaauwd, zijne keel als toegenepen. Een der rechters neemt een stokje, breekt het in tweeën, en werpt het den schuldige voor de voeten.

Het tooneel verandert. De beschuldigde is nu op weg naar de geregtsplaats, een priester met een Christusbeeld vergezelt hem. In zijn leven heeft hij het nooit aangezien, thans kust hij het met vuur. Hij klimt de zwarte trappen van het schavot op. God, die man in 't rood! Den beschuldigde wordt alles groen en zwart voor de oogen, hij duizelt, hij bezwijkt. De blinddoek wordt hem voorgebonden. De doodgravers, bij het lijk der moeder waarvan ik sprak, slaan de touwen om de kist. Ha! daar valt de noodlottige bijl. O God! daar zinkt de kist in het graf. Gij uit een gil en valt achterover. Uw vriend zit naast u, tikt u op den schouder en lacht u uit. Wat is er dan toch gebeurd? De muziek ging al *crescendo* en *crescendo*, steeds verwarder en gillender werden de toonen, het eene orgelpunt volgde op het andere, eindelijk een zweeping van de *piccolo*, dat was het krassen van de bijl, terwijl zij door de gleuf van de stellaadje heênzakte, dat was het krassen van de koperen hengsels der doodkist tegen de touwen der doodgravers; *crescendo! crescendo!* Eindelijk een aanhoudende noot voor de basinstrumenten, waar al wat *discant* is een chromatische toonladder doorheêngilt, een harde slag op den tamtam — dat was het vallen van de bijl, het zakken van de kist.

Daar op eens gaat alles décrescendéren, de houten blaasinstrumenten zwijgen, het koperkwartet zet een prachtig, majestueus koraal in, en levert u eindelijk reine drieklanken, naar welke gij zoo lang gesmacht hebt. Langzaam en statig rollen de toonen voort, de meest verrassende harmonie boeit uw oor. Langzamerhand verdwijnen de muzikanten en al wat u omgeeft, voor uwe zintuigen, uwe lichamelijke oogen blijven op hen gevestigd, maar gij ziet ze niet meer. Het koraal wordt geblazen op het kerkhof, waar ge u zoo aanstonds bevond. De spanning op uwe keel houdt op, het bloed vloeit naar uw hart terug, en eene weldadige traan welt in uw brandend oog op. Zoeter en liefelijker klinkt de muziek. De zwarte begrafenisstoet verdwijnt geheel voor uwe oogen. Het mulle duinzand en de eenvoudige grasheuvels van het kerkhof maken plaats voor fraaie bloemperken, met vergeet-mij-niet omzoomd; citroenen en oranjeappels, met een zacht dons bedekt, gloeien als zuiver goud tusschen het donkere loof der acacia's door; myrthe en aloë strengelen hunne ranken ineen en bewierooken de lucht met liefelijke geuren; de bij verzamelt honig uit den bloedrooden kelk der anjelieren, op wier bladeren de dauw zoete tranen heeft geweend; de popjes ontdoen zich van hunne omwindselen, krijgen vleugels met duizend schakeringen en vliegen als kapel naar boven; de leeuwerik kweelt eene weemoedige melody; alles geurt, alles gonst, alles ademt, alles lacht! Het graf opent zich; eene gedaante, op wier gelaat hemelsche vreugde en

geluk schitteren, met een kalmen, liefelijken glimlach om den straks nog zoo kouden mond, stijgt er uit, en klieft langzaam en statig de doorzichtige, aetherreine lucht. Gij blikt naar boven. De zwarte duistere wolken zijn weggetrokken; blaauw en helder welft het firmament zich over u heên. Daar opent zich het kristallen koepeldak. Gij duizelt bij het zien van een gloed, als of duizende diamanten en parelen hunne schitterendste glansen hadden afgestaan om deze opening te verlichten. Gij ontwaart een man met lijdende doch zachtaartige trekken. Door zijn wit gewaad heen, ontdekt gij zijn hart, dat steeds geopend is en waaruit een gestadige bloedstraal opwelt, die echter het vlekkeloos wit van zijne kleeding niet besmet. Wijd opent hij de armen om de verheerlijkte gedaante, die uit het graf is opgestegen, te ontvangen. Hij bukt het hoofd, en gij bemerkt, dat het bloedt door de indrukselen van eene kroon van doornen. . . . . .

„Jan, een glas ijs," wordt er in eens achter u geroepen en gij ontwaakt uit uw droom, en ziet met verwondering dat de kapelmeester nog even kalm en geregeld de maat aanwijst en gij ontwaart niet de minste aandoening op al de blazende en fluitende gezichten. Op eens klopt hij af. Het tweede gedeelte van de symfonie is uit. Een levendig Allegro vormt het derde en laatste gedeelte. Tachtig maten vóór het einde ziet gij reeds overal handschoenen uittrekken om met meer gemak te applaudiseren, puntjens van sigaren worden afgebeten, de dames

grijpen naar de flakons, en men is verwonderd, ja men neemt het den kapelmeester zeer kwalijk, dat hij het Allegro nog eens repeteert. Het ongeduld kan zich niet langer verbergen. De zakdoeken worden voor den mond gebracht om het geeuwen te verbergen, dames beginnen met hare vriendinnen te fluisteren, gebrilde heeren beginnen de glazen van dit meubel af te vegen, gebaarde hebben hunne knevels reeds alle mogelijke spiraallijnen doen beschrijven, daar eindelijk, Goddank, komt een algemeen forto, de symfonie is uit. — Bravo! Bravo! klinkt van alle kanten. Dat beduidt in een concertzaal na eene symfonie altijd: Goddank, dat het uit is! Durfde men nog maar publiek bekennen, dat men ze leelijk vindt. Maar dat is onfatsoenlijk. Het potsierlijkste vindt ik altijd, lezer (gij zijt muzikaal, dat weet ik), wanneer een stuk van grooten omvang b. v. in *C* begonnen is en ongevoelig en langzamerhand naar *F* of een andere toonsoort moduleert. Eene maat rust. Bravo! Bravo! stampt en schreeuwt alles. Daar valt het orkest weêr dadelijk in, om weer naar *C* terug te komen, naar die vurig gewenschte toonsoort, die de enkele kenner al dien tijd in zijn gehoor heeft vastgehouden, wel wetende dat daarin vroeg of laat daarna moet teruggekeerd worden.

Na de pauze slaat het orchest een geheel anderen toon aan. Na een smeltend adagio voor oboë, somtijds afgewisseld door trompet en hoorn in terzen, begint een kokette walz van Strauss of Lanner (geen opgesmukte, diabolieke kompositie van den een of

anderen Salonvirtuoos, wier armzaligheid van gedachte en poëzy zich onder een overvloed van halsbrekende sprongen en kadanzen verbergt), of nog liever, men maakt de *Auffoderung zum Tanze* van Weber. Het tooneel van uwe verbeelding verandert weder. Thans is het eene danszaal die gij voor u ziet. Guirlandes van witte en roode rozen hangen langs de muren; lange spiegels, in gulden lijsten gevat, weêrkaatsen duizendmaal de lichten des bougies, die op vergulde of bronzen lustres in de zaal hangen. Bevallige blonde of bruine jonge meisjes, in schitterend wit gekleed, met boeketten op den boezem, en elegante kapsels in de lokken, zitten als eene rij witte rozen geschaard. Het leelijke van de danszalen, als heeren met opgedraaide knevels en kuiven, zwarte rokken, stijve witte dassen en naauwe bottines, jannen met presenteerbladen, koketterende en preutsche nuffen van beider sekse (van het mannelijk geslacht vindt men die het meest onder de Luitenants) enz. ziet gij niet. Eene der schoonen trekt meer bijzonder uwe aandacht, gij noodigt haar uit, en zonder gemaaktheid, bevallig en onbeschroomd, legt zij haar geglaceerd handtjen op den mouw van uw zwarten rok (die zwarte rok neemt veel van de illusie weg). De twee eerste, sterke deelen van den walz zijn voorbij; als een murmelende waterval, als een onafgebroken stroom van diamanten klinken u nog de snelle, kunstige diskantloopen in de ooren; daar treedt in eens het goddelijk trio in, waar de onsterfelijke componist alleen *wiegend* onder heeft geschreven, om ook uit te drukken wat *hij* gevoelde, toen de genius der toon-

kunst hem inspireerde tot dien hemelschen dans, en inderdaad, wiegelend beweegt gij u door de danszaal voort, inniger sluit gij uwe danseres aan uw hart, sterker omvat gij ze, uw adem is beklemd, haar boezem hijgt van zaligen weemoed en verrukking. Op eens raken uwe voeten den grond niet meer, uw hoofd nadert meer en meer het hare, een traan ontglipt haar oog en blijft op hare wang hangen als een dauwdrop op een rozenblad; gij hebt hare handen in de uwe geklemd, zoodat zij hem niet kan afwisschen; uw gloeiend aangezicht raakt het hare aan om dien traan tot u te nemen, en de engel der liefde brengt twee kuische lippen tot eenen onuitwischbaren kus te zamen — en de seraf, die de aarde lief heeft, schept voor u een zilverdroppel uit de bron der vreugde en dringt in uwe kloppende harten, en gij houdt hemel en aarde, zon en sterren, bloemengeuren en engelenmelody in uwe armen geklemd in de gedaante van één eenig wezen, dat u verstaat en bemint. Als gloeiend lava stroomt het bloed u door de aderen, 't is of al wat zwaarte, wat stof was aan uw lichaam, verdwijnt en zich oplost in doorzichtige aether, gij zweeft met haar door de balzaal heen. Op eens geeft gij een schreeuw, gij hebt aan den ingang der deur een doodsbleeke gedaante ontdekt. Een der koketterende Luitenants is hoe langer hoe magerder geworden en heeft eindelijk den vorm van een skelet aangenomen. Een ironische grimlach omspeelt zijn mond; op eene kleine viool, die hij onder den arm heeft maakt hij een krassend, zagend geluid, ge-

heel in disharmonie met de heerlijke toonen van daareven. Hij vliegt toe op uw engel, rukt haar uit uwe armen en .... gij ontwaakt, verschrikt van het geschreeuw en gejoel van eenige uwer vrienden, die u half spottend vragen: „wil ik ook wat sodawater voor je laten aanrukken?"

Zijt gij nu nog in den tijd, waarin men na elk bal veertien dagen lang op zijne danseuse verliefd is, en twintigmaal daags voorbij haar huis sluipt om een glimlach of een blik van haar (!) te bekomen, dan zult gij u bij deze gelegenheid het laatste bal voorstellen, daar gij waart; zijt gij stabile en solide (?) geworden, d. w. z. zijt gij geëngageerd (ik heb wel eens gehoord dat deze pseudo-interessante toestand eene machtige rekommandatie is aan onze Akademie, voor de afdeeling O.I.A.), dan zult gij misschien een naar en donker voorgevoel krijgen van het aanstaande verlies uwer bruid in 't zicht, door de machinatien van een of ander „klein herootje, met glimmend chakootje, de haren heel vetjes, geregen heel netjes, in een heel naauw korsetje, met een schilpad lorgnetje" en daarom quasi-bijziende.

Het laatste gedeelte eindelijk van het koncert, hetwelk ik mij voorstel dat gij hoort, bestaat uit een of ander volkslied, de Marseillaise bij voorbeeld. Hoe tintelt en bruischt uw bloed dan weêr naar de toppen uwer vingers en naar uwe beenen! een beurtelings koude en warme stroom (zoo koud, dat ik dikwijls sta te rillen en klappertanden, als ik zulk een stuk hoor) vloeit u door de aderen. Gij stelt u een overwinnend leger voor, jongelingen vol geestdrift, grijze veteranen vol

edelen moed, trekken voor uw zielsoog voorbij; met een ernstig, blijmoedig gelaat, vol van het gewicht van de plichten die op hen rusten, trekken de Officieren aan het hoofd hunner manschappen; om ze u goed voor te stellen moet gij juist de *antipoden* nemen van de hansworstjes, die in vredestijd de conversatielucht in alle kleine garnizoensteden bederven. Vaandels met den overmoedigen trotschen adelaar er op, kanonnen, ammunitiewagens, pontons, de schitterende uniformen, alles trekt u voorbij en boeit of verblindt u beurtelings. Daar zet zich alles in gevecht, de geweren en stukken branden los, gretig snuift gij de kruiddamp in, het leger trekt de overwonnene stad binnen, plundert, rooft, schoffeert; gij ziet het niet, het zwarte ontbreekt van uw schilderij, en alles is eer, roem, glorie. Misschien denkt gij u op dien gindschen heuvel een kleinen bleeken man met grijzen jas en steek — hij heeft een verrekijker in de hand en staart met aandacht in de verte. Het is Bonaparte, de Cesar der Nieuwe Geschiedenis, de arend onder de roofvogels, de leeuw onder de wouddieren, „l'homme-peuple, comme le Christ était l'homme-Dieu," of wel, gij verbeeldt u in die troepen te zien de Nederlandsche, onder bevel van Willem van Oranje, die het geschonden volkenrecht komt verdedigen tegen gewijwaterd papenbedrog en brullend gemeen, of gij zijt op de boot van van Speijk, kort voor dat hij zich in de lucht laat springen, en — uw hart zal hoorbaar bonsen en opspringen in uwen boezem. Ja lezer, al zijt gij nog zoo flegmatiesch, en al hebt gij

u verhard tegen al wat gevoel is, en al hebt gij van alles met wreede hand het sierlijke vernis afgekrabt, om u te vergasten aan de wanhoop der naïve onschuldigen, die nog niet van hunne illusies genezen waren; al noemt gij begraven van geliefde betrekkingen het onder den grond stoppen van een tot verrotting overgaand organisch ligchaam, en huwelijk eene pyramidale domheid of eene solide geldspeculatie en vaderlandsliefde een janklaasserij voor het gemeen, al zwetst gij nog zoo hard, dat gij kosmopoliet zijt en al hebt gij medelijdend de schouders opgetrokken over de gekken die in November ll. de Oranjekleur droegen — wanneer gij het Hollandsch volkslied van Wilms en Tollens hoort, dan zult gij een oogenblik al wat laag, zelfzuchtig, onverschillig, al wat droogstoppelig (de uitdrukking is gewaagd, *mais — va pour* droogstoppelig) aan u was, een oogenblik verdwijnen en gij zult nog even als een knaap met welgevallen naar de „nationale driekleur" zien, ja, den volgenden dag tref ik u misschien aan op de parade.

Zoo is de muziek. De machtigste hefboom, om de menschelijke hartstochten in beweging te brengen. Schaf de muziek af, en weldra zullen uwe kerken ledig, uwe regimenten inkompleet zijn. De soldaat trippelt met zoo'n zelfvertrouwen achter een goed muziekkorps, daardoor begeesterd, dronken gemaakt, zoo gij wilt, werpt hij zich, niet als een ontembare leeuw (die vergelijking deugt niet), maar als een dolle hond op de vijandelijke troepen, en ontziet sabelhouwen noch

schroot, noch kogels. Gaat in eene kerk; zoolang het orgel niet speelt, vindt gij alles zoo akelig, zoo koel, zoo onpoëtisch (als gij, zoo als ik hoop, van de *peegee* zijt) en de zwarte hoedjes en de neepjeskapjes en witte dassen en gluipende uitgestreken gezichten mishagen u zoo, en als gij den dominé met zalvend gezicht den kansel op ziet treden, denkt gij onwillekeurig aan schijnheiligheid en huichelarij, maar zoodra is het orgel niet begonnen, of de wanden der kerk vallen weg en de neepjeskapjes en zwarte hoedjes verdwijnen en alles ademt liefde, vrede .... hoop! Zoodra het *prestige* van de muziek gemist wordt, zal men over vijftig jaar geen twee percent menschen meer vinden, die naar de kerk gaan. *Et pour cause!*

En van waar die machtige invloed der muziek? Omdat zij, hoewel zinnelijke lucht, zinnelijke ooren tot *media* behoevende, in haar aart en wezen echter geheel onzinnelijk is. Eene kunstige berekening kan mij de juiste verhouding opgeven, tot in duizend decimalen toe, van de relative lengte der snaren en pijpen voor de seconde, terz, quart, quint enz., en het juiste getal oscillaties voor een toon van deze of gene hoogte, maar de grondigste psycholoog kan mij niet verklaren, waarom dit muziekstuk mij godsdienstig, dat krijgshaftig, een ander weêr weemoedig stemt; omdat de muziek is een wonder, een middelsoort tusschen gedachte en verschijning, een geest, die echter maat en tijd behoeft, een materie, die geen ruimte noodig heeft, een verbinding tusschen stof en geest, tusschen het fisische en metafisische, eene bron van hoop, een uitvloei-

sel van de volmaakte Harmonie, van de eeuwige Melodie, eene onzinnelijke incarmatie van de Godheid.

De muzikale mensch is Deïst.

En daarom, lezer, wanneer gij een sprankje, een vonkje van dien goddelijken gloed in uwen boezem voelt blaken, ofschoon het u ontbreekt aan mathematico-musicale vorming, en ofschoon gij u moet behelpen met een ouden rammelkast van een piano, die op eene verkooping geen tien gulden opbrengt: ééne musikale gedachte, waarmede uw zenuwvocht uwe hersenen bevrucht, in uw eigen gemoed gekoesterd en opgekweekt, is meer, is oneindig meer waard dan alle mogelijke halsbrekende vingergymnastiek en toetsenpletterij.

De menschen van de mathematische rubriek kunnen het zeer ver brengen in de techniek, het materiële van de toonkunst, de wonderkinderen in dat vak worden hoe langer hoe jonger, ja ten laatste zullen de zuigelingen reeds vervaarlijke basloopen op den boezem hunner moeder uitvoeren — maar nooit zal er een vergelijking te maken zijn tusschen dat en de scheppende kracht, of zij moest uit te drukken zijn door de cijfers *nul* en *oneindig groot* (in mathem. zin).

Het technische gedeelte van de muziek behoort dan ook wel degelijk tot de nabootsende kunsten en dus tot mijne eerstgenoemde rubriek. Zoo als de schilder de natuur nabootst, zoo speelt de muziek-exekutant de geschrevene noten na; onbegrijpelijk vlug kan hij wezen; de grootste moeilijkheden uitvoeren met een

gemak alsof hij een kop thee drinkt; „Bravo; God, hoe is het mogelijk! Man, man, hoe krijg je het gedaan!" en dergelijke uitroepen slurpt de gevierde virtuoos met wellust op. Gij dwaze toejuichers, het is Jantje of Keesje niet, het is Thalberg, Liszt of Kuhlau, dien gij hebt toegejuicht.

Niet dat ik alle verdienste aan het exékuteren wil ontnemen; waar zou het heên, als iedereen komponeerde en men geen goede spelers meer had? Liszt, Wieniawski, Vieuxtemps, Thalberg zijn ook als exékutanten wonderen, maar het liefst hoor ik hen fantazeren; ja datgene, waarin Wieniawski, die God van de viool, mij steeds het meest boeide, waren niet de concerten van Mendelssohn of Bériot, nog veel minder de kunstjens (waartoe zelfs een man als hij zich moet vernederen) van het Carnaval de Vénise, maar zijne allerschoonste, diepgedachte, edelgevoelde Elégie, door hemzelf gekomponeerd.

Tot welke van de beide kategorien de schrijver van dit stuk behoort, behoeft bij u geen punt van lange overweging te zijn, wanneer gij hebt opgemerkt, dat hij u van de *** straat te 's Gravenhage, door een verhandeling over het paupérisme, dóór eene femelende aanzienlijke familie, een schijnheilige dienstmeid en een gedeserteerden gaauwdief, over Heinrich Heine en de Venus Urania eindelijk naar pianovirtuozen en muziek in 't algemeen gevoerd heeft. Dat zou hij zeker niet gedaan hebben, als hij een hexenmeester was in het differentiëren en integreren, of integraliseren; hoe zegt men toch?

Datgene nu, wat ik u beschrijven wilde, was een preêk. —

III.

Zoo als ik u dan begon te zeggen, was ik op een Zaturdag avond in die straat verdwaald geraakt. Hoe zal ik u vertellen. Ik was met twee mijner vrienden van Delft komen wandelen, ten einde te zamen naar de Opera te gaan. Onderweg hadden wij ons onderhouden over verschillende zaken, onder anderen ook over de moraliteit der Residentie. Mijne vrienden, die niet zoo goed te 's Hage bekend waren als ik, konden niet gelooven, dat in eene Koninklijke Residentie, uitwendig zoo prachtig, eene straat werd aangetroffen, wier bewoners in zedeloosheid en onbeschaamdheid, niets voor dergelijke straten te Amsterdam of Rotterdam onderdoen. Ik zoude u wel gaarne het gesprek verhalen, dat wij naar aanleiding van dien begonnen, maar bij de begrippen van kieschheid die de meeste menschen aankleven, zou ik vreezen misschien iemand te kwetsen of te doen blozen. Anderen zouden zeggen, dat moraal in een Studentenalmanak niet te pas komt.

Sommigen (en daartoe behooren vooral de dames) lezen daarin liever histories van engagementen, die aan- of afraken, met al den aankleve van dien, als woedende oude heeren, jaloersche vriendinnen, beschrijvingen van studentenkamers, bruine Marie's, blonde Mina's enz. enz. enz. De geheele winter

wordt dan besteed met uit te vorschen wie en wie en wie de schrijver toch wel met zijn gefingeerde personen op het oog heeft gehad (want meestal zijn het *waarachtige histories*), en de gissingen daarnaar brengen eene aangename agitatie in den anders vrij vervelenden konversatietoon van een oud klein canaille van een stad als Delft.

Zonder nu iets op de verdienste van dergelijke stukken te willen afdingen, is het *thema* engagement zoozeer in alle mogelijke toonsoorten en *rhytmi* beschreven, en vind ik den kupido der 19e eeuw, die van een aardig naakt knaapje met blinddoek, boog en pijlen, een misanthropiesch jongeheer is geworden met een kachelpijp op en glacé handschoenen aan, zoo'n akelig kereltje, dat *die* soort histories mij het allerminst interesseren.

Dit als kleine bijdrage tot de engagement-historie-monopolie-afschaffing.

Wat nu het gesprek aangaat, dat ik met mijne vrienden had over de moraliteit in groote steden, ik deel dat hier niet mede, omdat mijn gevoelens daarover *te veel* afwijken van die van den geachten lezer en der betooverende lezeres. Ik was laatst eens in een gezelschap van menschen, met welke ik op vertrouwelijken voet genoeg stond, om oprecht mijne meening over sommige dingen te zeggen. Deze menschen nu staan overigens ter naam en faam bekend als allerfatsoenlijkst en nu ontdekte ik als allertreurigst bewijs tegen mijne eigen moraliteit, dat, wat ik als hoogst immoreel en verderfelijk aanmerkte

door hen als *quite fahionable* en geoorloofd werd beschouwd, en omgekeerd. Ik heb toen een schrik gekregen om een verderen blik in mijn binnenste te slaan, uit vrees van mijzelf als het grootste zedelijk monster te gaan beschouwen, dat de hel ooit heeft uitgebraakt. Daar nu eene nadere kennismaking met mijn persoon den geachten lezer of de betooverende lezeres zou overtuigen, dat mijn uiterlijk hoegenaamd niet bloeddorstig of ontzagverwekkend is, dat de goedheid van het kalf en de onnoozelheid van het lam op mijn gelaat zetelen, ja, dat menig jong officier mij in krijgshaftige, schrikinboezemende trekken de loef afsteekt, zou dit voor hem of haar de gantsche theorie der gelaatkunde van Lavater en der frenologie van Dr. Gall in het water gooien, en ik désillusionneer de menschen niet graag.

In een ander gezelschap was ik laatst in levendige diskussie met eene Dame over de opvoeding der kinderen. Daar HEd. in dat opzicht haar kontingent reeds had geleverd, waarvan er een reeds had geloot ('t geen haar niet belette om te koketteren met eene enorme hoeveelheid watten, als aanvulsel der *débris* van een wellicht vroeger rijken korset-inhoud, en twee bossen peper- en zoutkleurige krulletjes, die haar het aanzien van een ouden poedelhond gaven) en ik volstrekt geen lust heb om te anticipéren op het geluk van er kinderen op na te houden, moest ik haar natuurlijk, wat *ondervinding* aangaat, den voorrang boven mij geven. Mijne bescheiden meening was echter, dat het karakter van een kind afhankelijk is van zijn

temperament, en dus alleen geleid, misschien een weinig (maar dan alleen door *zachte* middelen) gewijzigd, maar nooit veranderd, nooit uitgeroeid kan worden. Het kwam mij voor, dat de zoogenaamde stoute, wilde jongens daardoor bleken de kiem te bezitten van een onafhankelijk, liberaal en goedhartig karakter, dat onderdrukking van hun zoogenaamde stoutheid en brutaliteit door harde middelen, als slagen, opsluiten enz. hen òf verbitterd en schuw voor de ouders maakte, òf een zedelijken moord aan hen pleegde, hen moreel geheel vernietigde en tot kruipers of idioten verlaagde; dat ik daarentegen een blokker en droogstoppel tien jaar vooruit kon voorspellen in de gedaante van een heel zoeten jongen, die zoo netjes en zoo ordelijk op zijn kleêren is, en nooit met de andere jongens meêspeelt, en eerste prijzen en kaartjes voor goed gedrag op school krijgt, enfin, zóó almachtig braaf dat gij hem, zoo als Hildebrand zegt, met pleizier een paar blaauwe oogen zoudt slaan. Het goede mensch begreep mij wel niet geheel, maar dát toch, dat alle moeite, die zij aangewend had om haar akelig pedant zoontje zoover te krijgen, slechts gestrekt had om hem in *mijne* opinie als naar en vervelend te zien aangeschreven. De peper- en zoutkleurige lokjes werden heen en weêr geschud en akelig zwoegden de watten heen en weder, toen ik eindelijk de onvoorzichtigheid beging van te verklaren, dat ik in dat opzicht *fatalist* was. Zoodra had ik dat woord niet gepousseerd of de goede ziel kreeg een schrik alsof zij Nero, Caligula,

Robespierre (Beëlzebub bekome zijne ziel!) ja, wat zeg ik, den vleesschelijken verleider des menschdoms zelf voor zich zag zitten. Ik trachtte den ongunstigen indruk van mijne woorden weg te nemen, er een andere uitlegging aan te geven; niets baatte, ik had het voor goed verbruid.

Dit alles diene nu om te verklaren hoe het komt, dat ik niet zonder eenige schroom durf vertellen, hoe ik op dien avond de straat in kwestie met twee mijner vrienden inliep. De genoemde Dame, en alle brave menschen vinden mij al „ onfatsoenlijk. "

Daar wij overal verdachte gezichten ontmoetten, achtten wij het noodig ons een beetje af te takelen. Wij drukten derhalve onze petten diep in de oogen, stopten onze horologieketting in onze vestjeszakken en een van ons, een bril dragende, achtte het ook noodig dat overigens onmisbaar meubel in deszelfs huisje te steken. Zoo toegetakeld, de hand op onze zakmessen en met hoorbaar bonsende harten (laatst en dierbaar overblijfsel van onze catechisatie-souvenirs) gingen wij de straat in, met het voornemen alles te onderzoeken en er voor onze vorming, zoo mogelijk, partij van te trekken. De bij zuigt immers overal honig uit, ook uit giftige bloemen?

Tot geruststelling van de een of andere angstige lezeres (die ik bij deze gelegenheid voor hare belangstelling bedank) zal ik nu maar vast zeggen, dat wij alle drie levend uit het *moordhol* terugkeerden, tot groot vermaak van onzen beschermheer, direkteur, leeraren, ouders, vrienden, beminde (een mijner vrienden is

geengageerd) enz. en dat ik thans zelf, zonder de minste aandoening die straat zou kunnen betreden!

Maar gij hebt altijd nog niets van dien preêk gehoord, waarover ik u wilde verhalen, en dien ik heb gekozen, omdat ik niet geloof, dat zoodanig onderwerp ooit in een Studenten-almanak is behandeld en omdat ik, door een vroom onderwerp te kiezen, eenigzins den kwaden dunk hoop te ontgaan, dien men, en te recht, aan onze dierbare Akademie koestert van hen, die, in de uren dat een ander slaapt of billard speelt, hunne gedachten en gevoelens op papier brengen.

Dat zal ik morgen, of liever aanstonds doen, want het is al half drie en ik wil eerst ook wat slapen. Degenen mijner lezers, die zich op dit oogenblik reeds aan die bezigheid begeven hebben, wensch ik bij deze goed succes en aangename droomen.

IV.

Zoo als ik dan gezegd heb, traden wij de genoemde zaal op den meermaal genoemden avond binnen.

De ingang was ditmaal niet door de groote deur, waarachter zich het buffet bevond, maar door een naauwen gang terzijde, waarvoor den ganschen avond twee agenten van policie geposteerd waren, om de godvruchtige menigte wat in bedwang te houden.

Toen wij met veel moeite den donkeren gang en de dringende menigte waren doorgeworsteld, kwamen wij in de reeds beschrevene zaal, waarin een verbazende menigte menschen op- en in elkander was gepakt. De gelag-

tafeltjes waren allen weggeruimd, maar de onzedelijke schilderijen maakten nog een allerzonderlingst kontrast met den ernstigen toon, die er in de zaal heerschte.

Wanneer men een blik sloeg op de menschen aldaar verzameld, dan kan het niet anders, of het werd u nu eens eng en wee om het harte, dan weder waart gij bang om in lachen uit te barsten. Afzigtelijke, havelooze, vergroezelde oude vrouwen met neepjeskapjes, die bijna op het voorhoofd hingen en met de klassieke zwarte hoedjes en gepalmde omslagdoeken, waarvan echter de oorspronkelijke kleur bezwaarlijk was te herkennen, met snibbig, stemmig uiterlijk, brachten u in eene gewaarwording, waarin gij niet wist of gij moest schreien of lachen; andere vrouwen met lijdende, vermagerde trekken, grepen u diep aan en boezemden u medelijden in. Tusschen de vrouwen in, hoewel schaarscher, trof men eenige mannen, meestal kleêr- en schoenmakers van beroep, met ringen in de ooren, het haar blond en kort afgesneden, of lang en sluik, met een knif opgekamd. Op den achtergrond trok vooral een metselaar onze aandacht, wiens uiterlijk een pyramidale domheid teekende. Stel u voor een langen dikken kerel met bolronde oogen, waar de groene oogappels wezenloos in rondraaiden, een laag voorhoofd, waarmede de neus één onafgebroken kromme lijn vormde, een halve palm ruimte tusschen neus en bovenlip, welke laatste over de onderlip heenhing, het gansche gezigt bewasschen met een stoppeligen, rossen baard, zooveel mogelijk afgeschoren, en het hoofd bedekt met stijl opstaand, brutaal rood haar. Zijn gezichtshoek zal tusschen de 75° en 80° gelegen hebben.

Deze man had een gebedenboek in de hand, waaruit hij op eene eentoonige wijze iets onverstaanbaars prevelde. Zijn hals was bedekt door een vuilen, witten das.

Doch laat ons den Koning van het bal, den waardigen herder en voorganger in deze vrome *meeting* eens opnemen.

Is het dezelfde dominé van wien wij reeds spraken toen wij de historie van Jan en Mie vertelden? Wij durven het niet te beweren; zooveel is zeker, dat Mie, gewetensknagingen gekregen hebbende over haar slecht beroep, trachtte een akkoord met den Hemel te treffen, door hare zaal ook eens per week beschikbaar te stellen voor stichtelijke oefeningen, die dienen moesten „om de lagere volksklasse te beschaven, te ontwikkelen en tot liefde en ware Godsvrucht op te leiden."

Daar ik den naam van den Dominé niet ken en desniettemin een hekel heb, om u eenigen persoon als mijnheer A, B. of C. voor te stellen, welke enkele letters altijd iets skeletachtigs voor mij hebben, zullen wij hem Dominé Kaapdoozen noemen. 't Was een oud en op het gezicht eerwaardig man. Hij scheen erg bijziende, want het boek waaruit hij stond te lezen moest hij, niettegenstaande hij een bril droeg, digt onder den neus houden. Zijne kruin was geheel kaal, en alleen langs de slapen kon hij eenige vlokjes dun, grijs haar strijken.

Hij stond eenigen tijd in diep gepeins met het voorhoofd in de eene hand gelegd en met de andere het boek vasthoudende. Velen volgden deze pantomime na en het was dientengevolge zóó stil in de zaal, dat men ook eene speld kon hooren vallen.

„Hij krijgt de Geest," hoorde ik naast mij eene oude jufvrouw met zwart hoedje en neepjeskapje fluisteren; „ja, zeide de andere, *hij* heeft er zoolang niet om te bidden als wij. Bij hem komt—i dadelijk."

Eindelijk liet Dominé Kaapdoozen zijn peinzende houding varen, die mij onwillekeurig herinnerde aan de gedrochtelijke houdingen (op één been enz.) der bedelmonnikken of Fakirs in Hindostan. Hij loosde een diepen zucht, en legde het boek neder. Die zucht gaf het sein aan de geheele menigte, om ook te zuchten, te hoesten en den neus te vegen. 't Is waarlijk komiesch zoo als de neussnuiterij, een kwaal die zich onder het preêken en zingen slechts sporadiesch vertoont, bij een oogenblik pause onmiddellijk een epidemiesch karakter aanneemt, en zoo aantastelijk is, dat gij u bijna niet kunt weêrhouden ook naar uw neusmeubel te tasten. De Dominé geeft daartoe altijd het sein, door zijn pauséren, en is in dat opzigt even autokratiesch als Lodewijk XIV, die altijd een kamerheer achter zich had, welke de lachtlust des Konings aan de hovelingen kenbaar maakte met de woorden: „Mijne heeren, de Koning heeft gelachen," waarop dan de geheele op het *lever* vereenigde menigte in een schaterend lachen uitbarstte. Ik las eens eene *parodie* daarop luidende:

De Koning viel op een steen
En brak zijn sleutelbeen,
Komt, gaan wij allen henen
En breken onze sleutelbeenen.

Nadat de zakdoeken (natuurlijke of kunstmatige) weêr op hunne plaatsen teruggekeerd waren, beval de Dominé, of wekte op, om gezamenlijk te zingen, den zooveelsten Psalm, van het begin tot het einde.

Gedurende dit zingen hadden mijne vrienden en ik ruimschoots gelegenheid om opmerkingen te maken, en wij vroegen onszelf af, of men zich eenig wezen, boven- of ondermaansch, fisiesch of metafisiesch kon denken, dat behagen schept in zoodanig verward geblaâr, zonder orgel, ja, of de lieve God-zelf niet eindelijk in den hemel *leu* zou worden van het eindeloos geschreeuw, van het begin tot het einde, van de 9 kwadrillioen menschen, die toch stellig zalig zijn geworden van de 39 kwadrillioen, die volgens berekening van een Duitsch geleerde, sedert Adam op dit tranendal hebben rondgezwalkt; ik spreek nog niet eens van den armen Duivel, die het angstgeschreeuw moet aanhooren van de andere 30 kwadrillioen, die, volgens dezelfde berekening niet zalig zijn geworden, en dus de een langer, de andere korter, in het eeuwig vuur hebben liggen braden, wat vooral zeer kostbaar moet zijn, bij de tegenwoordige schaamtelooze duurte der steenkolen.

De een mijner vrienden had moeite zijn lachen te bedwingen en ik zag hem met een gezicht, zoo rood als een kreeft, de klep van zijn pet afkaauwen; op mij maakte het eentoonige, valsche, jankende geschreeuw, een onaangenamen indruk, waarbij gij denkt aan dood zonder opstanding, liefde zonder wederliefde, scheiden zonder wederzien. Nooit kan ik een orgelloos kerk-

gezang hooren of mij staan voor den geest, doodkisten, bidders, lijkwaden, doodgravers, schedels, knekelhuizen en de gansche akelige winkel, ja, ik verbeeld mij levend begraven te zijn, in eene toegespijkerde kist, in een akelig vochtig graf. Afschuwelijk grijnzende spooksels vervolgen mij en dreigen mij hunne ijskoude klaauwen in het gezicht te slaan, en kleine gedrochtelijke heksen, op krukken voortspringende, met adders om het hoofd krioelende, in plaats van haren, en roode vurige oogen in het groene, koudklamme gezicht, springen verliefd op mij toe en verstikken mij onder hare walgelijke kussen. . . . . .

Een eentoonig geluid, *unisono* of valsch geharmoniseerd, zoo als een ouderwetsch draaiorgel of eene, God betere 't zoogenaamde, harmonika kunnen mij de pleizierigste oogenblikken vergallen, en, ofschoon de lezer wel overtuigd is, dat ik niet aan spoken geloof, kan ik het niet van mij afzetten, mijne verbeeldingskracht af te martelen, om zich al wat akelig is voor te stellen, zoodra ik zoo'n vervloekt draaiorgel, of zoo'n leelijk kerkgezang hoor.

Kon men toch alle menschen van de *pee gee* bewegen, het gemeenschappelijk kerkgezang te verbannen, en een afzonderlijk zangkoor, al was het maar van 8 personen, met koper kwartet te organiseren! Zoodanige muziek is wezenlijk roerend en stichtelijk. Ik geloof dat ik dit op eene andere plaats ook reeds gezegd heb, maar: waar het hart vol van is enz.

Mijn derde vriend, een praktiesch filosoof (gij merkt dat ik excentrieke vrienden heb, maakte eenige anthro-

pologische en physiologische opmerkingen over het verband tusschen kleeding, uiterlijk en inborst. Zoo vertelde hij ons later, dat hij had opgemerkt, dat men onder de zoogenaamde Nieuwlichters meestal de volgende beroepen vindt vertegenwoordigd: kleêr- en schoenmakers, metselaars, heerenknechts, kruideniers, aansprekers (bidders) en visschers, terwijl loodgieters, timmerlieden, gewone huisknechts (niet in liverei), bakkers en jagers bijna geheel ontbreken. De kern van het volk, de intelligente fabriek- en handwerkstand ontbreekt geheel. Smeden zijn reeds zeldzaam, zetters en boekdrukkers komen nooit voor. Wat de vrouwen betreft, zoo zijn de Nieuwlichteressen zonder uitzondering leelijk of oud. Nooit treft men in hunne vereenigingen jonge, schoone vrouwen aan, aan welke dan ook het verbergen van het haar, de neepjeskap en zwarte hoed enz. zou mishagen. Bij voorkeur treft men gebrekkigen aan; velen loopen aan een of twee kanten mank, of bewegen zich op krukken voort; gebochelden zijn niet zeldzaam, lappen over het eene oog komen nog meer voor. Een zeker kenteeken van de *males* van de *species* Nieuwlichters van de *familia* Groenianen, van het *genus* Femelaars, zijn ook de sluike, dunne haren; een weelderige haargroei is zeer zeldzaam, krullend haar komt nooit voor.

Doch laat ons van deze *ichthyologische* beschouwing (want ik geloof dat ze even als de visschen koud bloed hebben) afstappen en tot de feiten terugkeeren.

Wanneer ik nu tot de preêk zelf overga, die volgde, dan moet ik u eerst nog zeggen, dat ik trach-

ten zal die met de meeste juistheid, zoo als ik haar gehoord heb, weêr te geven, en, zal ik ook soms andere uitdrukkingen moeten bezigen, een gevolg van mijn zwak geheugen, de zin der gedachten zal toch volkomen dezelfde zijn. Wat hier volgt moet dus niet beschouwd worden als eene poging van mij om aartig te wezen of iets belachelijk te maken. *Ut facta adsunt, non opus est verbis.*

'k Verspil geen woorden hier, ik laat de feiten spreken.

De leeraar begon op de volgende wijze te bidden: (*Grave maëstoso, sempe crescendo*), God, groote God, gij goede Vader, die de zon laat schijnen over dag en de maan des nachts, U loven, U prijzen, U dienen, U vreezen, U aanbidden aller tongen; het kleine muschje in den boomgaard verkondigt uwe eer en de groote walvisch in de koude streken des Noordens knielt biddend voor U neder (*). O nacht, die altijd zijt als het geen dag is, o schitterende dag, o oog des dags, verblijdende vreugdetransen klimmen in en door de godzaligheid op uwen troon, waar geen vervloekingg meer is! De groote Moloch zal komen, hij zal zijne verzenen tegen elkander slaan, er zal vuur uitkomen dat verslinden zal elke ongerechtigheid, alle ongodzaligheid. Maar gij hebt ons gegeven het brood des eeuwigen levens, van de begoddelijkende genade door de kracht des Heiligen Geestes, dat niet onder eene koornmaat geplaatst is, maar zijn licht zal laten geuren over de tale Kanaäns

(*) Het is bekend, dat in de dikke huid der walvisschen dikwijls een soort witte muizen nestelt. Om zich van deze lastige dieren te ontdoen, krabt het geplaagde beest zich tegen de ijsschotsen. Sommigen zien dit voor Godsvereering aan.

met de sikkelen der rechtvaardigen en de bruisching van de vloeden der ongodzaligen! Laat thans ook uw dienstknecht niet te vergeefs werken in uwen wijngaard, die is gelijk een mosterzaad onder de zuurdeesems van het tranendal der verdoemenis. Geef ons uwen zegen o Heer, sterk en versterk, licht en verlicht ons, schijn in, door, met en op ons, en geef ons eene heilzame dorstlessching, niet met de vergankelijke dorstlessching dezer grouwelijke ondermaansche Philistijnen, maar met eene eeuwige dorstlessching door het water van uwen Heiligen Geest, Amen.

Hoest- en neussnuit-intermezzo, in de meest verschillende toonsoorten. Twee oude wijfjes knoopten een kort gesprek aan, waarvan ik eenige woorden kon opvangen. Voor het gemak zal ik ze onderscheiden in Oud wijfje en Oud wijfje'.

Oud wijfje. Ja, 't zal nou niet lang meer dure. Hij wier ook al sau dik.

Oud wijfje'. Ja, lames kèke, hoe lang is et geleide, dat de Statevergadering is geäupend?

Oud wijfje. Ja, dàssal haas drie weike zèn. Maar hoe vraachie dassoo?

Oud wijfje'. Wel, de nach van te vaure is tie eut geweis; en toe heifti zeiker gespeuld, want 's morges kwammi verkleump en nat van de kò teùs.

Oud wijfje. Ja, ik doggook al, toe ik laas bèje was, dassen lèif sau was opgezet.

Oud wijfje'. Hij doet niks meir op zen schauteltje, alles op de grond. Daar heb jeme en vèule boel van, je leive sau niet.

Ik begreep niets van die combinatie van opgezwollen lijf, iets op een schoteltje doen, en de opening van onze doorluchtige volksvertegenwoordiging, maar voor dat ik tijd had, hierover na te denken, *capteerde* Kaapdoozen mijn aandacht, door zijne preêk, die ging beginnen.

Kaapdoozen (*Innocente*). Mijne geliefden, ik wil u thans weder onderhouden uit dat geliefde boek, dat daar voor mij ligt. Maar je mot niet gelooven, geliefde vrienden, dat het onverschillig is, hoe dat jullie men anhoort. Want as je de Geest niet hebt, dan ben je toch verloren. Julli hoort wat ik zeg? (*pizzicato*) as-je-de-Geest-niet-hebt, dan-ben-je-toch-verloren (wij sloegen den kraag van onzen jas op en hielden onze petten voor de handen, alsof ze gevouwen waren). En daarom, als der hier nog zijn onbesneden aan harten en ooren, die zich nooit gelaafd hebben aan de bronbeken van het brood des eeuwigens levens, die nooit gehongerd hebben naar het water dat afwascht van zonden en den ouden Adam doet afleggen, even als de pop haar omwindselen aflegt en een onsterfelijke kapel wordt (*molto con sentimento*), o, dat zij weggaan, dat zij hun bed opnemen en wegwandelen van deze plaats, den Heere Schibbaoth toegeheiligd (wij verdwenen in de kragen van onze jassen).

Vrienden, ik wou julli van daag onderhouden over een text, dien gij vinden kunt in het 19e hoofdstuk van Lucas, en aldaar in het 42ste vers (*semplice*). Ja zeg het 19de hoofdstuk van Lucas, het 42ste vers.

(*à tempo*). Wanneer wij, geliefde vrienden, dat 19de hoofdstuk van Lucas eens met elkander nagaan, dan lezen wij daarin o. a.:

(*Andante*). 29. En het geschiedde, als hij nabij Bethfage en Bethanie gekomen was, aan den Olijfberg, dat hij twee van zijne jongeren uitzond,

30. Zeggende: gaat heen in het vlek, dat tegen over u is, en als gij daar inkomt, zult gij een veulen aangebonden vinden, waarop nog nooit een mensch gezeten heeft; ontbindt dat en brengt het.

31. En indien iemand u vraagt, waarom gij het ontbindt, zoo zult gij aldus tot hem zeggen: de Heer heeft het noodig.

32. En de gezondenen gingen heen en vonden het, zoo als Hij hen gezegd had.

33. En toen zij het veulen ontbonden, zeide de eigenaar deszelven tot hen: waarom ontbindt gij het veulen?

34. En zij zeiden: de Heeft heeft het noodig.

„Da's het communisme zoo sterk geprononceerd als ik het ooit gehoord heb," zei de praktische filosoof.

„Daar is Proudhon maar een kwâjongen bij;" andwoordde ik.

Kaapdoozen. Ziet vrienden, daar blijkt toch uit, hoe waar, hoe echt dat heilige boek is. De Heer sprak: Gaat naar die plaats, daar zult gij een veulen aangebonden vinden, de jongeren gingen daarheen — en zij vonden het, gelijk hij gezegd had. Je zou zeggen, hoe is het mogelijk, om zoo iets vooruit te weten. Maar dat kon ook Hij maar alleen.

O, dat de mannen van dezen tijd, die zoo knap zijn en alles met hunne goddelooze wetenschap willen uitleggen, toch eens beseften, hoe groot zijne macht was,

en hoe zij ieder uur, hier in godslastering en brooddronkenheid doorgebracht, zullen boeten (*con sordino*) in de vlammen der eeuwige verdommenis.

(*Scherzando*). Laten zij het eens proberen, om vooruit te zeggen, wat er gebeuren zal, en hunne wetenschap is niets, niets waard (*de rechterhand over de linker vegende*), zie, dàt niet.

Mijn geëngageerde vriend mompelde iets over den Professeur Léon en den vicomte Magnus, dat ik niet verstaan kon.

De praktische filosoof. Hou toch op met die flaauwiteiten.

Ik. Heb je het boek van Rénan niet gelezen? Daar vindt je van alles explicatie.

De geëngageerde. Denk je dat ik zulke dingen lees? Ik heb wel wat anders te doen. O Hillegonde!

Ik. Je moest wat meer respekt hebben voor een boek, waarvan reeds drie Italiaansche vertalingen zijn uitverkocht en waarvoor de Bisschop van Milaan reinigingsmissen laat lezen, om de stad van den invloed er van te zuiveren.

De praktische filosoof. Ja, dat hebben ze in Gent ook gedaan na den afloop van het *congrès des sciences sociales.*

Ik. Waar nog al de afschaffing der doodstraf bepleit en verdedigd werd. Zulke sausnege . . .

Kaapdoozen. Om nu tot onzen text terug te keeren. Gij vindt dien in het 42ste vers. „Och, dat gij ook erkendet en nog in dezen uwen tijd, wat tot uwen vrede dient!"

Ik zal u daarbij opmerkzaam maken op drie punten: α. de kreet der liefde, uitgedrukt in de woorden: „Och! dat gij ook erkendet"; β. op den drang des tijds, „en dat nog in dezen uwen tijd"; γ op de bemoediging: „wat tot uwen vrede dient."

α. De kreet der liefde. Onze Heer stond op den Olijfberg en zag daar Jeruzalem (*con moto*), Jeruzalem, dat schoone, dat groote Jeruzalem, die stad met paleizen en tempels en torens en koepels, maar ook die stad van weelde en wellusten, die stad van Baäl en Moloch, die stad van Asmodée! Hij wist dat die stad, luttel jaren daarna moest ten onder gaan; hij wist, hij had het zelf geprofeteerd, dat er geen steen van op den ander zou blijven, het was ook geprofeteerd door de oude groote Profeten, zoo als Jesaja en Ezechiël, die ons in zijn 23ste hoofdstuk eene godzalige beschrijving geeft van de gruwelen van Oliba en Ahaliba, hetgeen beteekent Baäl en Asmodeus, de hinkende duivel. Ja, laat ik u daareven op wijzen, hoe wonderbaar dat alles is uitgekomen. Veertig jaar vooruit te kunnen voorspellen, dat er niets van al die heerlijkheid en weelde zou overblijven; en is het uitgekomen of niet? Ga het bij u zelf na.

De praktische filosoof. Vooral na dat Strauss heeft bewezen, dat de boel honderd vijftig jaar later is bij elkaar gekn . . .

Ik. Halt's Maul.

Kaapdoozen (*agitato*). Niets zou er meer van blijven. Romeinsche krijgsknechten, de een al gruwelijker dan de ander, zouden daar rooven, moorden,

hangen, plunderen, keelen, branden, radbraken! Geheele rijen van kinderen aan hunne van bloed druipende spietsen geregen, mannen en vrouwen in kleine stukjes gehakt en vertrapt, ja, zelfs sommigen baard en haar afgeschoren en als slaven verkocht. Vaders zouden worden genoodzaakt hunne kinderen een voor een het hart, de long en de maag uit het lichaam te snijden en het vervolgens lachende de moeders in het gezicht te smijten. Moeders moesten hunnen eigen kinderen braden, lardéren en opeten. Geheele troepen van die ongelukkige Joden zouden worden bij de beenen gepakt en tegen de trottoirs gesmakt, dat het bloed en de hersenen de baarden der verwoede Romeinen roodverwde en spatte tegen den Hemel, die koper voor hun was. Koper (*akelig lachende*), ja koper; want zij hadden niet naar de woorden des eeuwigen levens willen luisteren en hunne lippen en harten waren niet besneden. . . . .

Oud wijfje. Dat heb ik de mijne laas door de asbaas late doen. Je heb zoo'n las anders van die katers.

Oud wijfje'. Ja, ze stinke as de pes.

Kaapdoozen (*Adagio con Moto*). Maar, voor dat het zoo ver is, klinkt nog zijn kreet van liefde. Hij wist, dat het stellig en zeker gebeuren zou, dat het niet anders kon, dat het gebeuren MOEST, 't was immers geprofeteerd (*prestissimo*) Jesaja, Jeremia, Habakuk, Zephanja, Habakuk, Maleachi en de andere profeten, (*à tempo*) maar toch! hij waarschuwt nog, hij kan slaan, hij doet het niet; hij kon hen met zijne verzenen vertrappen en met zijne handen vergruizelen, gelijk men

de beschuit vermorselt als men *hangop* eet (*presto*), dikke karnemelk daar het water uitgelekt is (*tempo*). Maar hij slaat niet toe, voordat het te laat is. Doch zij stoorden zich niet aan zijne woorden, aan zijnen liefdekreet. (*Con ironia*), zij belachten, zij bespotten zijne woorden. (*Interrogamente*). Waar zijn zij gebleven? Waar zijn hunne verdelgers gebleven, waar zijn al de Romeinen, Moäbiten en Philistijnen gebleven? Weg, weg, vergruizeld, verpulverd, vernietigd, vermorrrrrseld!!!

De geëngageerde. *Ce n'est pas jurer gros*, na achttien eeuwen! Ach Hillegonde!

Kaapdoozen. Wij gaan over tot het tweede gedeelte van onze beschouwingen, namelijk den drang des tijds. (*Pesante*) „en dat in dezen uwen tijd." Die woorden, ze staan daar zoo eenvoudig, zult gij zeggen, maar zij zijn zoo eenvoudig niet als gij denkt. „In dezen uwen tijd." Wat is *uw* tijd? Ja, zulje zeggen, dat is net als *uw* klomp *uw* kapje. Neen! vrienden in Grestusssss! Weet, dat gij geen tijd hebt. Dezen uwen tijd, dat beteekent, dezen tijd, die uw eigendom is. En dus, dezen dag, waarin gij nu leeft. Want gij weet het, geen uur van uw leven is zeker; van daag zijt gij gezond en levend, morgen zijt gij dood en overmorgen begraven. Dat is alles daar boven op de minuut en de seconde bepaald.

De pr. fil. Zoo als Dr. L. Cohen Stuart ons precies de opkomst van de maan opgeeft, voor den Almanak.

Ik. Profana astutia!

De geëngageerde. Hou je mond met je Latijn, ik wou dat ik maar bij Hillegonde was.

Kaapdoozen. Ja, die drang des tijds, hoe weinigen die daarop letten, en maar voortleven en voortzondigen, als de Heidenen. Ja, denk jelui, ik heb nou toch mijn woning; groot is die niet, maar dan kan ik hem 's winters ook gaauw warm krijgen; ik heb wat aardappeltjes en wat pekelvleesch ingeslagen; ik heb vast werk en mijn vrouw gaat uit schoonmaken; mijn oudste jongen leert een goed ambacht, en Zondag zaten we nog zoo pleizierig bij mekander met een paar buurtjes, onder (*met afgrijzen*) een glaasje bitter bij voorbeeld. (*Risoluto*) De dwazen! de verdoolden! alsof dat genoeg was; alsof Beëlzebub niet rondging als een (*avec pédale*) brullende leeuw, zoekende om zijne prooi te verslinden. Alsof er niet geboden was om zonder ophouden te bidden en het vleesch te kruisigen en te dooden. (*Con melinconia*) O, dat vleesch, o die wereldschgezindheid! Maar te laat, te laat ongelukkigen zal jelui het bezuren. Later wordt je toch gepierd, in het eeuwig *Gehenna*, alwaar zal zijn geween en knersinge der tanden (*). „God is liefde" heb jelui altijd geleerd. Mooie leer! Het zijn dwazen, het zijn lasteraars, die dat zeggen. Voor de zondaren is God een verslindend vuur (*fortissimo*). Een verslindend vuur zeg ik, dat verteert en verschroeit.

Oud wijfje. Gut, wat maakt die man je akelig (†).

(*) Gelukkig de zuigelingen en zij die vroeg hun tanden verloren!

(†) Historiesch!

Kaapdoozen. En daarom, let op het einde. Ik heb eens, toen ik nog student was (die man was student geweest; groote, goede, reine Wereldziel, zuivere Schepper en Onderhouder van het *goede*, ik ben thans ook student, en op mijne kniën smeek ik u, doe mij niet zoo laag zinken als die man, die zich beroemde, ook student geweest te zijn, niet in een stukje in den Almanak, maar wezenlijk en waarachtig beroemt, want wat ik u beschrijf, is in hoofdpunten historiesch).

Kaapdoozen.....(*) toen ik nog student was, twee vreesselijke geschiedenissen gehoord, die hierop toepasselijk zijn. Het was op een van die gruwelijke feesten, die men *kermis* noemt. In eene zaal, zoo als deze, was men aan het dansen en tieren. (*Leggiero*) niet dat het gemeene en bedorven schepsels waren, neen, het waren ambachtslieden, ijverig en goed voor hun werk, maar die, na het geheele jaar gezwoegd en geploeterd te hebben, acht dagen lang met hunne meisjes wilden dansen en pretmaken. Ik geloof dat zij ook misbruik gemaakt hadden van dat verfocielijke vocht, in de wandeling jenever genoemd. Een er van was de luidruchtigste van allen, de belhamel. Hij danste en zong en sprong en had een pret van wat ben je me. Daar op eens begint het te donderen en te bliksemen (*grand tambour*) en te kraken, dat men zou denken, dat de lucht van één zou splijten. De anderen werden wel een beetje bang en schenen zich te schamen en tot bezinning te komen, maar

(*) Historiesch.

de woesteling, de belhamel was er brutaal tegen in en danste en sprong maar voort en trotseerde de gerechte wraak des Allerhoogsten. (*Avec cymbales*) Daar schiet op eens een bliksemstraal voor zijn voeten op den grond.....

Tutti. Lieve goeje grutje nog en toe! Hemelse genadige goedheid! (*Tien maten rust.*)

Kaapdoozen. (*solo; innocente*) Allen waren van schrik de zaal uitgestoven en niet een was durven blijven. De belhamel was als verpletterd en bewusteloos op den grond neêrgevallen en gaf geen teeken van leven. (*Grijnzende*) Ja, de wraak des Onzienlijken was niet uitgebleven. Daar lag die brutale meneer, die zooveel praats had, daar lag hij nu, uitgestrekt, als een lijk..... (*p. p. p.*) daar komt hij tot bezinning, daar openen zich zijne oogen en —hij zwemt in tranen (*).

Tranentutti. (*neêrvallende*) Klets, klets, klit, klit.

Kaapdoozen. En hij keerde weder en sprak tot den Heer: Vader ik heb gezondigd tegen U, en de Vader zal ook voor hem, als hij sterft, het beste kalf laten slagten even als hij den verloren zoon, zoo als voor iederen zondaar die zich bekeert.

Oud wijfje. Da's teige de predestinaasje.

Kaapdoozen. Maar hij kon zich nog bekeeren, de genade was over hem gegaan en de Heer had lankmoedigheid met hem gebruikt. Maar heugt u nog wel, hetgeen dezen zomer in de nabijheid van onze stad op een avond van den dag des Heeren, is gebeurd? Dicht bij het

---

(*) Historiesch.

kasteel „de Binkhorst" bevind zich een zoogenaamde theetuin, waar de menschen in plaats van psalmen te zingen, te bidden en hun vleesch te kruisigen, *macceratio carnis* te plegen, om duidelijker te spreken, gaan visschen, roeien en thee, wat zeg ik, jenever en dergelijke afzichtelijke dranken gaan nuttigen. Die tuin heet „Pax Intrantibus," „vrede zij den ingaanden," zoo als de Satan liefdevol zijn netten en strikken spant, en de armen wijd opent, om de zondaren daarin te lokken. Maar als je der eens in bent, kom je der niet makkelijk meer uit, geloof dat. Welnu, op zekeren Zondag avond waren daar eenige jonge mannen en vrouwen bijeen, luid tierend en razende. God weet het alleen, Hij die onze nieren proeft, God weet het, of zij misschien niet beschonken waren. Toen het wat laat begon te worden, wilden ze naar huis (omdat ze tegen 11 ure in hare diensten moesten wezen, anders waren ze, God help me, nog niet gegaan). Daarvoor moesten ze evenwel in een veerpont gaan, die diende om de gasten over te zetten, want de theetuin lag aan de overkant van een water. Zij gaan er in, maar met te velen te gelijk; aan den eenen kant komt het water in de pont; de verschrikte meisjes vluchten naar de andere zijde; de pont verliest het evenwicht, kantelt en — alle acht vallen in het water. Zich uit doodsangst vast aan elkander klemmende, konden zij geen van allen boven blijven; de ontstelde menigte zag het met schrik aan, maar was te zeer verstijfd en ontzet om iets tot redding te doen, en ziedaar, acht er van worden twee uur later als lijken

opgehaald. Was dat geen gerechte straf, mijne geliefden, voor hunne dartelheid en brooddronkenheid, voor hunne ontheiliging van den dag des Heeren? Gij weent zie ik, gij zijt bedroefd. Weg van u die laakbare, die zwakke droefheid. Want, dat ze hun graf in de golven vonden, dat is nog het ergste niet. De Heer heeft gezegd „gij zult niemand vader noemen op de aarde, maar alleen uwen Vader, die in den Hemel is." Welnu, zoo moogt gij ook niet treuren, niet morren tegen den liefderijken Vader, die u uwe kinderen ontneemt, want hij verscheurt alleen aardsche banden, banden des vleesches. Maar treur liever over het lot, dat hen gewacht zal hebben, toen ze daar in eens, half beschonken, onvoorbereid voor den rechterstoel zijn gekomen van hem, die gezegd heeft „Ik ben een naijverig God" van hem, die is als een verterend vuur voor de goddeloozen.

O, ik zie hen reeds versmachten in den poel der ellende; hunne lippen zijn verdroogd en verschroeid, zij snakken naar lafenis, naar één droppel water, zij bijten zich de tong stuk van angst en benaauwdheid, vergeefs hun smeeken, vergeefs hun smachten; met het doodzweet op het gelaat, zoeken zij zich met geweld te onttrekken aan de gloeienden poel, om de handen uit te strekken naar eene frissche bron, die in hunne nabijheid is; op het oogenblik, dat zij er zich bijna aan hebben ontworsteld, worden zij door de sterke klaauw van Satan weder naar beneden gesleurd en de bron dient slechts om hen in hunne benaauwdheid nog te tarten en te sarren. „Gij hebt

niet naar dat water getast, toen ik het u aanbood," spreekt de Heer. En eeuwig is die verdoemenis, eeuwig, zonder uitkomst."

Er had eene soort opschudding plaats. Eene arme vrouw, dicht vooraan geplaatst, zocht zich door de menigte een doorgang te banen. Zij had eene gewone muts over de grijze haren en een ouden, gelapten schoudermantel om. Op haar gelaat vertoonden zich trekken van doodsangst en zieleweê, zoo als de ellendeling ze daar had geschetst! Aan het eind der zaal gekomen zeeg ze met een raauwen kreet in elkander. (*) 't Was de moeder van eene der jammerlijk verongelukte jonge meisjes . . . . . .

. . . . . .

Nadat Kaapdoozen de bemoediging had besproken die in den genoemden text ligt (?), ging hij op de volgende wijze voort:

Geliefde vrienden, ik wil thans eens met u nagaan hoe het gelegen is met het veel besproken punt der voorbeschikking of predestinatie. Toen de Hervormde kerk nog in haar goeden, bloeienden staat was en de Leeraars derzelve nog niet vervreemd en ontaart, beleden zij allen dit vraagstuk voor waar, tot dat Arminius het afschafte en zijne ketterij bij zijne ambtgenooten zooveel ingang vond, dat het geheele dogma stilzwijgend als onwaar werd beschouwd, totdat Scholten het weder invoerde en ons afgescheiden Christelijk Kerkgenootschap stichtte. Het grootste bewijs voor

(*) Historiesch.

mijnen stelregel vind gij in den brief van Paulus aan de Romeinen, Hoofdstuk 9.

18. Zoo ontfermt Hij zich nu wiens hij wil, en verstokt wien Hij wil.

19. Nu zult gij tot mij zeggen: wat beschuldigt Hij ons dan, want wie kan Zijnen wil wederstaan?

20. Maar o mensch, wie zijt gij toch, dat gij met God wilt regten? Zegt ook een werk tot zijnen meester: waarom hebt gij mij zoo gemaakt?

21. Of heeft de pottebakker geene magt, te maken van denzelfden klomp het eene vat ter eere, en het andere ter oneere?

22. Daarom, toen God wilde toorn bewijzen, en bekend maken zijne magt, heeft hij met groote langmoedigheid gedragen de vaten des toorns, TOEBEREID TOT HET VERDERF.

23. Opdat hij zoude bekend maken den rijkdom zijner heerlijkheid aan de vaten der barmhartigheid, DIE HIJ BEREID HEEFT TOT DE HEERLIJKHEID.

Ziet, leest en oordeelt, zondig menschdom. Er zijn sommige vaten, *toebereid tot het verderf;* dat zijn de boozen, de godslasteraars, de onvromen. Zoo zijt gij allen toebereid tot het verderf; oorspronkelijk zijt gij daartoe bereid, om uwe zonden. (*) Julli mot niet denken: ik leef nu bedaard en stil, bega geen misdaden en heb vrede met de menschen; ALS ik nu zondig kom ik in de gevangenis (hel). Neen; julli BENNE REEDS in de gevangenis, van zelf, door het vervloekte misdadig bloed van Adam, dat in julli aderen stroomt. En geen kind, hoe klein ook, al is het pasgeboren of het zit

(*) Historiesch!

er in (*). En dien toestand noemen we erfzonde. Gij denkt, dat gij niet zondigt, als gij u geen misdaden te verwijten hebt, strafbaar door de menschelijke wetten? Dwaze gedachte, strafbare overtuiging! Uw verstand, uw misdadig, uw Godslasterlijk verstand, dat wil doordringen geheimenissen, die niet te doordringen zijn, dat op menschelijke wijze wil uitleggen de wonderen Gods, dat misdadig verstand verschalkt u, brengt u zonder redding in de armen van den verrader, die nooit slaapt. Dat verstand heeft reeds spoorwegen, telegrafen, fotografie, lucifers, luchtballons, wat weet ik het, voor den dag gebracht! IJdele vertooningen! dwaze pogingen, om de Almacht na te bootsen. Maar op hun sterfbed, ziet ze daar, die dwazen, die knappe menschen, die uitvinders! Ziet Voltaire, ziet Heine, ziet Newton, dien Godverrader, hoe zij zich in doodsangst op hun ziekbed hebben rondgewenteld, en om hulp en uitkomst gesmeekt. Vergeefs! Vergeefs! Reddeloos zijn zij neêrgezonken in den poel, waar geen uitkomst meer is!

Zij waren alle vaten des toorns, toebereid tot het verderf; lang voor hunne geboorte was hun verderf reeds besloten, en zij wilden er zich tegen verzetten!

„Hij wilde toorn bewijzen," zegt de text. Waarom? Omdat Hij heilig is en een afschuw heeft van de zonde.

Daarom geene genade, geen hulp, geen redding voor de vaten des toorns, die Hijzelf in Zijne onuitputtelijke wijsheid heeft toebereid tot het verderf.

Daarentegen heeft Hij zijne vaten der barmhartigheid toebereid tot heiligheid, om den rijkdom zijner

(*) Historiesch.

heerlijkheid bekend te maken. Maar waardoor verkrijgen wij dien rijkdom zijner heerlijkheid? Verdienen wij ze, kunnen wij er iets toe- of afdoen? Niets. Wij zijn nietige wormen en onze aarde is voor Hem als een stofje aan de weegschaal en een voetbank voor Zijne voeten. Wij verkrijgen die heerlijkheid door het geloof aan het bloed van Grestusss. En dat geloof, kunnen we dààr iets toe- of afdoen? In geenen deele. Dat geloof verkrijgen wij door de genade. En die de genade niet krijgt, heeft het geloof niet, en die het geloof niet heeft, kan ook niet komen tot de heerlijkheid.

Is het julli allen nu duidelijk? Ja, zullen velen zeggen, zóó is het ons wel duidelijk, maar wij begrijpen niet, waarom alleen sommigen tot de genade zijn uitverkoren, waarom anderen onfeilbaar, reddeloos het eeuwige verderf inoogsten. Dezulken, die zóó spreken zondigen, en hunne zonde spruit voort uit twee oorzaken.

Vooreerst worden zoodanige dingen alleen gevraagd door hen, die zelf *niet* zijn toebereid tot de heerlijkheid, door de vaten des toorns. Dit is juist een kenmerk van de tot verderf gedoemden, dat zij niet begrijpen, vragen en weêr vragen. Alleen wanneer de dorre akker hunner ziel bemest is geworden met de vruchtbare bemesting van het levendmakend water des Heiligen Geestes, zullen zij gelooven, zullen zij begrijpen.

En de tweede oorzaak is, dat zij vragen met hun menschelijk feilbaar verstand, met hun gevloekt, hun misdadig, hun godslasterlijk verstand. En het vleeschelijk verstand heeft niets te maken met de zaken des geloofs. Dwazen, die de verborgenheden des Heeren

zoeken te doorgronden, de Heere lacht om hun verstand, en slaat ze met Zijne zaligmakende vuisten te pletter!

Merkt wel op, vrienden, in welk een geheel ander licht de zaken ons voorkomen, wanneer wij ze beschouwen met een ootmoedig en geloovig hart, dan wanneer wij zien door den misleidenden bril van ons vleeschelijk verstand. Gij allen hebt zeker gehoord van den waardigen herder en leeraar in eene plaats van Overijssel (ik wil ze u niet noemen), over wien de menschelijke boosheid allerlei lasterlijke geruchten heeft verspreid. Maar hoe edel, hoe vroom heeft hij daaraan weêrstand geboden! Ziet, die Philistijnen, zij sloten hem op in den kerker, zij gaven hem niets dan eene naakte cel om te bewonen. Zij beschuldigden hem van overspel, verkoopen van een kind, verduisteren van een ander, en vervalsching van papieren. En hij, de edele, de vrome, wat doet hij? Hij laat in die cel brengen het portret van zijnen Heer en Zaligmaker Grestusss, dat van zijne vrouw en van de vrouw, met welke hij geestelijke oefeningen, tot verheerlijking van het geloof, had gehouden. Maar de wraak des Almachtigen blijft niet uit. Door een bovennatuurlijken invloed vliegt op zekeren dag het afschuwelijke kerkerhol in brand. Hij vliegt naar buiten. Een afgrijsselijk man des gerichts, de officier van justitie, pakt hem bij den mantel. „Waarom grijpt gij mij?" roept de zachtmoedige man. „Denkt gij, dat ik mijn „pick wil schuren? Voorwaar ik zeg u, dat zij verre „van mij. Laat mij troost en opbeuring inspreken aan „de ongelukkige gevangenen, van huisvesting be-

„roofd." Vergeefs, men hoort niet naar hem. Daar gaat hij dan over de straten, met zijn bijbel onder den arm, welwillend en hoffelijk iedereen groetende.

Men brengt hem naar de hoofdwacht. De vuile klaauw van een policiedienaar bezoedelt het kleed van den gezant des Allerhoogsten!

En zij, die vrouw, die zuster in den Heere, die medegenoote aan de zoetheden van de gezalfden Sions? In het huis van haren geestelijken broeder, in zijn armstoel gezeten, geeft zij het onderwijs in de godsdienst aan de jeugd, hetwelk hij, door zijne kerkersmachting, niet langer geven kon. Maar ik vraag u, al was het waar, waarvan men hem beticht, is dat dan strafwaardig voor den Heere? Ziet met de oogen des geloofs, en gij zult van uwe godslasterlijke inzichten terugkomen. Gesteld, hij was verliefd, vleeschelijk verliefd op die vrouw, heeft Paulus dan ons niet verkondigd, „dat het beter is te trouwen, dan te branden," en dat het beter is het lichaam te dooden dan den Geest? Wanneer hij in die liefde bleef versmachten, zou zijn geest op den duur indrukken ontvangen, schadelijk voor de verkondiging van de schriftelijke openbaring. Welnu, om den geest te doen leven, geeft hij aan het ligchaam toe. Evenzeer blijkt zijn verschoonbaarheid uit onzen eerstgenoemden text: „Het is beter te trouwen dan te branden (in het eeuwige vuur van Gehenna namelijk). Welnu, om niet in dat vuur te komen, wil hij de vrouw, die hij bemint, trouwen. Maar hij kan ze niet trouwen, want hijzelf is getrouwd, heeft eene vrouw en zeven kinderen. Wat is nu natuurlijker, dan dat hij het voorschrift des Apostels zoo nabij mogelijk

opvolgt, en, kan hij niet trouwen voor de wet, dat hij dan toch trouwt in physiologischen zin?

Wat nu, zal julli vragen, is er te doen voor hen, die toebereid zijn tot de vaten des toorns en des verderfs? Bidden en nog eens bidden, 's morgens bidden en 's avonds bidden, in de week bidden en des Zondags nog veel meer bidden; over dag bidden en 's nachts bidden. Dáárom alleen heeft de Heer bepaald dat om de vier jaar een schrikkeljaar zou voorkomen, om dat jaar meer vaten dan gewoonlijk te kunnen toebereiden tot heerlijkheid, omdat men een dag langer kan bidden. Ziet toch zijne liefde! Ziet toch, hoe hij zich betoont als een vader voor zijne kinderen. Ja, vader, dat wilde hij zijn in den strengsten zin des woords en daarom werd de gezegende Maria moeder van Grestusss, want, als God geen zoon had, hoe kon hij dan een Vader wezen? (*)

Maar Zijne liefde is even verborgen als de leerstelling omtrent de genade. Doch, al is zij verborgen, daarom bestaat zij toch, al bemerken wij ellendige, kortzichtige menschen, wij aardwurmen, wij nietelingen, dit met ons ellendig vleesch niet. Ik heb u reeds twee geschiedenissen verteld, ik zal u nog eene schoone verhalen, die ik ook gehoord heb toen ik nog student was. Ik ontmoette een man die aan beide zijne beenen lam was, hij kon ze niet gebruiken, zij waren bevroren. Ik vroeg dien man, hoe dat geschied was, en hij antwoorde mij, dat hij, met Napoleon in Rusland zijnde, op zijn post slaperig begon te worden. Hoe langer hoe sterker werd de verdooving en hij zeeg

(*) Historiesch.

bewusteloos neder. Daar komt een onderofficier voorbij en ziet een man liggen, dood zoo als hij denkt. Maar hij voelt zijn hart nog even kloppen. Zoodra hij dit bemerkt, neemt hij zijn geweer op en begint den verdoofden te slaan en te slaan, dat het een aart had.

Oud wijfje + Oud wijfje' + Overig publiek (*bewogen*) Hè!!!

Kaapdoozen (*gevleid over die bewogenheid*). Hij gaat voort met slaan en eindelijk — komt de man bij en geneest naderhand volkomen, behalve dat zijne voeten bevroren bleven. Ik vond hier in het begin niets in dan eene aartige gebeurteuis, maar sedert het licht der genade ook in mijn boezem is beginnen te schijnen, heb ik daar heel wat anders in gezien. Ik dacht: „wat een voorbeeld, welk eene aanwijzing!"(*) Ik begrijp dat het evenzoo gelegen is met de hand Gods, die het menschdom kastijdt, ja, plaagt, ja, trijtert, ja, maar alleen om ze te beteren, om ze te louteren, zoo als het goud gelouterd wordt in de smeltkroezen.

Zoo dan de Heer u slaat, u met rampen, ziekten, brand, watersnood teistert, laat u slaan, laat u teisteren. Het zijn allen bijbrengselen, schutpalen der genade, die gelijk een eeuwige kroonbalans neêrdalend op zullen stijgen tot het eeuwige, stikduistere licht der genade (*morendo*). O bekeert u dan! Bidt en u zal gegeven worden, klopt aan en u zal worden opengedaan (*molto con espressione*), bidt, doodt en kruisigt uw zondig vleesch, opdat de oude Adam geheel in u mag verdwijnen en plaats maken voor een gelouterd, geestelijk lichaam (*perdendosi; pp.*) opdat gij óók eens ge-

(*) Historiesch.

rekend moogt worden tot de vaten der barmhartigheid, toebereid tot de eeuwige heerlijkheid. Amen.

Algemeen voldaan begon de menigte nu weêr te hoesten en de neuzen te snuiten. Allerdwaast klonk het echter, na het nagezang, toen het op eens weêr stil werd, de slotwoorden te hooren van de gesprekken, door de minder aandachtigen in dien tijd gehouden. „Tongen met peterseliesaus," klonk aan den eenen kant, zeker als andwoord op de vraag, met wat men dien dag gedineerd had. Het oud wijfje' sprak de volgende woorden, als slot van een zin, dien ik niet gehoord had:

„Ja, ik heb er ein, die heb ik alle weike gewauge, en telkes kwammi en ons an."

Ik begon nu te vermoeden, dat jonge katten al dien tijd het onderwerp van het gesprek der eerzame matronen hadden uitgemaakt.

Kaapdoozen liet wat zingen, om zijn werk waardig te bekroonen. Moet ik voortgaan, om u het nagebed te beschrijven? 't Valt mij moeilijk, want de pen beeft mij in de hand, zoo als ik beefde van verontwaardiging in de oogenblikken, dat ik deze taal hoorde, want, wat ik u verhaal is geen sprookje, geen novelle, het is werkelijkheid. Tot schande en oneer voor de menschheid, drijft een giftig insekt als Kaapdoozen zijn godvergeten spel ongestraft voort, ja wordt door de overheid beschermd en ondersteund, want als ik en mijne vrienden den ellendeling, zoo als hij verdiende, bij de keel gegrepen hadden, dan waren wij ingerekend geworden en gecondamneerd wegens storing

der openbare godsdienstoefening. Wanneer zal toch eens een liefelijke Genius zachten balsem gieten in de gapende wonden dezer arme, onontwikkelde menschen; wie zal hen hunne ruwheid en hardheid ontnemen, hen met hun lot hier op aarde verzoenen en ze op de *liefde* als eenig middel van geluk wijzen? wie zal hun den verterenden angst voor hel en verdoemenis, eeuwige wraak en straf ontnemen, wie hunne harten openen voor de schoone, bloeiende natuur en hun zeggen: dat de geheele schepping één lach, één vreugdekreet moest zijn; dat de Schepper ze daartoe bestemd heeft, dat een werkzaam, zwoegend leven moet afgewisseld worden door eene betamelijke, den mensch waardige vreugde?

En die vreugde, waarin ze te zoeken? In de kunst. Opent hunne harten daarvoor, vooral voor de aanschouwelijkste aller kunsten, de dramatische, of voor die welke het meest op het gevoel werkt, de toonkunst; en daarom hulde aan u, wakkere Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, hulde aan u, geniale Verhulst, die voor luttel penningen aan de schamele armoede gelegenheid geeft muzikale meesterstukken te hooren, die hun beter en duurzamer zullen verfijnen en veredelen, dan het godslasterend gewawel van een Kaapdoozen en consorten!

De twee typen van menschen, die ik heb geschetst, zijn helaas! de eenigen, onder de mindere klasse te vinden. Aan den éénen kant de meest dierlijke zedeloosheid, het meest opgewekt door het overmatig gebruik van sterken drank: eene ondermijning van het lichaam; aan den

anderen kant vreugddoodende, helvreezende femelarij, die alles wat zich in hare nabijheid vertoont met een lijkkleed bedekt, waarbij ieder vogeltjen krijscht, ieder bloemtjen stinkt: ondermijning van den geest. O, dat er geen middenweg is te vinden tusschen dronkaarts en psalmzingers, tusschen lichtekooien en femelaarsters!

Toen de Schepper den mensch formeerde, doschte hij hem rijkelijk uit met lichaamsschoonheid en een verheven verstand, maar Hij gaf hem ook ziekten, zorgen en kwalen. De man moest zijn brood verdienen in het zweet zijns aanschijns, en de vrouw zou hare kinderen met smarte baren. Een vierde van het menschengeslacht, zoo bepaalde de Schepper, zou sterven, voordat het een jaar geleefd had, en het overige gedeelte zou de helft van zijn leven doorbrengen met te treuren op de graven der geliefde afgestorvenen, en de andere helft met arbeiden voor zich en zijne kinderen, om zijn aanzijn te rekken.

En de jeugd zou zich idealen scheppen, en er in verzinken en verloren gaan voor de maatschappij, of ze bij tijds wegwerpen en „praktiesch en normaal" worden.

En de kinderen zouden hunne ouders vergeten, en zelf trouwen en kinderen krijgen, en den ouders alleen genoeg geven, om hun lijden te verlengen en zich over hunne ondankbaarheid te bedroeven.

De vrouw echter zou nog meer te beklagen zijn dan de man; zij was voorbeschikt om te zijn de minste, de onderdanige, de zwakke, de lijdende. Als kind

zou zij verdrukt en niet begrepen worden door haren vader, als vrouw door haren man, als weduwe door hare zoons.

Zelfs zij, die alles genieten konden, wat voor geld te verkrijgen is, zouden, door kwalen verteerd, een ondermijnd lichaam voortslepen; en de zonde zou hare wraak koelen aan het lichaam van den zondaar.

Maar de Seraf, die de aarde lief heeft, plantte op dat pad, vol hobbeligheden en distels, een mollig grasbed met twee zachtblozende bloemen, en kweekte ze zorgvuldig op, dat ze welriekende geuren verspreidde in de lucht, en het ongelukkige menschdom verkwikten.

Doch nijdige insekten plaatsten zich op die bloemen, en zogen er al het zoete en liefelijke uit, en gunden ze den menschen niet.

En wanneer een van de menschen naar de welriekende bloemen wilde grijpen, dan spraken zij:

„O dwazen, tast niet naar deze bloemen, want uw pad is nog niet ten einde gebracht. Aan het einde daarvan staan twee kasteelen. Het eene is een kasteel van vreugde en pracht en genot; riek niet aan deze bloemen, en gij zult het heerlijke paleis betreden; doch, wanneer gij u door den Satan laat verleiden om er de hand naar uit te strekken, dan komt gij in het andere kasteel, waar vervloeking en marteling heerscht."

En de arme menschen hebben zich laten verschalken door de giftige insekten, en zijn de bloemen wantrouwend voorbijgegaan, en hebben zich de voeten verwond en opengescheurd aan de distels, en den reuk der

asa foetida ingeademd, in plaats van zich neêr te vlijen in het mollige grasbed, en zich te verlustigen in den zoeten geur der bloemen.

Die bloemen: het zijn liefde en kunst.

En de giftige insekten, die er zich in nestelen, wat past ons, zonen der negentiende eeuw, om daarmeê te doen?

Wat men doet met alle spinnen, padden en dergelijk tuig.

Men knijpt ze den kop in.

Abdera, 2 Slachtmaand 1863.

FREDA NIKI.

DE DOOD VAN HIPPOLYTUS.

(*Uit de* Phèdre *van* RACINE.)

THERAMEN verhaalt:

Wij hadden naauwelijks Trezene's vest verlaten,
Hij zat op de oorlogskar; zijn treurende soldaten,
In sombre smart verdiept, en om hem heên geschaard,
Zij zwegen allen stil, en volgden snel zijn vaart.
Hij koos Mycene's weg, in diep gepeins verzonken;
Zijn handen hingen slap, de teugels neêrgezonken.
Zijn edle rossen zelfs, die eens met vuur en klem
Zijn minste wenken volgden, en beefden voor zijn stem,
Den kop terneêrgebukt, en schier beroofd van krachten,
Doorgrondden, naar het scheen, zijn sombere gedachten.
Een ijsselijke kreet, die opstijgt langs de kust,
Klinkt eensklaps over 't strand, en stoort de kalme rust,
En in des aardrijks schoot weêrgalmt een dof gerucht,
Dat antwoordt op dien kreet, en wegsterft in de lucht.
Dit donderend geraas verstijfde ons, deed ons vreezen —
De rossen sidderden, hun zwarte manen rezen; —
Inmiddels stijgt op eens uit d' opgesparden vloed
Een steile berg omhoog, die 't water bruischen doet;
De golfslag beukt de rots met donderend geluid,
En spuwt met vlokken schuim, een woedend monster uit.

Afzigtelijke draak en onbedwingbre stier,
Kromt zich zijn schubbig lijf, en wringt zich 't monsterdier.
Zijn ratelend gebrul rolt langzaam langs de stranden,
De hemel beeft terug voor 't schepsel van zijn handen,
Het aardrijk trilt er van, de dampkring wordt besmet,
De golf, die eens hem droeg, deinst op zijn stem, ontzet.
De lijfwacht deinst en vlugt, verbijsterd en ontsteld!
Hippolytus alleen, de ontzaggelijke held,
Bedwingt zijn vurig span, en drijft met vaste hand
De scherpgewette spies in 's monsters ingewand.
Het schrikdrier springt omhoog, brult vreeslijk keer op keer,
En werpt in dolle smart zich voor de rossen neêr.
Het rolt zich voor hen uit, en braakt met woest gehuil,
Een stroom van bloed en vuur uit d' opgesparden muil.
Ontzetting grijpt hen aan, geen breidel kan hen teuglen,
De vrees, de schichtigheid geeft aan hun voeten vleuglen,
Zij luistren naar geen toom, geen roep zelfs van hun heer;
En van het blank gebit druipt bloedig schuim ter neêr.
Men zegt zelfs dat een god, om 't onheil te vergrooten,
In hunne breede flank zijn pijlen heeft gestooten;
Dwars door de rotsen heen jaagt hen de felle schrik;
De disselboom bezwijkt: op d'eigen oogenblik
Vliegt de oorlogskar vaneen, en de onversaagde held
In 't eigen span verward, sleurt mede door het veld.
Vergeefs de droefenis die mij het hart verslindt,
Ik zag, o vorst, ik zag uw ongelukkig kind,
Door 't edel, moedig ros, met eigen hand gevoed,
In dolle vaart gesleurd, gewenteld in zijn bloed.
Hij roept ze bij hun naam, zij hollen wild in 't ronde,
Zij hollen voort en voort — zijn ligchaam is één wonde.
Van onze wanhoopskreet weêrklonk het doodsche strand,
Hun schichtigheid nam af; zij hielden eindlijk stand,
Niet verre van de plek waar 't overoud gebeente

Van zijn geslacht berust, gedekt door 't kil gesteente.
De wachters snellen toe; ik ijl hun schreden voor,
Zijn edelaardig bloed, o gruwel, wees mij 't spoor.
De gansche rotsenmuur was aklig rood gekleurd,
Elk distel toonde een haar, van 't edel hoofd gescheurd.
Ik roep hem bij zijn naam; hij strekt zijn armen uit,
En opent 't kwijnend oog, dat hij weêr zachtkens sluit.
„De hemel, lispte hij, ontrukt mij 't schuldloos leven,
„Draag voor mijn liefste zorg en troost haar na mijn sneven.
„Indien mijn vader eens 't rampzalig lot beklaagt
„Van een miskenden zoon, onschuldig aangeklaagd,
„O zeg hem, dat ten zoen voor mijne schim en bloed
„Hij voor mijn liefste zorg' met vaderlijk gemoed,
„Dat hij....." zijn stem stierf weg, nog eens hief zich zijn borst,
'k Hield in mijn arm een lijk, het lijk van mijnen vorst.

Hd.

DE ONBEKENDE.

'k Weet waar ik mijn goudgelokte
Dagelijks kan tegenkomen:
In den tuin der Tuileriën
Onder de kastanjeboomen.

Daaglijks toch gaat zij daar wandlen
Met twee leelijke oude spoken.
Zijn het tantes? Zijn 't dragonders
In een vrouwenkleed gestoken?

Wederhouden door de knevels
Van die twee, en nog geduchter
Door mijn eigen hart ontmoedigd,
Door mijn hart, zoo bang en schuchter,

Waagde ik nooit een zuchtend woordje
In 't voorbijgaan uit te spreken,
En alleen door mijne blikken
Is mijn liefde haar gebleken.

Heden eerst heb ik haar voornaam
(Laura heet zij!) hooren noemen.
Even als de Provençaalsche,
Waar Petrarca op mogt roemen,

Heet zij Laura. Nu, dan ben ik
Even ver als hij gekomen:
Als Petrarca kan 'k haar minnen
In sonnetten en in droomen.

Laura — — Als Petrarca mag ik
Nu platonisch 't hart verzengen
Aan den gloed van dezen voornaam;
Verder kon ook hij 't niet brengen.

(Naar Heine).

VERTALINGEN NAAR HEINE.

Gij hebt mij wel geschreven:
„Ik heb u niet meer lief!"
Maar 'k vrees niet voor uw dreigen,
Want 't was een lange brief.

Twaalf zijden, digt en netjes,
Ziedaar wat gij me schreeft.
Men schrijft niet zoo uitvoerig
Als men een afscheid geeft.

Met zwarte zeilen zeilt mijn schip
Al over 't wilde meer;
Gij weet wel, dat ik treurig ben,
Toch grieft ge mij zoo zeer.

Uw hart is trouwloos als de wind,
En fladdert heen en weêr.
Met zwarte zeilen zeilt mijn schip
Al over 't wilde meer.

Wandel ik in 't woud des avonds,
  Droomend, en in mijmerij,
Dan gaat immer uw gestalte
  Slank en sierlijk aan mijn zij.

Is het niet uw witte sluijer,
  Uw gelaat niet, rein en zacht?
Of is 't maar de maan, die vriendlijk
  Door het loof mij tegenlacht?

Heb ik niet mijn eigen tranen
  Vallende op het gras gehoord?
Of, geliefde, gaat gij werklijk
  Zachtkens weenend naast mij voort?

Ik weet, dat gij gaarne in mijn armen
  En aan mijn harte ligt.
Ik ben voor u een hemel,
  Gij zijt mijn ster, mijn licht.

Beneden ons in de diepte
  Daar weemlen de menschen in 't slijk.
Zij schreeuwen en razen en schelden,
  En hebben allen gelijk.

Zij rinkelen met hun kappen,
  En twisten zonder grond;
En menigeen heeft in zijn zotheid
  Zich zelf aan 't hoofd verwond.

Wij beiden, wat zijn we gelukkig!
Die dwaze menschen zijn ver.
Gij bergt in uwen hemel
Uw hoofdje, mijn liefste ster!

't Maanlicht heeft den stillen oever
Aan de duisternis ontdolven,
Als zij voortreedt uit de wolken;
En een stem klinkt uit de golven:

Is die mensch daar ginds krankzinnig,
Of verward in liefde's strikken?
Want hij ziet zoo droef en vrolijk:
Droevig-helder zijn zijn blikken.

Maar de maan begint te lagchen;
Luide klinkt haar stem van boven:
Gek, verliefd, ja! beiden is hij,
En een dichter daarenboven!

Joëg Slira.

***

Zij had mij mijn afscheid gegeven,
Beleefd en gevoelloos en koud;
Daar wilde ik mijn troost gaan zoeken
In 't lommerrijke eikenwoud.
'k Had immer die staatlijke boomen
Mijn hartsgeheimen vertrouwd.

Maar thans scheen 't mij toe of de takken,
De blaadren, zelfs 't groene kruid,
Mijn treurend harte bespotten,
Mijn hart, aan de wanhoop ten buit.
Zelfs 't vredige madeliefje,
Dat lachte me schamper uit.

Toen ging ik waar menschen waren,
In wandelperk en straat;
Maar 'k las een blik van beschimping,
Een grijnslach op ieders gelaat.
Ach dwaas! dien de bloemen niet troosten,
Die vindt bij de menschen geen baat!

Maar toen de nacht was gevallen,
En aan den hemelboog
De zilveren sterretjes praalden,
Toen schouwde ik vertrouwend omhoog;
En de sterren lonkten vertroostend
Mij aan met meêlijdend oog.

EEN BEZOEK AAN DEN STOLZENFELS.

Man kann nicht immerfort studiren,
Man musz zuweilen commersiren,
Man musz zuweilen lustig sein.

zoo luidt een der vele en schoone duitsche studentenliederen, en wie uwer, waarde lezers, voelt niet na een jaar van inspanning des geestes, na tallooze dagen van examens, bij het begin der vacantie de waarheid van die woorden. Wie uwer klopt het hart niet van vreugde, wanneer ook *zijn* naam prijkt in de gang onzer Akademie en hij een tijd van 2 maanden voor zich ziet om ligchaam en geest te ontspannen, een tijd van twee maanden om ook eens aan iets anders te denken dan aan mathesis of teekenen, aan Maleisch of Javaansch, een tijd van twee maanden om weêr eens iets anders te zien dan het Oude Delft of de Voorstraat?

De avond vóór het vertrek naar ouders en bloedverwanten ziet vrienden en kennissen voor het laatst in het akademiejaar gezellig bijeen; dan praat ge nog eens over de afgeloopen examens, en al is er

misschien een enkele die minder gelukkig was dan anderen, toch deelt ook hij in de vreugd zijner vrienden, toch zingt ook hij uit vollen borst meê:

's Giebt kein schönres Leben,
Als Studentenleben.

en als dan het oogenblik des afscheids is gekomen, klinkt het:

Noch einmal, eh die ernste Stunde flieht,
Lasst uns, ihr Brüder, hoch die Becher schwingen

uit aller mond. En dan drukt ge elkander voor het laatst de hand; hier roept ge elkander een vaarwel toe bij het verlaten der akademie, dáár wellen zelfs tranen uit het mannelijk oog, omdat vrienden die zoolang hetzelfde vaderland, dezelfde stad hadden bewoond, voortaan door den onmetelijken oceaan zullen gescheiden zijn, dáár weder zal de scheiding slechts van korten duur zijn en denkt ge zelfs niet aan de *mogelijkheid* van elkander na twee maanden *niet* weêr te zien. En dan keert ge terug naar het ouderlijk huis, waar ge met open armen wordt ontvangen en waar het gemeste kalf voor u geslacht wordt, waar ge nog eens krijgertje speelt met een jongeren broeder en waar ge nog eens de poppen bewondert van een kleine zus, waar ge met mama nog eens zit te keuvelen over den tijd toen ge nog te huis waart en waar ge een langdurig onderhoud met papa hebt over de kostbaarheid der studien, waar ge voor mama nog eens een brief naar de post

brengt en waar ge voor papa nog eens een pakje cigaren gaat koopen, waar ge eindelijk weêr op nieuw een kinderlijk, ja, soms kinderachtig pleizier en genot hebt, zoo als de prettigste kamer en de joviaalste vrienden u zelfs niet kunnen schenken. En dan maakt ge plannen voor den aangebroken zomer en bemerkt al spoedig dat al uwe grootsche voornemens van verschrikkelijk hard te gaan werken in de vacantie, noodwendig in duigen moeten vallen. En dan pakt ge uw koffer, indien ten minste mama zich niet daarmeê belast en pakt er akelig veel boeken in, omdat ge toch *wilt* en *zult* werken en waar ge evenwel nooit een oog inslaat. En dan gaat ge naar den vreemde om nieuwe landen, nieuwe steden, nieuwe natuurtooneelen, nieuwe volken te leeren kennen; of wel, indien uwe eischen niet zoo hoog zijn gesteld, blijft ge binnen'slands en gaat een grootmama of een tante bezoeken, die buiten woont, of eindelijk, indien ge ook *die* er niet op na houdt, gaat ge eens wat nader kennis maken met de plaats uwer inwoning. Maar hoe het ook zij, ge zult nog wel enkele oogenblikken over hebben om ons te vergezellen bij een bezoek aan een der schoonste punten van den Rhijn, aan een der prachtigste en smaakvolste kasteelen van Duitschland, bij een bezoek aan den Stolzenfels.

Gij kent hem voorzeker reeds bij naam dien ouden zetel der aartsbisschoppen van Trier, en waarschijnlijk heeft de een of andere afbeelding u reeds met zijn uiterlijk schoon bekend gemaakt, doch gij kent hem slechts onder zijne nieuwe gedaante, onder

den vorm waarin Koning Frederik Willem van Pruissen hem voor weinige jaren onder leiding van den uitstekenden bouwkundige Schinkel goot, en al mogen de deskundigen aan zijn vroeger uiterlijk den voorkeur geven, wij, leeken, vinden hem nu nog vrij wat schooner dan toen Arnold van Isenburg hem omstreeks 1250 bouwde. Het was voorwaar geen luxe dat Pruissens vorige Koning den door de Franschen in ruïne herschapen burgt Stolzenfels liet herstellen, en we mogen hem dank weten dat hij voor eene opoffering van meer dan 6 tonnen gouds ons in staat stelde om een der schoonste gebouwen in middeleeuwschen stijl in zijn vaderland te bewonderen.

Komt slaan we dan den zigzagvormig naar boven leidenden weg naar den Stolzenfels in, die ons een heerlijke wandeling door zwaar geboomte aanbiedt en ons gemakkelijk naar boven voert. We ontmoeten onder weg tal van bezoekers, die reeds gezien hebben wat onze oogen gaan aanschouwen. Al duidelijker en duidelijker treedt het schoone gebouw door het hout te voorschijn, en boven gekomen, berouwt het u voorzeker evenmin als mij, den bekoorlijken weg te voet te hebben afgelegd en de dringende aanbiedingen der beneden staande ezeldrijvers afgeslagen te hebben.

Doch welk een belooning ondervinden we hier voor de genomen moeite, welk een heerlijk uitzigt, welk een prachtig panorama, op een gedeelte van de Rhijnstreken! Uren ver in den omtrek liggen hier onder het bereik van onzen blik, daar schuins regt voor ons aan de andere zijde van den Rhijn ligt het nederige Brau-

bach aan den voet van den verlaten Marksburg, daartegenover op een hoogte den Königsstuhl, waar eertijds de Duitsche keurvorsten de gewigtigste aangelegenheden van het Rijk behandelden, vlak tegenover ons de trotsche ruinen van het weleer groote en grootsche slot Lahneck, aan den voet waarvan de kleine rivier de Lahn zich in de armen van vader Rhijn werpt; links eindelijk blikt het fiere Ehrenbreitstein stout naar omlaag, naar het tegenoverliggende Coblentz in het volle bewustzijn dat van hem het behoud van Drusus' stad afhangt. Wij hebben de tijd om op ons gemak dat schouwspel gade te slaan en ons te verlustigen in de heerlijke schepping van God, daar de slotbewaarster (we durven haar noch kasteleines, noch huisbewaarster noemen) juist bezig is vreemdelingen in het kasteel rond te leiden. Lang wordt ons geduld echter niet op de proef gesteld, de poorten van het kasteel worden voor ons geopend en we treden door een korte vestibule en een open plaats of tuin de kleine slotkapel binnen. We mogen haar slechts van de gaanderij af bezigtigen, maar we zien toch genoeg, om de schoone fresco's van Deger te bewonderen, die het sieraad der kapel uitmaken en de merkwaardigste gebeurtenissen met betrekking tot het leven van den Christus voorstellen. Van hier voert onze geleidster ons naar de groote ridderzaal, waar tal van drinkbekers en wapenen uit den ouden riddertijd het oog van den oudheidkundige boeijen; ons trekken echter meer de voorwerpen in het aangrenzende torenkamertje aan, waar de wapens van verscheidene groote mannen

u aan gedenkwaardige dagen van het weleer herinneren. Die gouden degen daar aan den wand werd eens door Parijs aan Napoleon Bonaparte geschonken; het was den grooten veldheer en veroveraar een dierbaar kleinood, dat geschenk van zijn geliefd Parijs; doch welligt meer dan iemand anders moest de stichter van het Fransche Keizerrijk ondervinden, dat niets hier bestendig is onder de zon:

Il tomba roi; puis, dans sa route,
Il voulut, fantôme ennemie,
Se relever, afin sans doute
De ne plus tomber à demi. (*)

Hij viel en juichend klonk het van het slagveld van Waterloo:

Tot hiertoe, Aartstiran!
Uw kroon, uw staf, uw ster heeft uitgeschenen. Van Uw ban herademt de aard. Ja, de afgod is gevallen! O stad der weelde! stad des bloeds! ontsluit uw wallen Ten tweeden male voor Euroop! (†)

Hij viel, en de stad der weelde moest het aanzien dat haar geschenk als een laauwertak, bij de zegepraal bevochten, door de overwinnaars werd meêgevoerd. Menige Franschman die den Stolzenfels komt bezoeken, verhaalt onze geleidster, stort nog tranen bij den aanblik van dat schitterend zwaard, dat hem aan zijn grooten Napoleon en aan zijn eerste keizerrijk

(*) Victor Hugo, Ode à Buonaparte.
(†) Da Costa, Vijf en twintig jaren.

herinnert. En daarnevens hangt een minder kostbaren degen, het is dien van vorst Blücher, den „*allen vorwärts*," den overwinnaar van Waterloo. Zonderlinge tegenstrijdigheid, die degens van twee, beiden ontegenzeggelijk groote mannen, die zich eens in den heetsten strijd kruisten, hangen weinige jaren later voor het oog der nieuwsgierigen op een koninklijk lustslot naast elkander ten toon. Niet veel verder hangt het zwaard van Tadeus Kosceziusko, den edelen Pool, den vriend van Washington, die weigerde zijn degen uit de handen van Czar Paul I terug te nemen, met de woorden: *Ik heb geen zwaard meer noodig, want ik heb geen vaderland meer.*

De degen daar ginds behoorde weleer aan den dapperen vaderlandslievenden Andreas Hofer, den lieveling der Duitsche zangers en dichters, die jaren lang voor de vrijheid van zijn vaderland, Tyrol, streed en eindelijk door de Franschen werd ter dood gebragt, terwijl hij zelf het „*Feuer!*" kommandeerde, dat hem den dood aanbragt. Hier hangt de degen van Tilly den overwinnaar in 36 veldslagen, den wreeden verwoester van Maagdenburg, die daarvan getuigde met de woorden: sints Troje's en Jeruzalem's verwoesting is zulk een viktorie niet geschied. Daar eindelijk hangt het zwaard van den hertog van Alva, in onze historie helaas! slechts al te bekend, den man waarvan een hedendaagsch geschiedschrijver zegt: „*als een gewrocht der verdichting zou zijn karakter wanstallig schijnen,*" (*) den man, die,

(*) Motlej, The rise of the Dutch republic.

nadat zijn valschen meester hem een aanslag op het leven van koningin Elizabeth van Engeland, waarmede hij op een vriendschappelijken voet stond, had medegedeeld, in een brief aan koning Filips schreef, „dat hij zich niet bedwingen kon van Gode oneindigen dank toe te brengen, dat hij hem onderdaan gemaakt had van zulk een vorst."

En hiermede hebben wij de rij der meest gedenkwaardige van de daar aanwezige zwaarden de revue laten passeren en we verwonderen ons over den vreemden zamenloop van omstandigheden, die die zwaarden op ééne plaats bij elkander bragt; de schoonste deugden, de belangeloosste vaderlands- en vrijheidsliefde, de edelste heldenmoed en de zwartste ondeugden, de afschuwelijkste wreedheid, de vernederendste laagheid, de drukkendste dwingelandij vinden we in dat kleine bestek vertegenwoordigd, en we zouden daar gaarne aan onze gedachten nog eenige oogenblikken den vrijen loop willen laten, indien onze voortjagende geleidster niet met ongeduld op ons wachtte om ons in de kleine ridderzaal nieuwe juweelen van hedendaagsche kunst te laten bewonderen.

Het zijn fresco's van de hand van Stilke die daar uw oog tot zich trekken.

We treden de kleine zaal binnen en weten niet waarheen we het eerst onze blikken zullen wenden, onze geleidster herhaalt op haar eigenaardigen toon haar gewoon formulier, dat die schilderijen voorstellen: geloof, geregtigheid, poëzy, liefde, trouw en dapperheid; wij echter, wenschen iets meer dan de koude opsomming

van zoo veelbeteekenende woorden, en willen wel wat langer stil staan bij de geschiedkundige herinneringen die zich aan de onderwerpen van dat zestal schilderijen verbinden.

Hiet ziet ge het geloof voorgesteld in de persoon van Godfried van Bouillon, het ideaal van den krijgsman, die slechts strijdt:

„om Salem's heilge wallen
t' Onttrekken aan het juk van 't moordziek ongeloof,
Voor and'ren roem en magt en vuige winzucht doof.
Zijn hart is vol geloof, zijn oog van vuur aan 't gloeijen,
Zijn arm vol kracht, gereed de dwing'landij te boeijen."

Neen! hij strijdt niet voor zich, de edele Godfried, hij strijdt voor zijn God en Heer, getuige zijn eerbiedige Godsverheffing na de behaalde zege:

Hij legt zijn bloedig kleed niet af, na 't overwinnen;
Maar met elk veldheer, die den tempel binnentreedt,
Aanbidt hij 't groote graf en denkt aan zijnen eed. (*)

't Is juist dat oogenblik waarvan de dichter zingt dat de schilder ons daar heeft afgemaald; we zien daar den dapperen Godfried, die geen koningskroon wilde dragen waar zijn Verlosser een doornenkroon getorscht had, zijn degen op het heilige graf nederleggen, als wilde hij te kennen geven dat niet hij maar *God* de overwinning had bevochten; het *geloof* had hem hel-

(*) Torquato Tasso. Jeruzalem verlost, vert. door R. H. Graadt Jonckers.

denmoed geschonken, het *geloof* had hem de zege doen behalen.

De tweede schilderij stelt voor de *gereglígheid;* we zien daar keizer Rudolf I van Habsburg, het vonnis uitsprekende over de roofridders, die zich in den tijd van het Interregnum in Duitschland genesteld en zich de grootste buitensporigheden en het grofste onregt aangematigd hadden. Het was de tijd waarvan de dichter zingt:

Denn geëndigt nach langem verderblichen Streit
War die kaiserlose, die schreckliche Zeit,
Und ein Richter war wieder auf Erden.
Nicht blind mehr waltet der eiserne Speer,
Nicht fürchtet der Schwache, der Friedliche mehr,
Des Mächtigen Beute zu werden." (*)

Het was voorwaar geen gemakkelijke taak voor den telg uit het Habsburgsche huis om het keizerrijk te aanvaarden, in een tijd toen alle begrippen van regt en zedelijkheid waren verloren gegaan; maar desniettemin nam Rudolf met een vasten wil de teugels van het bewind in handen, 66 roofsloten werden door hem verwoest, de landvrede hersteld, handel en nijverheid begonnen weder te bloeijen en het regt kreeg weder den boventoon in staat en leengewest.

De *poëzy* wordt ons voorgesteld in de derde schilderij, waar Filips van Zwaben met zijn gemalin Irene op hun reis langs den Rhijn begeleid wor-

(*) Schiller, Der Graf von Habsburg.

den door minnezangers. In die tijden toen het ridderwezen ten toppunt van bloei was gestegen, bereikten ook de minnezangers hun hoogste standpunt, en al worden hunne werken, voor zoover ze nog aanwezig zijn, in den tegenwoordigen tijd weinig gekend en gelezen, zoo is toch aan velen dier dichters geen talent te ontkennen, hetgeen niet te verwonderen is, wanneer men bedenkt hoe geschikt die tijd voor poëzy was.

De *liefde* is het onderwerp der vierde schilderij; zij stelt het oogenblik voor waarop keizer Frederik II voor het eerst zijn bruid Isabella van Engeland begroet. Het leven van den duitschen keizer had zich steeds door onrust gekenmerkt; in zijn jeugd van den troon uitgesloten, was hij eindelijk door den paus als keizer gekroond, doch onder voorwaarde, van een kruistogt naar het H. land te ondernemen. Een eerste togt mislukte door een ziekte die in het leger uitbrak, en tot een tweede kon hem slechts de banvloek bewegen, dien de paus over hem uitsprak, nog eenmaal en voor het laatst plantte hij de christelijke banieren in Palestina, doch intusschen werd het vuur van onrust en tweedragt in zijn land door den H. Vader aangestookt, waardoor hij genoodzaakt werd, de gewijde plaatsen te verlaten en ze voor immer aan de ongeloovigen over te geven. In zijn vaderland teruggekeerd, moest hij zelfs de wapens tegen zijn eigen zoon opvatten, en met het zwaard in de vuist op zijn wankelenden troon evenwigt houden.

Was het wonder dat hij in zulk een tijd behoefte aan liefde gevoelde? Was het wonder, dat hij ten

derden male zich door den band des huwelijks aan een wezen wilde verbinden, dat met hem lijden zou en hem de last des levens zou helpen dragen? Voorzeker neen! en het oogenblik waarop hij zijn bruid, Isabella van Engeland begroette, is zonder twijfel een der weinige heldere starren, een der weinige koesterende zonnestralen geweest, die zijn donker levenspad hebben beschenen.

De *trouw* wordt in de vijfde schilderij afgebeeld in de redding van Frederik Barbarossa door Hermann von Siebeneichen.

Het ideaal van den Duitschen Keizer, de vestiging van een onbepaalde koninklijke magt in Italie, en de ontheffing van den Keizerskroon van Rome's oppermagt, stond verwezentlijkt te worden. De door Frederik ondersteunde Paus Victor IV had zich tot zijn dood toe tegen den tegen-paus Alexander III, die naar Frankrijk de wijk had genomen, staande gehouden, en bijna overal zegevierden Frederik's legerscharen in Italie. Maar in plaats van door zachtheid de door wapendwang onderdrukte gemoederen voor zich te winnen, liet hij de verschillende steden en gewesten door zijne landvoogden op de meest willekeurige en wreede wijze besturen. Geen wonder dat Italie reikhalzend uitzag naar een gelegenheid om zich van het Duitsche dwangjuk te bevrijden; en die gelegenheid deed zich slechts al te spoedig voor. Na den dood van Victor IV en niettegenstaande de verheffing van Frederiks vriend Paschalis III tot de pausselijke waardigheid, had Alexander, de tegen-paus, zich in Rome weten staande te houden.

Met slechts weinige dapperen, waaronder de bloem van de ridderschap, verscheen Frederik voor de poorten van Rome, en een schitterende zege werd op de overmagt bevochten; doch weldra brak een moorddadige ziekte in het leger uit, die een groot aantal der overwinnaars ten grave sleepte. De tijd der wrake was gekomen; als één man stond Italie tegen den dwingeland op, de terugtogt moest in allerijl worden ondernomen en te Suza werd des Keizers leven door de verwoede burgers bedreigd. Van allen verlaten, ten einde raad, staat de trotsche Keizer daar in zijn paleis; wanhopig loopt hij het vertrek op en neêr, als plotseling de deur geopend wordt en Herman von Siebeneichen voor zijn oogen staat. Het is een verleidelijk aanbod van den edelen Herman, hij wil de wapenrusting van zijn ongelukkigen meester aantrekken, zich in de plaats van den Keizer stellen, om dien zoo doende van een wissen dood te redden. Thans eerst verstaat Frederik de volle beteekenis van het woord „*trouw*," hij kan het welgemeende aanbod niet afslaan, en Barbarossa is gered, ten koste van het leven van zijn getrouwen dienaar.

En nu ten laatste staan wij voor de zesde schilderij, die ons als voorbeeld van dapperheid den heldendood van Jan den blinde, Koning van Bohemen, veraanschouwelijkt. De steeds jeugdige 50jarige vorst had bij verschillende gelegenheden in den strijd beide zijn oogen verloren; doch niettegenstaande dat, kon hij zijn onrustigen geest niet bedwingen en moest hij den Franschen Koning Filips VI in den oorlog tegen Eduard III van Engeland ter hulpe ijlen. In den zeestrijd bij Sluis had

de veel sterker Fransche vloot reeds een geweldige nederlaag geleden; bij Crecy in Picardië kwam het nu den 26 Augustus 1346 tot een beslissende veldslag. Niettegenstaande de groote overmagt behaalden de Engelschen een schitterende zege, waarbij de bloem van den Franschen adel sneuvelde. De blinde Koning verrigtte wonderen van dapperheid, doch, een panische schrik scheen zich van het Fransche leger te hebben meester gemaakt, lang hield hij zich staande, doch eindelijk bezweek hij, met tallooze wonden bedekt.

Het is de laatste der zes schilderijen, die we hier voor ons zagen, en we slaan nog een laatste blik op het geheel, terwijl ons hart den grooten meester in stilte dank zegt voor de wijze waarop hij ons aesthetisch gevoel wist op te wekken. Niet alleen dat de frischheid der kleuren, de levendigheid der handeling, de schoonheid der vormen onze aandacht tot zich trekken, maar het is vooral de keus der onderwerpen, die we bewonderen en toejuichen. Waar toch vindt ge een schooner voorbeeld van geloof, dan bij een veldheer die onder den roes der overwinning, onder de bedwelming der geplukte laauweren, zijn Heer niet vergeet, en niet aan zichzelven, maar Gode de eer geeft der behaalde zegepraal; waar een treffender bewijs van trouw dan waar de dienaar zijn leven veil geeft om dat van zijn Keizer en Heer te redden? Waar zaagt ge . . . . Doch genoeg, we moeten verder, we hebben nog meer te zien; we gaan nu de trappen op naar de tweede étage, waar vooral de antiquarius en de liefhebber van oude kunst hun hart kunnen ophalen. De eerste zal genieten bij den aanblik van die fraaije

antique meubelen en van dat overoude byzantijnsche kruis, terwijl de laatste zich gelukkig zal voelen bij het zien van een vijftigtal kleine schilderijen van de grootste meesters der Hollandsche, Duitsche en Vlaamsche scholen, als: Rembrandt, Teniers, van Dijck, Holbein, Dürer, enz. Minder sympathie voelen wij voor dat stuk van Herbig, een niet zeer groote schilderij, zoo wat in den vorm van een altaarstuk, vertikaal in drie afdeelingen verdeeld, dat drie épisoden uit het leven van Guttenberg voorstelt, die betrekking hebben op de uitvinding der boekdrukkunst. Maar al kwamen er bij het zien dier schilderij minder edele gewaarwordingen, een gevoel nationale jalousy bij ons op, ze worden dadelijk weder uitgewischt door schooner en beter indrukken, die we ontvangen wanneer we in gindsch vertrek het oog slaan op een stuk dat ons verschillende passages uit Schiller's: „*Toggenburg*" voorstelt. Ge kent haar toch, des grooten dichters meesterlijke ballade, en wie uwer kon haar ooit met drooge oogen lezen? De roerend eenvoudige beschrijving van de liefde des edelen ridders stemt het hart tot weemoed; maar toch die liefde blijft onbeantwoord, slechts een zusterlijke genegenheid wordt hem toegedragen, waar hij een vurige wederliefde eischt. Te vergeefs zoekt hij de oorzaak van de weigering der beminde jonkvrouw; eindelijk meent hij haar gevonden te hebben; hij heeft het kruis op den schouder, schaart zich onder de banieren der kruisridders, trekt naar het H. land, verrigt wonderen van dapperheid en keert met roem beladen naar het vaderland terug, waar de naam van Ridder Toggenburg op ieders lippen zweeft. Steeds

heftiger klopt hem het hart, hoe nader hij bij de woonplaats komt van haar, die nog immer het voorwerp zijner trouwe en ridderlijke liefde is; hij heeft haar geen oogenblik vergeten, zelfs in den heetsten strijd stond ze nevens hem en wenkte hem toe met een glimlach op de lippen, terwijl hij hare stem hoorde, die hem toefluisterde: „Nu zijt gij mijner waardig, Heer Ridder; gij hebt den eenigen weg ingeslagen, waarop mijn hart tot wederliefde kon gestemd worden; ik kon u niet liefhebben, want het ideaal van een echtgenoot was voor mij *een Ridder zonder vrees of blaam*, die gestreden had voor de heilige zaak en die in dien strijd laauweren had bevochten, om ze aan mijn voeten neder te leggen; maar nu, nu hebt ge dat ideaal verwezenlijkt, ja zelfs overtroffen; nu zijt ge mijner waardig, ziedaar mijn hand en mijn hart, voortaan zullen ze aan u, aan u alléén toebehooren; en was mijn weigering lang van duur, mijn liefde zal des te vuriger zijn." De torens van het kasteel heeft hij reeds in 't gezigt, hij geeft zijn fier strijdros ongeduldig de sporen, en weldra klopt hij aan de poorten van het slot. De deur wordt geopend, doch bij het antwoord op zijn vraag blijft hij plotseling, als door den donder getroffen staan.

Die Ihr suchet, trägt den Schleier,
Ist des Himmels Braut,
Gestern war des Tages Feier,
Der sie Gott getraut.

zoo luidt het antwoord van den dienaar.

Onbeschrijfelijk is de toestand van den ongelukkigen

ridder, voor altijd verlaat hij het slot zijner vaderen en al zijn wereldsche bezittingen, en trekt naar het klooster waar Gods bruid woont, die nimmer meer de zijne kan worden.

Aan den voet van den berg, waarop het klooster zich bevindt, bouwt hij zich een nederige hut, om toch in de nabijheid te leven van haar die hij zoo innig liefhad en die hij toch nimmer hier op aarde weêr aan het hart zal drukken.

Maar welligt stel ik uw geduld te lang op de proef, met de beschrijving van een verhaal, dat u zeker niet onbekend is. De schilder heeft zijn stuk in verschillende afdeelingen gesplitst; de schilderij bestaat uit verschillende médaillons in wier midden een eenigzins grooter zich bevindt; zij stellen de voornaamste punten uit het u vermelde verhaal voor. Hier ziet ge den ridder afscheid nemen van de jonkvrouw, daar ziet ge hem ten strijde trekken, daar in een heet gevecht gewikkeld, hier weder ziet ge hem aan de slotpoort kloppen, terwijl u ten laatste het klooster wordt voorgesteld aan wiens voet hij zijne hut heeft gebouwd. Over de geheele schilderij ligt een waas van zwaarmoedige somberheid, die aan het geheel een nog weemoediger en treuriger aanzien geeft.

En hiermede hebben we de ronde door het slot volbragt; we hebben het inwendige van den schoonen Stolzenfels gezien, en voldaan keeren we terug om plaats te maken voor nieuwe bezoekers; en al is het ook dat na verloop van tijd de herinnering minder levendig wordt, nooit zullen we toch de indrukken van zoo verschillenden aard, die we daar ontvingen, vergeten.

Gij, waarde lezer, die ons op onzen togt hebt vergezeld, zult u welligt verwonderen zoowel over de keus als over de behandeling van het onderwerp. Gij hebt schooner, stouter of liefelijker natuurtooneelen aanschouwd, ge hebt prachtiger kasteelen gezien, ge hadt liever wat langer stil gestaan bij de antiquiteiten of bij de voortbrengselen der oude meesters, en dat verwijt hebben we welligt verdiend, maar ge kent zeker wel de anecdote van den man met zijn ezel, die aan iedereen genoegen wilde geven en daarom eerst zelf op den ezel ging zitten, daarna zijn zoon er op zette, en eindelijk er met hem zich op plaatste, totdat hij ten laatste den ezel zelf ging dragen, waardoor het angstige dier in het water sprong en verdronk.

Hoe het zij, we hebben ons best gedaan om u het bezoek, waartoe we u hadden uitgenoodigd, zoo smakelijk mogelijk voor te stellen, en bevelen ons ten slotte aan om bij voorkomende gelegenheid nogmaals van uw aangenaam gezelschap te mogen profiteren.

13 Oct. 1863. v. M.

DE GEK TE ROLANDSECK.

Een zottin in een klooster ging,
Dat ligt bij Bonn aan den Rijn;
't Heet Nonnenwerth; 'k weet niet van wie
Dat eiland thans mag zijn.

Een gek was op die zottin verliefd;
En huurde een klein vertrek,
In 't naastgelegen logement,
Geheeten Rolandseck.

In 't venster van zijn kamertje
Den ganschen langen dag
Van 's avonds laat tot 's morgens vroeg
De gek te kijken lag.

Daarbij heeft hij zich gekastijd;
Geen enkle pijp tabak
Gerookt, en ook in al dien tijd
Gedronken geen cognac.

Want vijftig jaren loerde hij,
En kwam niet tot verstand.
Hij wilde zien, die arme dwaas,
Door muur en cellenwand.

Halfhonderdjarig kijken deed
Hem aan zijn oogen zeer.
Het loeren was zijn daaglijksch werk.
Wees hem genadig, Heer!

Zoo vond men dood in de vensterbank
Op een goeden dag den gek;
Dit is het sprookje, dat er gaat
Van den gek te Rolandseck.

(Naar HEINE.)

10 Oranjemaand 63.

FIRDUSI.

(Naar Heine).

I.

Gouden menschen, zilvermenschen!
Spreekt een beed'laar van een Thoman,
Zoo is sprake slechts van zilver,
En hij meent een zilver-thoman.

Niet zoo in den mond eens vorsten.
In den mond eens Schachs is Thoman
Steeds van goud: een Schach ontvangt
En hij geeft slechts gouden Thomans.

Zoo beschouwen 't brave lieden.
Zoo beschouwde 't ook Firdusi,
Dichter van 't alomberoemde,
Wijdbewierookte „Schach Nameh."

Dit beroemde heldenlied
Schreef hij op bevel des Schachs,
Die voor ieder zijner verzen
Hem een Thoman had beloofd.

Zestien maal de rozen bloeiden,
Zestien maal zijn zij verwelkt,
En de nachtegaal bezong ze
En verstomde zestien maal;

En intusschen zat de dichter
Aan den weefstoel der gedachte
Dag en nacht, en weefde vlijtig
't Reuzendoek zijns heldenlieds. —

Reuzendoek, waarin de dichter
Wonderbaar geweven had
't Fabeltijdvak van zijn land,
Farsistan's aêloude vorsten,

Lievlinghelden van zijn volk,
Ridderdaden, avonturen,
Tooverijen, booze geesten,
Stout omrankt door sprookenbloemen. —

Alles levendig en bloeijend,
Kleurenschitt'rend, bloeijend, brandend,
En als hemelsch aangestraald
Door het heil'ge licht van Iran;

Door het godlijk reine licht,
Waarvan nog de laatste tempel,
Trots den Koran en de Mufti,
In het hart des dichters vlamde.

Toen het lied voleindigd was
Zond Firdusi 't manuscript
Zijn doorluchtigen beschermer:
Tweemaalhonderdduizend verzen.

't Was te Gasna in het bad,
In Firdusi's badvertrek,
Dat de zwarte knechts des vorsten
Den beroemden dichter vonden.

Ieder hunner sleepte een geldzak,
Dien hij aan des dichters voeten
Knielend nederlegde, als 't hooge
Loon der eere voor zijn dicht.

Haastig om den lang ontbeerden
Aanblik van het goud te smaken,
Scheurt hij fluks de zakken open —
Daar bespeurt hij met ontzetting

Dat slechts zilver de inhoud was
Dezer zakken, zilver-thomans,
Omtrent tweemaalhonderdduizend —
En de dichter lachte bitter.

Bitter lagchend deelde hij
Deze som in drie gelijke
Deelen, en schonk twee daarvan
Aan de beide zwarte boden,

Als een draagloon voor het brengen
Van de zakken; en het derde
Deel der zilver-thomans gaf hij
Als een drinkgeld aan den badknecht.

Toen nam hij zijn wandelstaf,
En verliet gehaast de hoofdstad.
Voor de poort heeft hij het stof
Afgeveegd van zijne schoenen.

II.

„Had hij, zoo als vaak gebeurt,
Slechts zijn vorstlijk woord gebroken,
Had hij leugen slechts gesproken,
'k Had geen wrok, 'k had niet getreurd.

„Maar niet te vergeven is 't,
Dat hij me in den nek gekeken
Heeft, door dubbelzinnig spreken,
En door zwijgen, groot're list.

„Waardig scheen zijn fiere borst
Met de vorstenster te prijken.
Weinig waren zijn gelijken.
Toonbeeld was hij van een vorst.

„Als der zonne heerlijkheid
Blonk zijn blik vol reine klaarheid;
Hij, de trotsche man der waarheid, —
En hij heeft mij toch misleid."

III.

Schach Mahomet heeft goed gegeten,
Zijn stemming mag tevreden heeten.

Hij zit in den tuin in zijn purperen stoel
Bij 't water der springbron; dat klatert zoo koel.

De knechten vol eerbied staan in een kring;
Daarbij is Ansari, zijn lieveling.

Uit marmeren vazen zwelt en lacht
Een weelderige bloemenpracht.

Als odalisken, met sierlijk zwaaijen,
De palmen elkander tegenwaaijen.

Bewegingloos staan de cypresboomen,
Als diep verzonken in hemeldroomen.

Daar hoort men op eens, bij der luite klank,
Een zacht geheimnisvol gezang.

De Schach springt op, als waar hij behekst —
Wie dichtte van dat lied den tekst?

Ansari, aan wien de vraag was gerigt,
Gaf antwoord: dat heeft Firdusi gedicht.

Firdusi? — riep de vorst ontsteld —
Waar is hij? Hoe gaat het den dichterheld?

Ansari antwoord gaf: Hij kende
Sinds lang slechts armoede en ellende.

Hij woont in 't stadje zijner geboort',
Te Thus, in een tuintje dat hem behoort.

Schach Mahomet zweeg een goede wijl,
En sprak toen: gehoorzaam in allerijl.

Kies uit de stallen van al mijn kasteelen
Honderd muildieren en vijftig kameelen.

Met alle schatten zult gij ze beladen,
Die 't hart eens menschen kunnen verzaden.

Met rariteiten, met allerlei
Kostlijke kleederen, met huisgerei

Van elpenbeen en sandelhout,
Met snuisterijen van zilver en goud,

Met sierlijke kannen, met beker en bekken,
Met luipaardenvellen met groote vlekken,

Tapijten, shawls en de rijkste stoffen,
Die in mijn rijk worden aangetroffen;

Vergeet ook niet er bij te pakken
Glanzende wapenen en schabrakken.

Niet minder dranken van allerlei aard,
En spijzen die men in bussen bewaart.

Ook amandeltaarten en confituren
En peperkoeken moet ge hem sturen.

Voeg er ook bij een twaalftal paarden,
De besten van de in mijn stallen bewaarden;

En zwarte slaven ook een dozijn,
Maar 't moeten kerels als boomen zijn.

Ansari, met al die schoone zaken
Moet ge u terstond reisvaardig maken,

En brengen ze aan des dichters voeten;
Ook zult ge hem vriendlijk voor mij groeten.

Ansari volbragt zijn meesters bevelen,
Belaadde muildieren en kameelen,

Met geschenken, te koopen op zijn best
Voor den cyns van heel een wingewest.

Aan den morgen van den derden dag
Nadat bevolen had de Schach,

Vertrok de kostbare karavaan;
Ansari reed zelf als hoofdman vooraan.

Te Thus, dat digt bij een heuvel lag,
Kwamen zij aan op den achtsten dag.

Door de westlijke poort trok de karavaan,
Met de beste schatten des rijks beladân.

Trommel, gezang en horen klonken:
Het gansche volk was vreugdedronken.

La Illa Il Allah! uit volle keelen
Schreeuwden de drijvers der kameelen.

Maar door de oostlijke poort, aan het andere end
Van Thus, trok op hetzelfde moment

Naar buiten een stoet, zoo zwart als de nacht,
Die den dooden Firdusi ten grave bragt.

HET LIJDEN VAN EEN DICHTER.

't Was een van die dagen dat het in de stad ondragelijk is, terwijl men daar buiten zooveel genieten kan; daar buiten, daar zingt het vogeltje vrolijk, daar vliegt ze rond die nijvere bij, terwijl ze door haar gegons haar genoegen over het schoone weder schijnt te kennen te geven, daar buiten, daar kunt ge genieten van die heerlijke geur der bloemen, daar kunt ge u neêrvleijen op het zachte mos onder de schaduw der boomen, terwijl ge ze tracht te ontcijferen die duizende klanken die u ter oore komen, terwijl ge u afvraagt of ze ook beteekenis hebben, die zachte kreten die het vogeltje slaakt, terwijl ge u zoovele zaken afvraagt zonder naar het antwoord te zoeken, want gij zijt dan alleen tot genieten in staat. Een ieder ontvlood ze dan ook, die naauwe straten, en ieder kon het doen, 't was zondag en velen wilden die dag op schoone wijze vieren, velen wilden daar te midden van die schoone natuur overpeinzen.

't Was dan ook druk in die hoofdstraat der stad, die u naar buiten voert, daar wandelden ze langzaam voort die eerzame burgers, daar stapten ze driftig

die levenslustige muzenzonen, en velen dier schoone burgerdochters, die zedig de oogen hadden neêrgeslagen, toen zulk een troepje passeerde konden niet nalaten ze na te oogen en om die vrolijkheid, om die luidruchtigheid te glimlagchen, en 't was als nam de drukte steeds toe, niets dan gelach, niets dan gejuich weêrklonk in die straat.

Zij lachten en juichten die jongelingen, maar hebben ze dien jongen man dan niet gezien, die daar boven voor een der ramen gezeten, die voorbijgangers nastaart, was zijn gezicht dan zoo weinig beteekenend dat niemand van die honderden voetgangers hem een blik waardig keurde, en toch dat gezicht was wel in staat uw attentie te trekken; hij was schoon die jonge man, alhoewel het lijden op zijn gelaat geteekend stond, die wangen, ze waren wel ingevallen, die blos, het was niet de blos der gezondheid, maar het was het kenmerk van die vreesselijke ziekte die zoo velen ten grave sleept, die oogen ze waren goedig en zacht maar ze getuigden van onnoemelijk lijden en nu zelfs kon hij, die hem opmerkzaam gadesloeg, tranen langs zijn wangen zien vlieten, maar in weerwil van die tranen, in weerwil van die zachte oogen, gaven die zware baard en die knevels, die zich boven zijn lippen krulden, die kastanje bruine lokken, die bijna tot op zijn schouders vielen, hem iets fiers, iets mannelijks. Was het daarom dat ge schier tot tranen bewogen waart als ge naar hem staardet, of was het die vrolijkheid buiten, terwijl hij daar zoo droevig, zoo eenzaam zat, die u zooveel medelijden voor hem deed koesteren.

Gij vraagt u af wat het toch zijn mag dat die man zoo droevig stemt, terwijl een ieder zoo vrolijk, zoo uitgelaten is; heeft hij dan geen gevoel voor het schoone der natuur, kan hij die doodsche kamer dan niet verlaten, want die kamer ze is waarlijk niet in staat u tot vrolijkheid te stemmen; ziet die boeken, ze liggen daar op den grond verspreid, die platen, ze zijn somber en droevig, en toch als hij zich voor die piano nederzet, als die zachte toonen in die kamer klinken, dan wellen de tranen in uwe oogen op, dan kunt ge die ongezellige, doodsche kamer niet verlaten, dan kunt ge uren lang naar die muzijk luisteren, want het is u als ware iedere toon de uitdrukking eener gedachte, het is u als stortte de speler zijn gemoed voor u uit; dan eens klinken ze onstuimig en woest, als wilde hij de vertwijfeling voorstellen, dan weder zacht en liefelijk, als droomde hij van een gelukkige toekomst, of als herinnerde hij zich een zoet verleden. Hij moet veel geleden hebben die jonge man, dat zijn droefheid zich in alles uit, hij heeft veel geleden en toch is het een van die dramas waarvan er zoo velen in het dagelijksch leven worden gespeeld, zonder dat ze opgemerkt worden; want zij die gelukkig zijn zien maar al te dikwijls het lijden hunner medemenschen over het hoofd. Wilt ge weten wat hij geleden heeft? Welnu ik zal het u zeggen.

Korten tijd geleden speelde er steeds een lach om die lippen die nu zoo droevig zaâmgetrokken zijn, korten tijd geleden was ook hij een levenslustig jon-

geling, was het wonder dat hij vrolijk was, die wereld ze had hem niets dan goed gegeven, en de natuur ze had hem met de schoonste talenten begiftigd, ze had hem het talent gegeven zijn gevoelens in schoone vormen uit te drukken, zijn gedachten voor een ieder bloot te leggen; in een woord hij was dichter. Maar zijn ze dan zoo gelukkig die dichters, hebben ze wezenlijk zoo veel op ons voor? Ik geloof het niet. Ik geef het u toe, zij genieten meer van het schoone, van het goede dezer aarde, maar ook het slechte, de rampen dezer wereld drukt hen veel eerder ter neder. Dat dichterlijk gevoel, die vurige verbeelding, ze hadden zijn levensgeluk verwoest.

Hij had zich in zijn verbeelding een ideaal gevormd, waarmede hij zijn leven wenschte te slijten, en dat ideaal het had zich schier verwezenlijkt, hij had het gezien niet zwevende voor zijn oogen, 't was geen schim dat hij zag, neen hij had het toegesproken en het had hem geantwoord. Dat zoo schoone bewegelijke gelaat, waarop de minste indrukken die het karakter ontving, terstond afgeteekend werden, die zwarte, glinsterende oogen, die fijn gevormde neus en mond, die ravenzwarte haren, hij kon ze niet vergeten; ze volgden hem overal; dat was wel het wezen in hetwelk hij al zijn gevoelens uit kon storten; en het geluk bleef hem nog steeds begunstigen, hij zou haar bezitten, zij had er hare toestemming toe gegeven. 't Was een gelukkige tijd die eerste dagen hunner verloving, 't was als werd zijn dichterlijk talent grooter, als hij daar te midden eener schoone natuur met haar zat, kostte het hem geen moeite

de gevoelens, de gedachten die zich in zijn brein vormden neder te schrijven, dan liet hij dikwijls zijn verbeeldingskracht den vrijen teugel, dan schreef hij dikwijls verrukkelijke gedichten. Zij was het die het eerst van zijn pennevruchten genoot, ze waren immers voor haar en voor haar alléén geschreven, en ze las ze dan ook met verrukking, zij was trotsch op hem die zoo iets voortbragt. Ook door het publiek werden die gedichten met gretigheid gelezen; het publiek, dat monster met zoovele hoofden met zoovele zinnen, zoo als zeker schrijver het noemt, scheen ten opzigte van zijn pennevruchten, slechts één hoofd, slechts één zin te hebben, 't was een ieder als las hij zijn eigene gedachten, maar in schooner, in veel schooner vormen weêrgegeven, dan hij vermogt zulks zelf te doen. Was het wonder dat zij trotsch op hem was, was het wonder dat haar oog glinsterde als zij op zijn arm geleund die salons binnen trad, waar de menschen van smaak zich vereenigen, die salons waar men de grootste kunstenaars en voorname letterkundigen aantreft, was het wonder dat zij diep bloosde, als schier aller oogen op hen gevestigd werden, en ze hier en daar hoorde prevelen „dat is de dichter, 't is over hem dat ik u zoo even sprak, en dat meisje is zijn verloofde." Zij was trotsch op hem, maar ook hij was trotsch op haar, hij wilde naam maken, hij wilde beroemd worden, niet zoo zeer om zijnentwille, maar om harentwille, hij achtte zich niet waard haar te bezitten, en bovendien zij was immers zoo zeer op eer, op roem gesteld, en minder en minder werd hij in die glansrijke bijeenkomsten gezien, en als zij er over klaagde

dan troostte hij haar en zeide dat hij naam wilde maken en zij stelde zich met dat vooruitzigt tevreden. Terwijl een ander zich naar theater, bal of concert spoedde, bleef hij te huis en dan kon men tot laat in den nacht nog licht op die kamer zien, en hij die naar boven trad zag hem daar peinzend en denkend zitten, terwijl daar op die tafel die boeken over verschillende wetenschappen in wanorde door elkander geworpen lagen. Maar gij, gij die hem vroeger reeds kende zegt mij is hij niet zeer veranderd, ja, het glinstert nog wel dat oog, maar er ligt een uitdrukking in die u verschrikt, ja, hij ziet niet bleek, maar het is geen gezonde kleur die zijn wangen overdekt, in tegendeel ze is het kenmerk van zijn ligchamelijke smart, soms wordt het bloed met kracht naar zijn hoofd gedrongen, dan doorstaat hij onnoemelijke hoofdpijnen, dan klopt het in zijn hoofd, dan is hij tot werken ongeschikt; en toch hij wil arbeiden, geen minuut, geen seconde wil hij verloren laten gaan, de belooning voor die onophoudelijke inspanning zal immers groot, oneindig groot zijn; hij zal waard worden haar te bezitten, hij zal beroemd worden, en het zal voor haar zulk een genot zijn om te kunnen zeggen: „die man, die gij allen eerbiedigt, die man, dien gij allen roemt, dat is mijn echtgenoot;" haar dat genoegen te verschaffen is de droom van zijn leven.

Maar die hoofdpijnen ze vermeerderen zich, die gejaagdheid wordt erger en erger, en zij die met de ziekten dezer wereld bekend zijn, merken in hem het begin dier vreesselijke ziekte reeds op, die zoo menig hoopvol leven te vroegtijdig afsneed, van die verrader-

lijke ziekte, die de phantasie harer slagtoffers prikkelt, die hen doet vergeten dat zij lijden, hen luchtkasteelen voor de toekomst doet bouwen; terwijl ze steeds voortgaat aan het ligchaam te knagen, terwijl ze die armen steeds nader en nader tot het graf brengt. En zij? eerst kwam ze hem alle dagen bezoeken, doch het was dikwijls zulk mooi weêr, en 's avonds werden er zulke glansrijke soirées gegeven, dat alles was veel aanlokkelijker dan die ziekenkamer en haar droevige bewoner, niet waar? weldra zag hij haar dan ook om de twee dagen en later om de week, en nog later bijna in 't geheel niet, want den gezonde had zij bemind, den kranke beminde zij niet meer.

Het was winteravond, niet een van die avonden, dat ge, in weerwil van de vinnige koude, uwe kamer verlaat om even een luchtje te scheppen, om even die tallooze sterren te bewonderen, die boven uw hoofd aan den zoo helderen hemel glinsteren, of om u door de hevige beweging op de gladde ijsbaan te verwarmen, neen, geen sterren waren er aan den hemel te bespeuren, het liefelijke, zachte licht der maan werd door de graauwe sneeuwwolken, die den hemel overdekten onderschept, men kon het niemand aanraden zijn huis te verlaten, het was koud, erg koud buiten, de wind blies u met kracht de sneeuwvlokken in het aangezicht, en als ware het om het aanzien der stad nog doodscher nog droeviger te maken, waren vele straatlantaarns door die hevige wind uitgedoofd.

Het was buiten woest en droevig, maar daar binnen op die kamer van onzen dichter daar was het

ook niet rustig. Daar zat hij weder, maar tot werken was hij niet in staat, daar zat hij met het hoofd op zijn hand geleund, en zij kwamen hem weder voor den geest die verschillende tijdperken van zijn leven, zij kwamen hem weder voor den geest die dagen, dat hij als knaap met zijn makkers die woeste spelen deelde, hij zag haar voor zijn oogen die moeder, die hem steeds zoo teeder bemind had, die moeder, die zoo dikwijls angsten voor hem had uitgestaan, als hij in jeugdigen overmoed het een of ander waagstuk ondernam; en nu, zij was er niet meer; hij herinnerde zich zijn studenten leven, hij herinnerde zich die vrolijke avonden en nachten, die aangename gesprekken, terwijl de beker lustig rondging, want die gesprekken onder studenten, ze zijn aangenaam, ze hebben steeds dat op alle andere gespreken voor, dat een ieder rondborstig zijn gedachten uit, en die gedachten, die denkbeelden ze hebben de frischheid der jeugd. Hoe dikwijls had hij dan niet tot die vele vrienden gesproken, de woorden vloeiden hem dan makkelijk van zijn lippen, en die vrienden ze luisterden aandachtig naar hem, maar nu hadden ze hem vergeten, en kon men het hun wel euvel duiden, hij was immers zoo veranderd, hij was zoo droevig, en dan nog die zieken, ze zijn soms zoo vervelend, zoo lastig, niet waar? Maar ook de gelukkigste dagen van zijn leven kwamen hem weder voor den geest, die dagen toen hij de eerste treden op de dichterlijke loopbaan gedaan had, hoe gelukkig was hij toen niet met haar geweest, hoe vurig had hij haar toen niet bemind, en hoe vurig

beminde hij haar nog; maar zij, ze scheen hem te vergeten, 't was lang, lang geleden dat hij haar voor 't laatst gezien had. Maar welk denkbeeld komt hem daar voor den geest, wat is oorzaak dat die trekken van zijn gezicht zoo plotseling veranderen, als zag hij een akelig, een afschuwelijk beeld; „maar neen" roept hij uit, „zij kan geen ander beminnen, ben ik waanzinnig, dat ik daarom denk, en toch ze is hier in zoo lang niet geweest, en toch hoe ligt vergeet men geen zieke, maar neen, dat kan ik niet uitstaan, ik wil zekerheid hebben," en zijn hoofd het gloeide als vuur, het was hem als zou het van een bersten, maar hij had zijn besluit genomen, driftig staat hij op, drukt zijn hoed op zijn hoofd, treedt naar buiten en hard werpt hij de huisdeur achter zich digt. En daar buiten, daar stak de wind heviger en heviger op, zoodat het huis er van dreunde, zoodat de glazen er van kletterden. Daar buiten, daar blies die ijskoude wind, met kracht tegen dat verhitte hoofd, daar werden die tallooze sneeuwvlokken tegen dat gloeijende aangezicht gezweept, en toch kon die krachtige wind, toch kon die ijskoude sneeuw dat arme hoofd niet verkoelen, maar het klopte harder en harder in zijn hoofd, en in zijn borst daar voelde hij een nijpende pijn, maar wat deerde het hem, wat had dat ligchamelijke lijden te beteekenen bij de onnoemelijke angsten die hij uitstond, en als waanzinnig holde hij door die donkere, verlaten straten, en de pijn op zijn borst werd heviger en heviger, maar gelukkig, hij heeft niet ver meer te loopen, dáár voor

dat groote huis, daar zal hij zekerheid erlangen. Ja hij kende het wel dat huis, het was hetzelfde dat hij vroeger zoo dikwijls met haar had binnengetreden, ja hij raadde het wel, zij zou er dezen avond ook wel zijn.

En met kracht drukte hij zijn gloeijend voorhoofd tegen het ijskoude vensterglas van een der ramen, en ziet het gordijn was niet geheel neêrgelaten, zoodat hij alles zien kon wat in die prachtige zaal gebeurde. Ja ge werd bespied, gij die daar binnen zoo vrolijk bij elkander waart, ja gij werd bespied gij schoon meisje, dat daar in zulk een vertrouwelijk gesprek met dien jongeling gewikkeld waart; maar ge zaagt het niet, en gelukkig, want uwe vrolijkheid zou gewoken zijn, ge zoudt geschrokken zijn van die twee glinterende oogen, van die wanhoop die op dat gelaat geteekend stond, ge zoudt geschrokken zijn, gij aanvallig kind, want het was uw minnaar die daar stond. Hij zag alles, hij zag dat ze opstond, hij zag dien jongeling haar beleefd naar de piano geleiden, hij zag dat zij hem met een glimlach bedankte, zou hij het nog eens hooren dat lied, dat zij steeds met zooveel gevoel voor hem gezongen had, maar hoe kon hij zoo dwaas zijn, dat lied was immers niet geschikt om op een soirée voor te dragen, maar het was een aria uit *la Traviata* van *Verdi* dat ze zong. Hij hoorde het echter niet, alles draaide voor zijn oogen, hij scheen gevoelloos te zijn, hij scheen het niet te voelen dat het kouder en kouder werd, hij scheen het niet te voelen dat hij zich niet genoegzaam voor die scherpe

koude beschut had, maar akelig wezenloos staarden die onbewegelijke oogen naar de schoone zangeres. Maar daar binnen daar luisterde men aandachtig, ja zoo aandachtig, dat men die doffe slag daar buiten niet hoorde, daar buiten daar viel een man neder op de koude sneeuw, die man was uw vriend, geletterden en menschen van smaak, die man was uw minnaar, bevallige zangeres.

. . . . . .

. . . . . .

't Was avond, en daar in die zalen, daar flikkerden die honderden lichten weder vrolijk, daar waren ze weder vereenigd die geletterden, die menschen van smaak, daar was het gesprek weêr levendig, maar die schoone zangeres was dáár niet te vinden. Maar op een van de kamers die het uitzicht hebben op de hoofdstraat der stad die u naar buiten voert, zat een meisje te weenen aan het sterfbed van een jeugdig, ongelukkig dichter. Die dichter, het publiek had hem vergeten, zijn vrienden hadden hem vergeten, maar zij, ze vergat hem nooit.

Hn.

MEI.

't Is een Meidag, schoon en helder; struik en boomen botten uit,
En er zweven zoete geuren over 't veld vol jeugdig kruid.
Kleine lichte wolkjes vlotten langzaam voor de zonne heen,
Werpen op 't vergulde landschap, schaduwvlakken, groot en kleen.

Vredig staat een landmanswoning aan den zoom van 't dennenbosch:
Wit gepleisterd zijn de muren; 't dak is rijk begroeid met mos.
En een witte rookwolk kronkelt vredig uit de kleine schouw;
Maar daar binnen vloekt de man, en ranselt zijn beschonken vrouw.

MDCCCLXI.

ONTTOOVERING.

Ja, druk dyn Lipjens aan myn Mond,
Omklem my met dyn Arm,
Dyn Kussen, sy verstikken haast,
Maar syn my niet te warm.

Laat swelgen me, in de Wierookgeur
Van dyne Lokkenpracht,
Van dynen Adem, als Fluweel,
So salvend en so sacht.

O, laat my in het peilloos Blau,
Van dyn lief Oogenpaar
Versinken in een Saligheid
Tot dat ik moe my staar,

En, afgemat van Kosery,
Aan 't leliewit Albast
Van dynen Boesem nedersink,
En slaap, gerust en vast.

Maar als ik slaap, dan werpst du my
Van dynen veilen Schoot,
En vliegst weêr op een Ander toe
Die meerder Goud di bood.

Of, gretig grypst du naar het Vocht,
Door Satanself gebroud,
Een Mengsel van Champagnewijn
Met Absinth-Suisse en Stout.

Dat duurt, tot dat dyn sachte Blos
Verlept is en verbleekt,
En di de grimme Dood syn Klau
Met wreeden Spot toesteekt.

En als du Dood bist, lieve Schat
Vergiet geen Mensch een Traan —
Ik echter wil uit Dankbaarheid
Meê te begraven gaan.

Du vraagst my: „Waarom Dankbaarheid,
En dat van di alleen?
Waar andren lachen, juichen bly
Waarom van di Geween?

„Ik gaf di toch geen Kusjen ooit,
Of het was goed betaald,
Ik heb di Geld, Gesondheid, Eer,
Ja, Alles afgehaald.

„Dyn Lichaam is gelyk een Schim,
Lijkkleurig dyn Gelaat,
Dyn Oogen syn verflaud en dof,
Gy wankelt, als gy gaat!"

Eens had ik ook een Liefjen, Kind,
Als 't Leven my so dier;
Ik ging voor haar, geloof my vry,
Door Water en door Vier.

Toen ik voor 't eerst haar sag — dat was
In eene Somernacht, —
Sacht blonk de witte Schijf der Maan,
Hel was der Sterren Pracht.

En in een Rijtuig reden wy
Door Boschen en door Veld;
Haar Hoofdjen rustende op myn Arm,
Sacht om haar Lijf gekneld.

En sachtkens trok sy aan den Ring
Van eene teedre Vrou,
Dien ik aan mynen Vinger droeg,
Als Pand van Liefde en Trou.

„Geef my dien Ring," so fluistert sy,
„Geef my hem, lieve Vriend,
„Dan hebs du *myne* Liefde en Trou
„In Eewigheid verdiend."

En op die Stonde song de Hel
Een woesten Bruiloftssang,
De witte Seraf, parelrein
Ontvluchtte, schuw en bang.

En kusche Luna, met haar wit
En lelderflonkrend Licht,
Verborg schaamachtig en vol Rou
Haar lieflijk Aangesicht.

Ik kuste toen die wreede Maagd,
Die Bron van sooveel Leed;
Sy kuste my weerom en dacht:
Sie so, ik heb di beet.

Ik dronk de Weelde van haar' Mond
Met volle Teugen in;
Beneveld was myn Denkenskracht,
Beneveld Hoofd en Sin.

Ik sag slechts 't Flikkren van haar Oog
Heur Wangen, wit en rood,
Heur sijden, fulpen Mondtjen, dat
Tot kussen steeds my noodt.

En 't Hijgen van heur Boesem, die
Aan 't kloppend Hart my leî.
En 't Fluistren van heur Lippen, soet
Als Englenmelody.

Ik fluisterde ook: „Ik heb di lief,
Voor eewig myne Bruid!"
Een Schaterlach klonk uit de Hel
„Voor eewig dyne Bruid."

Sy woonde in eene groote Stad,
Gelegen aan den Rijn,
Ik vloog er haastig, ijlings heen,
Dáár kon ik by haar sijn.

Sy was nog altyd even lief
En vrolyk jegens my,
Maar onze schoone Liefdedroom
Die was geheel voorby.

Ik stal van haar nog menig Kus,
Sy gaf me er ook soms een,
Maar, als 'k van troue Liefde sprak,
Dan was heur Andwoord: Neen.

Dáár bracht ik veertien Dagen door,
En look myne Oogen niet,
Myn Wangen werden bleeker nog
Van grievend Sielsverdriet.

Ik nam somtijds heur kleine Hand,
So poeselig en blank,
En leí die op myn bloedend Hart,
Dat bonsde met een Klank,

Alsof 't van één sich splijten woû,
Alsof het drupsgewijs
Geheel en al versmelten woû,
Lijk voor de Son het IJs.

Ik las haar myne Versen voor,
Sy lachte lang en luid,
Borduurde een Steekjen onderwijl,
Of at een Stukjen Fruit.

Ik speelde op mynen Contrabas
Verrukklijke Musiek,
Sy lachte langer, luider nog,
Sy lachte sich haast siek.

Toen Niets heur Boesem roeren kon,
Toen weg was alle Hoop,
Toen heb ik me een Pistool gekocht
Met een getrokken Loop.

(Het was van die Revolversoort,
Die seer gemakklijk gaan,
Men hoeft voor ieder Schot alleen
Te trekken aan den Haan).

Maar, als een Engel op mijn Pad,
Heb ik *di* toen ontmoet,
Ik heb toen gauw het moordend Tuig
Verborgen in myn Hoed.

Du hebs my op den Weg gebracht
Van 't eenig aardsch Geluk;
Du hebs my weder opgebeurd
Uit mynen diepen Druk.

En, schaads du myn Gesondheid ook,
Ik leefde *toch* niet lang,
En ben ook, als ik Sterven moet,
Voor Hel noch Hemel bang.

En, dacht 'k soms weêr aan reine Min,
'k Bestelde een heet Glas Grog;
Vertoonde sich haar Beeldtnis my,
Dan nam 'k een fikschen Slok.

En hare Brieven gaf ik di,
Du krulst die in dyn Hair,
Of wel, ik stak er flux meê aan
Myn Pijpen of Sigaar.

En daarom, lieve beste Poet,
Toon ik di Dankbaarheid;
Al bist du een *canaille*, toch
Bist du een fiksche Meid.

En daarom sal ik, als du Sterfst,
Al plengt geen Mensch een Traan,
Met eenen grooten Huilebalk
Achter dyn Doodkist gaan.

APOLOGIE MYNER SPELLING.

Na myne Moeder is my niets so duurbaar, als hare Tale; gene schonk my het leven des Lichaams, deze dat der Gedachten.

ANONYMUS.

Conventionele Talen, gelijk Ondersoek duchtende Stelsels, verschuilen zich achter vaste Vormen, omdat sy geene vaste Gronden hebben: soo ook verbergt de Domheid zich achter Hardnekkigheid; — oorspronglijke Talen daarentegen mogen en moeten sich in der Vorm wijsigen, naarmate de Woordgronding en de Taalkennis sich verder ontwikkelen; sy kunnen falen, maar sy kunnen weder opstaan. Het vrije Onderzoek is hunne Geleidsterre, en de volstrekte Eenheid kan alleen uit aller Deskundigen vrijer Overtuiging geboren werden.

HANSEN.

Hoofdschuddende en verwonderd sal wel menigeen de voorgaande Gedichten gelesen, of wel vóór dien Tijd op Sij geworpen hebben, wegens der velen Taalketteryen, die er in voorkomen. De volgende Regelen mogen als Apologie myner Wijse van Buiging en Spelling dienen.

Sy maakt hoegenaamd geen Aanspraak op Wetenschappelijkheid. Hoe soude men die aantreffen in eenen Studenten-Almanak *deser* Akademie? Gedurende den Jaren dat de Schrijver den Kursus in der Nederl.

Tale, Stijl en Letterkunde genoodsaakt was te volgen, heeft hy niet bemerkt, dat eene enkele Maal het Punt der Spelling is aangeroerd. De beperkte Tijd waarover de Leeraar in dat Vak te beschikken heeft, mag daar wel de Oorsaak van wesen.

In het Programma der Wet op het Middelbaar Onderwijs schijnt dese Wetenschap geheel van der Polytechnischen Schole verbannen.

Nu alle Hoop op eenen gesonden Taalonderwijs aan onser Akademie vervlogen is, sal het ons wel vergund wesen eene Schets te geven van den Aart deses Onderwijs, soals wy dat aan eener Inrichting van *het Middelbaar Onderwijs* (dat, spitsvondig genoeg, iets anders wesen moet dan *Middelbaar Onderwijs* sonder Artikel, om den draad in eenen Labyrinth van Verwarringen vast te houden) souden verlangen.

Met den Onderwijse, soals het tot nog toe in den eersten Studiejaar Plaats had, kunnen wy ons volmaakt vereenigen. Het strekte om de onwetenschappelijke, oppervlakkige Opvattingen van Taal en Analyse, op den Lageren Scholen en sogenaamden Gymnasien opgedaan, te vernietigen en te doen plaats maken voor meer juiste, heldere en logische Begrippen van Taal. Als Middel daartoe achten wy het Leerboek van den Hoogleeraar Roorda „Over de Deelen der Rede" onontbeerlijk, ja, genoemd Werk is het éénige in Nederland bestaande, dat dienen kan, om logische Begrippen van Taal op te doen, het éénige dat strekken kan tot Grondslag voor der wetenschappelijken Studie *van welker Taal ook*, het éénige dat aanwijst het algemeene in de Talen, d. i. wat

aan allen *gemeen* is. Sonder dat Werk moet men by elker niewen Taal, die men aanleert, sich weder in eenen niewen Stelsel van Taal en Analyse wringen, dikwijls saamgeknoeid door Schoolmeesters, die noch hunner eigene, noch der aanteleerene Tale machtig sijn, sodat sich het opmerkelijk Verschijnsel voordoet, dat een Kind hoort spreken van eener Franschen logischen Analyse, eener Hoogduitschen logischen Analyse ens., en sich eindelijk verbeeldt, dat er so veel logische Analysen sijn, als Talen ter Wereld. De Waarheid echter is één en ondeelbaar, en, is het Kleed der Taal, de Woorden en hunne Buigingen, Vormen en Samenvoegingen, duisendvoudig, *de Geest, die in haar leeft, is één, omdat die gegrond is op het logiesch Denkvermogen van den Mensch, als redelijk Wesen.*

Niets acht ik dus passelijker, dan het Bestudéren in het eerste Studiejaar van genoemd Werk, en het praktiesch Toepassen daarvan op Sinnen, naar Aanleiding van de daaruit geputte Handboekjens en Wegwijsers.

Dit voornaam Onderdeel der Taal afgehandeld sijnde (de Kennis, vooral in *dit* Vak, soude met den meesten Recht tot *criterium* van 'sLeerlings algemeener Ontwikkeling kunnen dienen, meer dan de Wiskunde; tot het Bestudéren en Begrijpen van enkele Deelen der laatste (soals beschrijvende Meetkunst), schijnen speciaal-, misschien abnormaal-geörganiseerde Hersens noodig te sijn), soude men in het tweede Studiejaar eenen Aanvang kunnen maken met het Behandelen van seker Deel der Ned. Letterkunde. Even verplicht als men de Kol-

legien in de logische Analyse diende te maken, even vry sou het besoeken der verdere Kollegies in der Ned. Taal, Stijl en Letterkunde moeten verklaard worden, opdat niet de Wan- of Niet-smaak, Ongevoeligheid en Onverschilligheid voor desen Onderwerp bij den meesten sich als eene Traditie door het jongere Geslacht voortplante. Want hier is het Keerpunt van de verschillende Richting, die ieder in syner Studie nemen wil, en eene kritische Behandeling der Nederlandsche Letterkunde, Stijl en Etymologie mag niet *opgedrongen* worden, sal sich niet by der, in die Omstandigheden *toch* voorbestaanden, Onwetendheid en Onverschilligheid, nog Verachting en Afkeer voegen.

Bij den heerschenden Systeem van onsen Tijd, dat de Menschen analoog wil maken aan hunne Stoompijpen en Cylinders, dat het Verstand, ten Kosten van Smaak en Gevoel ontwikkelt, by eenen Systeem van Produktiefmakery, in één Woord, kan men eene seer goede Schakel syn in der grooten maatschappelijken Ketting, een seer goed Rad in der maatschappelijken Stoompijpery, sonder ooit de Woorden: Letterkunde of Stijl te hebben hooren uitspreken; is het genoeg het lagere Stijlkarakter, soals sich dat met syn ijskoud Doodskleed in den Leerboeken voortsleept, te verstaan. Hoe goed men dit begrepen heeft, blijkt uit het Programma voor der Polytechnischen School, dat dese myne geheele Beschouwing tot eene *Utopie* en den hier en daar misschien nog aantetreffen taalkundigen Monomaan tot den eenigen Leproos onder louter Gesonden maakt.

So als ik dan seide, wenschte ik het tweede Jaar

besteed te sien met het geven van Onderwijs in der Nederlandschen Letterkunde. Aangesien dit geheele gewichtige Onderwerp evenwel onmogelijk in één Jaar kan afgehandeld worden, sou het dienstigst sijn een of meer Treurspelen van Vondel (als het voortreffelijkst wat in dier Dichtsoort in onser Tale bestaat) grammatisch, historisch, maar vooral ook aesthetisch-kritisch te verklaren en te lesen. Vooral soude men sich moeten wachten, door eener verkeerden Keuse van Stukken, soals bijv. Vondels Hekeldichten of Brederoos Moortjen, den Smaak te bederven of den Lust geheel uittedooven, want het kan niet ontkend worden, dat onse Klassikers door slaafscher Navolging der Ouden (soals dikwijls Hooft en Vondel), door Duisterheid, Gesochtheid en Gekunsteldheid van Stijl (als Huyghens), of door verregaand Cynismus en Onkieschheid (als meest allen, voornamelijk Cats, Langendijk en Brederoo), wegens duisend Plaatsen ongeschikt sijn, om den Lust tot hunner Beoefening by der studerenden Jeugd optewekken. *Magna puero debetur reverentia* is een Regel, die met den Ooge op den jeugdigen Leeftijd waarop de Delftsche Akademie gewoonlijk wordt betreden, niet over het Hoofd mag gesien worden.

Jammer is het, dat het Onderwijs in der Ned. Letterkunde, tot nog toe aan der Akademie gegeven, niet anders dan Onverschilligheid of Afkeer bewerkt heeft. Tegen Onverschilligheid nu, is niet te strijden.

De goede Luî, die volkomen onkundig sijn van den grooten Schat der vruchten des Gevoels en der Verbeelding der uitstekendste Vernuften van vroeger' en

later' tijd, die hun Gemoed niet kunnen in Beweging brengen bij het lezen eener uitnemende Tragedie, wier Gevoelssenuwen niet gekitteld worden door den fijnen Vernuft eens Blijspels, wier Borst niet kloppen kan voor eener edelen Daad of Selfopoffering, beschreven in eenen Heldendicht, bij wie niet Alles wat groot, goed, edel is wordt opgewekt door eenen epieschen of dramatischen, Al wat sacht en teeder is door eenen lyrischen Dichter, die niet met Schiller kunnen weenen of met Heine ironisch grimlachen, die niet met Jeremias meêtreuren over Jerusalem of met Macbeth sidderen voor den Geest van Banquo, siet, sy sijn als de Kikvorschen, die sich in hunnen moerassigen Poelen verschuilende, en in den Modder rondwentelende, volstrekt geene *Ahnung* hebben, dat daar boven eene reine, heldere Lucht is, geurig en verkwikkend voor Mensch en Dier; dat daar duisend Bloemen sich openen en duisend Vogelen juichen. Sy rekenen hun Gekwaak schooner dan het Gekweel der Nachtegaal, der lieflijken Sangster onser Boschen en hunnen Modder welriekender dan Jasmijngeuren. Wel bekome het u, praktische Kikvorschen! Wroet voort, kwaakt altijd door, en bouwt Stoompijpen!

Maar eene *verkeerde* Leiding kan wel vermeden worden. Het komt maar op der rechten Keuse der Stukken aan. Smaak en aesthetiesch gevoel sijn by eenen Leeraar in dit Vak Hoofdvereischten.

Het derde Studiejaar sou kunnen besteed worden met gepaste Oefeningen in den Stijl en Voorlesingen over de verschillende Soorten van en Voorwaarden

tot eenen goeden Stijl. Tot nog toe geschiedde dit ook, en wij hebben alleen in Bedenking te geven, den Leerlingen-self de Onderwerpen hunner Opstellen te laten kiesen, ten einde de bijna algemeene Kwaal van Naschrijvery te stuiten, en voorts door Vryheid van Spelling en Taalvorm, mits gemotiveerd, aan den Leerling te geven (in plaats hem met Geweld in een nader door ons te beoordeelen Stelsel te wringen, waarvan hij toch, prat op syner Kwaliteit als self-denkend Wesen, dadelijk buiten der Kollegiesaal afwijkt, getuige het onderhavige Opstel), hem voor te bereiden tot der kritischen Beschouing der verschillende orthografische en etymologische Stelsels, vooral vertegenwoordigd door Spieghel, Huydecoper, Siegenbeek, Weiland, Bilderdijk, Kinker, Roorda, te Winkel, Brill ens., waarmede het vierde Studiejaar sou moeten besteed worden, en waaruit hy, na se allen gewikt en gewogen te hebben, eene Keuse sou kunnen doen. De Proletarier der Wetenschap kon sich dan, mijnentwege, met den Siegenbeekschen Taalbedervery vergenoegen, eigen, kritisch Ondersoek voegt den Student, ja, selfs den Kweekeling eener Polytechnische School!

Siedaar nu, hoe ik het Taalonderwijs aan deser Akademie sou willen ingericht hebben: 1. Logische Analyse, 2. Letterkunde, 3. Stijl, 4. Orthografie en Etymologie (dit laatste woord in synen algemeensten en uitgestreksten sin opgevat). Werden de drie eerste Afdeelingen ook nagenoeg in dier Volgorde, hoewel niet altijd op der gewenschten Wijse gegeven, de vierde ontbrak geheel, en dat is seer verderfelijk bij eene

Taal, als de Nederlandsche, die in eenen seer abnormalen toestand verkeert, hetwelk ik in den volgenden Hoofdstukken sal trachten te schetsen.

Maar ook de drie eerstgenoemde Onderdeelen, werden so terloops en oppervlakkig behandeld (waarvan de Reden echter eer aan Gebrek aan Belangstelling, *gedwongen* bij Ambtenaren, *nul* bij Ingenieurs, te wijten is, hoedanig Feit altijd analoog werkt op eenen Leeraar in eenig Vak, dan aan Gemis van Bekwaamheid, welke laatste wij niet in Twijfel trekken), dat het niet te verwonderen is, dat dit Opstel op geen Wetenschappelijkheid aanspraak maakt. Misschien sal het daardoor winnen, want de Stellingen, die ik hier sal trachten te ontwikkelen, sullen het Stempel dragen van Ingenuïteit, van afkomstig te sijn van eenen Natuurmensch, als ik het so eens noemen mag, so als ieder Delftsch Student in desen Opsichte is. Hoe slechter mijne Bewijsen en Redeneringen sijn, hoe meer het pleiten sal voor mijnen Hoofdbeweringen:

1°. Dat de Kennis der Nederlandsche Taal bij den Nederlanders-self onbegrijpelijk bekrompen, onontwikkeld en eensijdig is, veel bekrompener dan die der Fransche of Engelsche Taal;

2°. Dat die Bekrompenheid uiterst nadeelig werkt op onser Schrift- en oratorischen (kansel-, balie- en dramatische) Litteratuur;

3°. Dat onse Taal gruwelijk bedorven en langsamerhand geheel en al van haren oorspronkelijken Karakter afgeweken is;

4°. Dat alleen Aansluiting aan den anderen Nederduitschen Taalstammen en vlijtige Beoefening van de Hoogduitsche Taal- en Letterkunde haar uit den diepen Verval waarin sy verkeert, kunnen opheffen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Voordat wij onse Beschouïngen over de Nederlandsche Tale voortsetten, willen wy eerst eenigsins nauwkeurig de Plaats aanwijsen, die haar in den Europeschen Talen-systeme toekomt. Bij deser Gelegenheid gelde eens voor altijd, dat wij niet met Geleerdheid kunnen noch willen pronken. De hier volgende Saken sullen iederen Geleerde als Gemeenplaatsen en bekende Dingen voorkomen; minachtend sullen velen se ter Sijde leggen. Op den Standpunt echter waarop de Delftsche Akademie thands staat, sullen sy voor de Lesers des Studenten-Almanaks waarschijnlijk vele te voren niet gekende Bysonderheden bevatten.

Drie groote Stamnationaliteiten, segt Hansen in synen Reisbrieven, verdeelen Europa: de Germaansche, die sich noordwaarts, de Romaansche, die sich suidwaarts en de Slavische, die sich oostwaarts uitstrekt.

De Nederlandsche Tale nu behoort tot der eersten, suiversten en oorspronkelijksten deser drie Stammen, tot der Germaanschen.

Dese Stam vervalt in drie grooten Twijgen:

1°. de Noorder-Germaansche of Schandinavische Twijg met drie Vertakkingen: *a.* Deensch, *b.* Sweedsch, *c.* IJs-

landsch, gesproken in Denemark, Sweden, Noorwegen en IJsland, door 10 millioen Menschen;

2°. de Middel-Germaansche of Dietsche Twijg, evenseer verdeeld in drie Vertakkingen: *a.* Nederlandsch of Hollandsch, *b.* Vlaamsch, *c.* Nedersaxiesch en gesproken in Dietschland, het Nederduitschland der Middeleeuwen, dat sich uitstrekt van Duinkerke tot Koningsberg, of boven eener Lijn, die van Duinkerke over Tongeren, Aken, Bonn, Kassel, Wittenberg en Frankfort, schuinsweg naar Koningsberg loopt, omvattende Fransch-Vlaanderen, Dietsch- of Vlaamsch-Belgien, Nederland, Hannover, Waldeck, Pyrmont, de Hansesteden, (Bremen, Hamburg, Lubek), Brunswijk, Mecklenburg, Sleeswijk, Holsteen, Oldenburg, Kniphuizen, Lippe-Detmold en Lippe-Schauenburg, Keurhessen, Lauenburg, Pommeren, Oost-Pruissen, Brandenburg, Pruissiesch Saxen, Rijngau en Westfalen, te zamen door 17 millioen Menschen;

3°. de Hoogduitsche Twijg, de Schrijftaal in geheel Duitschland, gesproken in allen Duitschen Gewesten, behalve de bovengenoemde, also door een 35 millioen Menschen. Als afgeweken en verbasterde tak voegt sich nog by den eersten Twijg de oorspronkelijk Angel-Saxische Tak, evenso uit het oude Gothiesch ontsproten, doch vermengd met Romanieschen Bestanddeelen.

De Draagverte des tweeden Twijgs komt menigeen die er nooit over nagedacht of gelesen heeft, misschien paradox voor. Ik soude die evenwel so apodiktiesch niet aan durven geven, wanneer sy door het

Gesag van Mannen als den Waal Huibrecht Delecourt (van den Hove), *La langue flamands, son passé et son avenir, projet d'une orthographe commune à tous les peuples des Pays-Bas et de la Basse Allemagne, avec une carte des divers territoires où l'on parle le Nederduitsch,*" L. Jottrand en J. M. Dautzenberg niet genoegzaam gewaarborgd ware. De naam Dietsch of Duitsch voor onser Taal komt overal by onsen Schrijvers, als Melis Stoke, v. Maerlant e. a. voor. Kiliaan spreekt van den Drossaert van Brabant: *die vangen ende spannen moet het gantsch plat land van Brabant door, daar men Duytsch spreekt,*" en eerst naderhand heeft men ter Onderscheiding de namen Hoogduitsch voor den Taaltwijg tusschen Rijn en Donau, en Nederduitsch voor dien tusschen Seine en Oder ingevoerd. De laatste kan dus volstrekt niet alleen voor der Taal, gesproken in het Koningrijk der Nederlanden gelden; dese heet *Nederlandsch.*

Dat Vlaamsch en Nederlandsch eene en dezelfde Tale sijn sal niemand ontkennen; een Blik in het eerste beste Vlaamsche boek overtuigt daarvan; het voornaam Onderscheid sit in der Spelling en Buiging, want eenige Woorden, die alleen in het Vlaamsch gebezigd worden, kunnen hetselve niet meer van het Nederlandsch doen verschillen, dan het Noord-Hollandsch van het Seewsch.

Wat nu der derden Vertakking aanbelangt, so is eene Reis in het Noorden van Duitschland voldoende om di te overtuigen, dat het Hoogduitsch dáár *niet*

de natuurlijke, de Volkstaal, maar eene opgedrongene eene Bockentaal is. Hooren wij Klaus Groth, den besten thands levenden platduitschen Dichter in der Voorrede voor synen Quickborn: „De naam onser tale, ik moet het voor dese Oplage wederhalen, is eene ongelukkige; plat en gemeen syn nu eenmaal verwante Begrippen. Wie het niet uitdrukkelijk geleerd heeft, denkt niet eens aan de Sprake des platten Lands, maar aan die des lagen Volks. Ik heb te dikwerf onder Hoogduitschen vernomen, hoe men sich bij het Platduitsch maar een Slag van Koeterwaalsch voorstelt, gelijk men het achter Ploeg en Tobbe, in den Stal en de Keuken hoort. Dat kan ons onverschillig zijn, maar niet dat het Meerendeel onder de negen Millioenen, die dese Tale spreken, se ook voor plat aansien. Hoe kan men syne Nationaliteit achten, wanneer men syne Moedertale niet eert? Ook is het mode geworden onze poësy als tongvallige (dialektische) te bestempelen. Maar daartegen leggen wij Protest in.

Het Platduitsch heeft verscheidene tongvallen, b. v. de Ditmarsche, Angelsche, Westfaalsche, Mecklenburgsche, Pommersche — ten bewijze dat het self geen Tongval is; het is eene selfstandige Tale, de Tweeling — ja oudere Suster van het Hoogduitsch. Sy heeft voor alle Toonen des Menschenboesems den onmiddelijken Uitdruk; voor een geheel Menschenlijf, voor elk Gedacht den rechten Vorm; sy is niet iet Schalks, Kluchtigs of Stouts of Ronds: sy heeft Gebaren tot Lachen en Weenen; sy kan heel deftig en

innemend sijn en dat staat heur wel. En wy, wy Platduitschers, sijn niet soo eene Soort, of Bijsoort van Volk, of eene lage Menigte of Klasse van Menschen, dien men ook hunne Vreugde gunt, hun vriendelijk toeknikkende, dat sy maar souden voortsingen, dat het heel aartig is; — wy sijn geen verworpene Kaste met eene eigenaartige Poesy, maar wij hebben een gantsch Menschenhert in het Lijf en een vollen Adem in de Borst." (*)

En wanneer ik U nu seg, dat op luttel wijsigingen na (Peerd voor Paard, Söön voor Soon) dese Tale van Klaus Groth eenerlei geschreven en gebogen wordt als dit myn gantsche Opstel, sult gij dan gelooven, dat onse Taal deselfde is als de Platduitsche? Is het noodig, U voorbeelden van Vlaamschen Schrijvers aantehalen, om de overeenkomst met het Vlaamsch te bewijzen?

Doch ook Sleeswijk en Holsteen verdienen den naam van Dietsch-Denemark. Ofschoon daar in der Tale groot gebrek aan Eenheid bestaat, valt het Dietsche Karakter daar toch niet te ontkennen. Hansen segt, dat tusschen het Neder-saxiesch in Holsteen en Lauenburg en het Deensch in Sleeswijk gelegen sijn: Oostwaarts het Angelsch, dat so dicht bij het gesprokene Vlaamsch komt en der Engelschen Tale tot Grondvorm diende; Westwaarts in de Ambten Husum, Breedstad, Tonderen, Föör en Amrum het Friesch; het Vlaamsch op Noordstrand (Westkust van Sleeswijk) en Hollandsch in en rondom Frederikstad; terwijl het Hoogduitsch overal in Sleeswijk-

(*) Quichborn von Klaus Groth, geciteerd door Hansen, 1850.

Holsteen als de Tale der Grooten geldt en over de Volkssprake troont. De aanspraak der Hoogduitschers op de Hertogdommen is dan ook het allerminst op hunner taal te gronden, maar de Hertog van Augustenburg (*) misleidde het volk en wilde het met Duitschland tegenover Denemark en deszelfs Koning stellen: „staat op, Schild„wachten des Noorden, riep hij hun toe, omgord het „Slagswaard om den sluwen Vijand (de Denen) in syne „Krocht terug te drijven! of sijt gij geen Duitschers, „gy Holsteyners? en gij Sleeswijkers? Gij die Dütsch „(Platduitsch), Friesch of Angelsch spreekt, vindt mis„schien dat het Duitsch u even vreemd in de Ooren „klinkt als het Deensch! Maar gij sijt mis; want Plat„duitsch en Nederduitsch blijft toch altijd Duitsch; en „als de deftigen onder U Hoogduitsch spreken, waarom „soudt gij het dan niet doen? Nederduitsch is hetzelfde als „Platduitsch, en dit beduidt alleen, dat gij het Duitsch „onder U *plat* uitspreekt. En gij, Noord-Sleeswijkers, „soudt gij er aan denken, u terug te trekken? Gij spreekt „geen Hoogduitsch, geen Platduitsch self; maar spreekt „gij Deensch? Mijnen edelen Kop af, so een Deen u „verstaat. Gij spreekt Dütsch, mijne Vrienden, slecht, „heel slecht Dütsch so ge wilt; maar daarom juist moet „gy u haasten, om aan de volle Borst der Duitsche Taal-

---

(*) De Mededinger naar het Bezit van Sleeswijk-Holstein, tegen Christiaan van Glücksburg (den tegenwoordigen Koning van Denemark, Christiaan IX), wiens aanspraken daarop alleen gevestigd zijn op het Londensch Protocol van 8 Mei 1853. De eerste heeft echter van zijne aanspraak Afstand gedaan ten behoeve van zijn Zoon, Frederik van Sleeswijk-Holsteen-Sonderburg-Augustenburg, Kolonel in Pruisischen Dienst.

„maagd de Melk uwer verfraaide Moederspraak te „komen slorpen ens." (*)

Men kan seggen, dat het Hoogduitsch in Sleeswijk-Holsteen evenso het Dietsch verdringt, als het Fransch dit in Vlaamsch-Belgien doet.

De Sleeswijker en Holsteener spreken Deensch of Dietsch met den Volke, Hoogduitsch met den Grooten of op openbaren Plaatsen. Maar de Plattelandbewoner in beiden Staten verstaat evenmin Hoogduitsch als de Brusselsche Werkman Fransch.

Verlevendiging der Letterkunden van alle drie den Dietschen Taalvertakkingen, wederkeerige Beoefening derselve, Uitroeiing met Wortel en Tak van Vooroordeelen, ontsproten uit verkeerde Benamingen, het brengen van soveel mogelijk Eenvormigheid in der Spelling; siedaar de Middelen, die so niet een politiek, dan toch een geestelijk Dietschland tot Stand kunnen brengen, die een Einde kunnen maken aan den Taalmoord, op milioenen onzer Stamverwante Broeders gepleegd.

Sodoende, door Vereeniging en Aansluiting, sullen sij een schoon, drieledig Verbond vormen, dat Noord-Germanen (Schandinaven) en Suid-Germanen (Hoogduitschers) verbroederende, een krachtigen Dam kan vormen tegen den verderfelijken Suidelijken, d. i. Franschen Invloed, op dat waar worde wat Hansen, dien ik in desen Hoofdstuk overal gevolgd ben, als Motto voor sijn Boek plaatste,

Duitschland: Sang- en Geesteskracht,
Skandien, dat in Krijgsroem troont,

(*) Hansen.

Dietschland, beider Steun en Macht,
Dat de Noorder-Genius kroont,
Sullen, Drylingsusters samen,
't Valsche Zuiden eens beschamen.

DERDE HOOFDSTUK.

Nadat wij der Nederlandschen Tale heure Plaats onder den Germaanschen Neventwijgen hebben aangewesen, willen wy nagaan welke de Aart en Karakter deser Taal sijn, of het tegenwoordige Systeem van Spellen en Buigen daarmede al dan niet overeenkomt, en so niet, welken Invloed dit op onser Litteratuur hebben moet.

De Nederlandsche Taal is eene Tweeling- ja oudere Suster der Hoogduitsche. Het Nevelingenlied en de Goedroen sijn Nederduitsch, evenso de Evangelieharmony en de Psalmvertaling. De Keiserkronijk, Heemskinders, Faust en Reinaert de Vos sijn beiden gemeen en eerst onder Opitz begonnen sich de beide Letterkunden af te scheiden.

Niettegenstaande desen hoogen Ouderdom onder haren Modernen Susters, is het Nederlandsch de eenige Taal in geheel Europa (misschien buiten der Maleischen in geheel der Wereld) die geen vaste Regels voor Spelling en Buiging besit; de eenige waarom sich het opmerkelijk Verschijnsel opdoet, dat er bijna soveel Orthografen bestaan als Schrijvers, soveel Tongvallen als Provincien; de eenige waarbij sulk een ontsaggelijk Verschil van Spreek- en Schrijftaal bestaat, dat een Vreemdeling eigenlijk twee Talen diende te leeren (het Verschil is byna so groot als dat van Kråna en

Ngoko in het Javaansch); de eenige, die haren schoonsten Woordenschat, hare rijkste Wendingen en Buigingen in Woordenboeken en by ouden Schrijvers laat verschalen, ten einde sich tot den rang der Polynesische Talen neder te buigen.

Vreemd en opmerkelijk Verschijnsel, dat wy sullen pogen eenigsins te verklaren. Daartoe sullen wy even nagaan, hoe het in dien Opsichte met onsen dry naasten Buren, den Engelschen, Hoogduitschers en Franschen gegaan is.

De Engelsche, Hoogduitsche en Fransche Taal sijn konventionele Talen, d. w. s. Talen, steunende op een of andere Konventie, op Gesag.

De Engelsche Taal is geschapen door Chaucer en sijnen Tijdgenooten, de Fransche door de Akademie van Parijs, de Hoogduitsche door Luther.

Van daar dat, op kleinen Uitsonderingen na, het Engelsch van Shakespeare dat van Dickens, het Fransch van Racine dat van Victor Hugo, het Hoogduitsch van Luther dat van Heine is. So ook erkenden wy tot voor luttel Tijd het Gesag van Siegenbeek en Weiland, ja, hier was men nog een Stap verder gegaan dan by onsen Naburen, en had de Siegenbeeksche Schrijfwijse van Staatswege vastgesteld in 1804.

Maar de Germaansche Talen sijn *uit haren Aart* geen konventionele, sijn *levende* Talen in den waren Sin des Woords, dat wil zeggen, dat haar Bestaan eene lange Ontwikkelings-periode is, edoch gegrond op vasten Beginsels.

Het Fransch en het Engelsch sijn doode Talen, in

soverre, dat er geene Ontwikkeling, geene Wijsiging in te bespeuren is. Eenige Schrijvers hebben by desen, eene Versameling Geleerden by genen eenmaal eenen vasten Vorm voor der Tale aangenomen, waarvan men niet mag afwijken, wil men niet voor een Pedant of Dwaas aangesien worden.

Het Gevolg daarvan is het al grooter en groter Verschil in beiden Talen tusschen der Uitspraak en harer sichtbaren Voorstelling, dat so erg is, dat de Engelsche Uitspraak van heden nog slechts eene akelige Parodie is op de Schrijfwijse dier Taal, een stelselloos en inkonsekwent Gekwaak, waarbij eenig Dosynen éénlettergrepige Woorden, in geen van welken de oude, suivere Vokaalklank nog te herkennen is, in den Mond gekomen, gekauwd en dan weer uitgespogen worden, tot aan de uiteinden der Baardhairen, wier Gebied sy niet verlaten. Hoe onverstaanbaarder het Engelsch dan ook nu getwetterd wordt, hoe geleerder en fraaier Uitspraak men heet te hebben, sodanig dat Onkundigen wesenlijk meenen, dat het Engelsch van den Inboorlingen self steeds met bollen Wangen en den Tong tegen het Gehemelte geklemd, wordt uitgesproken.

Tevens is door de Engelschen, gelijk ook van het meest praktische Volk des Aardbodems te verwachten was, bijna alle Buiging (Flexie) in hunner Taal op eenigen weinigen Werkwoordsvormen na, afgeschaft (I spoke, he, we spoke, you spoke, they spoke). De Genitive *S* en die van den 3^{en} Persoon Enkelvoud van het Presens des Indikatifs is bijna het eenige Overblijfsel daarvan.

Wat het Fransch betreft, het Onderscheid tusschen Uitspraak en Spelling is niet so groot, maar daarentegen is de Fransche Grammatika geheel en al op der Uitspraak gegrond. Logische, wetenschappelijke Regels worden er niet in opgegeven, en de geheele Spraakkunst is niet anders dan een onsamenhangende Chaös van willekeurige, konventionele Bepalingen, waarbij de Eufonie (Welluidendheid) het eenige Richtsnoer is. Een Woord is mannelijk of vrouwelijk, naarmate het desen of genen Uitgang heeft, het Participe variëert naarmate het Objekt vóór of achter staat, ens.

Dergelijke konventionele Talen nu, rechtvaardigen het Volksbijgeloof, volgens hetwelk eene Taal niets anders is, dan een kunstig uitgedacht Systeem van Woorden en Spraakregels, willekeurig door eenigen Geleerden of toongevenden Schrijvers vastgesteld, en dat der Schooljeugd, welke die Regels alleen maar gevormd waant, om het hun moeilijk te maken en by Examens de Konkurrentie te bekrimpen. Boeken als „de Deelen der Rede" van Roorda sijn er noodig, om te overtuigen, dat alle Regels en Voorschriften, voor soverre sy aan allen Talen gemeen sijn, sijn opgebouwd uit het redelijk Denkvermogen der Menschen, en voor sover sy in den verschillenden Talen afwijken, dese Afwijkingen bijna altijd op den Aart der Taal, so als dese weder op den Aart des Volks, gegrond sijn.

Want evenso als het agglutinerende (buigings-) Karakter der Hoogduitsche Taal synen Grond vindt in den meer diepsinnigen, logischen Taalgevoel der Duitschers, komt het Deglutinerende overeen met den prak-

tischen Geest onser Eew, als sodanig op syn sterkst uitgedrukt door de Engelschen; staat het Gemis aan Verschil in het gebruiken van Voornaamwoorden des tweeden Persoons (*you;* alleen tegen God *thou*) der Laatsten, overeenkomstig hunnen onafhankelijken Volkskarakter, lijnrecht tegenover het sterk uitgedrukte Verschil in Taalsoort in velen Polynesischen Talen, als Uitdrukking van het slaafsch en gedwee Karakter der Volken, die dese Talen spreken.

Maar ook het Hoogduitsch is eene konventionele, eene Boekentaal, een abstrakt Handelsartikel, dat op der Leipziger Jaarmarkt te koop is, maar niet als sodanig in den Mond des Volks leeft. Heine geeft daarvan de volgende duidelijke Verklaring: „Maarten Luther gaf ons niet alleen de Vrijheid der Beweging, maar ook het Middel der Beweging, den Geest geeft hy namelijk een Lichaam. Hij gaf der Gedachte ook het Woord. Hij *schiep* de Duitsche Taal.

„Dit geschiedde, door dat hij den Bijbel vertaalde.

„Inderdaad, de goddelijke Schrijver van dit Boek schijnt even goed als wy geweten te hebben, dat het lang niet onverschillig is, door wien men vertaald wordt, en Hy koos self sijnen Vertaler, en verleende hem de wonderbare Kracht, uit eener dooden Taal, die als 't ware reeds begraven was, in eene andere Taal te vertalen, die nog in 't geheel niet leefde.

„Hoe evenwel Luther aan de Taal gekomen is, waarin hy synen Bijbel vertaalde, is my onbegrijpelijk. Het oud-Swabiesch Dialekt was met de Ridderpoesy van den Hohenstaufschen Keisertijd geheel verloren gegaan. Het

oud-Saxiesch Dialekt, het sogenaamde Platduitsch, heerschte in Noord-Duitschland, en heeft sich, niettegenstaande alle gemaakte Pogingen nooit tot letterkundige Doeleinden laten besigen (sic!). Het Beweren van Adelung, dat hy het tegenwoordige Saxiesch daartoe nam, het Meissensche Dialekt, is lang wederlegd, want de tegenwoordige Saxische Tongval ontstond door Slavische Verkleuring. Ik beken daarom openhartig, dat ik niet weet, hoe de Taal, die wy in den Lutherschen Bijbel vinden, is ontstaan. Maar ik weet, dat door desen Bijbel, waarvan de jonge Pers, de swarte Kunst, Duisenden van Exemplaren onder het Volk slingerde, de *Luthersche* Taal in weinige Jaren over geheel Duitschland verbreid en tot algemeene Schrijftaal verheven heeft. *Dese Schrijftaal heerscht nog altijd in Duitschland* en geeft aan dit politiek en religieus verbrokstukt Land eene letterkundige Eenheid. Sulk eene onschatbare Verdienste mag ons by deser Taal daarvoor schadeloosstellen, dat sy in harer tegenwoordigen Volmaking, iets van die Innigheid mist, welke wy bespeuren by Talen, die sich uit eenen Dialekt vormden. De Taal in Luthers Bijbel mist echter volstrekt sulk eene Innigheid niet, en dit oude Boek is eene eewige Bron der Verjonging voor onse Taal. Alle Uitdrukkingen en Wendingen, die in den Lutherschen Bijbel staan, sijn Duitsch, de Schrijver magse steeds nog gebruiken, en daar dit Boek in den Handen der armste Lieden is, so hebben dese geener bysonderen geleerden Leiding noodig, om sich letterkundig te kunnen uitdrukken."

Doch aan het kleine Nederland was het gegeven, de eerste te sijn, die sich aan dat Taalgesag durfde onttrekken.

De Tijden van Gesag sijn voorbij, sowel op taalkundig, als op godsdienstig Gebied, en overal moet het onvruchtbare en slaafsche *Gelooven* plaats maken voor het vruchtbare en onafhankelijke *Ondersoeken*, dat alleen tot Resultaat kan krijgen *Weten*. Niet dat het daarom iedereen vergund sou sijn, op sijner Wijse te schrijven. Wanneer het Ondersoek sulke Vruchten moest dragen, sou men verwarren in eenen Chaös van Spellingen, so verschillend als de Schrijvers. Maar vooralsnog bestaat dese Toestand, en solang wy voor het oude Gesag van Siegenbeek, op Gelooven berustende, geen niew Gesag, besitten, gegrond op vry Ondersoek, solang de Vertegenwoordigers der Taalrichtingen nog so ontsettend van elkander verschillen, *staat het*, dunkt my, *iedereen vry, eener anderen Spelling aantehangen, wanneer hy daarvoor redelijke Gronden kan aangeven*. Eerst door wrijving van Gedachten, door nauwkeurig wikken en wegen en eenig Toegeven van beide Kanten, sal eindelijk de gewenschte Eenheid tot stand kunnen komen, en om dat Doel te bereiken, om dat schoone Gebou optetrekken, is, dunkt my, ieder Steentjen welkom, al wordt het niet aangedragen door eenen professoralen Tabbaart.

De Redaktie van het Nieuw-Nederlandsch Woordenboek, de Heeren deVries en teWinkel, door te verklaren „dat de aangenomene (Siegenbeeksche) Spelling over het algemeen alle Aanbeveling verdient, dat die Spelling

inderdaad vele voortreffelijke Eigenschappen bezit, en noch in Regelmaat, noch in Duidelijkheid voor die van eenige andere Taal behoeft onder te doen," (*) bevestigt de Vrees, die men koesterde, dat sy ons in geenen Deele in haar niew Woordenboek van het Siegenbeeksche Gesag zal verlossen.

De Nederlandsche Taal is in eenen Overgangstijdperk. De Tijd sal beslissen, of het sal geweest sijn een Tijdperk van Puberteit, dat in harer volgenden Periode maagdelijke Teederheid en Bevalligheid sal samenweven met harer oorspronkelijken Stoutheid, Innigheid en Rondheid, dan wel of de Ontwikkelingsgeschiedenis onser Tale voorbij is, en sy nog eenige Jaren een eenvormig, koel, koud, vorm-, buiging- en poësyloos Oudewijvenleven sal gaan leiden, om, gehuld in het Lijkkleed des lageren Stijlkarakters, den kouden Geest te geven; of de Nederlandsche Taalmaagd weder Moeder sal worden soveler schoonen Kinders, als sy reeds geboren heeft, dan of sy als eene kinderloose Weêw welhaast ten Grave moet dalen.

Want onse fraaie Letterkunde slaapt in den laatsten Jaren. De Pogingen, aangewend om onse Schrijftaal aan de Spreektaal te assimiléren, konden haar wel eens geheel vermoorden en het Beeld van een poësyloos oud Wijf tot waarheid maken, *quod Deus avertat clementissimus!*

In den laatsten Jaren is op taalkundig gebied, al-

(*) De Grondbeginselen der Nederlandsche Spelling enz. door Dr. L. A. te Winkel. Leiden. 1863. pag. 9 sqq.

les beheerscht door de Kwestie: of het wenschelijk is de Schrijf- en Spreektaal te assimiléren, tot één te brengen. De Voorstanders van het bevestigend Antwoord op dese Vraag, beweren dat het Onderscheid tusschen Schrijf- en Spreektaal eigenlijk fiktief is, niet bestaat, of ten minste niet bestaan moet. Om hunne Theorie in Praktijk te brengen, gaan sy eenvoudig heen en laten een of ander Induvidu, dat beschaafd is (in hoeverre en naar welken Maatstaf?) spreken, of spreken self, en schrijven dan dat gesprokene letterlijk op. Dat is dan de Taal „so als die gesproken wordt door het beschaafde Gedeelte des Volks," en die wordt Richtsnoer en Wet voor Al wat schrijft of spreekt.

't Is waar, dat de Gordiaansche Knoop niet vaardiger kan doorgehakt worden dan op dese wijse. 't Is lastig, dat er eene Spreek- en eene Schrijftaal bestaat, of dat men die waant te bestaan, welnu, men annihileert, ontkent de Eene, en de Andere blijft alleen over.

Voor dat ik tracht, met der meesten bescheidenheid, het Nadeelige voor Taal en Letterkunde van dese Stelling aan te toonen, sal ik eerst bewijsen, dat sy niet konsekwent doorgevoerd wordt of *kan* doorgevoerd worden.

In welker Stad, Dorp of Provincie van Nederland, sal men den beschaafden Man gaan hooren spreken, wiens Taal tot Richtsnoer en Wet voor Anderen moet gaan dienen? Selfs *beschaafde* Menschen toch spreken verschillend in verschillenden Plaatsen. Dikwijls ontstaat

dat Verschil uit den Rijkdom onser Taal. De Haagsche beschaafde Man eet *peen*, maar de Amsterdammer eet *wortels*; de Eene *borstelt* en de Andere *schuiert*; de Eene *belt* en de Andere *schelt* ens. En wanneer wij de Grensen des Provincie Holland overschrijden, wordt dat Verschil nog veel grooter. De voorbeelden van Geldersch, Groningsch en Friesch *patois* sijn overvloedig genoeg; ik acht het niet noodig, die hier te geven.

Ik weet wel, dat de *beschaafden* en Stedelingen niet juist geheel zulk *patois* spreken als de Platteland-bewoners, maar dese laatsten sijn toch ook Nederlanders, die, is het niet so dikwijls als de beschaafden, *eener Tale noodig hebben om in te schrijven*. Altijd sal dus de Spreektaal der Stedelingen *ietwat*, der Dorpsbewoners en Boeren *hemelsbreed afwijken* van der *Schrijftaal*.

Het is even onmogelijk, dat alle Menschen eenerlei spreken, als dat sy eenerlei Gesicht zouden hebben. Bij den Eenen sal dat Verschil bestaan in het herhaaldelijk Besigen van eene of andere gelieftkoosde Uitdrukking, een Ander sal eene Wijsiging brengen in het Uitspreken der Vokalen, waarin wel soovele Nuancen bestaan als in den Personen-self, geloof ik.

Om de Schrijftaal gelijk aan de Spreektaal te maken, sou men Beiden moeten veranderen. Gesteld, de Uitvoering deses Plans ware mogelijk, wat soude er moeten gebeuren? Overal sou een Einde moeten gemaakt worden aan den Dialekten, so als die by ons bestaan in het Geldersch, Groningsch en vooral Friesch, so als Duitschland en andere Landen

die in Menigte aanbieden, en welke Dialekten ook al weder overeenkomen met den Aart des Vôlks, dat se gebruikt, al is dat niet altijd nategaan. So is het bekend, dat de Strandbewoners de Vokaalklanken steeds versachten, terwijl de Bewoners van bergachtiger Streken se voller en ronder uitspreken. Voorbeelden daarvan sijn de plat-Haagsche uitspraak van *Huis* (heûs, als het Fransche heure), *Hout* (hôt, als het Fransche vôtre), *Meid* (mêd, als het Fransche même), (terwijl daarentegen de lange *e* dikwijls in *ei* overgaat; *Heirejei, is Me-heir in de Kommeidie geweist?*), vergeleken met het boersche Hois, Maid, en de O-klank der *a*, als gaôn, staôn ens.

Doch gesteld, dat men die verschillende Dialekten, waarvan iedere groote Stad er bijna een oplevert, niet als bonte Schakeringen en Versieringen der Taal aanneme, maar se als nutteloosen Ballast verwerpe (in Theory altijd, want in Praktyk is dit onuitvoerbaar), dan houden wy b.v. over eene deftige Haagsche Familie, die tot eenen te hoogen Stand behoort, om den speciaal *Haagschen* Aap uit den Mou te laten komen. Wij hooren in dier Familie spreken Papa, Mama en de Dochters b.v., ten minste als eene magere Engelsche Goevernante haar niet verboden heeft, iets anders dan Engelsch en Fransch te kwaken en te neushuilen.

De Naam der Taal, die ieder spreekt, en welke dese Partij ook wil doen schrijven, is toch *Moeder*-taal en niet Vadertaal; omdat *Moeder* de Persone is, die ons het eerst op haren Schoot Klanken en Woor-

den leert uitbrengen, omdat Die ons het eerst de Handekens leert vouwen om een Gebed te stamelen. Seer terecht Moedertaal, omdat Papa Professor is, of Advokaat of Predikant, en er sich op moet toeleggen, *deftig* en *mooi* te spreken.

Wij nemen dus aan, dat tot Schrijftaal moet verheven worden, de Taal, gesproken door eene deftige, beschaafde Hollandsche Vrou, sonder Provincialismen.

Maar, eilieve Mijnheer, (Meneer) hebt gy (hebbi) uwe (je) Moeder ooit anders hooren seggen dan (as): *Ouwe Mar(k)t*, *Gouwe ketting*, *Dooje Mosch* (Musch), *zeg an Papa*, *datti komt ete*, ens.? Hebt gy haar (Hebbider) ooit de *d* na een vokaalklank in 't Midden eens Woords anders dan als *j* of *w*, ooit de *n* op het Eind eens Woords hooren uitspreken? Gebruikte sy ooit het horrible Woord *gy?* En spreken wel ooit Menschen anders, dan die als pedant overal bekend staan?

Ik houwet dervoor, dat m'n mekaar volstrekt niet sou verstaan, en dat er tusse Ouwers en Kindere, tusse Broers en Susters, tusse alle Mensse, en Spraakverwarring sou ontstaan, erger as de Babyloniesse, asse sreve so asse spreke, en asse sprakke so asse srijve.

So moet men dan KIESEN tuschen Spreek- of Schrijftaal, nl. welke men als toekomstige Schrifttaal wil ingevoerd hebben. En wanneer men dan let op de Gevolgen, die het konsekwent Gebruiken der Spreek- als Schrijftaal hebben moet, waarvan ik boven eenige Staaltjens gaf, dan kan het niet twijfelachtig sijn, wat men te kiesen hebbe.

Maar, afgesien van het weglaten van sommige Let-

ters en anders uitspreken van ieder Woord in het Bysonder, sou het konsekwent Doorvoeren van dit Stelsel ten Gevolge hebben, dat wy vele Honderden, misschien Duisenden goede, echt-Nederlandsche Woorden, op Stal dienden te setten. *Want nergens dan juist in Nederland, is het Onderscheid tusschen Spreek- en Schrijftaal so groot.* Daarom kan de Hollandsche Dramatische Kunstenaar NOOIT Natuurlijkheid in syn Spel besitten, *so lang onse Spreektaal niet verbeterd is.* De volgende Sin: „Bleek en uitgeput van het gedurige Schreien „sat Magdalena, die troue, beminnende Gade, aan der „Sieksponde haars Echtgenoots, van Tijd tot Tijd het „Sweet afwischende, dat hem uit Benauwdheid op het „Voorhoofd parelde," luidt in den Mond van den beschaafdsten Hollander in Nederland: „Bleek en moei „van het gedurige Huilen, sat Magdalena, die troue „Vrou, die soveel van hem hield, aan het Siekbed van „haar Man, terwijl se van Tijd tot Tijd het Sweet „afdroogde, dat op syn Voorhoofd stond uit Benauwd„heid." Honderden Woorden, seg ik, gebruikt MEN in der Spreektaal nooit, op Gevaar af alweder, van PEDANT te sijn, want dat is een Klip waarop men tegenwoordig op honderderlei Wijsen kan stranden. Spreek dien Sin eens uit, so als deselve het eerst staat, en iedereen sal U aangapen en vragen of gy dol geworden sijt, ja minstens sult gy voor eenen siekelijk-gevoeligen, overprikkelden Mensch doorgaan.

Ik durf byna het Woord niet noemen, dat eenen Naam geeft aan de Eigenschap, waaraan men te danken heeft, dat sovele Schrijfwoorden niet gesproken

worden. Op sijn Sachtst genomen is het de Hollandsche Flegma en Praktiesche Geest, die bijna by geen Hollander meer dan twee of driemaal in sijn Leven den Gevoele soveel Heerschappij over het Verstand geeft; dat hij „Verhevene Uitdrukkingen" besigt. En sodra dat Gevoel dan ook even uitgewoed heeft, is het, als schaamt de Hollander er sich over, en wordt weder praktiesch. De meesten hebben wel een duister Voorgevoel (*ahnung*), dat er eene sekere Soort Menschen bestaat, Dichters genaamd, die in sogenaamden Versen allerlei vreemde, verhevene, nooitgehoorde Woorden gebruiken, maar de Kwestie, die alles beheersecht, is: „Wat geeft het? en daarom is Dichter tegenwoordig in Holland sowat synoniem geworden met *Gek*.

Nooit is treffender de Geest uitgedrukt, die onse Eew en vooral ons Land, beheersecht by het sluiten van Huwelijken, dan het Feit, dat een Hollandsch Jongeling niet aan een Hollandsch Meisjen kan seggen, wat de Duitschers uitdrukken met „ich liebe dich." „Ik bemin U" wordt duisendmaal geschreven en in Komedies en Kerken gesegd, maar Niemand sal het ooit tot een Meisjen seggen, want noch voor *lieben*, noch voor *dich* heeft de Holl. Spreektaal een Woord; *u* is stijf, *jou* is gemeen. Daartegen is de Uitdrukking „ Hoeveel Duiten heeft uw Papa? volkomen Hollandsche Spreektaal.

't Is vreemd, maar waar; de Hollander *weent* niet: hy *huilt;* hy *vermaakt* sich niet, maar *amuseert* sich; hy ondervindt geen *genot*, maar *pleisier;* hy segt niemand *vaarwel*, maar *adieu;* hij wordt niet *deugd-*

saam, maar *braaf;* hy geeft een Meisjen geen *Kus*, maar een *Soen;* terwijl dat Meisjen in Plaats van een *Boesem* een *Borst* heeft; hy *omhelst* haar niet, maar hy *pakt se*; niet in de *Lente*, maar in het *Voorjaar*; hy *bemint* niet *harstochtelijk*, maar *houdt dol veel van* . . . . . ens.

Waar sou het met onser Poesy heen moeten, wanneer wy dergelijke, dikwijls half-Fransche Bastaarty in plaats van de goeden, reinen, oorspronkelijken Woorden moeten gebruiken, indien wy alle Woorden, die men nooit hoort seggen, uit onse Woordenboeken als Ballast moesten schrappen?

Maar, segt men wellicht, sover wilden wy niet gaan in het Gelijkmaken der Schrift- en Spreektaal. Alleen de Buiging, die hinderlijke, lastige Buiging wilden wy uit de Schrijftaal verbannen, omdat deselve in der Spreektaal reeds lang dood is.

't Is hier niet de Vraag, of de Buiging in den Mond des Volks leeft, maar alleen, of sy tot den Aart der Tale behoort, of sy den Geest derselve helpt vormen, of sy er als ingeweven is. En dan moeten wij volmondig „Ja" andwoorden. En hoe kon dat ook anders! *Alle* Germaansche Talen besitten immers Flexie, maar langsamerhand sijn de meeste begonnen se af te schaffen; jn het Deensch en Engelsch is nog alleen de Genitive *s* overgebleven; in het Nederlandsch weinig meer; alleen in het Hoogduitsch leeft en bloeit sy. Niet alleen sal men byna nooit eenen Duitschen Dichter, die toch soveel meer Poëtische Vrijheid heeft, dan den Prosa-Schrijver, van syne Buigingsregels

sien afwijken, in den Mond des Volks leeft sy so sterk, dat hetselve liever den eersten Lettergreep, dan den Uitgang der Artikels weglaat. So segt men, snel sprekende: 'ch habe *nen* fau*len* Schwindel gesch'n; '*ne* Frau bleibt doch immer '*ne* Frau' ens. Duisenden Voorbeelden sijn daarvan te geven, maar om die te weten, moet men sich niet vergenoegen Boeken te lesen, maar men moet ook het Volk hooren spreken.

Maar is die Buiging, daar wy in onse Jeugd so veel van hoorden spreken, daar wy op de lagere Scholen so meê getobt hebben, en waarvoor wy soveel Strafregels moesten schrijven, die Buiging, die wy insogen tegelijk met de allereerste Gronden van Kennis, ons medegedeeld, en daar wy steeds aan geloofden, soals aan de vrome Bijbellegenden, die onse Moeder ons op haren Schoot vertelde, is die wesenlijk geheel dood in onser Spreektaal, en salse met één Pennestreek gewischt worden uit onse Schrifttaal? Sal onse Tale, insoverre sy verbogen wordt gelijkstaande met het Sanskrit, Arabiesch, Latijn, met den korten kernachtigen Talen der Oudheid, die ieder weêr Moeder konden worden van een tal Dialekten, sal onse Taal, seg ik, afdalen tot den Rang der Polynesische Talen, die bijna voor alle *Vormen Hulp*woorden moeten gebruiken (*radja*-Koning, *radja-làki-làki*, een Koningmannetjen; radja-perampoeän, een Koning-wijfjen (Koningin); of van het Engelsch, dat de Wolven onderscheidt in *hy*-Wolf en *sy*-Wolf (Wolvin)? Want daartoe sou ons dat afschaffen der Buiging eindelijk voeren. Al

wat *Uitgang* is, om eenen Vorm te beteekenen, sou langsamerhand vervangen worden door een *Hulpwoord*, soals wij reeds moeten seggen *ik bemin, ik word bemind*, in plaats van het Latijnsche *amo, amor;* soals het Fransch reeds segt, plus haut, le plus haut, in plaats het Latijnsche *alt*IOR, *altiss*IMUS (a, um).

Maar ook de Artikels en Bijvoeglijke Voornaamwoorden behooren verbogen te worden, en die Verbuiging leeft nog wel degelijk in den Mond des Volks.

't Is waar, men segt niet, myne Moeder, uwe Ouders; maar toch wel onse Moeder, onse Ouders. So lang men *dat* niet uit der Taal kan bannen, moet men het Andere ook houden. En des Doods schuldig, op den Huise (Pasgeld), 's Nachts, 's Avonds, 's Morgens, 's Middags, buitenslands, binnenshuis, mijns Bedunkens, duidelijkshalve, mijnentwege, ten Deele, ter loops, ten hoogste, ten minste, ten Einde, te Velde, in der IJl, met der Tijd, inderdaad, naderhand, in dier Voege, van den Lande, in der minne, ondershands, binnenstijds, voetstoots (*stande pede*), barrevoets, blootshoofds, ten eerste, met voorbedachten Rade, en honderd Uitdrukkingen meer, wat sijn het anders dan sovele Bewijsen, dat onse Voorsetsels vroeger even als in het Hoogduitsch den Datief (Ablatief) en Accusatief regeerden; dat de Substantiven in Dativo een *e* aannamen (wy seggen nu nog „den Heere wijden"); dat het Lidwoord in Genitivo en Dativo met *er* en *es* verbogen werd (des Doods schuldig, met, in, derdaad, ens.). Ja, wat sijn *den* Briel, *den* Helder, *den* Haag, *den* Ouwe, *den* Dokter, *den* Dominé anders dan

Voorbeelden van Bilderdijks *casus emphaticus* (nadrukkelijke Naamval)? Sijn dit verouderde Uitdrukkingen? Lang niet; iedereen gebruikt se nog dagelijks. Selfs in den Gevallen, waarin Siegenbeek de Buiging wil nalaten, namelijk wanneer eene stomme *e* vóór of achter een *l* of *r* soude komen, *kan* dit *niet altijd*, en *moet* dus *nooit* ingevoerd worden. Konsekwentie vóór Alles, als men schrijft.

Sy willen b.v. in Plaats van: *o, onbesonnene, vermetele Jongeling!* (dat geheel analoog is met *o goede, o luie Jongeling*, ens.) hebben: *o, onbesonnen, vermetel Jongeling!* Maar hoe nu, als men het Adjektief substantive in den Vokatief, of met verswegen Substantief gebruikt? Sal men dan seggen: *o Onbesonnen!, o Vermetel!; de Onbesonnen was dertien Jaar en de Vermetel veertien?*

Nog potsierlijker komen de „niet-moverende Aristarchen" voor den Dag in den Gevalle, dat Prof. Lulofs aanhaalt; hij segt namelijk, dat hy uit den Haarlemmer Koerant bespeurd heeft, dat dese Menschen ook, tot groote Verwarring en Nadeel voor de Maatschappij, de Natuurwet om willen keeren en Mannen in de Kraam laten komen; wanneer er namelijk gelesen wordt: *Heden beviel mijn echtgenoot voorspoedig van een welgeschapen zoon* (want *echtgenootE* is voor hen Kontrabande); wat kan *mijn Echtgenoot*, o Natuurmenschen, dan anders betcekenen dan *mijn Man?* sullen onse Vrouen niet dadelijk de hand aan der Kin slaan, als sy soo iets lesen?

Ieder, die dese Buiging uit onser Taal wil ver-

bannen, onder Voorwendsel dat sy er niet in behoort, doet even als het Knaapjen, waarvan Bilderdijk spreekt, dat de Tanden uit een Saagjen wilde slijpen, omdat hy se voor Schaarden in een Mes aansag en die se konsekwent afschaft, komt spoedig tot de Overtuiging, *que le remède est pire que le mal (si mal il y a!)*

Na desen Beschouingen kom ik ten Opsichte van het Pleit tusschen Schrijf- en Spreektaal, tot den volgenden Besluit:

1°. De Nederlandsche Taal besit even als hare Susters oorspronkelijk Flexie en Motie en regelmatige Vormen, waarvan de Schrifttaal tot voor eene Kwarteew niet afweek.

2°. Even als, ja meer nog dan in allen anderen Talen, door het eigenaartig Volkskarakter der Nederlanders, is en wordt nog steeds in der Spreektaal van desen Buigingen en Vormen afgeweken.

3°. Ofschoon de verschillende Wijsen, waarop die Afwijking van Uitspraak en Flexie plaats grijpt, eene aangename Verscheidenheid geven aan de Taal der Bewoners van verschillende Provincien en van de verschillende Standen der Maatschappij, behoort er toch ÉÉNE, STEREOTYPE Schrijftaal te blijven bestaan, waarvan men hoe minder hoe beter dient af te wijken, opdat er geen Babylonische Spraakverwarring ontsta en men niet eindige, bij de voortdurende Afsluiting der Uitgangen, de Schrijvers van

syne eigene Taal, van voor 25 Jaar, niet te verstaan, *soals men nu reeds die van voor twee Eewen niet dan met Moeite verstaat.*

4°. Daartoe is het echter wenschelijk, dat eene sekere Eénheid in dier Schrijftaal gebracht worde, eene Eenheid, die sy als Standaart dient te besitten. Het Ontbreken van die Eénheid is geen Bewijs van haar niet-selfstandig Bestaan, maar een Gevolg van verkeerde Redeneringen en Voorstellingen van den Taalgeleerde Siegenbeek, wiens Taalleer als *article de foi* eene halve Eew lang door de Nederlanders is aangenomen.

VIERDE HOOFDSTUK.

My rest nu nog alleen aan te geven, welke Spelling ik voor onser stereotypen Schrijftaal wenschte ingevoerd te hebben, altijd onder Versekering, dat ik my niet als Taalwetgever wil ópwerpen, maar alleen tevreden sal sijn, als dit Geschriftjen, populair genoeg geschreven om den Leek niet af te schrikken, ook *den Volke* (d. w. s. de Niet-studerenden en de Vrouen) sal doen begrijpen, welke schromelijke Verwarring tot nog toe in syner Tale heerschte. Tevens herinner ik er aan, dat ik het wenschelijk acht, sich in dergelijker Aangelegenheid op eenen Dietsch-Germaanschen, niet bloot op eenen *Hollandschen* Standpunt te plaatsen.

Ten opsichte der Spelling kan men twee Wegen inslaan: 1°. Men kan als Wet aannemen de Afleiding

der Woorden en hunne Schrijfwijse by ouden Schrijvers.
2°. De hedendaagsche Uitspraak.

De Spraakkunst van Siegenbeek en Weiland was op der eersten Wijse ontstaan; de Afleiding was Wet geworden. Dikwijls echter vergiste hy sich daarin, gelijk de vernuftige Bilderdijk honderdmaal bewesen heeft, die niet ophield hem met de Pijlen sijns Vernufts te vervolgen.

Het Taalgevoel der Nederlanders is spoedig tegen syne Spelling opgekomen. Waarom en in hoeverre sy onwetenschappelijk, ondoelmatig en onuitvoerbaar was, sullen wy hieronder aantoonen.

De Spelling op der Uitspraak te gronden is even onuitvoerbaar. Wel is dit logischer en konsekwenter dan de eerste Wijse. Bilderdijk is er in Theory Voorstander van. Want hoewel toegevende „dat het eene valsche en belachlijke Inbeelding in, dat men immer door de Spelling de juiste Uitspraak eener vloeiende taal sou kunnen uitdrukken", segt hy toch: dat niets taalverwoestender, niets verderflijker voor den Mensch kan sijn, dan de Taal-selve, die in de Uitspraak bestaat en in geene Letterteekenen, naar eeniger ingevoerden of aangenomen Spelling te willen richten. De regel is: Spel, gelijk gy spreekt en het was voor eene beneden het beestelijke afgesonken Domheid bewaard, dit om te keeren en de Spelling tot Regel der Uitspraak te maken."

Men vat licht, dat Bilderdijk sich hier door syn Haat tegen Siegenbeek laat medeslepen, om meer te bewijsen dan hy wil. En, *qui prouve trop, ne prouve rien*, want heeft Bilderdijk ooit dien regel opgevolgd, te spellen gelijk men spreekt?

Sommigen, *plus Catholiques que le Pape*, hebben dit wel eens beproefd. In een geschriftjen van den Heer W. F. Carlebur (een Man, die daarin ergens de Schoolmeesters-uitdrukking, DE VIER *moderne Talen!!!!* besigt), wordt dan ook, na een *risum teneatis, amici!* over het Siegenbeeksche *lagchen*, in Gemoede voorgesteld *lachchen, lichchaam* te schrijven; verder spreekt dese Heer ook van *bijvoechelike naamwoorden, affal, misfal, spitsfondig, krijcht* ens. en klaagt, dat hij andere dergelijke Belachchelikheden soals de *ch* op het einde eens Woords en de enkele *e* en *o* voor der hardlangen dito niet in syn Opstelleken kon gebruiken, *omdat zulks den minkundigen in het lezen bemoeieliken zoude.* Ik vrees, dat selfs de door en door Kundige niet meer sou weten of hij Dajaksch dan wel Nederlandsch las, wanneer de Heer Carlebur dit belachchelike Plan had doorgeset.

Jedoch, das Schrecklichste der Schrecken
Das ist der Mensch *in seinem Wahn!*

SCHILLER.

Deselfde Man echter, die in sommigen Opsichten, met Tersijdestelling aller taalkundigen Welvoegelijkheid en Beschaamdheid, alles der Uitspraak opoffert, is aan den anderen Kant Purist *au dernier point;* so schrijft dese Heer *meererheid, verrer* ens.

De noodige Konsekwentie ontbreekt hier dus geheel. En geen Wonder. Wie besit Taalcynismus genoeg, om met Verleugening van alle Afleiding met den Utrechsen Taalleeraar te srijven: dach, dagen, ooch, ogen? Sulke sterksprekende Voorbeelden (ook Multatuli's Ideën) sijn vol-

doende, om te doen sien tot welke Uitersten een konsekwent Doorvoeren der beide Stelsels brengen moet. Hardnekkigheid en Niewigheidssucht hebben steeds de Voorstanders van een van beide Stelsels doen over het Hoofd sien, dat sy het niet handhaven *kunnen;* dat in het eerste stelsel de Uitspraak, in het tweede het Taalgevoel sich telkens gekwetst vindt.

Afleiding, Gebruik en Uitspraak moeten GESAMENLIJK EN AFWISSELEND voorsitten bij het Samenstellen van een geschikt, Gesicht en Gehoor voldoend Spellingsysteem.

Dit nu vaststellende, sullen wy trachten eenige Regels voor onse Spelling op te geven, die hopen wy, beide Uitersten vermijdende, onser Tale meer Bekendheid onder haren Stambroeders geven, haar op heure Plaats onder den Germaanschen Sustertalen handhaven, en haar heure oorspronkelijke Poesy en Frischheid teruggeven sal.

Daar dit Opstel echter niet wetenschappelijk, maar populair wil wesen, sullen wy ons daarbij niet aan eenen Regel binden, maar het Een en Ander, al naar mate het ons invalt, opgeven.

Wanneer wij dus eerst ons Alfabet nagaan, sien wy, dat wy beginnen met reeds onsen kleinen Kinderen van drie en vier Jaar met alle Geweld Verkeerdheid in te pompen. Byvoorbeeld, het kind leert als de drie laatste Letters van dat Alfabet x, y, z.

Nu kan een Vreemdeling dadelijk een Denkbeeld krijgen, welke schromelijke Verwarring er in onser Taal heerscht, als hy hoort en in de kleinste Leerboekjens verhaald vindt, dat de x en y (even als de c en q) als

vreemde (Griecksche) letters kunnen beschouwd (!) worden en ik hem dan nog vertel, als hy het niet weet, dat de *z* eene Griecksche letter *is, die wy volstrekt niet behoeven*; wanneer men den kinderen met Geweld dese 3 Griecksche Letters leeren wil, waarom leert men se dan ook niet de Griecksche *φ* en *ϑ*, de Javaansche *dj* en *tj*, de Arabische *tza, dja, tla, ain* ens. als Letters van het Nederlandsche Alfabet kennen?

Daarentegen wordt de *ng*, die eene afsonderlijke Neusletter is, die niet door twee maar door ééne Funktie der Spraakwerktuigen wordt voortgebracht, en wiens gescheiden Uitspreken tot sulken Kakofoniën aanleiding geeft, eigensinnig uit datselfde Alfabet geweerd, even als de *ch*. Nog erger; de Hollandsche *ij* wordt volgens derselfden Methode geheel geïgnoreerd, of allersotst met der Griekschen *υ* (i-grec) verward. Volgens derselve moet de Franschman het Holl. *ijser* spellen: i-grec, s, e, r; het Kind naderhand Fransch leerende, noemt die ij dan ook i-grec, en siedaar de Bron geopend van Taalverwarringen, die tot sulken gedrochtelijken Uitspraken als *Ceiprus*, *muzeik* e tutti quanti, Aanleiding gegeven hebben.

Men mag uit eener vreemden Taal wel eene Letter overnemen, en in onse Taal smelten, mits se daaraan eenige Sierlijkheid, Kortheid, of andere verdienstelijke Eigenschap mededeele, want sodanige Letter is *res nullius*.

Daar wy dus eenmaal de X in ons Hollandsch Alfabet noemen, laten wy se dan ook in sommigen Woorden, als flux, Hex, Exter, Saxen, Oxel, Blixem, fix, strax, Text ens., weder invoeren. Genoemde Woorden worden door Vondel en Cats so gespeld; het is ééne Letter, die de

Funktie bekleedt van twee anderen (k en s) en bevordert dus de Kortheid en Kernachtigheid van Schrijfwijse. Maar men moet niet die Letter opnoemen en se niet gebruiken. Se is er van overoude Tijden (Maerlant en Stoke) in en misstaat niet.

De Grieksche y daarentegen komt in geen Hollandsch woord voor. Hyperbool, Cyprus ens. sijn vreemde woorden. Wil men die Letter behouden, dan moet men ook de Javaansche dj en tj ens. invoeren (waarvoor in die Taal afsonderlijke Letters bestaan) ja, voor alle, door ons Europeanen niet uittespreken Klinkers en Klanken, tot van de Hottentotten toe, sou men overeenkomstige Teekens in het Nederl. Alfabet dienen te brengen, omdat het somtijds voorkomt, namen of technische Termen, aan die Talen ontleend, op te schrijven. Wil men den Kinderen met het Bestaan van die Grieksche Letter bekend maken, men vertelle hun dan ook, dat se niet als *ei*, ook niet als *i*, maar als *u* moet uitgesproken worden (Onkunde der Franschen heeft de de i-Uitspraak van dese Letter ingevoerd). So komt se b. v. in het Sweedsch, Deensch en IJslandsch voor, maar steeds in plaats van de *u* (welk Letterteeken in allen Talen van Europa, behalve in het Fransch en Nederlandsch *oe* luidt). So klinkt en beteekent het Deensche Woord *Vellyst* hetselfde als ons *Wellust*, *Bryst* is het Nederl. *Borst* en klinkt *Brust*. *Lys* (Luus, Lat. Lux) *Licht*; sye (sue; Lat. suere?) *naaien* ens.

Wenschelijk ware het, de Grieksche *υ* weder als u, de c in Griekschen Woorden (die er niet in behoort en alleen door het Overgieten in eenen Latijnschen Trechter er in is gekomen), als *k*, en *u* als *o* uittespreken, sodat men

seggen sou kupros (waarvan Cuprus, cuivre, Koper), in plaats Cyprus, Kuros in plaats Cyrus ens. Maar kleine Kinderen behoeven so geleerd niet te sijn en moeten toch hun Abc kennen. Men verbanne dus de y. Daarentegen is het valsch om, soals op de Leestafels van Prinsen, de ij als de verlengde *i* te doen voorkomen. Ik ontken niet, dat sy dit oorspronkelijk is, maar dit is een Praal van Geleerdheid, die de Kinderen slechts op Dwaalspoor brengt, want hoe in Eewîgheid kan de *i*, lang uitgesproken, *ei* luiden, soals de *ij* dan toch byna uitgesproken wordt? Dan moet men er ook by seggen, hoe dese *ij* ontstaan is. 't Is namelijk oorspronkelijk niet anders dan eene dubbele *i*, waarvan de tweede voor de Sierlijkheid met een langen Staart naar beneden getrokken werd, en also ontstond het Letterteeken ij. Tevens gaf men daaraan, in Navolging van der Engelschen Uitspraak (kind, kijnd) en de Fransche voor *m* en *n* (chemin, crétin) een bysonderen Klank, die, even als de *ui* onse Taal heeft verrijkt, maar door het Amsterdamsche Dialekt met den Tweeklank *ei* vermengd werd. Bilderdijk segt van het Verschil „dat duizenden vertellen, dat zy geen Onder„scheid tusschen ei en ij hooren kunnen. Zy moeten „dan echter in het Gehoor hardhuidig zijn, want ij „is een eenzelvig, krijschend en onaangenaam Geluid, „terwijl *ei* een zachte of smeltende Overgang van de „helle *e* tot *i*, is en het Onderscheid is in myne Ooren „even als dat tusschen *eu* en *ui*."

So is miin, ziin, geworden *mijn*, *zijn* ens., met Verandering tevens van Klank.

Nu sijn er eene Menigte veelal uitheemsche Woorden, waarin ook wel de *i*, omdat hy op eenen Konsonant stuitte, verlengd werd, maar niet den ei-Klank aannam, soals Koffij, Fabrijk, Musijk, Trafijk ens. Door se geheel eenerlei te schrijven, gaf men natuurlijk Aanleiding tot der verkeerden Uitspraak Koffei, Trafeik ens. Dan kwamen er pijnlijke Glimlachjens op de Lippen, en er werden Watjens in de gekwetste Ooren gestopt, en de Taalgeleerden verklaarden deftig, dat in desen Woorden de *ij* als *i* uitgesproken moest worden.

Sy vergeten echter, dat het Kind, de Vrouën en de ongestudeerde Man konsekwenter sijn dan sy, als se so uitspreken; dat desen Recht hebben, wanneer sy eischen, dat se, als se een Woord sien, uit der Spelling kunnen opmaken, hoe het uitgesproken wordt. Iedereen heeft geen Tijd of Gelegenheid Latijn of Grieksch te leeren, om te ontdekken hoe syne eigene Taal uitgesproken wordt.

Degenen, die dat ook ingesien hebben, sijn ten Opsichte van het Schrijven deser Woorden in twee Partyen verdeeld. De eene schrijft se met de Griekschе y of een *y*, sonder Punten, om aan te toonen, dat de Vokaal in die Woorden wèl ontstaan is uit de Verlenging der *i*, die op een Konsonant stuitte, maar toch den Vokaalklank der *i* behouden heeft.

De andere Party bedient sich van den Tweeklank *ie*, die eigenlijk geen Tweeklank is, maar eene gewone verlengde *i*, die haren Vokaalklank behouden heeft.

Ik durf in desen Punt niet te beslissen, wat het best is. De Vrees voor Verwarring met der Griekschen *υ* (die

toch niets met het woord *Koffi* kan gemeen hebben), sou my aan der tweeden Schrijfwijse de Voorkeur doen geven.

Ten Einde het Pleit tusschen i, ie, ij, *y* en y, dus eens voor goed te beslechten sou ik daartoe voorstellen de volgende Regels:

1°. Schrijf met y alle Grieksche Woorden met open Silbe: Cyprus, Cypres, Hypotenusa, Hyperbole, Melody, Harmony, ens. (Dese Regel behoort niet in der Holl. Spraakkunst);

2°. Schrijf met *ie* alle vreemde Woorden, waar de *i* haren Vokaalklank behoudt en op eenen Konsonant stuit: Fabriek, Trafiek, Mimiek, Plastiek, Publiek;

3°. Schrijf met *i* alle vreemde Woorden en Uitgangen, waar de *i* niet op een Konsonant stuit en haren Vokaalklank behoudt, b.v. Koffi, Januari, Februari, publike (en Publiek), logische (en logiesch), belgische (en Belgiesch) ens.;

4°. Bilderdijk, en op syn Voetspoor v. Lennep, ten Kate, Hofdijk en de geheele jonge Hollandsche school schrijven hy, my, wy, gy, sy en den Uitgang y (Dwingelandy, Raserny, Snuistery, Bastaarty) ens. met eene y of *y*, omdat de *y* in desen Woorden uit eener korten, niet uit eener lange i ontstaan is. Als kieschkeurige, nette Onderscheiding behaagt dit my wel, wanneer men dan ook de Derivata myne, syne ens. so schrijft. Daar de ỵ op allen Drukkerijen niet aanwesig is, moet men sich soms met der Grieksche υ behelpen, die daarmeê echter niets te maken heeft, en volstrekt niet verward mag worden (*).

(*) Eerst later, toen dit Opstel reeds voleindigd was, heb ik be-

Carlebur wil de Woorden, in mynen tweeden Regel vervat, schrijven met *ii* en beroept sich daartoe op Bilderdijks Ruiing, Blociing ens., dat N.B. twee afsonderlijk *i*'s sijn, achter elkander uitgesproken. De *ii* als Tweeklank bestaat in onser Taal niet meer; sonder Verandering van Klank is hy in *ie*, met Klankverandering in *ij* overgegaan. Dese Schrijfwijse sou de Verwarring dus nog grooter maken.

Deselfde Taalleeraar wil de *ij* van den Uitgang *lijk* in *i* veranderd hebben. Ik beken, dat men niet behoort uit te spreken *heerlijke*, maar nog veel minder *heerlike*. De Vokaalklank, hierin gehoord, is die van de soogen. stomme *e* (men kan even goed seggen stomme *u*, want als *stomme* Vokaal, heeft sy *geen* bestemden Klank, en kan dus dus niet door een *klinkenden* Vokaal, *met* bestemden Klank, voorgesteld worden). Dese Vokaalklank, de Javaansche Pepet, mist in onser Taal een Teeken, en solang dat niet aangenomen is, vind ik het *Schrijven* van *lik* even belachelijk als het *Uitspreken* van *lijk*. Het eenige soude wesen te schrijven *heerleke*, met bijvoeging van het Toonteeken *o*. In dat Geval huldigt men de *Uitspraak* wel, maar verleugent daarentegen geheel de *Afleiding* van het Woord *gelijk* (*gleich*), die toch niet te ontkennen valt. Dat lijk, leich, is in de Uitspraak bij ons in *e*, bij den Duitschers in *i* overgegaan (möglich, sittlich ens.)

Iedereen die erkent, dat *heerleke* syne Ooren bevredigt, maar syne Oogen kwetst, bevestigt daardoor den

---

sloten desen Regel ook te volgen; van daar, dat hy een weinig met het op pag. 394 Gesegde in Strijd is. De Haast, waarmede dit wordt afgedrukt, en het niet voorhanden sijn van alle Teekens, die ik bedoel, mogen eventuele Onduidelijkheid verontschuldigen!!

Regel: Men *KAN* op taalkundig Gebied de Uitsprnak niet *altijd* tot Richtsnoer nemen.

Folianten souden nog over i, ie, ei, ij, y en y, de v. Vlotensche y ens. vol te schrijven sijn (wie helpt ons eindelijk eens uit dat Labyrinth, beter dan ik, die mij met het *Streven* moet vergenoegen)? maar ik mistrou daartoe te veel myne Krachten en sou ook te uitgebreid en te vervelend worden.

Wat dan ten Derde de *z* aanbelangt, so wilde ik voorstellen dese Onhollandsche Letter eens voor goed te verbannen en door de *s* te vervangen. Dat de *s* een sachten en een harden Klank heeft, valt niet te ontkennen, en de natuurlijke Uitspraak geeft ons dit aan, sonder dat wy het behoeven geleerd te hebben. Sij luidt namelijk vóór een Vokaal en tusschen twee Vokalen sacht: Saad, See, Sien, Soon, Suur, Huisen, Glasen, Boesem. (*) Al dese Woorden worden door de Hoogduitschers eveneens uitgesproken als of er onse Helleno-Hollandsche Letter *z* vóór stond en sonder Wanklank kunnen se niet anders luiden. Deze *z* waarborgt daarenboven toch niet voor der goeden Uitspraak, als het eufoniesch Gevoel ontbreekt, en Tollens' Vers

Zij zetten zeil bij zeil en zijn op zee verzwolgen,

luidt in den Amsterdamschen Dialekt:

Ssy ssetten Sseil by Sseil en ssyn op Ssee versswolgen.

Vóór en na eenen Konsonant luidt sy gewoonlijk hard soals: Slaan, Smaak, Snede, Sport, Stad, Absalon, Alsem, Baksel, Kneedsel, Knutselen ens.

Evenmin als er Gevaar is, dat men dese Woorden

(*) De Woorden, waar dit niet het Geval is, als Sabel, Soldaat ens., sijn Bastaartwoorden.

sal uitspreken *zlaan*, *zmaak*, *zuede*, evenmin bestaat er Gevaar voor de Uitspraak van *ssaak*, *sseven*, *ssien*, *ssullen*, ens., al worden die Woorden met een *s* geschreven.

Bovendien, de *z* was vóór Vondel en Huyghens niet in Gebruik, maar door hen ingevoerd en, *mirabile dictu*, selfs door Bilderdijk behouden.

Het groote nadeel van de Invoering deser Letter is echter, dat sy onse Taal schijnbaar van hare andere Germaansche Susters doet verschillen, sonder dat dit het geval is. De Duitscher, die onse Woorden Zaad, Zee, Zoon enz. leest, die by hem eenerlei luiden en beteekenen als bij ons, wil se uitspreken als Tsaad, Tsee, Tsoon, omdat de *z* by hem die klank heeft. De Deen, die saae, Svage, syn (sag, Swakke, sien), de Sweed die säga, sig, systrar (seggen, sich, Susters) schrijft, verstaat onse byna gelijkluidende en gelijkbeteekenende Woorden niet en onse *z* schrikt hem af, onse Taal te beoefenen, die hij anders binnen weinige Weken sou verstaan, soals wij de syne.

De Duitscher heeft een *z*, maar met *ts* Uitspraak. Wij besitten dien Medeklinker niet. De Duitscher, Deen, Sweed, Engelschman, de IJslander, ja selfs de Franschman gebruiken de *s* voor der scherpen en sachten Uitspraak, en bewaren de *z* voor Griekscbe en andere vreemde Woorden (Zéno, Zodiaque, Zône, Zinck). In het Spaansch heeft men een *z*, maar hij luidt als twee *Ss* (Saragoza, spreek uit Saragossa, Spinoza, spreek uit Spinossa). Is dat geen Reden genoeg om ook die Letter te verwerpen?

Ten Opsichte van de *s* stel ik dus voor dese Regels:

1°. overal waar vroeger *z* geschreven werd, schrijve men *s*, behalve in vreemden Woorden (Zink c. a.);

2°. heeft de *s* bij Uitsondering, tusschen twee Vokalen een scherpen klank, dan verdubbele men se: Boesem, maar *Bloessem*, *Droessem*, Huisen, Glasen, maar *Koussen*, *Paussen*. Dese verdubbeling der *s* is niet vreemder, dan die van *l* in *Ballen* en van *n* in *Pennen*.

Hierdoor is meteen de Siegenbeeksche Inkonsekwentie van de eenerlei Schrijfwijse, maar verschillende Uitspraak van *Boesem* en *Kousen* en de verandering van *s* in *z* bij *Huis*, *Huizen* ens. opgeheven.

Men siet, het is veel gemakkelijker eene Taal te verknoeiën, dan se goed te maken; maar om uit een Labyrinth van Verwarring weer het Goede te verkrijgen, is veel moeilijker, dan wanneer men in eens goed te Werk gegaan ware. De langsame, maar bedaarde Breidster sal spoediger haar Werk voleindigen, dan de overhaaste en snelle, die telkens de gevallene Steken moet oprapen (terme technique)! Begrijpt u, Dames?

Wanneer ik over elke Letter so lang uitwijdde, sou mijn opstel haast (oud-Hollandsch voor *spoedig*) te lang worden. Ik sal dus niet meer so uitvoerig wesen. Wat de *c* betreft, als nutteloos moet die ook opgeruimd worden en alleen in vreemden Woorden behouden.

De *ch* echter, een afsonderlijke, niet gebrekkig, maar *in 't geheel niet* door de Kombinatie der Letters *c* en *h* voorgestelde Medeklinker, moet behouden worden. 't Is

de Arabische gha. Wat het pleit tusschen *ch* en *g* aangaat, so moet men daarbij indachtig sijn op de verwante Medeklinkers. Sie Roorda's Javaansche Grammatika. Daaruit blijkt dat die *domme* Javanen voor hunne Werkwoords-vormen steeds de verwante Neusletters besigen.

De *n* wordt gebruikt voor *d* of *t*, de *m* voor *b* of *p*, de *nj* voor *dj* of *tj*, de *ng* voor *k* of *g*, iedere Neusletter in 't kort voor haren overeenkomstigen harden of sachten verwanten Medeklinker, en nooit *n* voor *b* of *p* of *m* voor *d* of *t*.

Ook in het Latijn treft men deze Assimilatie veelvuldig aan. *Ab*, aufugio, *ad*, assumo, *ex*, erigo, *in*, imbibo, *ob*, occurro, *sub*, sufficio, *trans*, traduco, *cum*, colligo, coëmo ens.

Ofschoon in desen beiden Talen de Assimilatie in harer Toepassing verschilt, so is toch het gemeenschappelijk Doel, Vergemakkelijking der Uitspraak, Bevordering der Welluidendheid, niet te miskennen.

En waar Javanen en Romeinen, waarvan geen van beiden ooit geweten hebben of sullen weten, dat de andere bestaat of bestaan heeft, hetselfde doen, daar is wel grond om te onderstellen, dat geen konventionele Regel, maar algemeen Taalgevoel ten Grondslag ligt.

En so is het ook. Wij schrijven *Aambeeld*, maar *aandurven*, en overal waar de Tand-neusletter *n* door de Lipletter *b* of *p* en de Lip-neusletter *m* door de Tandletters *d* of *t* gevolgd wordt, spreken wy se toch analoog met die Letters uit, verwisselen se. So luidt, bij

sneller Uitspraak *aanbellen*, *aanplakken* als *aambellen*, *aamplakken;* terwijl *aanduiden*, *aantreffen* onmogelijk als *aamduiden*, *aamtreffen* en *Aambeeld* weer niet als *Aanbeeld* uitgesproken kan worden.

Wij willen echter in het Holl. die Assimilatie in het Schrift niet invoeren, om onse Voorsetsels niet te verminken. In der Uitspraak bestaat se toch, en *kan* niet geweerd worden al wil Bilderdijk volstrekt niet van iets Nasaals in der *n* hooren, waarover Kinker hem ook deftig den Mantel heeft uitgeveegd.

Even als er Verwantschap bestaat tusschen den Neusletters (*m* en *n*) en den daarmeê overeenkomenden harden of sachten, so is er Verwantschap tusschen desen harden en sachten Letters onderling. So is *f* verwant met *t* en *p* als harde, maar met *m* als Lipletter. Daarom worden *ontvangen*, *ontvonken*, *opvallen*, *opvullen*, uitgesproken als *ontfangen*, *ontfonken*, *opfallen*, *opfullen*, maar sal men se daarom so schrijven? Waar is dan weêr de Grens, als men konsekwent wil sijn? Dan moet men ook met Carlebur schrijven *affal* en *misfal*.

Een andere saak is dit met Talen, waar dese Assimilatie konsekwent doorgevoerd wordt. Eenige Puristen hebben het woord *Symphonie* gespeld met *n*, *Synphonie*. Maar iedereen segt toch *Symboot* en *Synthese; m* voor *b*, *f*, *p; n* voor *d*, *v* en *t*. Daarom *Symphonie*. Maar in het Hollandsch mishaagt het, wanneer men naast *aanvangen*, *ontfangen*, naast *neerval*, *affal* sou lesen.

In één en denselfden Woord echter, kan men dese Assimilatie so veel huldigen als men wil. En dat is

het Geval met der *ch*. Dese behoort namelijk by der *t* en *p*, soals de *g* bij der *d* en *b*.

So schrijve men in 't algemeen de *ch* in alle Woorden, waar men een *g* vóór een *t* schreef; b.v. *macht*, *bracht*, *jacht* (worden dese Woorden niet eenerlei uitgesproken als *Kracht*, *sacht*, *Vracht*, die Siegenbeek ook met *ch* spelt?); *richten* (*dichten*), *licht* (*levis*, niet swaar) ens.

Siegenbeeks beweren, dat de *ch* niet geschreven moet worden in Woorden wier Afleiding *g* aantoont, wordt door hemself overtreden, wanneer hy *trachten*, *zwichten* en *geslacht* met *ch* spelt, die toch ook van *tragen*, *swijgen* en *slagen* sijn afgeleid.

Bovendien, als ik *Macht* schrijf, dat afgeleid is van *mogen* met *g*, dan offer ik de Afleiding aan de Uitspraak op, 't is waar; maar die Verwantschap van *macht* en *mogen* ligt niet so in het Gehoor, dat het hinderlijk sou sijn; daarentegen sou *ontfangen* en *aanvangen* hetselfde woord *vangen* op tweërlei Wijse doen spellen. Dit is veel hinderlijker.

Om deselfde Reden huldigen wy weêr de Afleiding in de vervoeging der Werkwoorden en schrijven dus hy *segt*, hy *ligt*, hy *draagt*, van *seggen*, *liggen*, *dragen;* te meer omdat tusschen dese *g* en *t* eene enclitische *e* hoort, die de Duitschers behouden hebben en nog in onsen Conjunktief voorkomt: hy segge, hy drage, er trag(e)t ens. Want anders ontstaat weêr de Verwarring: *ik seg*, *hy secht*, *wy seggen*, *hy draacht*, *wy dragen*, *sy licht*, *sy liggen* ens.

Afleiding en Uitspraak samen moeten

onse Wetgevers sijn. Een van beiden alleen maakt de Taal òf onleesbaar, of niet uit te spreken.

Een andere Kwestie is de Verdubbeling der *ch*.

De woorden *lachen*, *prachen*, *pochen*, *Bochel*, *Kachel*, *Lichaam* ens. worden door Siegenbeek geschreven met *gch*. Hij gevoelt, dat twee *g*'s te sacht sou sijn, deinst echter terug voor twee *ch*'s, en van daar de lieve Middelweg, in de gedaante van *gch*.

Dese Schrijfwijse is echter het dwaast van allen; om een harden Konsonant te verdubbelen, gebruikt hy den overeenkomstigen sachten vóór desen. Met evenveel recht sou men dan *bidten* in plaats *bidden*, *besevfen* in plaats *beseffen* kunnen schrijven.

So lang men voor *ch* niet één enkel Letterteeken heeft uitgevonden, blijven twee *ch's* naast elkander staande hinderlijk voor het Gesicht; maar toch sou ik dese Schrijfwijse boven der Siegenbeekschen den Voorkeur geven, ware het niet dat de Verdubbeling onnoodig is.

„Een sylbe van een Woord staat niet op sich-sel-„ven, maar is in de uitspraak met de volgende ver-„eenigd; en het is de konsonant tusschen de twee „vokalen (die eigenlijk de sylbe maken) in welke die vereeniging rust."

„Men moet dus die tusschenkonsonant in het uit-„spreken aan beide die vokalen verbinden en niet „*moe-ten* of *moet-en* uitspreken, maar *moeten*; en even-„soo moet men ook, als die tusschenkonsonant ver-„dubbeld geschreven wordt, niet b.v. *win-nen* of *wil-len* „of *kom-mer* uitspreken, en de *l* of *m* of *n* moet

„geen tweemaal *l*, *m*, of *n*, maar ééne langer uitge-
„rekte konsonant zijn, even als *aa* niet tweemaal *a*,
„niet *a* en *a*, maar één verlengde *a* is waaruit dan
„ook volgt, dat de geadspireerde konsonant (*ch*), als
„zijnde inderdaad *kh*, geene Verdubbeling noodig
„heeft, *dewijl sy zich aan wederzijde meédeelt.* Het
„is dus, dat men *lachen* moet schrijven, en niet
„*lach-chen*, noch *lag-chen*, en evensoo *lichaam*, *pra-*
„*chen*, *richel*, *rochel*, *Michel*, *tichel*, *Mechelen*, en
„in 't Hoogduitsch *stachel*, *Vechelen*. Welken klank de
„*a*, of *e*, of *i*, of *u*, daarby heeft, *kan in onze taal*
„*niet twijfelachtig zijn*, zoodra men vasthoudt dat die
„*ch* tot de eerste zoowel als de tweede sylbe behoort; en
„dus (is de klank) even zoo min (twijfelachtig) als in *wes-*
„*ten*, *vasten*. En zoo schreef men voorheen ook *blixem*."

Om de galmende, blatende Uitspraak der dubbele *a* te voorkomen, hebben de Vlamingen *e* en de Duitschers *h* tot Verdubbelingsletter genomen, (aen, gaen, staen, Kahn, Bahn ens.); vroeger gebruikten wy daarvoor de *i*, welke als Verdubbelings-vokaal nog is overgebleven in hair, air, meir, heir, oir ens. Dese *e* of *h* of *i* dienen alleen om den langen *a*-klank, wanneer hy op eenen Konsonant stoot, lang te houden en even dwaas, als het sijn sou, de Vlaamsche Woorden aen, gaen, staen, met een Schaapsgeluid uit te spreken, even sot is het de *i* in hair, air, oir, doir (van een ei) te laten hooren. Ook de *u* werd in Oud-Hollandsch (door Melis Stoke en Maerlant) met *i* verdubbeld: muir, schuir, buir, soals door de Vlamingen thands nog door *e*: muer, schuer, buer,

en door de Duitschers met *ü:* Bühne, kühn, Gefühl. Wenschelijk sonde het sijn, dat wy de Verdubbeling der Vokalen door *e* weder invoerden; het sou den Amsterdammers hunne gabmende en naar *ao* swevende Uitspraak der dubbele *a* ontnemen, en weder een Punt van Verschil tuschen ons en der Vlaamschen Tale wegnemen, dat schijnbaar is en nooit werkelijk bestaan heeft. De *i* verdubbelen wy van self met *e:* *mier*, *pier;* Maar de Hollandsche manier, om den vokaal *u*, van het Duitsche *du*, door *oe* uit te drukken, (*) welke twee Letters te samen *volstrekt* geen Denkbeeld van den door hen voor te stellen Vokaal geven, doemt ons om weder inkonsekwent te sijn en alle Vokalen door sichself, alleen de *i* met *e* te verdubbelen.

Gevoelt en begrijpt men nu, dat de *ch* beide Sylben omsluit, dan is het ook duidelijk, dat de *ng* niet gescheiden behoort te worden, bij het afbreken van het Woord.

De *ng* is een enkele Konsonant, die helaas! in onser Taal, even als de *ch* door, twee gekombineerde Letters moet voorgesteld werden. Wonderlijk is het, dat men, hoe natuurlijk de gewone, ineensmeltende Uitspraak ook sy, getracht heeft, de Letters gescheiden uit te spreken en die gescheidene Uitspraak voor der deftigen en goeden willen doen doorgaan. 't Is sonderling, so als op het gebied van elke Wetenschap de Natuur heure Rechten handhaaft; dat selfs op het Gebied der Taal,

---

(*) Welke Vokaal der Kinderen voor een Tweeklank opgedischt wordt! O Taal! O Schoolmeesters!

die men sou denken weinig daarmeê in Verband te staan, de Spreuk bewaarheid wordt:

Chassez le naturel, il revient en galop.

Want men heeft de *ng nooit* gescheiden uitgesproken, en *kan dat ook niet.* Hoe leert men op de Scholen aan de Kinderen uitspreken? *Ding-gen, Koning-gen, Hong-ger.* Men laat dan wel degelijk den *ng*-klank hooren, en voegt alleen maar, verkeerdelijk, een *g* tusschen. So als men het Fransche woord Henri niet Hen-ri, maar Heng-ri uitspreekt, en niet anders uitspreken kan, omdat de *n* vóór *g*, *k* en *r* in de uitspraak den Neus-klank aanneemt (aang-gapen, aang-komen, aang-raken), so kan het niet anders, of men moet in *Koningen, honger* enz. de *ng* laten hooren. Meenen sommigen nu, dat het voor hun Geluk of hunner Saligheid dienstig is, het Woord met nog een *g* te verrijken, *prosit!* wel bekome het hun!

Wat de Schrijfwijse van *Page, Boschage, Vrijage, Plantage* e. a. aangaat, vermeen ik, dat men niet wel doet, daartoe *dj* te gebruiken. De Uitgang *age* is een Bastertuitgang; den Klank, die de *g* daarin heeft, kunnen wy niet met Holl. Karakters uitdrukken en daarom acht ik best, den Uitgang te laten, so als hy is.

Verder soude ik het Wenschelijk vinden, alle Namen van Subjekt en Objekt, behalven de Voornaamwoorden (en dus niet alleen de Substantiva, want bijna alle Woordsoorten kunnen als Subjekt en als Objekt voorkomen), met eener Hoofdletter te schrijven, en ook de Adjectiva van Eigennamen afgeleid. Vooreerst doen de Hoogduitschers en Denen dit ook in hunner Taal; ten tweeden geeft het eene groote Sierlijkheid aan het Schrift,

en sal vooral by Handschriften de Duidelijkheid bevorderen.

Na al het Aangevoerde, sou ons Alfabet de volgende Gedaante verkrijgen:

a, e, i, o, u, ij, oe, b, p, f, v, m, d, t, n, g, k, ch, ng, l, r, s, j, w, h, x.

Tweeklanken: ei, ou, au, ui, ooi, aai, oei.

Vreemde Letters: c, q, y, z, th, ph, ens.

Het sou dus tellen 26 Letters, in deser Volgorde:

1°. de seven Vokalen a, e, i, o, u, ij, œ.

(De *æ* is een Vokaal, geen Tweeklank, dat we twee Letters noodig hebben om hem uit te drukken, is myne Schuld niet);

2°. De vijf Lipletters (*labiales*) b, p, f, v, m, en wel eerst de *media* b, dan de *tenuis* p, de *aspiratae* f en v en eindelijk de Neusletter (*nesalis*) m.

3°. De drie Tandletters (*dentales*) d, t en n, en wel eerst de *media d* (de Angelsaxische *th*, eene sachtere *nuance* dan de *d*, ontbreekt); dan de *tenuis* t (de *aspirata*, de Grieksche *th* ontbreekt) en eindelijk de *nasalis* n.

4°. De vier Keelletters (*gutturales*) en wel eerst de *media* g, dan de *tenuis* k, de *aspirata* ch en eindelijk de *nasalis* ng.

5°. De drie Gehemelteletters (*palatinae*), die men ook Tongletters (*linguales*) sou kunnen noemen: l, r, s; (de *r* met de Keel uittespreken, is een Gebrek, echter geen hinderlijk Gebrek) en wel eerst de sogenaamde *liquidae* (Smeltletters) l en r, en dan de *sibilans* (sissende) s (die *media* en *tenuis* te gelijk is; alleen in vreemden

Woorden gebruikt men de *z* als *media*; de Duitsche *Z* (ts) is *aspirata*, maar ontbreekt by ons.)

6°. De twee Halfklinkers (*Semivocales*) j en w. (als Konsonant-overgangen van de i en u.)

7°. De eenvoudige Aanblasing (*Aspiratio*) *h*.

8°. De x.

Sodoende sou er eene logische, rationele Volgorde in de Letters bestaan en niet

Alles durch Einander
Wie Mansendre... und Koriander,

so als tot nog toe.

Het Oud-Indische Alfabet had reeds in syne Letters eene Volgorde, eenigsins overeenkomende met de bovengenoemde. Souden wy, Kinderen van den nieuwen Tijd, wy die genieten kunnen van 60 en wellicht nog grooter Aantal Eewen van Ondersoek en Wetenschap meer, dan die Indiërs, nog so schrikkelijk by hen ten achter staan, tot in de *eerste Elementen* der Wetenschap, het a, b, c of a, e, i, toe?

De Tweeklanken sijn ei, ou, au (*aau* is onjuist; het onderscheid tusschen *Vrou* en *Pau* is door het verschil van *o* en *a* duidelijk genoeg uitgedrukt, sonder dat men voor het laatste Woord twee a's noodig heeft. Om toch maar moeilijkheden in het Leven te roepen heeft men twee Woorden: *dauw* en *rabauw* (?) met ééne *a* geschreven, en twee Diftongen *au* en *aau* gevormd; ik geloof, dat men Lauer, blau, Pau ens. sonder Kattengeluid niet anders dan met ééner a kan uitspreken; *miaauw* is eene Klanknabootsing (onomatopœia), geen Woord, dat de Duitschers echter ook

miau schrijven), ui, aai, ooi en oei. De drie Laatste sijn geen Drieklanken, maar de *o* en *a* sijn verdubbeld om te onderscheiden van den Tweeklanken oi en ai, waarin de *o* en *a* Kort wordt uitgesproken (en welke in onse Taal niet bestaat) en *oei* bestaat uit de *o* met de *i*, dus ook een Tweeklank.

Drieklanken bestaan niet. *Ieu* en *eeu* sijn Ondingen. De *j*, *u* en *w* hebben tot vele Knoeieryen Aanleiding gegeven by Woorden, waarvan de Wortel op een Vokaal eindigt. Het gantse Vraagstuk lost sich aldus op:

ei — Lei	Lei-en,	(Schreien)
ou — Vrou	Vrou-en,	(Fraue)
au — Pau, blau	Pau-en, blau-e	(Pfaue)
ui — lui	lui-e.	
aai — Kraai	Kraai-en.	
ooi — Kooi, Vlooi	Kooi-en, Vlooi-en.	
oei — Bloei, Boei, Koei	bloei-en, boeien, Koei-en.	
(iew) — niew, Kiew	niew-e, Kiew-en.	
(eew) — Meew, Leew	Meew-en (Möw-e)	Leew-en (Löw-e)

Nu heeft men by *ei*, *aai*, *ui*, *ooi* en *oei* een *j* er tusschen geplakt, en by *ou* en *au* een *w*. Die *j* en *w* worden misschien by snel Spreken wel gehoord, maar sy behooren niet in het Woord. Het Enkelvoud van Leijen is *Lei*. Het Meervoud wordt gevormd door Achtervoeging van *en*. Waar haalt men nu die *j* van daan? „Desniettegenstaande," segt Bilderdijk, „knoeien de Siegenbeekianen kun *knoeijingen* te zamen." Verbeeld u eens een Franschman, die het voorgaande Woord leest. Hoe spreekt men dese Letter uit?, vraagt

hij, op eene ij wijsende. Men segt het hem, soals men IJser uitspreekt. Nu gaat de Franschman lesen: Knoe-ij-in-gen (want in-gen en niet i-ngen, is de Woordkapping, niet waar, volgens u?). 't Is al te gek.

Even als by genoemde Tweeklanken de Semivokaal *j* is binnengeslopen, so is de *w* Kontraband geworden bij de Tweeklanken *ou* en *au*. Het Duitsche *Frau* wordt in het Meervoud *Frauen;* so ook geheel analoog het Holl. *Vrou*, *Vrouën*. De Duitschers hebben niet eens een Trema op de *e* noodig gekeurd. Men verbeeldt sich wel in desen Woorden een *w* te hooren, maar dat heeft synen Grond daarin, dat de *u* vóór een Vokaal van Klinker Halfklinker wordt en in *w* verandert. Het Woord sou dus nu goed geschreven kunnen worden Vròwen (de *o* uitsprekende als in het Fransche *encore*) als Vro-u-en; maar in Vro-u-w-en, is, buiten Kijf, eene Letter te veel.

Men houde wèl in het oog, dat de *j* niet anders is dan de *i* vóór een anderen Klinker, en de *v* en dubbele *v* (*w*, Fr. double *v*, Eng. double *u*) niets anders dan de *u* vóór een anderen Klinker. Het Latijnsche Alfabet had voor *i* en *j* en voor *u* en *v* maar ééne Letter. Wttewaal van Stoetwegen is de Naam van eene Nederlandsche Familie, die aan dese Gewoonte, die onse oude Schrijvers ook volgden, herinnert. Lees maar op oude Opschriften Satvrnvs ens. Mathematisch is het sóó

$$i : j = u : v.$$

$$w = v + v = u + u.$$

Daarom sou ik even gaarne schrijven *bloejen* en

boejen, als bloeiën en boeiën. (Prof. v. Vloten gebruikt een y, bekend onder den Naam van v. Vlotensche y; ik keur dit af, omdat het de Verwarring vergroot) als men dan ook schreef Vrowen en Pawen. Gebruik de Vokaal *of* de Semivokaal, maar niet dan eens dit en dan eens dat. Bovendien, bij den Tweeklank *ei* gaat het niet, want schreef men Lejen in plaats Leien, dan sou, voor het Gesicht, de Tweeklank *ei* verloren gaan. In blaue Pauen gaan dus 4 Letters weg, die nutteloose Ballast waren, en wier Weglating men geen Huldigen der Uitspraak, met Tersijdestelling van Afleiding kan noemen, want dese Woorden sijn (wie betwijfelt het?) deselfde als de Duitsche *blaue Pfaue*, die eenerlei worden uitgesproken als het Hollandsche bl(a)—au-w-e P(a)-au-w-en, behoudens de Duitsche *pf* voor onse *p* en de verschillende Meervoudsvorming.

Maar het allersotste is, dat dese Verwarring of liever dat Polytheïsme van *u*, *v* en *w* (welke drie Letters, hoewel verschillende in Vorm, evenseer in den Grond één sijn en eene taalkundige Triniteit uitmaken, als Vader, Soon en Geest dit voor de Kristenen is), twee Drie(!)-klanken in het Leven heeft geroepen, naar wier Analogen in anderen Talen men vergeefs soeken sal. Het sijn *ieu* en *eeu*.

De *o* van het Latijnsche *leo* veranderde in het Dietsch in een *u*. Men kreeg dus *leo* of *leu* (v = u), niet uitgesproken als *leus*, maar alsof er twee e's stonden. Later kwam die Tweeklank *eu*, en om *leu* daarvan te onderscheiden, schreef men twee e's: *leeu*. Patent! — Maar in het Meervoud, dat leeu-en sou

moeten sijn, schreef men leeu-w-en, kon dus de *u* van *eeu* niet meer verandwoorden, en schiep een Drieklank *eeu.* 't Is niet anders dan de sachtlange *e*, door w gevolgd.

Men schrijve dus Leew, Leew-en; Löw-e of Leeu, Leeu-en; Möw-e, evenso Meewen, Eewen of Meeu-en, Eeu-en. Dit verschil is slechts *embarras de choix;* men kiese naar Gelieven.

Evenso is het met *ieu*, dat niets anders is dan *ie* (de lange *i*) met *w*. Het sijn dus niet eens Tweeklanken, in plaats van Drieklanken, maar één lange Vokaal met een Semivokaal (w) verbonden. So hoort men in den Dialekt sekerer Gesindheid nog wel uitspreken nie-ve, een Bewijs myner Stelling, want ware *nieuwe* goed, dan souden sy, *v* met *w* verwisselende, uitspreken nieu-ve (niew-ve).

Als men nagaat, hoe eenvoudig dit Alles wesenlijk is, dan moet men sich verwonderen, hoe men soveel Onsin byeen heeft kunnen knoeien. Niewe Tweeklanken sijn versonnen; Drieklanken geschept; willekeurige, spitsvindige, taalbeoefeningbemoeilijkende, Regels sijn gaargekookt: de Woorden *Vlooi* en *Kooi* moesten sijn *Vloo* en *Koe*, maar in het Meervoud namen die een i EN *een j* tusschen sich in den Uitgang, ens.

O Sotheid, wie sal uwe Grensen ontdekken?

Als de Pauën Gras gaan maaien,
Als men mauën hoort de Kraaien,
Als men de Uiën hard hoort schreiën,
Groente kruien siet door Leïen,

Als men Koeiën set in Kooiën,
Als men loeiën hoort de Vlooiën,
Als de Leewen Marmer hiewen,
Meewen werden Schelvischkiewen,
Als men Vrouën kan vertrouën,
Sal men, in der Menschen Boeken
Te Vergeefs naar Sotheid soeken.

(Vers *à la* van der Linde, alias Schoolmeester, door Mr. v. Lennep uitgegeven en viermaal herdrukt; daarom heel mooi. De grootste Verdienste deser Rijmpjens is, dat se sijn *à la portée de chacun* en dat selfs niet-poetische menschen *dese* Poesy (?) kunnen begrijpen, sodat se selfs Navolgers vond en steeds sal vinden, hetwelk de Hemel verhoede!

Wanneer ik nu het Vraagstuk van een of twee *e*'s en een of twee *o*'s vooreerst onaangeroerd laat en de bestaande Bepalingen daaromtrent aanneem, resten mij nog twee orthografische Vraagstukken, nl. het Afkorten der Woorden en de Spelling der Bastertwoorden.

Bilderdijk heeft er reeds op gewesen, hoe sot het is, Meester en Luister aan het Eind van een Regel af te korten Mees-ter en Luis-ter, alsof van eene Mees en eene Luis Sprake was. Even sot is Hon-ger af te korten; nog sotter het so uit te spreken. Dit hebben wij reeds behandeld. Bilderdijk segt, dat die Hon-ger afbreekt en uitspreekt even gek doet, als die Zeestroom sou afkorten Zees-troom.

Ik sou als algemeenen Regel van Afkorting willen vaststellen, dat daartoe het Woord verdeeld wordt in synen

Wortel en Uitgang. Dus Luist-er, Meest-er, Hong-er, Ding-en, Koei-en, Borst-el (want anders Bor-stel of Bors-tel; het eene even goed of even slecht als het andere).

Wat de Bastertwoorden betreft; veel is gestreden over de Schrijfwijze daarvan; òf se hun oorspronkelijken Vorm moeten behouden, òf met Holl. Letters gespeld worden. Dat ik de laatste Manier aanhang verdedig ik door de volgende Vergelijking. Wanneer ik geen kegelvormigen, gegoten-ijseren Pijpenuithaler besit, en ik eet Haas, dan neem ik daarvan een Beentjen (ik geloof van den Oxel), pluis dat schoon af, maak het met een Mes schoon, en gebruik het om mijne Pijp uit te peuteren. Wanneer ik nu aan iemand vroeg: Bartholomeus, of Habakuk, geef my myn Pijpuithaler eens aan, sou die mij dan andwoorden, Gy bedoelt seker dat Hasenbeentjen? Ik denk neen.

So met de Bastertwoorden. Wanneer wy een Woord niet besitten, dat wy toch noodig hebben, dan nemen wy het uit eene andere Taal, maar maken het so Hollandsch als mogelijk, strijken er soveel Hollandsch Vernis overheen, dat de Vreemdeling niet bemerkt, dat wy het Hout gestolen hebben.

Degenen die eener tegenovergestelden Meening sijn toegedaan, sijn daarin toch ook niet konsekwent; sy schrijven quitantie, commissie, inconsequentie. Dat sijn gevaarlijke Middelwegen. Quittance, Commission, Inconsequence, Inconsequentia, sijn vreemde, Fransche of Latijnsche woorden; Kwitansie, Kommissie, Inkonsekwensie sijn vreemde woorden met een Hol-

landsch Pakjen aan, maar die wij helaas! noodig hebben. Een Middelweg is er niet.

Daarom schrijf ik Koerant, Koepon, Koelies ens. Alleen Konsonanten, die niet door Holl. Letters uit te drukken sijn, soals de Fransche *g* in *age*, de Duitsche *sch* ens. blijven onveranderd, omdat Verandering de Duidelijkheid niet sou bevorderen. So ook geloof ik, dat het beter is de *t* van *tion* en *tie* te bewaren, en dus *Kwitantie*, niet *sie* te schrijven.

Alleen wanneer een vreemd Woord Letters heeft, welk te behouden *geen* verandering van Uitspraak kan te weeg brengen, kunnen wij die, als *certificat d'origine* van het Woord behouden. So kan men Ceder, Citroen, Cigaar, Cider, Cingel, Cirkel, Citadel ens. met *C* schrijven, omdat niemand de *c* vóór *i* of *e* als *k* uitspreekt. Daarentegen *Koncert*, want schrijft men *Concert*, dan seggen de kinderen cé, e, r, t, *sert;* cé, o, n, son, *sonsert.* Alleen wanneer de *c* uit ons Alfabet is verwijderd, moet men se ook uit alle Woorden verbannen.

De Griecksche ϑ, door *th* uitgedrukt omdat de Griecksche Woorden ons door den Latijnschen Trechter sijn toegekomen, kan daardoor blijven voorgesteld worden, omdat daardoor de volgens sommigen naar het Angelsaxiesche swemende Uitspraak dier Letter (Q. E. D.), eenigsins wordt voorgesteld. Dus Theologie, Theorie ens.

De φ daarentegen, als geheel met onser Nederlandschen f overeenkomende, moet daarmeê gespeld worden. Dus Bucefaal, Filanthroop, Eufonie, Symfo-

nie, Alfabet, Alfen (Holl. Dorp; van waar de vroegere *ph?*; even gek als om nog *Abcoude* te schrijven; Overblijfsels van vroegere Klassiko-manie). Sie verder boven, pag. 393 over de y;

De Grieksche χ moet om derselfden Reden door K worden voorgesteld; men schrijve dus Fysika, Theokratie.

De Redactie van het Nieuw-Nederlandsch Woordenboek stelt en houdt den Regel vast: „Grieksche Woorden worden op Latijnsche Wijse geschreven." Sij bewijst, dat de Praktijk strijdt tegen het Schrijven geheel konform der Griekschen Wijse. En ik erken, niemand schrijft of spreekt: hupoteinoeza, Aiguptos, sustema, fusikè (hypotenusa, Egypte, systema, fysika).

Van waar dat? Omdat de Saken, door desen Woorden uitgedrukt, den Geleerden en Monniken der Middeleewen uit hunnen Palimpsesten (overkrabbelde Handschriften van Klassiken) bekend waren, terwijl men de Afleiding der Woorden niet kende, daar het Grieksch niet voor der Inneming van Konstantinopel door de Turken werd bestudeerd.

Is het evenwel te verandwoorden, dat men so weinig Party sou trekken van de onmetelijke Vorderingen in der Griekschen Taal, dat men deser Latijnschen Schippermethode (want schipperen was het; de Latijnen gebruikte vreemde, niet-Latijnsche Letters, so als *ph* en *th*) nu nog *geheel* soude volgen, of mag men niet, wanneer de sedert Eewen aangenomen en nu niet meer te veranderen Uitspraak dier Woorden deselfde blijft, der Afleiding soveel mogelijk Hulde doen, en

daarom ten minste de χ door *k* en de φ door *f* aangeven, in plaats van door *c* en *ph*, ja, is dat vooral niet wenschelijk, bij Woorden wier Uitspraak bepaald bedorven is, sooals *Kupros*, waaraan men door de schrijfwijse Cyprus een Sisklank aan der eersten Letter geeft, soo schitterend door het afgeleide Woord Koper gelogenstraft? So ook *Kimoon*, den Veldheer, by den Duitscher als soodanig bekend, soodanig dat sy denken dat wy met ons *Cimon* den Apostel, alias Petrus, bedoelen?

So heb ik dan, in grooten Trekken, aangegeven welke veranderingen ik in de Spelling van ons lieve Hollandsch sou wenschen gebracht te sien. Twee veel grootere en voornamere Deelen volgen hierop, Etymologie en Syntaxis. Ik sal die niet behandelen, uit Vrees van te uitgebreid te worden. Ook ontbreekt het my tegenwoordig aan Tijd, om iets Anders dan het strikt Noodige te doen.

Ik kan mij echter niet onthouden, over de Buiging nog eenige Stellingen mede te deelen, die ik belijd en wier Invoering ik nuttig, noodig en wenschelijk vind. Van allen sal ik de Bewijsgronden evenwel niet geven, om bovengenoemde Redenen.

1°. Schrijf *andwoorden* met *d* en den Uitgang *aart* met *t*. Andwoorden komt van *ander Woord* en de Uitgang *aart* (kort uitgesproken *ert: flauert, Laffert*) heeft niets te maken met Aart (Inborst), 't welk Cats en Vondel evenwel ook met T schrijven. Ik heb dit ook nagevolgd, ook in de Derivata *aartig, eigenaartig* ens., maar weet niet of het niet beter is, een scherp Verschil te laten bestaan tusschen het Woord en den Uitgang, op-

dat de sotte Ontbinding van het Woord *Grijsaart* in iemant, die grijs van Aart is, vervalle.

2°. De Diminutief-Uitgang in het Nederduitsch is, behalve *ken* en *lein* (misschien wat Hoog-Duitsch), vooral *tjen* (Duitsch *chen*). Er bestaat even weinig Reden om die *n* weg te laten, als dien van den Uitgang des Werkwoord, als eten, drinken. Dese luiden in onse Spraaktaal *ete*, *drinke*, evenso de Diminutiven.

Natuurlijk, dat dese Uitgang sich na eenen Woord, op t eindigende, tot *jen* wijsigt; maar de Siegenbeeksche Regel, als sou sy na der *m* in *pjen* veranderen is eene Huldiging, niet van de Spreek- maar van de Straattaal, die in plaats van *Hempjen* segt *Hempie*, soo ook wil hy, in plaats *Bloemtjen*, *Bloempje;* voegt een enclitische e (Bloemetjen) er tuschen, en toets uwe Ooren.

3°. Wat op pag. 404 van der *ch* is gesegd, geldt *à fortiori* van der *sch*. De oude, onnatuurlijke Regel, om in eenen Woord, op *sch* eindigende, in den Meervoud de *s* te verdubbelen, vervalt als onnoodig; schrijf dus *Visch*, *Vischen*, *Bosch*, *Boschen*, *tuschen* ens.

(Wanneer deze Eind- en Middel-CH eens sal sijn afgeschaft, moet de *s* natuurlijk weer verdubbeld worden. Er bestaat geen andere Reden, dien (CH) te behouden, als syne Analogie met den Noordschen Talen, waar dieselfde Woorden den Klank *sc* of *sk* hebben; een Bewijs dat de CH in onser Taal in desen Woorden ook vroeger wèl is uitgesproken; thands luidt een Mens-CH, een Vis-CH ens. onuitstaanbaar. Te Winkel verbant se reeds uit *bruisen* en eenige andere Woorden.

4°. Maak weer de oude en juiste Onderscheiding tus-

chen *Vloet* (*die Flut, l'onde*) en *Vloed* (*der Flusz, le fleuve, le flux*). Op pag. 165 heb ik toch niet durven seggen, de Vloeten, sy bruisten ens; so sterk werkt het *verba valent usu.*

5°. De Opheffing der *synælepsis*, of Opslurping der slot-e door een volgende Klinker in Poesy.

6°. Voeg weer, by Wijlen de soetklinkende Slot-e by velen Naamwoorden, als *Tale, Vrone, Name* ens.

7°. Voer weêr in de Verbuiging der Lidwoorden en Voornaamwoorden. 't Geeft veel Sierlijkheid en Bevalligheid, en al ware het Niet-verbuigen nog veel meer naar den Smaak der Schooljeugd en der Meisjens, die de Deklinatie niet behoeven te leeren, sie aan het Hoogduitsch, of het Buigen vol kan gehouden worden, en volgehouden wordt.

Vermijd alle Bastertomschrijvingen met *van den* en *aan den. Van den* beteekent *from the. Van den toren* en *aan de See* sijn Complementen van voorsetsel, geen Attribuut en Complement van persoonlijk Objekt, Genitief en Datief. Hoe fraai is dat Verschil! *Ik val van den Toren; de Spits des Torens; Hy wijdde sich der See toe; Sij wandelt aan de See.* Des noods sou men den obiectiven Genitif met *van den* kunnen konstrueren, om een fraai verschil te hebben met den Subjectiven; b. v. *Het licht der Son verkwikt de planten; Kant was het licht van de Filosofie. De Inhoud des Boeks; de schrijver van het Boek*, ens. Siet, over wat schatten van Fijnheid, Juistheid en Schakering hebben wij in onser Taal te beschikken, als wy er slechts gebruik van maken. De Franschen moeten seggen: *Je tombe de la tour, le sommet de la tour.*

8°. Voer weer in de Beheersching der Voorsetsels. (Onjuiste maar gebruikelijke Uitdrukking; wij weten, dat de Naamval dient om eene Betrekking aan te duiden, en het Voorsetsel daarna komt om het Hoe van die Betrekking te beteekenen) en werkw. Reeds op bldz. 385 wesen wy er op, hoe de Voorsetsels oorspronkelijk den Genitief, Datief (Ablatief) en Akkusatief beheerschten. Het *Waarom* bij ieder na te gaan, sou te veel tijd vereischen, maar tot vele belangrijke ontdekkingen Aanleiding geven. Gewoonlijk beheerschen: *by*, *met*, *na*, *sedert*, *tot*, *uit*, *van* den Datief en *aan*, *achter*, *in*, *op*, *onder*, *tuschen*, *voor*, den Datief of den Akkusatief, naar gelang sy al of niet eene Beweging aanduiden. De overige nemen den Akkusatief, behalven dat *buiten*, *binnen*, *boven* soms den Genitief vorderen.

Ik moet eindigen. Wat ik gedaan heb, is maar een Schets. Aan Geleerderen de Voltooiing. Iedereen, die een klein weinig gesond Verstand en goede Ooren heeft, sou hetselfde hebben kunnen schrijven.

Mijn Doel is dan ook niet geweest om aartig of excentriek te sijn, om *opposition quand même* te voeren of met Geleerdheid te pralen; ik ben selfs niet van Plan, in Alles wat ik schrijf deser Spelling te volgen; het was alleen om te toonen, dat de Ongestudeerde self, by eenig Nadenken Gekwetst wordt, over de verbasende Inkonsekwentie, die in der Spelling onser Taal heersch, bijna so groot als in het Engelsch.

Dat dit Opstelleken dan wat Slapenden wakkerschudde en wat Arbeidenden aanmoedige. Waarachtig, 't is een mooie Taal, ons Hollandsch; de mooiste Taal van de

Wereld, seggen de Schoolmeesters en Volksliedjens; wy weten dat het daarmeê evenso gaat, als met de pyramidulen, superdiaboliserende, Leewen en Beeren verslindende, antediluvianische Dapperheid der Hollanders. Maar het kan geen Kwaad, als het Volk dat gelooft.

Staan wy in Logischen Sin van de Taal by onsen Hoogduitschen Broeders achter, overtreffen de meeste Talen Europa's de onse in Bevalligheid en Soetvloeiendheid, sy besit daarentegen eene Stoutheid en Rondheid, eene soort Goddelyke Brutaliteit, wier Verdiensten niet te miskennen sijn. Italianen en Franschen kunnen slechts fleemen en liefkosen; wy kunnen ook donderen en brullen. Het eewigdurende Accent op de laatste Syllabe by de Franschen is vervelend. By ons Afwisseling. Dan onse Samenstellingen. Waarom gaan wy daarmeê so ver niet als de Duitschers? *Goudomkraust*, *lichtomgeven* ens. sijn seer goed te gebruiken. V. d. Berg gebruikt Uchtendroodrobynenglans. Excentriek, maar te verdedigen. Vele woorden behben wy niet. *Schadenfroh*, *Ahnung*, *Heimath*, *Sehnsucht*, *Tragweite*; *naïf*, *coquet*, *konsekwent*, en vele andere Woorden kunnen wy niet vertalen. Daarom hebben wy honderden Bastertwoorden noodig. So ontsaggelijk rijk syn wy dus niet. Daarentegen kunnen de Franschen in hunner Taal niet eens seggen of sy sitten, staan of leggen; maar moeten sich behelpen.

Dan syn wy ook in andere Opsichten weêr rijker als de Duitschers; b. v. by vrouelijke Uitgangen.

Pastoor, Pastoorsche; Kastelein, Kastelcinsche.

Koster, Kosterin; Aap, Apin.

Schilder, Schilderes; Dichter, Dichteres.

Abt, Abtis.

Heler, Heelster; Maaier, Maaister.

Dief, Dievegge.

Sie daar ses verschillende Uitgangen *sche*, *in*, *es*, *is*, *ster* en *egge* om van mannelijke Woorden vrouelijke te maken. De Duitschers hebben daarvoor alleen *in*.

Gy siet, er is *pro* en *contra*. Laten wy bly sijn met ons Hollandsch en het niet bederven. Laten we wat Gemak en Kortheid opofferen voor wat meer Teederheid en Bevalligheid. De Taal is eene teed're Vroue; de Poëten souden sich niet weten te behelpen met èn teere Vrou. De Deglutinatie in der Taal is te vergelijken met den Naturalisme in der Theologie; maar een Saak, die evenseer het Voertuig van Kunst en Fraaie Letteren is, als dat der strenge Wetenschap, mag wel wat moois tot Aanhangsel hebben, al is dat niet volstrekt onontbeerllijk. In strengen, wetenschappelijken Saken, soo als Religie en Moraal, verlangt men tegenwoordig naakte Waarheid; in der Taal heeft men buiten den Prosaschrijvers nog Poëten, en so se er tegenwoordig in Nederland niet veel sijn, se konden toch komen.

Waarachtig, Hollanders, gy hebt al het Vernis van uwe Taal afgekrabt; kom, geef er weêr een Verfjen over heen; se wordt veel mooier en het kost niets Hollanders!

Freda Niki.

KONING DAVID.

Lagchend sterft een wreed Despoot,
Wél verzekerd, dat zijn dood
Niet het onregt zal verdrijven;
Dat de slavernij zal blijven.

Ach, den volke blijft de last
Op den moeden rug getast;
En het hoofd wordt afgeslagen
Dat niet koel den smaad kan dragen.

Stervend spreekt tot Salomo
Koning David: Apropos,
Joab, een der legerheeren,
Moet ik u rekommandéren.

Deze dapp're Generaal
Is mij sedert lang fataal;
Doch ik durfde den gehaten
Nooit mijn wrevel voelen laten.

Gij, mijn zoon, zijt vroom en goed,
Gij hebt godsvrucht, wijsheid, moed;
Ligt vindt ge op den weg des Heeren
Middel om hem te amovéren.

Naar Heine. $^{10}/_{11}$ 63.

WATERSNOOD.

Een vertroostend minnebriefje,
Dat 'k zoo even heb ontvangen
Van mijn zoete harteliefje,
Droogt de tranen van mijn wangen;

Tranen, die mijn oog ontwelden,
Zag ik, hoe de hulpbetooning
Van onze ijs- en waterhelden,
En van onzen goeden Koning,

Hoe bijzondere collekten,
En die van den negentienden,
Wel is waar de geestdrift wekten
Van een massa menschenvrienden;

Maar hoe ook die schoone daden
En echthollandsch milde giften
't Arme Neerland overlaadden,
Met gedichten en geschriften.

Knoeigeschrijf en kreupelrijmen,
Die, als ze op Parnas verschenen,
Wis de Muzen deden zwijmen,
En Apollo bitter weenen.

Zoo welligt in later jaren
Nederland eens weer moet kampen
(God mag ons er voor bewaren!)
Met die overstroomingsrampen,

Zullen zeker drie miljoenen,
Die we landgenooten heeten,
Aan de Muzen hulde doen, en
Zich herscheppen in poëten.

Treurig zou die toestand wezen:
't Land vol rijmlaars, ijs en water!
God verhoede wat we vreezen;
Doch, helaas! veel kans bestaat er.

27 Febr. 61.

NAAR BUITEN!

Naar buiten! naar buiten!
Naar 't open veld, naar 't groene woud,
Waar nachtegalen fluiten;
Waar 't golvend graan, als vloeibaar goud,
Zich over de akkers wiegelt;
Waar 't eikenbosch met adeltrots
Zich in den bergstroom spiegelt.

Naar buiten! naar buiten!
Naar 't lusthuis in het kunstplantsoen,
Waar kunstfonteinen spuiten;
Waar kunstruïnes tusschen 't groen
Kunstlievende oogen streelen;
Waar thee en wijn te koopen zijn
In groene kunstpriëelen.

Naar buiten! naar buiten!
Maar ach, wat praat ik, arme gek!
Ik heb, helaas, geen duiten.
Ik lijd alweer aan geldgebrek,
De koningskwaal der kwalen.
Te voet te gaan staat mij niet aan,
Een paard kan 'k niet betalen.

DE TEEKENMEESTER.

EEN VREEMD VERTELSEL.

Slechts een enkele zelf-stemhebbende letter (*) en wel de letter e, vertelt den geëerden lezer deze scherts.

Er leefde eens te Delft een zekere Stevens, een teekenmeester, een ferme kerel, een regte werkezel, welke veel deed, geen geld kreeg, veel gebrek leed, en echter steeds tevreden bleef. Heel veel werk en geen eten, zeker geen Edensch leventje! Evenwel, Stevens leefde, kreeg geen beeren, en werd zelfs gezet.

Een geneesheer, Peters geheeten, bemerkte de meel-en-melk-deegjes welke zes-zevende gedeelten der week het enkele eten des teekenmeesters bleven; het deed hem denken: met welke reden Stevens vet werd? De geneesheer bleef denken en denken, bekende ten leste er geen weg meê te weten, en schreef den meester regelregt deze letteren:

(*) Me behelpende met de letter e, weet 'k het gemeende klinker-vokaal, met geen beter gezegde weer te geven.

„Heer Stevens! Je eet meel-en-melk-geregten, en „geen vleesch; en echter, je bent geen skelet, je „hebt zelfs geen bleek en fletsch vel, en bent, je „weet het, ferm en gezet. Vertel me de reden, „Heer Stevens!

(*Geteekend*) PETERS,

Geneesheer, Heelmeester en Chef der gebrekwerende weezen-herberg „Werk brengt zegen" *te Delft.*"

Stevens schreef den vreemden geneesheer deze even vreemde regelen:

„*WelEdele, Zeer Geleerde Heer!*

„Zes keeren per week neem 'k penseel en verf, „en teeken een vleeschgeregt (meest reevleesch; het „hertevleesch leek me steeds het beste). 'k Eet het „geteekende vleesch, met een beetje eveneens getee- „kende erwtjes, en ben er tevreden meê. Begeer 'k „een lekker dessert, het penseel levert me peren, „kersen en gember.

„'k Verzeker den Heer Peters, met het meeste „respekt te wezen

STEVENS."

De heelmeester kreeg het geschrevene, en schreef weêr:

„Te deksel, Stevens, je bent een snelle vent! Ge- „teekend vleesch en geteekende erwtjes, de Hemel „betere 't! de vleesch-etende beesten eten zelfs geen

„geteekend vleesch, en een mensch eet het! Een „snelle kerel ben je!

„De Hemel schenke je den besten zegen.

PETERS."

En des Hemels beste zegen *werd* den teekenmeester gegeven. De edele geneesheer Peters (zeer wel bekend met vele Heeren, echte geldbeleggers en welgestelde „kenners") helpt echter den Hemel wel een beetje.

Stevens kreeg lessen, de „kenners" bestelden, Stevens kreeg geld, en meende de weelde zelf te wezen. Echte geregten verdreven de geteekende. Stevens leefde tevreden en welgesteld, bleef den edelen Heer Peters vereeren, en heette hem steeds „beschermengel."

Een medemensch.

BLADVULLING.

VERONTSCHULDIGING.

Hebt gij wel eens de zaal van 't eerste Studiejaar betreden?
Dan zaagt ge ook hoe men daar de banken heeft besneden;
Gij vond het flaauw misschien, doch wil 't hun niet verwijten,
Een kalf toch, als het tanden krijgt, begint in 't hout te bijten.

HEINRICH HEINE'S SWANENSANG.

(FEBRUARI 1856).

Ik heb veel gewaagd met het Overbrengen van dit Gedicht, de laatste Reliek dien de grootste Duitsche Lyriker ons heeft nagelaten. Ik heb het ondernomen, omdat ik niet geloof, dat er reeds eene Oversetting van bestaat; niets is anders hinderlijker, dan te hooren dat gij N°. 3 of 4 sijt, die hetselfde Gedicht vertaalt, soo als daar Voorbeelden van bestaan.

Het Gedicht is daarom soo heilig, omdat het is geschreven 2 of 3 Weken vóór Heines Dood en wel voor eene Dame, die hem gedurende syner laatsten Krankheid dagelijks kwam besoeken en troosten en die hy syne, „Mouche," syn Vliegjen, noemde. Alfred Meissner, die het genoemde Gedicht heeft uitgegeven, geeft ons ook den Text van verscheidene Brieven, die H. op

sijne Sicksponde aan dese Dame schreef. Dese Brieven sijn eene Vereeniging van Al wat een onafgebroken fisiek Lijden, de bitterste Spot en ingeworteld Verlangen naar Genot en Leven, aan rauwe Smartkreten kunnen voortbrengen. Ik raad gevoeligen Menschen af, dese Brieven te lesen; hunne Tranen sullen er rijkelijk overheen vlieten, als sy hem hooren seggen: Bin sehr elend, hustete schreeklich 24 Stunden lang, of verklaren, dat *ook* het Ooglid van sijn *rechter*oog was toegevallen en hij bijna niet meer kon schrijven, of Tiefster Jammer, dein Name ist H. Heine. *My brain is full of madness and my heart is full of sorrow.*

Eindelijk is hy dood, de kranke Swaan heeft syn lang, lang Doodslied uitgesongen! De Muse der Duitschen Poesy wrong weenend de Handen, verscheurde haar Gewaad en liet de Hairen jammerend loshangen.

R. I. P.

Freda Niki.

VOOR DE „MOUCHE."

Ik droomde een Keer van eene Somernacht,
Waar bleek, verweerd, in 't Maanlicht-glansen,
Bouwwerken, Overblijfselen van vroeg're Pracht,
Ruïnen lagen, uit den Tijd der Renaissance.

Slechts hier en daar, met Doriesch-droeven Stijl
Verheft sich een Kolom met sombren Luister,
En kijkt, al spottend met syn Donderkeil
Naar 't Swerk, en naar der Wolken aaklig Duister.

Verbrijseld liggen rondom, rechts en links
Portalen, Geveldaken met Skulpturen,
Met Mensch en Dier dooreen, Centaur en Sphynx,
Satyr, Chimära — Fabeltijd-figuren.

En dan een open, marmren Sarkophag,
Gants ongedeerd, kon ook myne Aandacht wekken,
En even ongeschonden in de Lijkserk lag
Een doode Man, met lijdend sachten Trekken.

Karyatiden met gerekten Romp,
Die schijnen moeielijk hem op te houden;
Aan beide Kanten sag men, ruw en lomp,
Veel Bas-reliefs, gebeiteld eens door de Ouden.

Hier siet men des Olympos Heerlykheid,
Met syne liederlyke Godenparen;
Adam en Eva, kuisch, om Strijd
Sich dekkend met een Schort van Vijgenblären.

Hier siet men Troja's Ondergang en Brand,
Paris en Helena en Hektor; Laban,
Moses en Aron stonden Hand aan Hand,
Ook Esther, Judith, Holofernes, Haman.

Dan was er ook God Amor en Priaap,
Phoebus-Apol, Vulkanus en Vrou Venus,
Pluto met Proserpine en Aeskulaap,
God Bacchus en Neptunus en Silenus.

Daarnaast stond de Esel ook van Bileam,
(Gelijken deed die Esel op een Hairtjen!)
Isak, bijna gekeeld door Abraham,
Loth, pimp'lend met syn sedig Dochterpaartjen.

Hier sag men 't dansen van Herodias,
Het Hoofd des Doopers op een Schotel dragen,
De Hel was ook te sien met Satanas,
En Petrus, met de Sleutelbos hem plagend.

Afwisslend weder sag men geskulpeerd
Des wulpschen Joris Lusten boven Maten,
Hoe hy als Swaan Vrou Leda heeft ontëerd
En Danaë als Regen van Dukaten.

Hier was te sien Diana's wilde Jacht,
Heur volgen opgeschorte Nymfen, Doggen —
Daar sag men Herkules in Vroüendracht,
Het Spinwiel draaiend houdt syn Arm het Rokken.

Daarnevens siet Berg Sinai men staan,
Daaronder 't volk van Isrel 't Kalf vereeren;
Men siet den Heer als Kind ten Tempel gaan
En tegen de Orthodoxen disputeren.

De Tegenstellingen zijn driest gepaard,
Der Grieken Lustsin — en de reine Tijden
Van Godsvrucht! In syn Arabeskenaart,
Omslingert 't Klimop met syn Ranken beiden.

Doch Wonder! Wijl ik Droomend velerlei
Beeldwerken heb bekeken, en my vergewiste
Van ieder — daar in eens verbeeld ik my,
Dat ik de doode Man ben in de marm'ren Kiste.

Maar aan het Hoofdeind van die Plaats der Rust,
Stond eene Bloem, heel wonderbaar van Kleuren,
Gemengd van geel met violet; een Lust,
Een wilde Lust sweeft in heur soete Geuren.

Die Bloem — het was de sachte Passiebloem,
Men segt — sy is den Schedelberg ontsproten,
Toen 't Bloed van Jesus aan het Kruis tot Roem
En eewige Verlossing heeft gevloten.

En ieder Folter-instrument, hetwelk
By 't Martlen heeft gebruikt de Beul, die Vuige —
— 't Is afgekonterfeit in heure Kelk —
Die Bloem — so segt men — is een Bloedgetuige.

Ja, alle Lijdensrequisiten van Gods Soon,
Kan men daar sien — de gantsche Folterkamer
Als Geesselroede, Strop en Doornekroon,
Het Kruis, den Kelk, de Spijkers en den Hamer.

Sulk eene Bloem stond nu ook aan myn Graf,
En sachtkens tot myn Lichaam sy sich wendde,
Als waar 't een' Vrou! en kust de Tranen af
Van Oog en Voorhoofd — Tranen sonder Ende.

Maar, Toovery des Drooms! De Bloem der Rou,
De Passiebloem, met paarsch en geel Gemengel,
Verandert in de Beeldtnis van een Vrou —
Die Vrou is sy — myn Liefjen, sy — myn Engel.

Du waars die Bloem, die swijgend Troost my biedt,
Aan dyne Kussen ken 'k di — aan dyn Handen,
So teeder syn de Bloemenlippen niet —
So vurig geene Bloementranen branden.

Myn Siele heeft gestaêg di aangeblikt —
Gesloten was myn Oog, verteerd van 't Weenen —
Du saagst my aan, so salig, schoon verschrikt;
Door 't Maanlicht werd dyn bleek Gelaat beschenen.

Wy spraken niet — en toch — myn Hert, het hoort
't Geheimst Gedacht, begraven in dyn Boesem:
En sonder valsche Schaamte was dat Woord —
Het Swijgen is der Liefde kuische Bloessem.

Onhoorb're Samenspraak — 't wordt nauw geloofd
Hoe of by 't stomme, teedere Gefluister
Al droomend, snel de Tijd ons wordt ontroofd
Der Somernacht, geweefd uit Lust en Duister.

Vraag aan het Golfken, wat of 't Beekjen ruischt —
— Wat of wy spraken, o, vraag my dat nimmer!
Vraag aan den Westewind, wat of hy loeit en suist,
Vraag 't Gras den Sin van 's Glimworms sacht Geglimmer.

Vraag, wat hy weent — de heldre Dauwdruptraan,
Vraag, wat sy geuren — Nachtviool en Rosen,
Maar vraag toch niet, van wat by 't Licht der Maan
De Passiebloeme met heur Doode kosen!

Ik weet het niet, hoe lang of ik genoot
In myne koele, donkre Marmercelle.
De schoone Vreugdedroom — ach, hy ontvlood —
In plaats kwam weêr de Foltering der Helle.

O Dood met dyne Stilte! Nooit gestoorde Nacht,
Slechts du kanst ons den reinsten wellust geven —
Den kamp der Hartstocht, uitgeput van Kracht,
Geeft voor Geluk ons 't wrange, ruwe Leven.

Doch wee my — sy verdween, die Saligheid,
Daar buiten plotseling een woest Rumoer ons stoorde —
Een scheldende, gemeene, luide Strijd —
Myn schucht're Bloem verdween naar 't kille Noorde.

Een Twisten, een Gehuil, Gejank, Gekef
Verhief sich — deed den Adem stremmen —
Het waren de Personen van het Bas-relief
Der Marmerserk — my dunkt, wel honderd Stemmen.

Spookt in dien Steen nog de oude Godenwaan,
En disputéren dese Marmerschema's?
Pan's schrikverwekkend Roepen paart sich aan
Heer Moses' blixemspuwende Anathema's.

O, dese Strijd neemt nooit een Einde meer —
Nooit sal de Waarheid sich aan 't Schoone paren,
Steeds sal gescheiden syn der Menschheid Heir
In klassische Hellenen en Barbaren.

Dat vloekte, raasde — haast geen Einde nam
't Kontroverséren, Disputéren dier langwijligen,
Daar had men 't Grauwtjen ook van Bileam,
Dat overschreeuwde Goden saam met Heiligen.

Met dit I-ha, i-ha, verwenscht Gehinnik,
Dien stootend-walgelijken Wanklank, maakte
Waansinnig 't domme Dier my — tot 't Gegrinnik
Een Schreew my geven deed — en ik ontwaakte.

NEBUKADNEZAR II,

vroeger Pruiss. Atheïst, thands
Lotosbloemenaanbidder.

Hooimaand, 63.

NIEUW VERMAKELIJK *A*, *B*, *C*, VOOR DE DELFTSCHE JEUGD.

A is de Akademie, de roem van de stad;
B is de Bok, daar drinkt men zich zat;
C is een Collegie, tijdroovend bedrijf;
D is Diletto, daar schiet men op de schijf;
E is een Examen, ons allen beschoren;
F dat is Ferber, die waakt op den toren;
G is Gambrinus, het bier is daar echt;
H is het Heultje, daar eet men vrij slecht;
I dat is Indië, daar is het zoo heet;
J zijn Jaapmaatjes, die niemand ooit eet;
K is 'n Klabak, die ons brengt in St. Joris;
L is een Likker, die altijd „er door" is;
M dat is Mietje, in 't Heeren-logement;
N dat is Naarden, bij velen bekend;
O dat is Odin, daar vecht men en springt men;
P is de Phoenix, daar drinkt men en zingt men;
Q is een Quitantie van 200 pop;
R is een Responsie, daar rijdt men in galop;
S is een Sjees, die zijn er genoeg;
T dat is Tienes, de knecht van de kroeg;

U is een Uurwerk, dat staat in den lommerd;
V is een Vader, meest altijd bekommerd;
W is de weg van Delft naar den Haag;
X is de onbekende, voor velen een plaag;
IJ is een IJker, die roeit zonder schuit;
Z is de Zwemschool, daar kleedt men zich
UIT.

Smr.

VARIA.

Varia.

Misbruikt uwe kracht niet. — Spot niet. — Kwelt niet. — Vernedert niet. — Dooft niet uit.

Camera Obscura.

Polytechnische School.

En geene vervloeking zal er meer tegen iemand zijn.

Openb. XXII : 3.

Sjeezen.

Willem groette — maar bedanken voor het pleizier, dat deed hij niet — en hij had gelijk.

N. Donker.

Akademiegebouw.

En alzoo de haven ongelegen was, — vond het meerder(deel) geraden, ook van daar te varen, of zij eenigzins te Fenix konden aankomen.

Handel. XXVII : 12.

Nieuwe Societeit.

Wie zal dat betalen, lieve, lekkere Gerritje?

Bekend Lied.

Geschrapt Groen.

Kann ja selbst den Herrn machen,
Will nicht länger Diener sein.

Don Juan.

Taalcolleges.

La sagesse n'est plus dans les vieillards.

RÉNAN.

Inpéperen.

Want ik zal hem toonen, hoeveel hij lijden moet, om mijnen naam.

Handel. IX : 16.

Nationaal Gedenkteeken.

Mais la masse de la nation ne pouvait se contenter de cela.

RÉNAN.

College Waterbouwkunde.

Dans ces lieux, où *la nuit* repose
Par respect aussi j'ai dormi.

VICTOR HUGO.

Likkers.

Le bonhomme est sans orgueil, sans amour-propre; rien ne le choque, rien ne l'offense, si son maître lui sourit de la bouche ou bien du regard.

ROCHEFOUCAULD.

Examens.

Dan zien wij eerst recht, hoe wonderlijk de lotbus geschud wordt.

Camera Obscura.

Nieuwe Talen.

Ruste aller assche in vrede.

BUDDINGH.

De Polytechnische School en zeker iemand.

Ik zal niet meer veel met u spreken, want de Overste komt, en heeft aan mij niets.

Joh. XIV : 30.

Katterig.

Ik wou dat het gisteren of morgen was.

De Schoolmeester.

Na een Collegie in den Ned. stijl.

Da steh ich nun, ich armer Thor,
Und bin so Klug als wie Zuvor.

GOETHE, *Faust.*

Vergadering van Docenten, Sept. 1863.

Dit nu (hetgeen) ik (u) aanzeg, prijs ik niet, (namelijk), dat gij niet tot beter, maar tot erger, te zamen komt.

1 *Korinthe* XI : 17.

Weinig bezocht College.

Ik deel mijzelf dees toespraak meê.

Schoolmeester.

Collegiezalen.

Aufrichtig, möchte schon wieder fort,
In diesen Mauern, diesen Hallen,
Will es mir keineswegs gefallen.

GOETHE, *Faust.*

Policie.

Sie stand von fern, und wagte sich nicht nah.

SCHILLER.

Varia.

Het is al te maal lievigheid.

Camera Obscura.

Onder het afdrukken dezes vernam de Redaktie met onuitsprekelijk veel genoegen, dat de Akademische Senaat te Leiden onzen geachten Leeraar, den Heer L. Cohen Stuart, de zeldzame onderscheiding heeft doen te beurt vallen, van ZEd. te benoemen tot Math. Mag. et Phil. Nat. Doctor.

Tevens acht zij het zich ten plicht mede te deelen, dat door het vertrek van den Heer Tavenraat van de Akademie, tot Redakteur in diens plaats is benoemd de Heer B. W. Hertzveld.

De Redaktie.